

VILNIAUS UNIVERSITETAS

EGLĖ TAMOŠIŪNAITĖ-SAMAITIENĖ

VERSLO PERDAVIMO SAMPRATA PAGAL DIREKTYVĄ 2001/23/EB

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2018

Disertacija rengta 2008 – 2012 metais studijuojant doktorantūroje Vilniaus universitete ir ginama eksternu.

Mokslinė konsultantė – prof. dr. Daiva Petrylaitė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01S). Mokslinė vadovė nuo 2008-10-01 iki 2012-09-30.

TURINYS

Ivadas	5
1. Verslo perdavimo normatyvinės apibrėžties raida	20
2. Perdavimo objektas pagal Direktyvą 2001/23/EB	29
2.1. Ūkio subjekto samprata	41
2.1.1 Ūkio subjektas - organizuota išteklių visuma	42
2.1.2. Reikalavimas vykdyti ūkinę veiklą	50
2.1.3. Konkurencijos teisės įtaka ūkio subjekto sampratai	58
2.2. Ūkio subjekto tapatumas	63
2.2.1. „ <i>Labour intensive</i> “ sektorius	73
2.2.2. „ <i>Capital intensive</i> “ sektorius	83
3. Verslo perdavimo būdai pagal Direktyvą 2001/23/EB	103
3.1. Verslo veiklos perdavimas	108
3.1.1. Verslo veiklos perdavimas teisinio perdavimo būdu	108
3.1.1.1. Sandoriai kaip verslo perdavimo įgyvendinimo teisinė forma	115
3.1.1.2. Administracinis aktas kaip verslo perdavimo įgyvendinimo teisinė forma	130
3.1.1.3. Teismo sprendimas kaip verslo perdavimo įgyvendinimo teisinė forma	131
3.1.2. Verslo veiklos perdavimas susijungimo būdu	133
3.2. Verslą vykdančio subjekto perdavimas	143
4. Verslo perdavimo dalyviai pagal Direktyvą 2001/23/EB	148
4.1. Aktyvūs verslo perdavimo dalyviai	149
4.1.1. Reikalavimas turėti darbdavio teisinį statusą	151
4.1.2. Valstybinės valdymo institucijos kaip verslo perdavimo dalyvės	159
4.2. Pasyvūs verslo perdavimo dalyviai	170

Išvados	188
Literatūra	191
Mokslinių publikacijų disertacijos tema sąrašas	216

Įvadas

Nuolatinė technologijų pažanga, į visas sritis besiveržianti globalizacija, tradicinis siekis mažinti veiklos išlaidas ir didinti pelną lemia verslo poreikį ne tik ieškoti naujų verslo veiklos modelių, bet ir būti lanksčiam, gebėti keistis, prie rinkos diktuojamų sąlygų pritaikant esamą verslo veiklą. Taigi šiuolaikinis verslas turi būti dinamiškas, greitai reaguoti į rinkos pokyčius. Visuotinai sutinkama, kad gebėjimas keisti veiklos prioritetus, kryptis, metodus, technologijas yra svarbi verslo konkurencingumo ir atitinkamai jo tvarumo sąlyga¹. Anksčiau struktūrinius verslo pokyčius lemdavo įvairios krizės, tačiau dabar tokie pokyčiai nebelaikomi tik priemone krizinėms situacijoms įveikti, o yra įprasta verslo gyvavimo ciklo dalis².

Aptariamų verslo veiklos vykdymo pokyčių gali būti įvairių. Bendriausiu požiūriu jie galimi tiek verslo subjekto viduje, pavyzdžiui, keičiant darbų organizavimo principus, technologinius sprendimus, atsisakant nepaklausių produktų gamybos ar šalutinės veiklos ir susitelkiant į tai, kas sekasi geriausiai, tiek gali būti matomi viešumoje, pavyzdžiui, jungiantis verslo subjektams ar skaidant didelius verslus į mažesnius, idant būtų diversifikuota verslo rizika ar optimizuoti mokesčiai.

Tokie pokyčiai leidžia pasiekti teigiamų ekonominių rezultatų, padeda patenkinti kintamus pačių verslo subjektų ir visuomenės poreikius, tačiau jie turi ir socialinių, ekonominių padarinių tokiuose pokyčiuose dalyvaujantiems asmenims³. Šiems padariniams ypač jautrūs darbuotojai, kurie yra svarbi

¹ European Commission. Restructuring in Europe 2011. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, p. 4. ISBN 978-92-79-25057-6. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7050&type=2&furtherPubs=yes>>.

² European Commission. Restructuring in Europe 2008: A review of EU action to anticipate and manage employment change. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009, p. 3. ISBN 978-92-79-10570-8. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=243&type=2&furtherPubs=yes>>.

³ European Commission. Adapting to change – the EU approach to restructuring. *Social Agenda*, Issue 27, July 2011, p. 15. ISSN 1682-7783. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=737&langId=en&pubId=5969&type=1&furtherPubs=yes>>.

kiekvieno verslo dalis. Todėl teisinio reguliavimo priemonėmis siekiama verslui sudaryti palankias sąlygas greitai reaguoti ir prisitaikyti prie kintamos aplinkos, kita vertus, siekiama valdyti neigiamus tokių pokyčių padarinius darbuotojams, kurie pirmieji šiuos pokyčius ir pajunta Vienas iš tokio interesų derinimo, vykdamas verslo struktūrinius pokyčius, pavyzdžių yra 2001 m. kovo 12 d. Tarybos Direktyva 2001/23/EB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo⁴ (toliau – Direktyva 2001/23/EB).

Mokslinio tyrimo aktualumas, naujumas ir reikšmė. Poreikis švelninti galimus neigiamus verslo perdavimo padarinius darbuotojams Europos Ekonominės Bendrijos lygiu identifikuotas dar praėjusio šimtmečio septintuoju dešimtmėčiu, kai vadinamosios pirmosios naftos krizės metu Vakarų Europos šalių automobilių pramonė išgyveno sunkmetį. Tuomet nuspręsta, kad būtina įtvirtinti bent minimalią valstybių narių darbuotojų apsaugą kolektyvinių atleidimų, darbdavio nemokumo ir verslo perdavimo atvejais⁵. Šis siekis įgyvendintas 1974 m. Europos Bendrijų Tarybai priėmus rezoliuciją „Dėl socialinių veiksmų programos“, ją įgyvendinant minėtoms trimis klausimų grupėms sureguliuoti priimtose atitinkamos direktyvos.⁶ Viena iš jų buvo 1977 m. priimta Tarybos direktyva 77/187/EEB Dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo ar verslo dalių perdavimo atveju suderinimo⁷ (toliau – Direktyva 77/187/EEB).⁸

⁴ OL L 082, 22/03/2001 p. 0016 – 0020.

⁵ MAČIULAITIS, Vilius. *Darbo santykių nutraukimas darbdavio iniciatyva nesant darbuotojo kaltės lankstumo ir saugumo aspektu*. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 125.

⁶ Plačiau apie šį Europos Sąjungos darbo teisės raidos laikotarpį žr. DAVULIS, Tomas. *Darbo teisė: Europos Sąjunga ir Lietuva*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 30-33. ISBN 9955557400.

⁷ OJ L 61, 5.3.1977.

⁸ Savo socialinę funkciją direktyva išsaugo ir šiandienų Europos Sąjungos įgyvendinamų planų rėmuose. 2010 m. priimta strategija „Europa 2020“ išklėlė protingo, tvaraus ir visa apimančio augimo prioritetus, kurie visi remiasi „flexsecurity“ arba kitaip lankstaus saugumo principu. Roger Blanpain vertinimu, „daugiau kontrolės“ yra tai ko šiuo metu reikia tiek Europos, tiek tarptautiniu lygiu, o darbuotojų saugumas pasireiškiantis jų atleidimo ribojimais, ypač sunkiu kriziniu laikotarpiu, stabdo krizės išibėgėjimą. Atsižvelgiant į jos

Direktyva 77/187/EEB įtvirtino bendro pobūdžio ribojimą nutraukti darbo santykius vien tuo pagrindu, kad įvyko įmonės, verslo ar verslo dalies perdavimas. Tačiau tokia abstrakti nuostata kėlė daug jos taikymo apimties klausimų, nes direktyvoje nedetalizuota, kokie verslo veiklos vykdymo pokyčiai gali prilygti jos reguliuojam perdavimui. Šiuo požiūriu svarbus vaidmuo teko tuometiam Europos Bendrijų Teisingumo Teismui, kurio praktikos dėka žingsnis po žingsnio iš detalių buvo lipdoma verslo perdavimo samprata pagal Direktyvą 77/187/EEB. Laikui bėgant tapo akivaizdu, kad Direktyvos 77/187/EEB nuostatos per daug lakoniškos, kad atspindėtų reikšmingas Europos Bendrijų Teisingumo Teismo įžvalgas, kurios iki šiol išliko pagrindiniu verslo perdavimo sampratos aiškinimo šaltiniu. Todėl nuspręsta detalizuoti, kas laikoma verslo perdavimu pagal Direktyvą 77/187/EEB remiantis Europos Bendrijų Teisingumo Teismo išaiškinimais. Verslo perdavimo reguliavimo pokyčiai įtvirtinti 1998 m. birželio 25 d. Tarybos Direktyvoje 98/50/EB⁹ keitusioje Direktyvą 77/187/EEB, o 2001 m. Direktyvos 77/187/EEB ir Direktyvos 98/50/EB tekstas buvo sujungtas priėmus Direktyvą 2001/23/EB ir nuo tada verslo perdavimo reguliavimas Europos Sąjungos lygiu nekito.

Ši trumpa apžvalga atskleidžia, kad Direktyva 2001/23/EB yra viena iš seniausių ir daugiausia raidos etapų perėjusių direktyvų, skirtų darbo santykiams reguliuoti, o verslo perdavimo samprata pradėta formuluoti beveik prieš 40 metų. Todėl atrodytų, kad tai pakankamas laiko tarpas verslo perdavimą kaip reiškinį suvokti ir išanalizuoti iki smulkiausių detalių. Tačiau Europos Sąjungos Teisingumo Teismui (toliau – Teisingumo Teismas) adresuojamų prašymų dėl preliminarinių sprendimų, susijusių su Direktyvos

priėmimo tikslus, Direktyva 2001/23/EB laikytina viena iš priemonių, padedančių įgyvendinti išsikeltus Europos Sąjungos gyvavimo prioritetus. Plačiau žr. BLANPAIN, Roger. *In need of Flexicurity and Security in a Global Economy*. In DAVULIS, Tomas; PETRYLAITĖ, Daiva et al. *Labour Regulation in the 21st Century: In Search of Flexibility and Security*. Cambridge Scholars Publishing, 2012, p. 22-27. ISBN (10) 1-4438-3663-X. KALNINA, Irena. *Transfer of undertaking in Latvia*. In DAVULIS, Tomas; PETRYLAITĖ, Daiva et al. *Labour Regulation in the 21st Century: In Search of Flexibility and Security*. Cambridge Scholars Publishing, 2012, p. 293. ISBN (10) 1-4438-3663-X.

⁹ OJ L 201, 17.7.1998.

2001/23/EB taikymu, skaičius per pastarąjį dešimtmetį nėra nesumenko.¹⁰ Lietuvos nacionalinė teismų praktika taip pat rodo, kad teismuose nagrinėjama vis daugiau bylų, kuriose keliama klausimų, susijusių su verslo perdavimo situacijų vertinimu, nors kaip pažymi mokslininkai¹¹, nacionalinės teismų praktikos dar nėra gausu.

Tai lemia keletas susijusių priežasčių. Pirma, nepaisant to, kad Direktyva 2001/23/EB, palyginti su Direktyva 77/187/EEB, patikslina, kas laikytina perdavimu direktyvos požiūriu, šiam perdavimui apibrėžti vartojama daug vertinamųjų kategorijų, pavyzdžiui, verslas, verslo dalis, įmonė, kurių apibrėžtis nėra įtvirtinta Europos Sąjungos norminiuose dokumentuose, todėl reikia jas atskirai aiškinti.

Antra priežastis susijusi su minėtu verslo aplinkos nepastovumu. Kintant verslo veiklos vykdymo technologiniams sprendimams, socialinei, ekonominei aplinkai, kyla poreikis vis naujai pažvelgti ir į verslo perdavimo situacijas, t. y. verslo perdavimo samprata tebėra plėtojama ir atitinkamai kintanti, atsinaujinanti. Kaip pastebi V. Mačiulaitis¹², atsižvelgiant į rinkų dinamiką ir ekonominės sanklodos sparčią kaitą, įmonės, verslo ar jų dalių perdavimo samprata iš esmės komplikuoja, o teismų praktikoje įvardyti kriterijai nėra absoliutūs ir, atsižvelgiant į verslo subjekto veiklos specifiką, konkrečiomis situacijomis apskritai gali netikti.

Trečia, Bendrijai augant, integracijos procesai naujai prisijungiančiose valstybėse narėse veikia jų nacionalinę teisinę sistemą, į kurią, be kita ko,

¹⁰ Pavyzdžiui, vien nuo 2010 m. iki dabar Teisingumo Teismui buvo pateikta 18 prašymų dėl prejudicinių sprendimų priėmimo klausimais, susijusiais su Direktyvos 2001/23/EB taikymo apimtimi, t.y. daugiau nei jų buvo pateikta per visą iki tol buvusį dešimtmetį. Plačiau žr. <http://curia.europa.eu>. Mokslininkai bendrai pažymi, kad ši Direktyva buvo daugelio Teisingumo Teismui adresuotų ginčų objektu. Plačiau žr. ZAHN, Rebecca. The Court Of Justice of the European Union and Transfers of Undertakings: Implications for Collective Labour Rights. *European Labour Law Journal*, Volume 6 (2015), No.1, p. 72. ISSN 20319525. KALNINA, Irena. *Transfer of undertaking in Latvia*. In DAVULIS, Tomas; PETRYLAITĖ, Daiva et al. *Labour Regulation in the 21st Century: In Search of Flexibility and Security*. Cambridge Scholars Publishing, 2012, p. 293. ISBN (10) 1-4438-3663-X.

¹¹ BAGDANSKIS, Tomas et al. *Darbo teisės principai ir jų taikymas Lietuvos teismų praktikoje*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2016, p. 392. ISBN 978-9955-30-227-8.

¹² MACIULAITIS, Vilius. *Darbo santykių nutraukimas darbdavio iniciatyva nesant darbuotojo kaltės lankstumo ir saugumo aspektu*. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 135.

vienaip ar kitaip inkorporuojami ir Direktyvoje 2001/23/EB įtvirtinti principai. Šis reguliavimo perėmimas ne visada sklandus, dažnai naujosios valstybės narės neturi verslo perdavimo reguliavimo tradicijų. Taigi naujos taisyklės įneša sumaištį, nacionalinės teismų praktikos formavimas taikant Direktyvos 2001/23/EB nuostatas užtrunka, o ir patiems teismams, pirmą kartą susiduriantiems su verslo perdavimo samprata, kartais sudėtinga įvertinti visus verslo perdavimą pagal Direktyvą 2001/23/EB nusakančius niuansus. Tai patvirtina ir kai kurie Lietuvos teismų praktikos pavyzdžiai¹³, kai bylos, susijusios su verslo perdavimo kvalifikavimu, perėjusios visas teismų instancijas, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimu grįžta į žemesnės instancijos teismus. Išimtiniais atvejais ta pati byla apsuka net ne vieną tokio bylinėjimosi ratą.

Nors daugybė Teisingumo Teismo prejudiciniuose sprendimuose suformuluotų išaiškinimų verslo perdavimo tema nubrėžė tam tikras gaires, leidusias valstybių narių teismams pereiti prie vis detalesnio ir gilesnio verslo perdavimo kvalifikuojančių požymių vertinimo, šioje išaiškinimų gausoje nesunku pasiklysti. Be to ne visada prejudiciniuose sprendimuose įmanoma rasti išsamų atsakymą, nes išsamus bylos faktinių aplinkybių vertinimas paliekamas nacionaliniams teismams.

Taigi dėl visų šių priežasčių verslo perdavimas gali būti vadinamas vienu sudėtingiausiu Europos Sąjungos darbo teisės institutu¹⁴, o jo sampratos analizė nepraranda mokslinio praktinio aktualumo. Reikia pažymėti, kad pati verslo perdavimo samprata pagal Direktyvą 2001/23/EB apima daug įvairių klausimų, kuriuos galima suskirstyti į dvi grupes – klausimus, susijusius su verslo perdavimo identifikavimu, ir klausimus, susijusius su tokio identifikavimo padariniais – garantijų darbuotojams taikymu, jų apimtimi. Nors Direktyvos 2001/23/EB priėmimo tikslas ir interesų ašis yra garantijos

¹³ Plačiau žr. 123-126 p.

¹⁴ KALNINA, Irena. *Transfer of undertaking in Latvia*. In DAVULIS, Tomas; PETRYLAITĖ, Daiva et al. *Labour Regulation in the 21st Century: In Search of Flexibility and Security*. Cambridge Scholars Publishing, 2012, p. 293. ISBN (10) 1-4438-3663-X.

darbuotojams, direktyvos taikymo problematika labiau susijusi su pirma klausimų grupe – verslo perdavimo identifikavimu.

Kaskart, kilus poreikiui įvertinti, ar susiklostę teisiniai santykiai atitinka Direktyvoje 2001/23/EB įtvirtintą verslo perdavimo sampratą, susiduriama su klausimu, nuo ko pradėti vertinimą, kokie požymiai gali apibūdinti perdavimą. Tokį vertinimą, kuris aktualus tiek su verslo perdavimo kvalifikavimu susiduriantiems nacionaliniams teismams, tiek ir patiems galimai verslą perduodantiems subjektams, gali palengvinti sisteminis požiūris į verslo perdavimą apibūdinančius reikalavimus, išplaukiančius iš Europos Sąjungos teisės aktų nuostatų ir jas aiškinančios Teisingumo Teismo praktikos.

Visos šios priežastys nulėmė mokslinio tyrimo objekto pasirinkimą, siekiant paskatinti gilesnį mokslinį diskursą apie sisteminį požiūrį¹⁵ į verslo perdavimo sampratą pagal Direktyvą 2001/23/EB. Tikimasi, kad mokslinio tyrimo įžvalgos pasitarnaus ir kaip metodinė pagalba identifikuojant įvykusį ar galintį įvykti verslo perdavimą tiek verslo perdavimo dalyviams, tiek su verslo perdavimo situacijų kvalifikavimu susiduriantiems teisės praktikams.

Mokslinio tyrimo objektas (jo ribos), tikslas ir uždaviniai. Šio mokslinio tyrimo objektas – verslo perdavimo samprata pagal Direktyvą 2001/23/EB. Dėl ribotos disertacijos apimties daugiausia dėmesio skiriama klausimams, susijusiems su verslo perdavimo pagal Direktyvą 2001/23/EB identifikavimu. Nuošaly, kaip mažiau problemiški, paliekami garantijų darbuotojams taikymo aspektai. Tyrime analizuojami Europos Sąjungos antrinėje teisėje ir ją aiškinančioje Teisingumo Teismo praktikoje suformuluoti ar iš jos išplaukiantys verslo perdavimą apibūdinantys požymiai, kurių turinio analizė leidžia juos struktūrizuoti į susijusių požymių, arba kitaip – verslo perdavimo pagal Direktyvą 2001/23/EB reikalavimų sistemą. Lietuvos nacionalinės teisės

¹⁵ Kompleksinių tyrimų trūkumą Direktyvos 2001/23/EB rėmuose dar 2006 m. identifikavo I. Mačernytė-Panomariovienė, pasisakydama apie šioje direktyvoje įtvirtintas garantijas darbuotojas. Tokių tyrimų poreikis, manytina, nemažiau aktualus ir verslo perdavimo sampratos apibrėžties klausimu, kuris sudaro prielaidas garantijų darbuotojams taikymui. Plačiau žr. MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ, Ingrida. Darbuotojų teisių apsauga perduodant įmonę, verslą arba jų dalis. *Jurisprudencija*, 2006, 4(82), p.55. ISSN 1392-6195.

nuostatos, kaip išvestinis verslo perdavimo sampratą formuluojantis šaltinis, nagrinėjamos tiek, kiek jos reikšmingos iliustruojant problematiką, išplaukiančią iš Direktyvoje 2001/23/EB įtvirtintos verslo perdavimo sampratos apibrėžties.

Šio mokslinio tyrimo **tikslas** – pasiūlyti vientisą ir universalią verslo perdavimą pagal Direktyvą 2001/23/EB apibūdinančią reikalavimų sistemą.

Atsižvelgiant į tyrimo objektą ir tikslą, keliami šie mokslinio tyrimo uždaviniai:

- 1) apsibrėžti Direktyvos 2001/23/EB taikymą nusakančių reikalavimų grupes;
- 2) identifikuoti verslo perdavimo objektą pagal Direktyvą 2001/23/EB nusakančius reikalavimus, išanalizuoti tokių reikalavimų turinį ir juos susisteminti;
- 3) išanalizuoti verslo perdavimo būdus pagal Direktyvą 2001/23/EB, įvertinti jų panašumus ir skirtumus, apibendrinti jiems keliamus reikalavimus;
- 4) identifikuoti galimus verslo perdavimo dalyvius pagal Direktyvą 2001/23/EB, išanalizuoti jiems keliamus reikalavimus.

Ginamieji teiginiai. Svarbiausi ginamieji teiginiai yra šie:

- 1) Verslo perdavimo sampratą pagal Direktyvą 2001/23/EB atskleidžia direktyvoje įtvirtinti ar iš jos išplaukiantys reikalavimai verslo perdavimo objektui, perdavimo būdai ir verslo perdavimo dalyviams.
- 2) Ūkio subjektas yra universali kategorija, apibrėžianti verslo perdavimo objektą pagal Direktyvą 2001/23/EB, todėl ūkinės veiklos vykdymas ir tapatumas, pasireiškiančio organizaciniu ir tęstinumo aspektu, išsaugojimas yra vieninteliai reikalavimai verslo perdavimo objektui.
- 3) Į Direktyvos 2001/23/EB veikimo apimtį patenka visi verslo veiklos, bet ne verslą vykdančio subjekto, perdavimo būdai, neatsižvelgiant į perdavimo įgyvendinimo teisinę formą – sandoris, administracinis aktas ar teismo sprendimas, todėl vien terminas „teisinis perdavimas“ yra pakankamas visiems verslo perdavimo būdams pagal Direktyvą 2001/23/EB apibūdinti.

4) Verslo perdavimo dalyviai pagal Direktyvą 2001/23/EB gali būti visi darbuotojo ir darbdavio teisinį statusą turintys asmenys, susiję faktiniais darbo santykiais, nesvarbu, jie įforminti darbo ar kitokia sutartimi.

Tyrimų apžvalga. Nors Direktyvos 2001/23/EB nuostatos į Lietuvos nacionalinę teisę perkeltos dar 2005 m., moksliniu požiūriu verslo perdavimo samprata Lietuvoje nėra plačiai tirta. Tačiau mokslinių darbų, kurių tyrimo objektai glaudžiasi susiję su šio tyrimo tema, esama.

Pagal tyrimo objektą artimiausias I. Mačernytės-Panomariovienės 2006 m. straipsnis „Verslo/įmonės arba jų dalių perdavimo samprata taikant direktyvos „Dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo“ nuostatas“, publikuotas leidinyje „Teisės problemos“¹⁶. Vis dėlto, dėl glaustos straipsnio apimties tyrime apsiribota nedidelės Teisingumo Teismo praktikos dalies analize. Be to verslo perdavimo samprata nagrinėjama griežtai laikantis Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies a, b ir c punktų struktūros, t. y. atskirai nagrinėjant kiekvieną iš minėtuose punktuose įtvirtintų taisyklių, nevertinant jų tarpusavio koreliacijos. Taigi minėtame straipsnyje atskleidžiamas verslo perdavimo sampratos apibrėžties sudėtingumas, tačiau paliekama erdvės platesnėms diskusijoms dėl verslo perdavimui keliamų reikalavimų.

Taip pat paminėtini I. Mačernytės-Panomariovienės disertacinio tyrimo pagrindu išleista monografija „Darbuotojų teisių įgyvendinimas darbdavio nemokumo atvejais“¹⁷ bei leidinyje „Jurisprudencija“ publikuotas straipsnis „Darbuotojų teisių apsauga perduodant įmonę, verslą arba jų dalis“¹⁸ kuriuose

¹⁶ MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ, Ingrida. Verslo / įmonės arba jų dalių perdavimo samprata taikant direktyvos „Dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo“ nuostatas. *Teisės problemos*, 2006, Nr. 3 (53). ISSN 1392-1592.

¹⁷ MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ, Ingrida. Darbuotojų teisių įgyvendinimas darbdavio nemokumo atvejais. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2011, 370 p. ISBN 978-9955-19-323-4.

¹⁸ MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ, Ingrida. Darbuotojų teisių apsauga perduodant įmonę, verslą arba jų dalis. *Jurisprudencija*, 2006, 4(82), p. 54-60. ISSN 1392-6195.

taip pat paliečiama verslo perdavimo sampratos tema, tačiau visgi pagrindinis šių tyrimų dėmesys teikiamas darbuotojams taikomų garantijų apimčiai, o ne verslo perdavimo apibrėžčiai.

Lietuvoje verslo perdavimo sampratos pagal Direktyvą 2001/23/EB temą 2013 m. disertaciniame tyrime „Darbo santykių nutraukimas darbdavio iniciatyva nesant darbuotojo kaltės lankstumo ir saugumo aspektu“¹⁹ nagrinėjo ir V. Mačiulaitis. Vienas iš disertacinio tyrimo uždavinių buvo siekis išanalizuoti darbo santykių lankstumo ir saugumo įgyvendinimo, perduodant įmonę, verslą ar jų dalis, teisinius aspektus, siekiant užtikrinti darbo teisinių santykių stabilumą. Šią su verslo perdavimo samprata susijusią temą mokslininkas nagrinėja ir kitose mokslinėse publikacijose.²⁰ Savo išvalgomis taip pat aktualus V. Bitės moksliniai tyrimai bendrovių perleidimų tema²¹, kurie pagal objektą ir tikslus gerokai skiriasi, tačiau juose analizuojami ir šiam tyrimui reikšmingi verslo perdavimo sampratos ne tik pagal Direktyvą 2001/23/EB aspektai.

Atskirais klausimais verslo perdavimo sampratos tema nagrinėta kolektyvinėje D. Petrylaitės, T. Davulio ir V. Petrylaitės monografijoje „Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos darbo teisėje“²². Mokslinio tyrimo objekto analizei taip pat reikšmingų išvalgų yra pateikę bendrai darbo santykių temą nagrinėjantys V. Tiažkijus²³, B. Martišienė²⁴, valstybės tarnybos santykių reguliavimo problematiką nagrinėjančios I.

¹⁹ MAČIULAITIS, Vilius. *Darbo santykių nutraukimas darbdavio iniciatyva nesant darbuotojo kaltės lankstumo ir saugumo aspektu*. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.

²⁰ MAČIULAITIS, Vilius. Darbo santykių stabilumo principo užtikrinimas perduodant įmonę, verslą ar jų dalis. *Socialinių mokslų studijos*, 2012, 4(2). ISSN 2029-2236.

²¹ BITĖ, Virginijus. *Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas kaip verslo perleidimo būdas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai. Teisė (01s). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. BITĖ, Virginijus. Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnostavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei. *Jurisprudencija*, 2010, 2(120), p. 357-378. ISSN 1392-6195

²² PETRYLAITĖ, Daiva; DAVULIS, Tomas; PETRYLAITĖ, Vida. *Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos darbo teisėje*. Vilnius: Registrų centras, 2008, 492 p. ISBN 978-9955-30-043-4.

²³ TIAŽKIJUS, Viktoras. *Darbo teisė: teorija ir praktika*, I tomas. Vilnius: Justitia, 2005, 496 p. ISBN 995561613X.

²⁴ MARTIŠIENĖ, Beata. *Darbo santykių reguliavimo civiliniai teisiniai aspektai*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012.

Povilaitienė²⁵ ir N. Glebovė²⁶, verslo perdavimo akcijų sandorio būdu sritį tiriantys J. Kiršienė ir K. Kerutis²⁷, kuriomis taip pat remiamasi šiame tyrime.

Plačiausiai verslo perdavimo tema nagrinėta Vakarų Europos mokslininkų. Vertinant užsienio mokslininkų indėlį į verslo perdavimo sampratos aiškinimą, išskirtini visais – tiek verslo perdavimo apibrėžties, tiek ir darbuotojams taikomų garantijų apimties – aspektais verslo perdavimo sampratą nagrinėjantys C. Barnard²⁸ bei R. Blanpain²⁹, kurių mokslinėmis įžvalgomis plačiai remiamasi siekiant mokslinio tyrimo uždavinių. Daug dėmesio verslo perdavimo temai yra skyrę S. Deakin ir S. Morris³⁰, McMullen³¹. Specifinius Direktyvos 2001/23/EB reguliavimo apimties klausimus tyrinėjo P. Davies³², S. De Groof³³, I. Kalnina³⁴, A.I. Johansen³⁵. Tyrimui reikšmingos bendrai verslo perdavimo temą plačiai nagrinėjusio F. R.

²⁵ POVILAITIENĖ, Ieva. *Darbo sutartis ir kitos teisinės darbo panaudojimo formos*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012.

²⁶ GLEBOVĖ, Neringa. *Karjeros valstybės tarnautojo garantijos*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012.

²⁷ KIRŠIENĖ, Julija; KERUTIS, Kristupas. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*, 2006, 3(81), p. 24-31. ISSN 1392-6195.

²⁸ BARNARD, Catherine. *EU Employment Law*, Fourth Edition. United Kingdom: Oxford University Press, 2012, 800 p. ISBN: 9780199692927.

²⁹ BLANPAIN, Roger. *European Labour Law*. Hague: Kluwer Law International, tenth edition, 2006, 852 p. ISBN 9041124543.

³⁰ DEAKIN, Simon; MORRIS, S. Gillian. *Labour Law*. Sixth edition, Oxford: Hart Publishing, 2012. ISBN 9781849463416.

³¹ MCMULLEN, John. Some Problems and Themes in the Application in Member States of Directive 2001/23/EC on Transfer of Undertakings. *The international Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations*. Volume 23/3, 335–374, 2007. ISSN 0952-617X. MCMULLEN, John. Recent CJEU Case Law on the Transfer of Asset-Reliant Undertakings. *Industrial Law Journal*. Oxford University Press, Volume 45, Issue 3, 1 September 2016. ISSN 0305-9332.

³² DAVIES, Paul. Transfers – The UK Will Have To Make Up Its Own Mind. *Industrial Law Journal*. Oxford University Press, Volume 30, Issue 2, 1 June 2001. ISSN 0305-9332.

³³ DE GROOF, Sarah. The Scope of the Transfer of Undertaking Directive Further Enlarged Through the Heineken-Case. *European Labour Law Journal*, Volume 1 (2010), No. 4, 508-512 p. ISSN 20319525.

³⁴ KALNIŅA, Irēna. *Darbinieku aizsardzība uzlēmuma pārejas gadījumā*. Daktaro disertacija. Ryga: Latvijas universitetas, 2011. KALNINA, Irena. *Transfer of undertaking in Latvia*. In DAVULIS, Tomas; PETRYLAITĒ, Daiva et al. *Labour Regulation in the 21st Century: In Search of Flexibility and Security*. Cambridge Scholars Publishing, 2012, p. 293 - 305. ISBN (10) 1-4438-3663-X.

³⁵ JOHANSEN, André Istad. Supreme Court, shunning distinction between capital and labour intensive, applies „Spijkers criteria“ comprehensively. *European Employment Law Cases*. 2010/ August. Hague: Sdu Uitgevers. ISSN 1877-9107.

Younson³⁶ įžvalgos, taip pat G. Davidov³⁷, N. Countouris ir W. Njoya³⁸, moksliniai apibendrinimai.³⁹

Pažymėtina, kad verslo perdavimo sampratos aiškinimas glaudžiai siejasi su tam tikrais konkurencijos teisės institutais, todėl šiam tyrimui ypač reikšmingos konkurencijos teisės mokslininkų A. Jones ir B. Sufrin⁴⁰, R. Whish ir D. Bailey⁴¹, O. Odudu⁴², V. Louri⁴³, A. Winterstein⁴⁴, C. Townley⁴⁵ įžvalgos dėl ūkio subjekto apibrėžties konkurencijos teisėje.

³⁶ YOUNSON, R. Fraser. *Employment Law and Business Transfers: a Practical Guide*. London: Sweet & Maxwell, 1989, 226 p. ISBN-10: 0421405309.

³⁷ DAVIDOV, Guy; LANGILLE, Brian *et al.* *The Idea of Labour Law*. Oxford University Press, 2013, 441 p. ISBN 9780199669455.

³⁸ COUNTOURIS, Nicola; NJOYA, Wanjiru. *2001/23/EC: Transfer of Undertakings*. In ALES, Edorado; *et al.* *EU Labour Law. A Commentary*. The Netherlands: Kluwer Law International BV, 2015, 648 p. ISBN 9041149783.

³⁹ Pastebėtina, jog verslo perdavimo tema plačiai nagrinėjama Jungtinės Karalystės mokslininkų. Jungtinė Karalystė Direktyvą 2001/23/EB į nacionalinę teisę yra perkėlus 2006 m. priimdama „Transfer of Undertakings (Protection of Employment) Regulations“ aktą, kurio taikymo apimtis skiriasi nuo Direktyvos 2001/23/EB, t.y. ji yra platesnė, nes aktas taikomas ir „service provision change“ (paslaugų teikėjo pokyčio) atveju. Šie reguliavimo skirtumai lemia, jog Jungtinės Karalystės teismų praktika, nors ir remiasi Teisingumo Teismo išsaikinimais dėl Direktyvos 2001/23/EB taikymo, nuėjo savarankišku garantijų darbuotojams taikymo keliu. Dėl šios reguliavimo specifikos atliekant tyrimą vengta remtis Jungtinės Karalystės mokslininkų įžvalgomis, grindžiamos nacionalinės teisės interpretacijomis, tokiu būdu už tyrimo ribų paliekant didelę dalį mokslinių publikacijų verslo perdavimo tema. Plačiau apie reguliavimo skirtumus žr. Implementation Report Directive 2001/23/EC on the approximation of laws of the Member States relating to the safeguarding of employees' rights in the event of transfers of undertakings, businesses or parts of businesses, p.19. [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. sausio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2938&langId=en>>.

⁴⁰ JONES, Alison; SUFRIN, Brenda. *EC Competition Law*. Fifth edition. New York: Oxford University Press Inc., 2011. ISBN 978-0-19-966032-2. JONES, Alison. The boundaries of an undertaking in EU Competition Law. *European Competition Journal*, Volume 8(2), 2012, [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. sausio 10 d.] Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=2131740>>.

⁴¹ WHISH, Richard; BAILEY, David. *Competition Law*. Eight edition. New York: Oxford University Press Inc., 2015. ISBN 978-0-19-966037-7.

⁴² ODUDU, Okeoghene; BAILEY, David. The single economic entity doctrine in EU Competition law. *Common Market Law Review*, Volume 51 (2014), Issue 6, United Kingdom: Kluwer Law International.

⁴³ LOURI, Victoria. 'Undertaking' as a Jurisdictional Element for the Application of EC Competition Rules. *Legal Issues of Economic Integration*, 29(2), 2002. Kluwer Law International. Printed in the Netherlands. ISSN 1566-6573.

⁴⁴ WINTERSTEIN, Alexander. Nailing the Jellyfish: Social Security and Competition Law. *European Competition Law Review*, Volume 20, Issue 6, August 1999. ISSN 0144-3054. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. sausio 5 d.] Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2001_029_en.pdf>.

⁴⁵ TOWNLEY, Chris. *The Concept of an 'Undertaking': The Boundaries of the Corporation — A Discussion of Agency, Employees and Subsidiaries*. In AMATO, Giuliano *et al.* *EC*

Daug tyrimui aktualių įžvalgų pateikiama asociacijos „European Employment Lawyers Association“ leidžiamame periodiniame recenzuojamame leidinyje „European Employment Law Cases“⁴⁶. Šiame periodiniame leidinyje valstybių narių darbo teisės ekspertai publikuoja pranešimus apie nacionalinių teismų nagrinėtas verslo perdavimo bylas, pateikia savo vertinimus dėl tokių bylų sprendimų atitikties Teisingumo Teismo formuojamai praktikai. Autorė gausiai naudoja šia bylų medžiaga, siekdama iliustruoti problematiką, su kuria susiduria nacionaliniai teismai, ir kaip ji susijusi su Direktyvoje 2001/23/EB bei ją aiškinančioje Teisingumo Teismo praktikoje įtvirtinta verslo perdavimo samprata.

Nepaisant aukščiau paminėto mokslinio indėlio, prie verslo perdavimo sampratos pagal Direktyvą 2001/23/EB aiškinimo labiausiai prisidėjo Teisingumo Teismo praktika, kuri daugiausia tą sampratą ir suformulavo. Taigi Teisingumo Teismo praktika, įskaitant svarbias generalinių advokatų išvadas, ir yra atliekamo tyrimo pagrindas. Tyrimo uždaviniai taip pat lėmė poreikį nagrinėti ir Europos Sąjungos narių nacionalinių teismų verslo perdavimo praktiką, kuri iš dalies iliustruoja pasitaikančią verslo perdavimo sampratos pagal Direktyvą 2001/23/EB aiškinimo problematiką.

Mokslinio tyrimo metodologija. Siekiant įgyvendinti iškeltus mokslinio tyrimo uždavinius, naudoti šie moksliniai tyrimo metodai:

- 1) *dokumentų mokslinės analizės metodas* naudotas analizuojant verslo perdavimo normatyvinio apibrėžimo, įtvirtino Direktyvoje 2001/23/EB, raidą, taip pat vertinant direktyvai taikyti reikšmingų sąlygų grupes, analizuojant šioms grupėms priskiriamus verslo perdavimą identifikuojančius požymius;
- 2) *literatūros mokslinės analizės metodas* plačiai naudotas analizuojant verslo perdavimo sampratą, nustatant tam tikrų

Competition Law: A Critical Assessment. Hart Publishing, 2007, 806 p. ISBN 9781841136752.

⁴⁶ ISSN 1877- 9107.

autorių įvardijamus verslo perdavimą identifikuojančius požymius, atskleidžiant jų turinį ir ryšį;

- 3) *sisteminės analizės metodas* plačiai naudotas aiškinant verslo perdavimo sampratai atskleisti aktualias sąvokas, nustatant norminiuose teisės aktuose įtvirtintus verslo perdavimą apibrėžiančius požymius;
- 4) *lyginamasis metodas* naudotas aiškinant verslo perdavimo sampratai atskleisti aktualias sąvokas, analizuojant ir vertinant reikšmingą Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų jurisprudenciją;
- 5) *loginės analizės metodu* naudotasi, apibendrinant pateikiamas skirtingas mokslininkų pozicijas, analizuojant ir lyginant Teisingumo Teismo išaiškinimus prejudiciniuose sprendimuose, grupuojant Direktyvos 2001/23/EB taikymą nusakančias sąlygas, analizuojant joms priskiriamus požymius, formuluojant išvadas;
- 6) *istorinis lyginamasis metodas* naudotas analizuojant verslo perdavimą leidžiančių identifikuoti požymių, įvardytų Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, sampratos kaitą.
- 7) *sintezės metodu* naudotasi nagrinėjant tiek iš Direktyvos 2001/23/EB teksto, tiek iš teismų praktikos išplaukiančius atskirus verslo perdavimą nusakančius aspektus, juos grupuojant į verslo perdavimui keliamus reikalvumus bei tokius reikalvumus apjungiant į vientisą verslo perdavimą pagal Direktyvą 2001/23/EB apibūdinančių reikalavimų sistemą.

Mokslinio tyrimo rezultatų aprobavimas. 2008–2016 m. autorė parengė keturias tiesiogiai su šio tyrimo tematika susijusias mokslo publikacijas. Iš jų du mokslo straipsniai 2012⁴⁷ ir 2016⁴⁸ metais publikuoti

⁴⁷ TAMOŠIŪNAITĖ, Eglė. Tapatumo požymis konstatuojant verslo perdavimą. *Teisė*. 2012, t. 85, p. 184–195. ISSN 1392-1274.

⁴⁸ TAMOŠIŪNAITĖ, Eglė. Teisinis perdavimas ir susijungimas pagal Direktyvą 2001/23/EB. *Teisė*. 2016, t. 98 p. 153–167. ISSN 1392-1274.

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto periodiniame mokslo leidinyje Teisė. Viena publikacija rusų kalba „Передача части бизнеса согласно законодательству ЕС и Литвы: теоретические аспекты квалификации“ 2009 m. pristatyta tarptautinėje konferencijoje „Теоретические проблемы современного трудового права и права социального обеспечения: международные и национальные аспекты“⁴⁹. Taip pat mokslinė publikacija „Verslo perdavimas darbo teisės reformos kontekste“ pristatyta 2016 m. vykusioje tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Darbo teisės reforma“⁵⁰. Autorės įžvalgos tyrimo tema cituojamos kitų autorių.⁵¹

Mokslinio tyrimo struktūra. Mokslinį tyrimą sudaro įvadas, dėstomoji dalis, kuri susideda iš keturių skyrių, ir išvados. Pirmame tyrimo dėstomosios dalies skyriuje apžvelgiama verslo perdavimo sampratos raida pagal Direktyvą 77/187/EEB, Direktyvą 98/50/EB ir Direktyvą 2001/23/EB. Remiantis normatyvinės verslo perdavimo apibrėžties analize, siekiama identifikuoti pagrindines Direktyvos 2001/23/EB taikymą nusakančias sąlygas. Antroje dėstomojoje dalyje detalai nagrinėjama verslo perdavimo objekto samprata, jos aiškinimo raida, analizuojamos Direktyvos 2001/23/EB taikymą nusakančios sąlygos, išplaukiančios iš šioje direktyvoje įtvirtintų reikalavimų verslo perdavimo objektui. Trečioje tyrimo dalyje analizuojami galimi verslo perdavimo būdai pagal Direktyvą 2001/23/EB, nagrinėjamos teisinės šių būdų įgyvendinimo formos, tiriama, kiek verslo perdavimo būdų apibrėžtis pagal

⁴⁹ TAMOŠIŪNAITĖ, Eglė. Передача части бизнеса согласно законодательству ЕС и Литвы: теоретические аспекты квалификации. *Теоретические проблемы современного трудового права и права социального обеспечения : международные и национальные аспекты / Šiuolaikinės darbo teisės ir socialinės apsaugos teisės teorinės problemos: tarptautiniai ir nacionaliniai aspektai. Tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga.* Vilnius: Justitia, 2009, p. 152–158. ISBN: 9789955616566.

⁵⁰ TAMOŠIŪNAITĖ, Eglė. Business Transfer in the Context of Labour Law Reform. In DAVULIS, Tomas et. al. *Labour Law Reforms in the Eastern and Western Europe.* Brussels: PIE Peter Lang, 2017, p. 375-388. ISSN 2235-1078. Konferencijos „Darbo teisės reforma“ programa. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. spalio 10 d.] Prieiga per internetą: <http://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/10/konferencijos-%E2%80%9EDarbo-teis%C4%97s-reforma%E2%80%9C_programa.pdf>.

⁵¹ PETRYLAITĖ, Daiva; DAVULIS, Tomas; PETRYLAITĖ, Vida. *Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos darbo teisėje.* Vilnius: Registrų centras, 2008, p. 286. ISBN 978-9955-30-043-4.

Direktyvą 2001/23/EB riboja jos veikimo apimtį. Ketvirtoje tyrimo dalyje analizuojamas galimas verslo perdavimo dalyvių pagal Direktyvą 2001/23/EB ratas, jų apibrėžties problematika bei diskutuojama dėl Direktyvos 2001/23/EB taikymą lemiančių reikalavimų, susijusių su verslo perdavimo dalyviais. Pagrindiniai atlikto mokslinio tyrimo rezultatai pristatomi detaliose išvadose.

1. VERSLO PERDAVIMO NORMATYVINĖS APIBRĖŽTIES RAIDA

1974 m. Europos Bendrijų Taryba priėmė rezoliuciją „Dėl socialinių veiksmų programos“⁵², joje pažymėta, kad industrinė raida tiek valstybių narių, tiek Europos Bendrijų lygmeniu pasireiškia sparčiai didėjančia įmonių koncentracija. Tokį koncentracijos procesą rodo bendrovių susijungimai, įmonių perdavimai. Tačiau rezoliucijoje pabrėžiama, kad Europos Bendrijų ekonominė ekspansija nėra savitiksliis dalykas, ji turi užtikrinti geresnę gyvenimo kokybę. Todėl rezoliucijoje iškelti uždaviniai didinti užimtumą, gerinti gyvenimo ir darbo sąlygas, tobulinti sprendimų socialiniais, ekonominiais ir darbo klausimais įgyvendinimą, taip pat įvardytas poreikis užtikrinti darbuotojų interesus, ypač susijusius su jų teisių išsaugojimu, vykstant įmonių susijungimams, koncentracijoms, racionalizuojant įmonių veikimą.

Šios programos įgyvendinimo dalimi tapo 1977 m. vasario 14 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 77/187/EEB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo ar verslo dalių perdavimo atveju suderinimo⁵³ (toliau – Direktyva 77/187/EEB), kuri padėjo pamatus formuluojant bendrą Europos Sąjungos šalims verslo perdavimo sampratą⁵⁴. Remiantis minėta 1974 m. rezoliucija, Direktyvos 77/187/EEB pradinis tikslas siekis įtvirtinti nuostatas, numatančias darbuotojų apsaugą, t. y. kad darbuotojai neprarastų esminių teisių ir lengvatų, įgytų iki darbdavio pasikeitimo. Manyta, kad toks tikslas gali būti pasiektas, įtvirtinant automatinį darbo santykių perdavimą ir darbuotojų apsaugą nuo atleidimo vien dėl įmonių

⁵² Council Resolution of 21 January 1974 concerning a social action programme. OJ C 13, 12.2.1974, p. 1–4.

⁵³ Council Directive 77/187/EEC of 14 February 1977 on the approximation of the laws of the Member States relating to the safeguarding of employees' rights in the event of transfers of undertakings, businesses or parts of businesses. OJ L 61, 5.3.1977, p. 26–28.

⁵⁴ Kaip pažymi C. Barnard, pati mintis dėl darbuotojų apsaugos verslo perdavimo atveju nebuvo visiškai nauja, jau nuo 1928 m. Prancūzijos teisėje galiojo nuostata, garantuojanti darbuotojams darbo santykių tęstinumą, pavyzdžiui, įmonės paveldėjimo, pardavimo, reorganizavimo atvejais. BARNARD, Catherine. *EU Employment Law*, Fourth Edition. United Kingdom: Oxford University Press, 2012, p. 578. ISBN: 9780199692927.

struktūros pokyčių, taip pat užtikrinant pareigą informuoti, konsultuotis ir vesti derybas su darbuotojų atstovais dėl darbuotojų interesų.

Šios garantijos pagal Direktyvą 77/187/EEB buvo susietos su trimis jos taikymą nusakančiomis sąlygomis. Pirma, remiantis Direktyvos 1 straipsnio 1 dalies nuostata, numatyta, jog Direktyva 77/187/EEB taikytina įmonės, verslo ar verslo dalies perdavimo, įvykusio dėl teisinio perdavimo ar susijungimo, atveju. Taigi, viena vertus, šia nuostata lakoniškai pasisakoma dėl perdavimo objekto pagal Direktyvą 77/187/EEB, kuriuo įvardyta įmonė, verslas ar verslo dalis. Antra vertus, apibrėžiami į direktyvos taikymo apimtį patenkantys galimi šio objekto perdavimo būdai – teisinis perdavimas ir susijungimas. Trečioji Direktyvos 77/187/EEB taikymo sąlyga išplaukė iš direktyvos 2 straipsnio a ir b punktų, apibrėžusių, kokie subjektai gali patekti į direktyvos akiratį kaip potencialūs įmonės, verslo ar verslo dalies perdavėjai ir perėmėjai. Ši sąlyga apėmė visus fizinius ir juridinius asmenis, kurie dėl įvykusio perdavimo įgijo arba prarado darbdavio teisinį statusą perduodamame objekte. Todėl, galima apibendrinti, kad Direktyvos 77/187/EEB taikymą nusakė reikalavimai perdavimo objektui, perdavimo būdai ir perdavimo dalyviams.

Nors Direktyvos 77/187/EEB taikymo apimtis nebuvo išsamiai apibrėžta, tačiau pasibaigus direktyvai įgyvendinti skirtam laikotarpiui, valstybių narių nacionaliniai teismai vangiai naudojo galimybę kreiptis į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo, prašant paaiškinti specifinius direktyvos taikymo apimtį nusakančius aspektus. Pirmasis nacionalinio teismo kreipimasis į Teisingumo Teismą Direktyvos 77/187/EEB taikymo klausimais buvo pateiktas tik 1983 m.⁵⁵, t. y. praėjus penkeriems metams po to, kai valstybės narės savo nacionalinėje teisėje turėjo įgyvendinti priemones, reikalingas užtikrinant Direktyvos 77/187/EEB numatytą garantijų taikymą⁵⁶.

⁵⁵ Pirmasis Europos Bendrijos Teisingumo Teismo prejudicinis sprendimas dėl Direktyvos 77/187/EEB nuostatų aiškinimo priimtas 1985 m. vasario 7 d. byloje Nr. 179/83, *Industriebond FNV and Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV) v The Netherlands State*, Reports of Cases, 1985, p. 511.

⁵⁶ Galima svarstyti, kad viena iš priežasčių, kodėl naujų garantijų darbuotojams įtvirtinimas Direktyvoje 77/187/EEB ne iš karto sukėlė nacionalinių teismų poreikį aiškinti Direktyvos 77/187/EEB taikymo klausimus remiantis prejudiciniais sprendimais, buvo tai, kad verslo

Iš pradžių nacionaliniai teismai daugiausia dėmesio skyrė⁵⁷ klausimams, susijusiems su Direktyvos 77/187/EEB taikymu dėl nemokumo likviduojamų įmonių ar panašiomis savo padariniais situacijomis atsidūrusių įmonių atžvilgiu. Tačiau jau viename iš pirmųjų Teisingumo Teismo prejudicinių sprendimų⁵⁸, aiškinant Direktyvos 77/187/EEB taikymą, kalbėdamas apie perdavimo objektą, Teisingumo Teismas greta įmonės, verslo ar verslo dalies perdavimo kaip galimą perdavimo objektą pagal Direktyvą 77/187/EEB pamini ir įmonės dalies perdavimą.

Kaip pažymi Peter Curwen, Europos Sąjungos direktyvų formuluotėms būdingas teksto dviprasmiškumas, kuris lemia nuolatinį poreikį, kad Teisingumo Teismas įtvirtintas taisyklės interpretuotų ar perinterpretuotų. Šis procesas galiausiai lemia poreikį publikuoti naują direktyvos versiją. Direktyva 77/187/EEB yra puikus tokio atvejo pavyzdys, mat ji, pasak P. Curwen, buvo viena iš problemiškesnių Europos socialinėje teisėje. Iš pradžių, P. Curwen

perdavimo institutas valstybėse narėse iki Direktyvos 77/187/EEB priėmimo nebuvo plačiai taikomas. Pavyzdžiui, net ir po 10 metų nuo Direktyvos 77/187/EEB priėmimo kai kurios valstybės narės dar nebuvo tinkamai įgyvendinusios nacionalinių priemonių, reikalingų direktyvos tikslams pasiekti. 1985 m. balandžio 15 d. Teisingumo Teismo sprendimu byloje *Commission of the European Communities v Kingdom of Belgium* Nr. C-237/84 pripažinta, kad Belgijos Karalystė laiku neįgyvendino priemonių dėl dalies Direktyvos 77/187/EEB numatytų garantijų užtikrinimo. 1986 m. liepos 10 d. Teisingumo Teismo sprendimu byloje *Commission of the European Communities v Italian Republic* Nr. C-235/84 pripažinta, kad Italijos Respublika laiku neįgyvendino priemonių dėl dalies Direktyvos 77/187/EEB numatytų garantijų užtikrinimo.

⁵⁷ Pavyzdžiui: Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1985 m. vasario 7 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-179/83, *Industriebond FNV and Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV) v The Netherlands State*. European Court Reports, 1985, p. 511; Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1985 m. vasario 7 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-135/83, *H. B. M. Abels v The Administrative Board of the Bedrijfsvereniging voor de Metaalindustrie en de Electrotechnische Industrie*. European Court Reports, 1985, p. 469; Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1985 m. vasario 7 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-186/83, *H. Arie Botzen and others v Rotterdamsche Droogdok Maatschappij BV*. European Court Reports, 1985, p. 519; Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1985 m. vasario 7 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-19/83, *Knud Wendelboe and others v L.J. Music ApS, in liquidation*. European Court Reports, 1985, p. 457; Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1985 m. liepos 11 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-105/84, *Foreningen af Arbejdsledere i Danmark v A/S Danmols Inventar, in liquidation*. European Court Reports, 1985, p. 2639.

⁵⁸ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1985 m. vasario 7 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-135/83, *H. B. M. Abels v The Administrative Board of the Bedrijfsvereniging voor de Metaalindustrie en de Electrotechnische Industrie*. European Court Reports, 1985, p. 469, 8 ir 30 paragrafai.

vertinimu, remiantis Teisingumo Teismo išaiškinimų gausa, buvo galima manyti, kad Direktyva 77/187/EEB taikoma visiems perdavimams, o vėlesnė Teisingumo Teismo praktika įnešė daug sumaišties, ją reikėjo išsklaidyti⁵⁹.

Taigi 1998 m. birželio 28 d. Europos Sąjungos Taryba pakeitė Direktyvą 77/187/EEB, priimdama Europos Sąjungos Tarybos Direktyvą 98/50/EB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo ar verslo dalių perdavimo atveju suderinimo⁶⁰ (toliau – Direktyva 98/50/EB), kuri įtvirtino kokybiškai naują verslo perdavimo apibrėžimą. Direktyvos 77/187/EEB keitimo poreikį lėmę veiksniai Direktyvos 98/50/EB preambulėje įvardyti tokie: vidaus rinkos poveikis, naujos legislatyvinės tendencijos valstybėse narėse dėl sunkumus patiriančių įmonių gelbėjimo ir poreikis verslo perdavimo sampratą aiškinti remiantis Teisingumo Teismo praktika⁶¹.

Vertinant, kaip keitėsi pirmiau įvardytos trys Direktyvos 77/187/EEB taikymą nusakiusios sąlygos, susijusios su perdavimo objekto, perdavimo būdų ir perdavimo dalyvių apibrėžtimi, palyginus Direktyvos 98/50/EB 1 straipsnio 1 dalį su Direktyvos 77/187/EEB 1 straipsnio 1 dalimi, galima pažymėti, kad Direktyva 98/50/EB papildomu galimu perdavimo objektu įvardijo įmonės dalį. Atitinkamai buvo papildytas ir Direktyvos 98/50/EB pavadinimas.

Tai, kad Direktyvos 98/50/EB rengėjas atliko tokius pakeitimus, verčia manyti, jog jis vertino, kad įmonės perdavimas skiriasi nuo įmonės dalies perdavimo, nuo verslo ar verslo dalies perdavimo. Kitaip tariant, tai suponuoja mintį, kad kiekvieno iš šių objektų perdavimas turi objektyvių skirtumų,

⁵⁹ CURVEN, Peter. Prospects for acquired rights. *Public Administration*, Volume 77, issue 3. Blackwell Publishers Ltd., 1999. p. 599–601. ISSN: 1467-9299. [interaktyvus] [Žiūrėta 2014 m. spalio 15 d.] Prieiga per internetą: <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-9299.00170/pdf>>.

⁶⁰ Council Directive 98/50/EC of 29 June 1998 amending Directive 77/187/EEC on the approximation of the laws of the Member States relating to the safeguarding of employees' rights in the event of transfers of undertakings, businesses or parts of businesses. OJ L 201, 17.7.1998, p. 88–92.

⁶¹ Proposal for a Council directive on the approximation of the laws of the Member States relating to the safeguarding of employee's rights in the event of transfers of undertakings, businesses or parts of businesses, COM(94)300 final, 94/0203 (CNS). Official Journal C 274, 01/10/1994 p. 10.

nulemtų paties perdavimo objekto skirtingumo. Tačiau tokio skirtumo egzistavimas nėra akivaizdus, nes nei Direktyvoje 98/50/EB, nei Direktyvoje 2001/23/EB nėra sąvokų „įmonė“, „verslas“, „įmonės dalis“ ar „verslo dalis“ apibrėžimo.

Praktinę tokių apibrėžimų reikšmę lemia pats direktyvos kaip teisės akto pobūdis, kuris įpareigoja valstybes nares nacionalinės teisės priemonėmis užtikrinti darbuotojų teisinių interesų apsaugos lygį, ne mažesnę nei aptariamame atveju įtvirtintas Direktyvoje 2001/23/EB. Pavyzdžiui, Lietuvos įstatymų leidėjas, siekdamas įgyvendinti Direktyvą 2001/23/EB, turėjo nuspręsti, kaip tinkamai papildyti tuo metu galiojusio Lietuvos Respublikos darbo kodekso⁶² (toliau – senasis Darbo kodeksas) 138 straipsnį, numačiusį apribojimus⁶³ nutraukti darbo sutartį reorganizuojant įmonę. Šiuo aspektu pažymėtina, kad iki 2005 m. galiojusi senojo Darbo kodekso 138 straipsnio nuostata numatė ribojimus įmonėms, įstaigoms ar organizacijoms nutraukti darbo sutartį vien dėl jose vykdomos reorganizacijos, jų savininko, pavaldumo ar pavadinimo pasikeitimo. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, Direktyvos 2001/23/EB įgyvendinimas Lietuvos teisėje iš esmės pasireiškė tuo, jog aptariama senojo Darbo kodekso 138 straipsnio nuostata buvo papildyta žodžiais, kad verslo ar jo dalies perdavimas taip pat negali būti teisėta priežastis nutraukti darbo santykius.

Šioje tyrimo vietoje autorė kol kas atsiriboja nuo detalesnės analizės, kaip aptariamame straipsnyje minimas įmonės, įstaigos ir organizacijos reorganizavimas bei jų savininko ar pavaldumo pasikeitimas susijęs su verslo perdavimo atveju. Vis dėlto reikia pažymėti, kad įstatymų leidėjas iki tol galiojusį ribojimą nutraukti darbo santykius papildė tik verslo ar verslo dalies perdavimo atvejo įvardijimu, o įmonės dalies perdavimo atvejo senojo Darbo kodekso 138 straipsnyje pasirinko neminėti. Ši aplinkybė leidžia svarstyti, jog

⁶² Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 64-2569 (su pakeitimais ir papildymais).

⁶³ Įmonės, įstaigos, organizacijos savininko, jų pavaldumo, steigėjo ar pavadinimo pasikeitimas, įmonės, įstaigos ar organizacijos sujungimas, padalijimas, išdalijimas ar prijungimas prie kitos įmonės, įstaigos ar organizacijos negali būti teisėta priežastis nutraukti darbo santykius.

arba įstatymų leidėjas vertino, kad iki tol galiojusi senojo Darbo kodekso 138 straipsnio formuluotė apėmė Direktyvoje 2001/23/EB minimus įmonės ar jos dalies perdavimo atvejus, arba laikėsi pozicijos, kad direktyvoje minimi verslo ar verslo dalies perdavimo atvejai apima ir įmonės dalies perdavimo situaciją. Abiem atvejais, formaliu požiūriu, tai nedera su Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies a punkto logika, remiantis kuria įmonė, įmonės dalis, verslas ar verslo dalis yra įvardijami kaip skirtingi Direktyvos 2001/23/EB reguliuojamo perdavimo objektai.

Užuot įvardijus, kuo skiriasi įmonės, įmonės dalies, verslo ar verslo dalies perdavimas, priimant Direktyvą 98/50/EB pasiūlyta pažvelgti, kas visų šių objektų perdavimams yra bendra. Direktyvos 98/50/EB 1 straipsnio 1 dalies b punkte įtvirtinta nuostata, kad direktyvoje nustatytas perdavimas yra perdavimas išlaikant ūkio subjekto (ang. *economic entity*) tapatybę, t. y. išlaikant organizuotą išteklių grupę, kurios tikslas yra ūkinė veikla (ang. *economic activity*), nepriklausomai nuo to, ar ta veikla yra pagrindinė ar pagalbinė.

Taigi, viena vertus, direktyvos tekste neatsisakyta ir nuorodų į „įmonę“, „įmonės dalį“, „verslą“ kaip perdavimo objektus. Kita vertus, pasisakyta, jog perdavimas pagal direktyvą neįmanomas, jei neišlaikoma ūkio subjekto tapatybė. Pastarojo reikalavimo atsiradimas Direktyvoje 98/50/EB atvėrė ratą naujų klausimų – kas yra laikytina ūkio subjektu, koks šios sąvokos santykis su įmone, verslu ir jų dalimis kaip galimais perdavimo objektais, kas yra ūkio subjekto tapatybė, kaip ją išlaikyti, kas būdinga ūkinei veiklai ir pan. Todėl galima teigti, kad nuorodos į ūkio subjektą atsiradimas ne tiek paaiškino Direktyvos 98/50/EB reglamentuojamo perdavimo objekto sampratą, kiek ją transformavo, suteikdamas jai naujų reikšminių akcentų.

Vertinant, kaip kito antrosios Direktyvos 77/187/EEB taikymą nusakiusios sąlygos – perdavimo būdų reglamentavimas, pažymėtina, kad Direktyvoje 77/187/EEB įvardyti perdavimo būdai Direktyvoje 98/50/EB plačiau nedetalizuoti, t. y. atkartota Direktyvoje 77/187/EEB įtvirtinta nuostata, jog perdavimas gali įvykti teisinio perdavimo ar susijungimo būdu. Kadangi

Direktyvoje 77/187/EEB nei teisinio perdavimo, nei susijungimo sąvokos nebuvo apibrėžtos, Direktyvoje 98/50/EB šių sampratų apimtis išliko neaiški, atitinkamai ir tai, kuo šie verslo perdavimo būdai skiriasi, kokia teorinė ar praktinė tokio skyrimo reikšmė.

Tačiau paminėtina, kad Direktyvos 77/187/EEB gyvavimo pradžią palydėjusi kreipimusi dėl prejudicinių sprendimų banga, prašant paaiškinti direktyvos nuostatų taikymą nemokioms įmonėms, neliko nepastebėta. Direktyva 98/50/EB papildyta nauju 4a straipsniu, su tam tikromis išimtimis numačiusiu, kad Direktyva 98/50/EB netaikoma bankrutuojančioms ar savo padariniais panašiuose nemokumo procesuose atsidūrusioms įmonėms.

Galiausiai trečiosios sąlygos – vykdant verslo perdavimą galinčių dalyvauti subjektų rato apibrėžties – požiūriu Direktyva 98/50/EB vėlgi reikšmingai papildyta dviem aspektais, įtvirtintais Direktyvos 98/50/EB 1 straipsnio 1 dalies c punkte. Pirma, numatyta, kad direktyva gali būti taikoma valstybės ir privačioms įmonėms, kurios verčiasi ūkine veikla, nesvarbu, ar jos veikia siekdamos pelno, ar ne. Antra, pasisakyta, kad valstybinių valdymo institucijų administracinis pertvarkymas arba administracinių funkcijų perdavimas, atliekamas tarp valstybės valdžios institucijų, nepriskiriamas direktyvoje nustatytam perdavimui. Tokiu būdu, viena vertus, sumažintas ratas subjektų, kurie gali būti perdavėjai ar perėmėjai pagal Direktyvą 98/50/EB, nes įtvirtintas reikalavimas verstis ūkine veikla. Kita vertus, tokie pokyčiai iškėlė daug naujų klausimų: ar Direktyvos 98/50/EB taikymo ribojimas valstybinio valdymo institucijų atžvilgiu yra absoliutus, kas laikytina administraciniu pertvarkymu, ar valstybės valdžios institucijos vykdo tik administracines funkcijas, ar direktyva taikoma, jei perduodamos ne administracinės funkcijos, ir kitų susijusių klausimų.

Nors Direktyva 98/50/EB 2001 m. kovo 12 d. buvo pakeista, priėmus Tarybos Direktyvą 2001/23/EB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo, įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju suderinimo (toliau – Direktyva 2001/23/EB), pirmiau aptartos Direktyvos 98/50/EB 1 straipsnio 1 dalies nuostatos nebekito ir Direktyvoje 2001/23/EB

išliko tokios pačios apimties⁶⁴. Todėl visi šie normatyvinės verslo perdavimo apibrėžties pokyčiai liko aktualūs.

Apibendrinant verslo perdavimo teisinio reglamentavimo raidos apžvalgą, reikia pažymėti, kad normatyvinės verslo perdavimo apibrėžties kaita iš esmės buvo nulemta Teisingumo Teismo, kuris *de facto* tapo tikruoju verslo perdavimo sampratos pagal Direktyvą 2001/23/EB ir jos pirmtakes kūrėju, praktikos. Natūralu, kad, siekiant sureguliuoti konkretų teisinį reiškinių, visada balansuojama tarp to, ar teisės norma pakankamai detali, kad tinkamai įtvirtintų pageidaujamą taisyklę, ir ar ne per smulkmeniška, kad neprarastų savo universalumo. Vis dėlto, pažymi I. Kalnina, ieškodamas darbuotojų apsaugos ir verslo laisvės pusiausvyros, Teisingumo Teismas dažnai gramatinį Direktyvos 77/187/EEB tekstą aiškindavo taip plačiai, kad net buvo kaltinamas jos interpretavimu *contra legem*.⁶⁵

Visuotinai sutinkama, kad Direktyva 77/187/EEB šios pusiausvyros neišlaikė, tad ją keitusios Direktyvos 98/50/EB preambulėje⁶⁶ buvo deklaruojamas siekis daromais pokyčiais geriau paaiškinti verslo perdavimo sampratą remiantis Teisingumo Teismo praktika. Tačiau iš tiesų pokyčių gausa ir jų svarba reikšmingai pakeitė iki tol buvusį normatyvinį verslo perdavimo apibrėžimą, atverdamą kelią naujiems klausimams, bet ir palikdama daugelį jų neatsakytų. Šią su verslo perdavimo sampratos apibrėžtimi ir jos aiškinimu susijusią problematiką prasmingiausia analizuoti, klausimus suskirstant pagal aptartas Direktyvos 2001/23/EB taikymą nusakančias sąlygas, kurių pobūdis laiko tėkmėje nekito ir kurios visos kartu nusako skirtingus verslo perdavimo sampratos aspektus. Todėl tolesnis tyrimas suskirstytas į tris dalis, t.y. pirmojoje dalyje bus analizuojamas perdavimo objektas pagal Direktyvą 2001/23/EB, antrojoje bus nagrinėjami galimi šio objekto perdavimo būdai bei

⁶⁴ Atsižvelgiant į tai, t. y. kad Direktyvos 98/50/EB ir Direktyvos 2001/23/EB taikymo apimtis sutampa, tolesnio tyrimo išvalgosi dėl Direktyvos 98/50/EB nuostatų aktualios ir i galiojančios Direktyvos 2001/23/EB atžvilgiu.

⁶⁵ KALNIŅA, Irēna. *Darbinieku aizsardzība uzlēmuma pārejas gadījumā*. Doktaro disertacija. Ryga: Latvijas universitetas, 2011, p. 201.

⁶⁶ Žr. 3-6 paragrafus.

galiausiai bus tiriama, kas gali būti direktyvos reguliuojamo perdavimo dalyviai.

2. PERDAVIMO OBJEKTAS PAGAL DIREKTYVĄ 2001/23/EB

Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies a punktas numato, kad direktyva taikoma teisinio perdavimo arba susijungimo atveju perduodant įmonę, verslą arba įmonės ar verslo dalį kitam darbdaviui. Taigi direktyva perdavimo objektu įvardina įmonę, verslą ar jų dalis. Šią nuostatą papildė to paties straipsnio c punktas, teigiantis, jog direktyva taikoma valstybės ir privačioms įmonėms, kurios verčiasi ūkine veikla, nesvarbu, ar jos veikia siekdamos pelno, ar ne. Pastaroji nuostata patikslina, kad perdavimo objektu gali būti ne tik privačios, bet ir valstybinės įmonės.

Nors įmonė, įmonės dalis, verslas, verslo dalis *ex lege* yra Direktyvos 2001/23/EB reglamentuojamo perdavimo objektai ir todėl laikytini direktyvos ašimi, o jų definicijų nebuvimas Direktyvoje 2001/23/EB sudaro teorines sąlygas nevienodam direktyvos taikymui, kaip pažymi generalinis advokatas R. Jarabo Colomer⁶⁷, Teisingumo Teismas savo praktikoje niekad nekėlė sau tikslo paaiškinti kiekvieną iš šių sąvokų, idant užpildytų šį vakuumą.

Manytina, kad perdavimo objektų pagal Direktyvą 2001/23/EB analizę prasminga pradėti nuo terminijos nagrinėjimo, lyginant direktyvos tekstus skirtingomis kalbomis. Direktyva 77/187/EEB buvo išleista danų, vokiečių, anglų, prancūzų, italų ir olandų kalbomis, vėliau ji buvo išverta ir į kitas kalbas. Lietuvių kalba oficialiai yra paskelbta tik jau aktuali direktyvos redakcija, t. y. Direktyvą 77/187/EEB keitusi Direktyva 2001/23/EB, tad joje vartojama terminija ir lygintina su Direktyvoje 77/187/EEB vartojamais terminais. Pavyzdžiui, prancūziškoji Direktyvos 77/187/EEB 1 straipsnio 1 dalies versija tokia – *La présente directive est applicable aux transferts d'entreprises, d'établissements ou de parties d'établissements à un autre chef d'entreprise, résultant d'une cession conventionnelle ou d'une fusion*. Taigi prancūziškoje Direktyvos 77/187/EEB versijoje vartojamos sąvokos

⁶⁷ 1999 m. liepos 8 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-234/98, *G. C. Allen and Others v Amalgamated Construction Co. Ltd*, Reports of Cases, 1999, I-08643, 21 paragrafas.

„entreprise“ ir „établissement“ Direktyvos 2001/23/EB versijoje lietuvių kalba įvardijamos žodžiais „įmonė“ ir „verslas“.

Prancūzų kalboje sąvoka „entreprise“ gali būti apibrėžiama įvairiai. Vieni šaltiniai⁶⁸ teigia, kad šis terminas gali reikšti viešąją ar privačią struktūrą, kuri, naudodama personalą, patalpas ir įrangą, vykdo ūkinę veiklą. Kiti⁶⁹ žodį „entreprise“ aiškina žodžiu „établissement“ teigdami, kad „d'entreprise“ – tai pramoninis ar komercinis „établissement“, taip pat teigiama, kad „entreprise“ gamina prekes ar teikia paslaugas, finansiškai nepriklausoma nuo kitų organizacijų ir galinti susidėti iš daugybės „établissements“. Taip pat teigiama⁷⁰, kad sąvoka „établissements“ yra sudedamoji sąvokos „l'entreprise“ dalis, tačiau darbo teisės požiūriu jas įprasta skirti.

O žodis „établissement“ apibrėžiamas kaip visa įranga, įrengimai ir įrankiai, skirti tam tikrai industrijai, teigiama, kad tai smulkiausias teisinių vienetų rinkinys, sudarantis organizacinį vienetą, vykdančią gamybą ar teikiančią paslaugas, kuriam būdinga tam tikra sprendimų priėmimo autonomija, ypač dėl jo išteklių paskirstymo⁷¹. Kiti šaltiniai⁷² „établissement“ apibrėžia kaip vykdančią ekonominę veiklą, kuris yra geografiškai atskiras vienetas, bet teisiškai ir finansiškai priklausantis nuo „entreprise“. Dar kiti šaltiniai teigia⁷³, kad „établissement“, tai geografiškai apibrėžtas gamybos vienetas, bet teisiškai priklausantis nuo „l'entreprise“. Dar kitų teigimu⁷⁴, „établissement“ gamina prekes ar teikia paslaugas, tai gali būti gamykla, kepykla, drabužių parduotuvė,

⁶⁸ Définition de Entreprise. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.dictionnaire-juridique.com/definition/entreprise.php>>.

⁶⁹ CORNU, Gérard, et al. *Vocabulaire juridique*. Paris: Presses Universitaires de France, 1987, p. 312. ISBN 2 13 039446 9.

⁷⁰ Qu'est ce qu'une entreprise en droit du travail? [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.tripalium.com/14-obligations-sociales/obligations-sociales/cadre/6122.htm>>.

⁷¹ Qu'est ce qu'une entreprise en droit du travail? [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.tripalium.com/14-obligations-sociales/obligations-sociales/cadre/6122.htm>>.

⁷² Dictionnaire du droit privé. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.dictionnaire-juridique.com/definition/etablissement.php>>.

⁷³ Sirene.fr. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.sirene.fr/sirene/public/static/definitions>>.

⁷⁴ Institut national de la statistique et des études économiques [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.insee.fr/fr/methodes/default.asp?page=definitions/entreprise.htm>>.

vienas iš viešbučių grandinės viešbučių ir pan. Pažymėtina, kad Prancūzijos teisės aktuose⁷⁵ galima aptikti teiginių, jog „*l'entreprise*“ sudaro daugybė atskirų „*établissement*“, kurių veikla gali skirtis.

Pažymėtina, kad Lietuvių kalbos žodynas⁷⁶ žodžio „įmonė“ pirmosiomis reikšmėmis nurodo pramonės ar prekybos vienetą, dirbtuvę, gamyklą, įstaigą. O žodžio „verslas“ pirmąją reikšmę Lietuvių kalbos žodynas nurodo „kuo verčiamasi, veikla, darbas, iš kurio gyvenama, gaunama pelno“. Taigi aptarti sąvokų „*entreprise*“ ir „*établissement*“ vartojimo pavyzdžiai atskleidžia, kad, nepaisant tam tikros šių sąvokų prasmių įvairovės, vyrauja požiūris, jog „*établissement*“ yra sudedamoji, smulkesnė „*entreprise*“ dalis, o toks sąvokų prasminis santykis, kaip atskleidžia kalbinė analizė, nebūdingas lietuviškiems žodžiams „įmonė“ ir „verslas“.

Lyginant prancūziškąją Direktyvos 77/187/EEB versiją su versijomis vokiečių⁷⁷ ir anglų⁷⁸ kalbomis, matyti, kad prancūziškojo „*entreprise*“ atitikmuo vokiškojoje versijoje – „*Unternehmen*“, angliškoje – „*undertaking*“, o prancūziškąją „*établissement*“ atitinka vokiškas „*Betriebe*“ ir angliškas „*business*“. Vokiečių kalbos žodynai⁷⁹ pagrindine žodžio „*Unternehmen*“ reikšme nurodo žodį „įmonė“, o žodį „*Betrieb*“ žodynai apibrėžia kaip vietinį organizacinį-techninį vienetą⁸⁰, kiti apibrėžia kaip gamyklą ar įmonę⁸¹. Palyginti – Jungtinės Karalystės 2006 m. Bendrovių akto⁸² 1161 straipsnyje

⁷⁵ Legifrance le service public de la diffusion du droit. Dekreto 2 straipsnis [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=C89D11C3579F0F9E70B945BF817AA8FC.tpdila20v_1?cidTexte=JORFTEXT000000369490&dateTexte=20160225>.

⁷⁶ Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. sausio 13 d.] Prieiga per internetą: <http://www.lkzd.lki.lt/Zodynas/Naujas_n/Visas.asp>.

⁷⁷ Diese Richtlinie ist auf den Übergang von Unternehmen, Betrieben oder Betriebsteilen auf einen anderen Inhaber durch vertragliche Übertragung oder durch Verschmelzung anwendbar. OJ L 61, 5.3.1977, p. 26–28.

⁷⁸ This Directive shall apply to the transfer of an undertaking, business or part of a business to another employer as a result of a legal transfer or merger. OJ L 61, 5.3.1977, p. 26–28.

⁷⁹ MAČIENĖ, V. Lietuvių–vokiečių, vokiečių–lietuvių kalbų žodynas. Vilnius: leidykla „Žodynas“, 2000, p. 505. ISBN 9986465451.

⁸⁰ Gabler Wirtschafts-Lexikon. Wiebaden: Gabler, 1988. Bd. 1, p.710. ISBN 3409303243.

⁸¹ MAČIENĖ, V. Lietuvių–vokiečių, vokiečių–lietuvių kalbų žodynas. Vilnius: leidykla „Žodynas“, 2000, p. 333. ISBN 9986465451.

⁸² Legislation.gov.uk [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/pdfs/ukpga_20060046_en.pdf>.

„*undertaking*“ apibūdinama kaip juridinis asmuo ar partnerystė arba susivienijimas, neturintis juridinio asmens statuso, vykdamas prekybą ar verslą, siekiantis arba nesiekiantis pelno. O žodis „*business*“, tiek bendrinėje, tiek teisinėje kalboje, turintis daug reikšmių, tačiau pripažinti žodynai⁸³ tarp šio žodžio reikšmių gausos mini ir reikšmę, nurodančią į komercinį ar industrinį padalinį, parduotuvę, gamyklą.

Nors tyrimu nėra siekiama detaliai išnagrinėti aptartų sąvokų prasminių skirtumų, vis dėlto šie glausti kalbiniai palyginimai leidžia teigti, jog Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalis iš tiesų kalba apie įmonės ir jos padalinių ar tų padalinių dalių perdavimą, o ne įmonės ir verslo ar verslo dalių perdavimą. Kitaip tariant, Direktyvoje 2001/23/EB, siekiant apibrėžti galimą perdavimo objektą, įvardijamos skirtingo lygmens organizacinės struktūros – įmonė ir įvairios smulkesnės jos dalys.

Kadangi su kalbinių skirtumų nulemtais teisiniais iššūkiais Europos Sąjungos valstybės narės susiduria jau seniai, Europos Sąjungos daugiakalbiškumas lėmė poreikį nustatyti lingvistinius ekvivalentus, kurie tas pačias sąvokas nurodytų įvairiomis kalbomis. Tuo tikslu buvo sukurtas EuroVoc tezasauras⁸⁴. Remiantis šiuo tezauru, prancūzų kalbos žodis „*établissement*“ lietuvių kalba reiškia ekonominį padalinį, vokiečių kalba šio termino siūlomas atitikmuo – „*Niederlassung*“, anglų – „*establishment*“. Taigi tezauro siūlomas vertimas patvirtina pirmiau išsakytą mintį, kad Direktyvoje 77/187/EEB vartojama sąvoka „*établissement*“ reiškia smulkesnį įmonės organizacinį lygmenį – įmonės padalinį, o ne verslą kaip veiklą.

Taip pat aptariamos minties teisingumą iš dalies galima pagrįsti ir Teisingumo Teismo išaiškinimu *Botzen* byloje. Šioje byloje teismas išreiškė nuomonę, kad darbo santykius iš esmės apibūdina ryšys, egzistuojantis tarp darbuotojo ir įmonės dalies, kurioje jis yra paskirtas vykdyti savo funkcijas.

⁸³ NEUFELDT, Victoria, GURALNIK, David Bernard. *Webster's New World Dictionary of American English*. Third college edition. New York: Webster's New World, 1988, p. 189. ISBN 0139471693.

⁸⁴ Daugiakalbis Europos Sąjungos tezasauras. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] *Prieiga per internetą*: <<http://eurovoc.europa.eu/drupal/?q=lt/node/363&cl=en>>.

Todėl siekiant nuspręsti ar konkrečios teisės ir pareigos, kylančios iš darbo santykių yra perduotos pagal Direktyvą 77/187/EEB, pakanka nustatyti, kuriai įmonei ar jos daliai (angl. *business*, pranc. *établissement*) darbuotojas buvo priskirtas.⁸⁵ Manytina, kad darbuotojas, vykdydamas savo funkcijas gali būti priskirtas tik pakankamai apibrėžtai organizacinei struktūrai, o ne bendrai verslui kaip veiklai.

Atsižvelgiant į visa tai, galima apibendrinti, jog Direktyva 2001/23/EB lietuvių kalba skelbianti, kad direktyva taikoma perduodant įmonę, verslą arba įmonės ar verslo dalį, teisiškai netiksliai perteikė mintį dėl direktyvos reguliuojamo perdavimo objektų. Pirmą, pasirinktas terminas „verslas“ neatspindi minties, jog perdavimo objektu gali būti ne tik įmonė, bet ir bet kokia žemesnio lygmens organizacinė struktūra - įmonės padalinys, cechų, skyrius ir pan. Antra, būtent šio termino pasirinkimas perdavimo objektui apibrėžti sudaro įspūdį, kad įmonė ir jos vykdoma verslo veikla yra skirtingi perdavimo objektai pagal Direktyvą 2001/23/EB, galintys būti perduoti atskirai.

Kadangi lietuviškas žodis „verslas“ Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies a punkte pavartotas netiksliai, galima kelti klausimą, ar vartotinas 2017 m. liepos 1 d. įsigaliojusio naujojo Lietuvos Respublikos darbo kodekso⁸⁶ (toliau – naujasis Darbo kodeksas) 51 straipsnyje minimas ir Lietuvos teisės moksle naudojamas junginys „verslo perdavimas“. Verslo perdavimo būdai detalai nagrinėjami tyrimo 3 skyriuje, tačiau paminėtina, kad tiek teisės mokslininkai, tiek praktikai išskiria⁸⁷ dvi pagrindines perdavimų grupes – verslo veiklos perdavimus ir verslą vykdančio subjekto perdavimus. Abi šios grupės bendriausia prasme gali būti vadinamos verslo perdavimu, tačiau Direktyvos 2001/23/EB reguliuojami perdavimai priskirtini tik pirmajai grupei. Todėl, manytina, kad apibendrinanti sąvoka „verslo perdavimas“ vartotina,

⁸⁵ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1985 m. vasario 7 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-186/83, *H. Arie Botzen and others v Rotterdamsche Droogdok Maatschappij BV*. European Court Reports, 1985, p. 519, 15 paragrafas.

⁸⁶ TAR, 2016-09-19, Nr. 2016-23709.

⁸⁷ Žiūrėti tyrimo 3 dalyje „Verslo perdavimo būdai“.

tačiau ją vartojant turi būti aiškus kontekstas arba būtina patikslinti, apie kurią verslo perdavimų grupę kalbama – veiklos ar ją vykdančio subjekto. Taip pat tais atvejais, kai ši sąvoka vartojama apibūdinti pirmąją perdavimų grupę, akcentuotina, kad ji nurodo į visus pagal Direktyvą 2001/23/EB įmanomus perdavimo objektus, o ne į verslą kaip neva savarankišką perdavimo objektą.

Tačiau Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies b punkte greta įmonės, verslo ar jų dalių, kaip galimų perdavimo objektų, minimas ir ūkio subjektas. Teigiama, kad direktyvoje nustatytas perdavimas yra perdavimas išlaikant ūkio subjekto tapatybę, t. y. išlaikant organizuotą išteklių grupę, kurios tikslas yra ūkinė veikla. Tokia Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies konstrukcija, skatina kelti klausimus, kas yra laikytina ūkio subjektu, koks šios sąvokos santykis su įmone, verslu ar jų dalimis kaip galimais perdavimo objektais, kas yra ūkio subjekto tapatybė, kaip ją išlaikyti, kas būdinga ūkinei veiklai ir pan.

Nagrinėjant sąvokos „ūkio subjektas“ apibrėžtį, pažymėtina, kad kaip ir sąvokos „įmonė“ bei „verslas“, taip ir sąvoka „ūkio subjektas“ turi būti suvokiama, įvertinant jos vertimo į lietuvių kalbą sąlygiškumą. Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies b punkte lietuvių kalba teigiama, kad direktyvoje nustatytas perdavimas yra perdavimas išlaikant ūkio subjekto tapatybę. Vis dėlto pastebėtina, kad su aptariamomis nuostatomis aiškinimu susijusių Teisingumo Teismo prejudicinių sprendimų vertimuose į lietuvių kalbą galima aptikti, jog kaip pakaitinės vartojamos ir sąvokos „ūkio vienetas“⁸⁸, „ekonominis vienetas“⁸⁹, „ekonominis subjektas“⁹⁰. Tokia sąvokų

⁸⁸ Teisingumo Teismo 2010 m. spalio 21 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-242/09, *Albron Catering BV prieš FNV Bondgenoten, John Roest*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2010 I-10309, 28 ir 29 paragrafai; Teisingumo Teismo 2014 m. kovo 6 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-458/12, *Lorenzo Amatori ir kt. prieš Telecom Italia SpA ir Telecom Italia Information Technology Srl. Amatori*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys paskelbtas Skaitmeniniame rinkinyje, 31 paragrafas [interaktyvus] [Žiūrėta 2015 m. spalio 20 d.] Prieiga per internetą: <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=148743&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=117882>>.

⁸⁹ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2005 m. gegužės 26 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-478/03, *Celtec Ltd prieš John Astley ir kt.*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2005, I-04389, 27 paragrafas; Generalinio advokato Philippe Léger 2004 m. birželio 17 d. išvada byloje Nr. C-425/02, *Johanna Maria Delahaye, po santuokos - Boor, prieš*

įvairovė, viena vertus, manytina, nulemta angliškos sąvokos „*economic entity*“ ar prancūziškosios „*entité économique*“ skirtingo vertimo į lietuvių kalbą. Kita vertus, pažymėtina, kad ir pačioje Teisingumo Teismo praktikoje esama terminų vartojimo įvairovės.

Pavyzdžiui, prejudicinis sprendimas *Spijkers*⁹¹ byloje, kurioje ūkio subjekto sąvoka Teisingumo Teismo jurisprudencijoje Direktyvos 77/187/EEB rėmuose paminėta pirmą kartą, skirtingomis valstybių narių kalbomis skamba nevienodai, t. y. ūkio subjekto sąvoka vartojama ne visuose prejudicinio sprendimo vertimuose. „Ūkio subjektas“ minimas teismo prejudiciniame sprendime danų kalba⁹² („*økonomiske enhed*“), taip pat jo vertimuose į ispanų („*entidad económica*“), italų („*entità economica*“), prancūzų („*entité économique*“), graikų („*οικονομικής μονάδα*“), portugalų („*entidade económica*“) ir vokiečių („*wirtschaftlichen Einheit*“) kalbas. O Teisingumo Teismo prejudicinio sprendimo vertimuose į anglų ir olandų kalbas minimas ne ūkio subjektas, o „*business*“ ir „*bedrijf*“, kurie lietuvių kalba reiškia⁹³ „verslas“.

Panašių kalbinių skirtumų matoma ir Teisingumo Teismo prejudicinio sprendimo byloje *Foreningen af Arbejdsledere i Danmark v Daddy's Dance Hall A/S*⁹⁴ vertimuose. Aptariamoje byloje Teisingumo Teismas pasisakė, jog aplinkybė, kad perdavimas yra įvykdomas dviem etapais, neriboja direktyvos taikymo, su sąlyga, kad perduotas ūkio subjektas išsaugo savo tapatumą.

Ministre de la Fonction publique et de la Réforme administrative, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2004, I-10823, 22, 24, 42, 53 ir 55 paragrafai.

⁹⁰ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2005 m. gruodžio 15 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-232/04, *Nurten Güney-Görres (C-232/04) ir Gul Demir (C-233/04) prieš Securicor Aviation (Germany) Ltd ir Kötter Aviation Security GmbH & Co. KG*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2005, I-11237, 32 ir 33 paragrafai.

⁹¹ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1986 m. kovo 18 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-24/85, *Jozef Maria Antonius Spijkers v. Gebroeders Benedik Abattoir Cv et Alfred Benedik en Zone Bv*, C-24/85, 1986, p. 1119.

⁹² Danų kalba buvo bylos nagrinėjimo kalba.

⁹³ Olandų–lietuvių kalbų žodynas. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.etranslator.ro/lt/olandu-lietuviu-online-zodynas.php>>; Anglų–lietuvių kalbų žodynas. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.etranslator.ro/english-lithuanian-online-translator.php>>.

⁹⁴ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1988 m. vasario 10 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. 324/86, *Foreningen af Arbejdsledere i Danmark v. Daddy's Dance Hall A/S*, Reports of Cases, 1988, p. 739, 10 paragrafas.

Tačiau Teismo sprendimo vertime į anglų kalbą, palyginti su vertimais į kitas oficialias valstybių narių kalbas, vartojama ne ūkio subjekto, o ekonominio vieneto (angl. *economic unit*) sąvoka.

Lyginant „ūkio subjekto“ ir „ekonominio vieneto“ prasminius skirtumus, pažymėtina, kad Lietuvių kalbos žodyne⁹⁵, apibrėžiant terminą „ekonominis“, antroji iš dviejų⁹⁶ siūlomų reikšmių nurodoma reikšmė „ūkinis“. Taigi, kalbiniu požiūriu skirtumo tarp „ūkio subjekto“ ir „ekonominio subjekto“ nėra ir jie gali būti vartojami kaip sinonimai.

Vertinant žodžio „subjektas“ kaip atitikmens parinkimą angliškam terminui „entity“ ar prancūziškam „entité“, tokio parinkimo pagrindinis trūkumas, jog buvimas subjektu, įprasta manyti, suponuoja teisinį subjektiškumą. Tačiau tokie perdavimo objektai kaip įmonės skyrius, cechasis ir pan. teisinio subjektiškumo gali ir neturėti. Kita vertus, tiek anglų⁹⁷, tiek prancūzų kalbos⁹⁸ žodynai žodžius „entity“ ir „entité“ aiškina kaip reiškiančius tam tikrą darinį (visumą), turintį savo atskirą ir nepriklausomą būtį, tapatybę. Toks atskirumas nebūtinai turi būti teisinis, o gali būti tik gamybinis, funkcinis.

99

Remiantis visu tuo bei atsižvelgiant, kad tiek oficialiame Direktyvos 2001/23/EB tekste lietuvių kalba, tiek ir daugumoje Teisingumo Teismo prejudicinių sprendimų lietuvių kalba vartojama sąvoka „ūkio subjektas“, šiame darbe taip pat renkamas vartoti šią sąvoką kaip terminą „*economic entity*“ ir „*entité économique*“ lietuviškąją atitikmenį.

Siekiant įvertinti „ūkio subjekto“ santykį su įmone bei jos dalimis kaip perdavimo objektais, būtina nagrinėti nuorodos į „ūkio subjektą“ atsiradimo Direktyvoje 2001/23/EB kelią. Paminėtina, kad 1 straipsnio 1 dalies b punkto nuostatos apie ūkio subjektą atsiradimas Direktyvoje 98/50/EB, o vėliau ir

⁹⁵ Lietuvių kalbos žodynas. [interaktyvus] [Žiūrėta 2014 m. lapkričio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt>>.

⁹⁶ Pirmąja reikšme nurodoma – susijęs su ekonomika arba ekonomija.

⁹⁷ Anglų kalbos žodynas. [interaktyvus] [Žiūrėta 2014 m. lapkričio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/entity>>.

⁹⁸ Prancūzų kalbos žodynas. [interaktyvus] [Žiūrėta 2014 m. lapkričio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/entit%C3%A9/29941>>.

⁹⁹ Plačiau žr. 44-50 p.

Direktyvoje 2001/23/EB, buvo nulemtas išskirtinai Teisingumo Teismo praktikos. Konkrečiai jis sietinas su Teisingumo Teismo 1986 m. prejudiciniu sprendimu *Spijkers*¹⁰⁰ byloje. Šiame sprendime Teisingumo Teismas pasisakė, kad Direktyvoje 77/187/EEB minimas perdavimas įvyksta tik, jei ūkio subjektas išsaugo savo tapatumą. Pasak teismo, vien įmonės naudojamo turto perdavimas negali būti pats savaime laikomas įmonės ar verslo perdavimu. Įmonės ar jos dalių perdavimą galima konstatuoti tik tuo atveju, jeigu įmonė ar jos dalys perleidžiamos kaip vis dar veikiantis ūkio subjektas (angl. *disposed as a going concern*, pranc. *entité économique encore existante*, vok. *eine noch bestehend wirtschaftliche Einheit*), o šią aplinkybę įrodytų tai, kad perėmėjas tęsia tokią pačią ar panašią veiklą kaip vykdytoji iki perdavimo.¹⁰¹ Pastebėtina, kad Teisingumo Teismas, paklaustas, ar klausime aprašyta situacija gali būti laikoma atitinkančia perdavimą pagal Direktyvą 77/187/EEB, nesiekė šios situacijos prilyginti kažkurio konkretaus direktyvos 1 straipsnio 1 dalies a punkte minimo objekto, pavyzdžiui, įmonės ar jos dalies, perdavimui. Kitaip tariant, galima teigti, jog teismui buvo svarbūs ne perdavimo objekto formos klausimai, bet būtent perdavimo objektą nusakantys kokybiniai klausimai, susiję su gebėjimu tęsti tokią pačią ar panašią veiklą.

Šios perdavimo situacijų analizavimo krypties buvo laikytasi ir *Spijkers* byla sekusiuose prejudiciniuose sprendimuose, kuriuose teismas pasisakė, kad:

1) tai, jog perdavimas įvykdytas dviem etapais, neapriboja direktyvos taikymo, su sąlyga, kad ūkio vienetas išsaugo savo tapatumą,¹⁰²

2) Direktyvos 77/187/EEB 1 straipsnio 1 dalis turi būti interpretuojama kaip reiškianti, jog direktyva taikoma, net ir kai įmonės veikla

¹⁰⁰ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1986 m. kovo 18 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-24/85, *Jozef Maria Antonius Spijkers v. Gebroeders Benedik Abattoir Cv et Alfred Benedik en Zone Bv*, Reports of Cases, 1986, p. 1119.

¹⁰¹ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1986 m. kovo 18 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-24/85, *Jozef Maria Antonius Spijkers v. Gebroeders Benedik Abattoir Cv et Alfred Benedik en Zone Bv*, Reports of Cases, 1986, p. 1119, 11 ir 12 paragrafai.

¹⁰² Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1988 m. vasario 10 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-324/86, *Foreningen af Arbejdsledere i Danmark v. Daddy's Dance Hall A/S*, European Court Reports, 1988, p. 739, 10 paragrafas.

iki perdavimo buvo laikinai sustabdyta, jeigu galima nustatyti, kad įmonė išsaugojo tapatumą;¹⁰³

3) esminis kriterijus sprendžiant, ar įvyko perdavimas pagal Direktyvą 77/187/EEB, tai ar subjektas išsaugojo savo tapatumą, t.y. ar jo veikla buvo tęsiama¹⁰⁴;

4) Direktyvos 77/187/EEB 1 straipsnio 1 dalis kalba apie situaciją, kai subjektas (angl. *business*, pranc. *entité*) išsaugo tapatumą, nes buvo perduotas kaip veikiantis subjektas, ką ypač patvirtina aplinkybės, jog naujasis darbdavys tęsia arba atnaujiną tos pačios arba labai panašios veiklos tęsimą;¹⁰⁵

5) verslo perdavimas pagal Direktyvą 77/187/EEB turi būti suprantamas kaip reiškiantis perdavimą stabiliai veikiančio ūkio subjekto (angl. *stable economic entity*, pranc. *entité économique organisée de manière stable*, vok. *dauer angelegten wirtschaftlichen Einheit geht*), kurio veikla neapsiriboja vieno konkretaus sutarto darbo atlikimu.¹⁰⁶

Aptarta, o ir vėlesnė¹⁰⁷ Teisingumo Teismo praktika atskleidžia, jog tiek tais atvejais, kai nacionaliniai teismai klausdavo, ar konkreti situacija laikytina verslo ar verslo dalies perdavimu, tiek ir kai būdavo klausiama dėl įmonės dalies perdavimo, Teisingumo Teismas pabrėždavo, jog atsakymas į visus

¹⁰³ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1988 m. birželio 15 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-101/87, *P. Bork International A/S, in liquidation v Foreningen af Arbejdsledere i Danmark*, European Court Reports 1988, p. 3057, 20 paragrafas.

¹⁰⁴ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1992 m. lapkričio 12 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-209/91, *Anne Watson Rask and Kirsten Christensen v. Iss Kantineservice A/S*, European Court Reports, 1992, I-05755, 19 paragrafas.

¹⁰⁵ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1986 m. gruodžio 17 d. prejudicinis sprendimas byloje 287/86, *Landsorganisationen i Danmark for Tjenerforbundet i Danmark v. Ny Mølle Kro*, European Court Reports, 1986, p. 5465, 18 paragrafas.

¹⁰⁶ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1995 m. rugsėjo 19 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-48/94, *Ole Rygaard v. Strø Mølle Akustik A/S*, Reports of cases, 1995, I-02745, 20 ir 21 paragrafai.

¹⁰⁷ Pavyzdžiui: Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2003 m. lapkričio 23 d. prejudicinis sprendimas byloje C-340/01, *Carlito Abler and Others v Sodexo MM Catering Gesellschaft mbH, intervenier Sanrest Großküchen Betriebsgesellschaft mbH*, Reports of Cases, 2003, I-14023, 26, 29 ir 30 paragrafai; Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1996 m. kovo 7 d. prejudicinis sprendimas jungtinėje byloje C-171/94 ir C-172/94, *Albert Merckx and Patrick Neuhuys v. Ford Motors Company Belgium SA*, Reports of cases, 1996, I-01253, 14 ir 16 paragrafai; Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2005 m. rugsėjo 13 d. prejudicinis sprendimas byloje C-458/05, *Mohamed Jouini ir kiti prieš Princess Personal Service GmbH (PPS)*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2007, I-07301, 20 ir 31 paragrafai.

šiuos klausimus, visų pirma priklauso nuo to, ar buvo perduotas savo tapatumą išsaugojęs ūkio subjektas. Taigi tiek Direktyvos 77/187/EEB galiojimo laikotarpiu, tiek ir po ūkio subjekto sąvokos atsiradimo Direktyvoje 98/50/EB ir vėliau ją keitusioje Direktyvoje 2001/23/EB, dėmesio centru, sprendžiant, ar įvyko perdavimas pagal direktyvą, buvo ne įmonė ar jos dalys kaip perdavimo objektai, bet savo tapatumą išsaugantis ūkio subjektas. Kaip yra pažymėjęs generalinis advokatas Ruiz-Jarabo, Teisingumo Teismas nesiekė atskirai apibrėžti kiekvieną iš Direktyvoje 77/187/EEB vartojamų sąvokų „*undertaking*“, „*business*“ ar „*part of business*“, tačiau sugalvojo naują terminą – „*economic entity*“.

Tokį požiūrį, jog „ūkio subjektas“ vienija visus Direktyvos 77/187/EEB 1 straipsnio 1 dalyje įvardintus perdavimo objektus, yra išsakęs ir generalinis advokatas Van Gerven. Teikdamas išvadą *Schmidt* byloje, generalinis advokatas Van Gerven pasisakė, kad iš Teisingumo Teismo prejudicinio sprendimo *Spijkers* byloje aišku, jog teismas „*undertaking*“, „*business*“ ir „*part of business*“ bendruoju vardikliu laiko „*economic unit*“, kuri, advokato vertinimu, nurodo į vienetą, turintį žemą organizacinį savarankiškumą, kuris gali egzistuoti pats vienas arba sudaryti didesnę „*undertaking*“. Palyginimui generalinis advokatas taip pat pastebėjo, jog, pavyzdžiui, Direktyvos 69/335/EEB dėl netiesioginių mokesčių, taikomų kapitalo pritraukimui 7 straipsnio 8 dalyje sąvoka „*part of business*“ Teisingumo Teismo praktikoje buvo paaiškinta kaip nurodanti į bet kokią įmonės dalį, jeigu ji sudaro organizuotą visumą turto ir asmenų, įgalinančią vykdyti konkrečią veiklą. Taigi, generalinio advokato nuomone, galima daryti išvadą, kad frazė „*undertaking, business or part of a business*“ yra paremta „*economic unit*“ samprata, kuri nurodo į organizuotą visumą, susidedančią iš asmenų ir materialaus bei nematerialaus turto, kurio pagalba yra vykdoma ūkinė veikla.

Pasak advokato, ši organizuota visuma taip pat gali būti ir sudėtinė didesnės korporacinės visumos dalimi.¹⁰⁸

Šių įžvalgų teisingumą patvirtina Teisingumo Teismo išaiškinimas jau gerokai vėliau nagrinėtoje *Klarenberg* byloje, kurioje teismas pasisakė dėl įmonės, ir jos dalies kaip perdavimo objektų santykio su ūkio subjektu. Pasak teismo, iš Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies a punkto, skaitomo kartu su tos pačios dalies b punktu, aišku, kad tuo atveju, kai perduotas ūkio subjektas neišsaugo savo tapatybės, 1 straipsnio 1 dalies a punkte nustatyta pagrindinė nuostata netaikoma. Iš to išplaukia, kad Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies b punkto nuostata gali riboti 1 straipsnio 1 dalies a punkto apimtį ir kartu šia direktyva suteikiamos apsaugos apimtį. Tam, kad direktyva būtų taikoma, perdavimas dar turi atitikti Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies b punkte nustatytas sąlygas, t. y. tai yra perdavimas turi būti susijęs su ūkio subjektu, kuris yra organizuota išteklių grupė, kurios tikslas yra ūkinė veikla, nepriklausomai nuo to, ar ta veikla yra pagrindinė, ar pagalbinė, ir kuris po perdavimo išsaugo savo tapatybę.¹⁰⁹

Visa tai leidžia reziumuoti, kad visų Direktyvoje 2001/23/EB/EB minimų perdavimo objektų bendruoju vardikliu yra ūkio subjektas¹¹⁰. Poreikio identifikuoti savo tapatumą išsaugančio ūkio subjekto perdavimą privalomas pobūdis sąlygoja, jog Direktyvos 2001/23/EB/EB 1 straipsnio 1 dalies b punkte įtvirtintas kokybinis reikalavimas perdavimo objektui. Kitaip tariant, ūkio subjektas turi egzistuoti, neatsižvelgiant į tai, ar perduodama visa įmonė, ar, pavyzdžiui, viena iš įmonei priklausančių gamyklų, ar tos gamyklos padaliniai, ar net tam tikros tų padalinių gamybos linijos. Perdavimo objektas turi būti ūkio subjektu, t.y. atitikti ūkio subjekto apibrėžtį pagal Direktyvą 2001/23/EB,

¹⁰⁸ 1994 m. vasario 23 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-392/92, *Christel Schmidt v. Spar- und Leihkasse der früheren Ämter Bordesholm, Kiel und Cronshagen*, European Court Reports, 1994, I-01311, 13 ir 14 paragrafai.

¹⁰⁹ Teisingumo Teismo 2009 m. vasario 12 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. 466/07, *Dietmar Klarenberg v. Ferrotron Technologies GmbH*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys 2009 I-00803, 41 ir 39 paragrafai.

¹¹⁰ COUNTOURIS, Nicola; NJOYA, Wanjiru. *2001/23/EC: Transfer of Undertakings*. In ALES, Edoardo; et al. *EU Labour Law. A Commentary*. The Netherlands: Kluwer Law International BV, 2015, p. 425. ISBN 9789041149787.

dar iki perdavimo. Todėl ūkio subjektas nėra darinys, kuris gali dirbtinai susiformuoti perdavimo metu ar po perdavimo. Taigi „ūkio subjektas“ ne tiek konkuruoja su „įmone“, „įmonės dalimis“ ir kitomis nuorodomis į perdavimo objektą pagal Direktyvą 2001/23/EB, kiek iš esmės jas pakeičia. Tai yra „įmonė“, „įmonės dalis“ tik iliustruoja galimas ūkio subjekto egzistavimo formas. Tai, kad ūkio subjektas gali būti universalia nuoroda į direktyvos reguliuojamo perdavimo objektą atsiskleidžia perfrazavus Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies a punktą: ši direktyva taikoma teisinio perdavimo arba susijungimo atveju perduodant ūkio subjektą kitam darbdaviui.¹¹¹

Remiantis Direktyvos 2001/23/EB straipsnio 1 dalies b punkto formuluote bei aptartais Teisingumo Teismo išaiškinimais, galima apibendrinti, jog sprendžiant, ar konkrečiu atveju perduodamas objektas atitinka jam keliamus reikalavimus pagal Direktyvą 2001/23/EB, pirma, reikia įvertinti, ar buvo perduotas ūkio subjektas, antra, reikia nustatyti, ar šis ūkio subjektas po perdavimo išsaugojo tapatumą. Šios klausimų kryptis ir bus tolimesnio tyrimo objektu.

2.1. Ūkio subjekto samprata

Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies b punktas numato, jog ūkio subjekto tapatybės išlaikymas perdavimo atveju susijęs su dviem sąlygomis. Pirma, turi būti išlaikyta organizuota išteklių grupė. Antra, ši išteklių grupė turi vykdyti ūkinę veiklą, nepriklausomai nuo to, ar ta veikla yra pagrindinė ar pagalbinė. Ūkio subjekto tapatybė yra neatsiejama nuo paties ūkio subjekto. Vadinasi galima teigti, jog ūkio subjektas, tai organizuota išteklių visuma, kuri vykdo ūkinę veiklą nepriklausomai nuo to, ar ta veikla yra pagrindinė ar

¹¹¹ Manytina, kad „ūkio subjekto“ kaip universalios nuorodos į perdavimo objektą naudojimas ne tik suteiktų daugiau vientisumo verslo perdavimo sampratai pagal Direktyvą 2001/23/EB, bet ir išlaisvintų nuo dalies aptartų terminologinių netikslumų, išryškėjančių lyginant direktyvos tekstą skirtingomis valstybių narių kalbomis.

pagalbinė. Toliau ūkio subjekto samprata bus nagrinėjama šiais dviem aspektais.

2.1.1. Ūkio subjektas - organizuota išteklių visuma

Ūkio subjektas Direktyvos 77/187/EEB veikimo rėmuose pirmą kartą paminėtas Teisingumo Teismo prejudiciniame sprendime *Spijkers* byloje. Šioje byloje teismas pasisakė, kad sprendžiant, ar ūkio subjektas išsaugojo savo tapatumą, reikia atsižvelgti į:

- 1) į perduoto verslo tipą;
- 2) ar buvo perduotas materialusis turtas, pavyzdžiui, pastatai ir kilnojamasis turtas;
- 3) į nematerialiojo turto vertę perdavimo metu;
- 4) ar naujasis darbdavys perėmė daugumą darbuotojų;
- 5) ar perimti klientai;
- 6) į perduotos veiklos panašumą iki perdavimo ir po jo;
- 7) į laikotarpį, kuriam buvo sustabdyta perduota veikla, jei ji buvo sustabdyta.¹¹²

Nors prejudiciniame sprendime teismas nesiekė apibrėžti, kas laikytina ūkio subjektu, tačiau įvardino daugybę ūkio subjekto tapatumą, vadinasi, ir patį ūkio subjektą galinčių nusakyti aspektų. Vėliau sekusiame prejudiciniame sprendime *Rygaard* byloje Teisingumo Teismas sukonkretino, kad perdavimas, remiantis Direktyva 77/187/EEB, įmanomas tik tada, kai jis apima perdavimą išteklių visumos (angl. *body of assets*, pranc. *ensemble organisé éléments*, vok. *organisierten Gesamtheit von Faktoren*), leidžiančios perėmėjui stabiliai tęsti veiklą.¹¹³ Taip pat pasisakyta, kad perdavimo objektą sudaro išteklių visuma, kuri įgalina tvariai vykdyti veiklą po perdavimo. Teisingumo Teismas

¹¹² Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1986 m. kovo 18 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-24/85, *Jozef Maria Antonius Spijkers v. Gebroeders Benedik Abattoir Cv et Alfred Benedik en Zone Bv*, Reports of Cases, 1986 01119, 13 paragrafas.

¹¹³ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1995 m. rugsėjo 19 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-48/94, *Ole Rygaard v. Strø Mølle Akustik A/S*, Reports of cases, 1995, I-02745, 20 ir 21 paragrafai.

išaiškino, kad aplinkybė, jog perduota veikla įmonei tėra antraeilė, negali lemti, jog tokios veiklos perdavimo sandoris nepateks į Direktyvos 77/187/EEB veikimo apimtį.¹¹⁴

Galiausiai išaiškinimus *Spijkers* ir *Rygaard* bylose Teisingumo Teismas, galima teigti, apjungė *Ayşe Süzen* byloje pasisakydamas, kad, pirma, terminas ūkio subjektas nurodo į organizuotą asmenų ir turto grupę (angl. *organized grouping of persons and assets*, pranc. *un ensemble organisé de personnes et d'éléments*, vok. *organisierte Gesamtheit von Personen und Sachen*), kuri įgalina vykdyti konkrečių tikslų siekiančią ūkinę veiklą, antra, ūkio subjektas negali būti prilygintas vien jo vykdomai veiklai. Pasak teismo, ūkio subjekto tapatybę nusako įvairūs veiksniai, tokie kaip darbo jėga, kaip organizuojama jo veikla, kokie jo veiklos metodai, jam prieinami ištekliai. Vien paslaugų teikėjų veiklos panašumas neleidžia teigti, kad buvo perduotas ūkio subjektas.¹¹⁵

Taigi kertiniai ūkio subjekto sampratos akcentai buvo suformuluoti dar Direktyvos 77/187/EEB galiojimo laikotarpiu, t. y. kai „ūkio subjektas“ net nebuvo minimas direktyvos tekste. Visi šie aptarti išaiškinimai lėmė, jog Direktyvos 95/50/EB 1 straipsnio 1 dalies b punkte įtvirtinta nuostata, kad direktyvoje nustatytas perdavimas yra perdavimas išlaikant ūkio subjekto tapatybę, t. y. išlaikant organizuotą išteklių grupę, kurios tikslas yra ūkinė veikla, nepriklausomai nuo to, ar ta veikla yra pagrindinė ar pagalbinė. Matyti, jog Teisingumo Teismo praktikoje suformuluotos įžvalgos beveik pažodžiui atkartotos šioje nuostatoje.

Atskirais aspektais „ūkio subjekto“ samprata nagrinėta ir po nuorodos į ūkio subjektą atsiradimo Direktyvoje 98/50/EB. Paminėtinos Teisingumo Teismo įžvalgos, kad:

¹¹⁴ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1992 m. lapkričio 12 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-209/91, *Anne Watson Rask and Kirsten Christensen v. Iss Kantineservice A/SI*, Reports of Cases, 1992, I-05755, 17 paragrafas.

¹¹⁵ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1997 m. kovo 11 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-13/95, *Ayşe Süzen v. Zehnacker Gebäudereinigung GmbH Krankenhausservice*, Reports of Cases, 1997, I-01259, 13 ir 15 paragrafai.

- 1) ūkio subjektas turi turėti pakankamą struktūrą ir būti pakankamai savarankiškas, tačiau jis nebūtinai neprivalo turėti daug turto – materialaus ar nematerialaus. Todėl, pasak teismo, organizuota atlyginimą gaunančių asmenų grupė, atsakinga už konkrečios užduoties vykdymą, gali būti ūkio subjektu;¹¹⁶
- 2) ūkio subjekto nustatymas Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies prasme reikalauja patikrinti, ar perdavėjo perduoti gamybos ištekliai sudarė organizuotą grupę, kurios pakako teikti įmonės ūkinei veiklai būdingas paslaugas nesinaudojant kitais svarbiais gamybos ištekliais arba kitomis įmonės dalimis;¹¹⁷
- 3) egzistuojantys darbo santykiai yra perduoto ūkio subjekto dalimi;¹¹⁸

Iš paminėtų Teisingumo Teismo pasisakymų matyti, kad ūkio subjektas apibūdinamas kaip tam tikra konstrukcija, susidedanti iš smulkesnių dalelių – išteklių. Šiais ištekliais gali būti tiek turtas, tiek ir darbuotojai. Taip pat būtina, kad šie ištekliai įgalintų, t.y. būtų pakankami tam, kad ūkio subjektas galėtų vykdyti savo veiklą. Nors ūkio subjektas susideda iš daugelio smulkesnių elementų, jis ir pats, kaip minėta, gali būti smulkia kažkokios didesnės struktūros dalimi. Tai reiškia, kad net ir tais atvejais, kai ūkio subjektas yra smulkesnė kažkokios didesnės organizacinės, korporatyvinės struktūros dalimi, jis turi gebėti savarankiškai vykdyti jam priskirtą funkciją, t.y. nesinaudodamas kitų ūkio subjektų pagalba.

Nepaisant to, kad ūkio subjektui yra būdingas savarankiškumas, t.y. gebėjimas vykdyti veiklą su tam tikrais konkrečiais ištekliais, ūkio subjekto savarankiškumas neturi būti suabsoliutinamas. Teisingumo Teismas

¹¹⁶ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1998 m. gruodžio 10 d. prejudicinis sprendimas jungtinėje byloje Nr. C-127/96, *Francisco Hernández Vidal SA v. Prudencia Gómez Pérez, María Gómez Pérez*, ir Nr. C-229/96, *Contratas y Limpiezas SL, Friedrich Santner v. Hoechst AG ir Mercedes Gómez Montaña v. Claro Sol SA*, bei Nr. C-74/97 Red Nacional de Ferrocarriles Españoles (Renfe), Reports of cases, 1998, I-08179, 27 paragrafas.

¹¹⁷ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2005 m. rugsėjo 13 d. prejudicinis sprendimas byloje C-458/05, *Mohamed Jouini ir kiti prieš Princess Personal Service GmbH (PPS)*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2007, I-07301, 34 paragrafas.

¹¹⁸ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1988 m. gegužės 5 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-145/87, *Harry Berg and Johannes Theodorus Maria Busschers v. Ivo Martin Besselsen I*, Reports of Cases, 1988, p. 2559, 13 paragrafas.

prejudiciniame sprendime *Klarenberg* byloje yra pabrėžęs, kad ūkio subjekto tapatumo išsaugojimas po perdavimo pasireiškia to ūkio subjekto veiklai vykdyti reikalingų išteklių organizacinių funkcinių ryšių išsaugojimu. Taigi pati galimybė, kad po verslo perdavimo ūkio subjektas išsaugo esamus funkcinius jo naudojamų išteklių ryšius, suponuoja mintį, jog šiems organizaciniams funkciniams ryšiams yra būdingas tam tikras savarankiškumas, kuris ir leidžia tuos išteklius atskirti nuo jau veikiančio ūkio subjekto ir perkelti į kitą ūkio subjektą – verslo perėmėją.

Tačiau pažymėtina, kad savarankiškumo sąvoka gali būti ir Direktyvoje 2001/23/EB yra *expressis verbis* vartojama visai kitu kontekstu. Direktyvos 2001/23/EB 6 straipsnyje bendriausiu požiūriu numatoma, kad jeigu perduotas verslas ar jo dalis išsaugo savo savarankiškumą (angl. *autonomy*), tokiaame perduodamame versle ar jo dalyje dirbančių darbuotojų atstovai savo kaip atstovų statusą ir teises išsaugo ir po verslo perdavimo. Atitinkamai, jei savarankiškumas, arba kitaip – autonomija, neišlaikoma, darbuotojų atstovai savo statuso neišsaugo, tačiau perduotiems darbuotojams turi būti sudaromos galimybės išsirinkti savo naujus atstovus. Vadinas, įvykus verslo perdavimui, perdavimo paliečiams darbuotojams ir jų atstovams savaime nėra garantuojama, kad darbuotojų atstovai išsaugos tą patį atstovų statusą. Tokia teisė yra sąlyginė, priklauso tik nuo perduoto ūkio subjekto savarankiškumo, autonomiškumo išsaugojimo fakto. Todėl keltinas klausimas, koks skirtumas tarp organizaciniams funkciniams ryšiams, siejantiems ūkio subjekto veiklai vykdyti reikalingus išteklius, būdingo savarankiškumo ir Direktyvos 2001/23/EB 6 straipsnyje minimo savarankiškumo.

Remiantis Direktyvos 2001/23/EB 6 straipsnio 1 dalies 1 punkto¹¹⁹ ir 4 punkto¹²⁰ pažodiniu aiškinimu, akivaizdu, kad yra galimos dvi verslo

¹¹⁹ Jeigu įmonė, verslas arba įmonės ar verslo dalis išlaiko savo savarankiškumą, atstovų arba atstovavimo darbuotojams, kuriems turėjo įtakos perdavimas, statusas ir vaidmuo išlaikomas pagal tas pačias nuostatas ir tomis pačiomis sąlygomis, kurios iki perdavimo dienos buvo taikomos pagal įstatymą ir kitus teisės aktus arba sutartį, jeigu įvykdomos būtinos darbuotojų atstovavimui sukurti sąlygos.

¹²⁰ Jeigu įmonė, verslas arba įmonės ar verslo dalis neišlaiko savo savarankiškumo, valstybės narės imasi būtinų priemonių, kurios toliau užtikrintų tinkamą atstovavimą perduotiems

perdavimo baigtys savarankiškumo požiūriu – kai perduota verslo dalis išlaiko savo savarankiškumą ir kai neišlaiko. Tiek vienu, tiek kitu atveju verslo perdavimas yra egzistuojantis. Taigi perduoto ūkio subjekto savarankiškumo išsaugojimas laikytinas papildomu kokybiniu reikalavimu, siekiant nustatyti perduotų darbuotojų atstovų teisinę padėtį. Tačiau ūkio subjekto savarankiškumo išsaugojimas perėmėjo organizacinėje struktūroje nėra požymis, turintis įtakos verslo perdavimui konstatuoti, t. y. nėra verslo perdavimo požymis. Perduotos verslo dalies savarankiškumo neišsaugojimas nelemia, kad nėra ir verslo perdavimo pagal Direktyvą 2001/23/EB.

Analizuojant skirtumą tarp ūkio subjekto veiklai vykdyti reikalingų išteklių visumai būdingo funkcinio savarankiškumo, ir savarankiškumo sąvokos pagal Direktyvos 2001/23/EB 6 straipsnį, reikšmingas 2010 m. Teisingumo Teismo prejudicinis sprendimas *UGT*¹²¹ byloje. Šioje byloje ginčas kilo po to, kai viena savivaldybė perpirko iki tol įvairių koncesininkų vykdytas viešųjų paslaugų koncesijas bei perėmė darbuotojus, priklausiusius koncesininkų personalui. Perimtus darbuotojus savivaldybė integravo į savo personalą, ir šie darbuotojai visi be išimties ėjo tas pačias pareigas ir vykdė tas pačias funkcijas, buvo pavaldūs tiems patiems tiesioginiams savo vadovams kaip ir iki jų perėmimo. Aukščiausios grandies vadovais vietoje buvusių koncesininkų tapo renkami kompetentingi asmenys – savivaldybės tarybos nariai ar meras. Taigi, vadovaudamasis šiomis faktinėmis aplinkybėmis, nacionalinis teismas kėlė garantijų darbuotojų atstovams taikymo, remiantis Direktyvos 2001/23/EB 6 straipsniu, klausimą. Teisingumo Teismas turėjo pasisakyti, ar pasikeitus aukščiausios grandies vadovams, galima teigti, kad perimtas verslas išsaugojo savo savarankiškumą, kuris būtinas, norint pasinaudoti Direktyvos 2001/23/EB 6 straipsnyje numatytomis garantijomis.

darbuotojams, kuriems buvo atstovaujama iki perdavimo, tuo laikotarpiu, kuris reikalingas darbuotojų atstovavimui atnaujinti arba atstovams iš naujo paskirti pagal nacionalinės teisės aktus arba praktiką.

¹²¹ Teisingumo Teismo 2010 m. liepos 29 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-151/09, *Federación de Servicios Públicos de la UGT (UGT-FSP) v. Ayuntamiento de La Línea de la Concepción, María del Rosario Vecino Uribe, Ministerio Fiscal*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2010, I-07591.

Teisingumo Teismas *UGT* byloje pažymėjo¹²², kad ūkio subjekto tapatumo klausimas yra vertinamas teisinio perdavimo arba susijungimo sandorio momentu. O ūkio subjekto organizacinio savarankiškumo išsaugojimo klausimas, lemiantis verslo perdavimo paliestų darbuotojų atstovų teisinį statusą, tampa aktualus ir yra vertinamas tik po to, kai verslo perdavimas įvyko. Vadinasi, ūkio subjekto tapatumas ir savarankiškumas negali būti sutapatinti, nes tada Direktyvos 2001/23/EB 6 straipsnio 1 dalis, suteikianti papildomų garantijų darbuotojų atstovams, taptų savaime taikytina po įvykusio verslo perdavimo ir prarastų prasmę. Tokiu būdu visi be išimties darbuotojų atstovai po įvykusio verslo perdavimo išsaugotų iki perdavimo turėtas savo kaip darbuotojų atstovų teises, o tokio automatinio efekto Direktyva 2001/23/EB nesiekama.

Kadangi Direktyvos 2001/23/EB 6 straipsnyje vartojama savarankiškumo (angl. *autonomy*) sąvoka direktyvoje nepateikta, remiantis prejudiciniu sprendimu *UGT* byloje, siūlytina ją suprasti kaip reiškiančią, kad perimto ūkio subjekto vadovai po perdavimo išsaugo teisę pagal jiems suteiktus įgaliojimus laisvai ir nepriklausomai organizuoti darbą, vadovauti perimto ūkio subjekto viduje, o kitos ūkio subjektą perėmusio darbdavio organizacinės struktūros į tokį vadovavimą organizaciniu požiūriu nesikiša. Taigi Direktyvos 2001/23/EB 6 straipsnyje minimas „savarankiškumo“ kriterijus tenkinamas, kai po įvykusio verslo perdavimo perimto ūkio subjekto vadovų organizaciniai įgaliojimai perėmėjo organizacinėse struktūrose išlieka iš esmės nepakitę. Taip pat ir organizacinių įgaliojimų perskirstymas ūkio subjekto viduje neturėtų būti laikomas savaime panaikinančiu „savarankiškumą“, tačiau akivaizdus vadovų įgaliojimų susiaurinimas, manytina, tokių padarinių sukelti gali.

¹²² Teisingumo Teismo 2010 m. liepos 29 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-151/09, *Federación de Servicios Públicos de la UGT (UGT-FSP) v. Ayuntamiento de La Línea de la Concepción, María del Rosario Vecino Uribe, Ministerio Fiscal*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2010, I-07591, 34-35 paragrafai.

Organizacinį aspektą nagrinėjantis V. Mačiulaitis pripažįsta¹²³, kad perduotas subjektas išlaiko organizacinį savarankiškumą, jei yra išlaikoma organizuota išteklių grupė, kuri suprantama kaip tarpusavyje sąveikaujančių elementų visuma, gebanti iš esmės veikti ir savarankiškai. Taigi autorius, remdamasis Teisingumo Teismo praktika, pasisako, kad savarankiškumas yra būdingas organizuotai išteklių grupei. V. Mačiulaitis taip pat apibendrina, kad, siekiant išsaugoti tapatybę pagal Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies b) punktą, būtina išsaugoti ne tiek organizacinį savarankiškumą, kiek egzistuojantį funkcinį ir tikslinį perduodamų įvairių elementų ryšį, kuris perėmėjui sudaro galimybę juos naudoti konkrečiai ekonominei veiklai vykdyti net ir tais atvejais, kai jie yra integruojami į egzistuojančią organizacinę struktūrą. Taigi galima apibendrinti, kad mokslininko pozicija dėl ūkio subjekto savarankiškumo naujoje struktūroje ir ūkio subjektą sudarančių elementų organizacinio funkcinio savarankiškumo atskirties visiškai atitinka Teisingumo Teismo formuojamą praktiką.

Kita vertus, V. Mačiulaitis pažymi, kad galimi ir tokie atvejai, kai organizacinis perduoto objekto savarankiškumas yra tik hipotetinis. Tokiomis įvardijamos situacijos, kai, pavyzdžiui, perdavus įmonės ar verslo dalį nėra perduodama pakankamai darbuotojų, tačiau akivaizdu, kad, priėmus naujus darbuotojus ar įmonės ar verslo dalies perėmėjus, perskirsčius personalą perduotoji dalis galėtų veikti savarankiškai. Kitas pateikiamas pavyzdys – visiškas ar dalinis materialių ar nematerialių išteklių perdavimas, kai dalies išteklių nebuvimas galėtų reikšti, kad perduodamas subjektas negali veikti savarankiškai, tačiau akivaizdu, kad, suteikus tam tikrus išteklius, organizacinis savarankiškumas atsirastų. Remdamasis šiais pavyzdžiais

¹²³ MAČIULAITIS, Vilius. *Darbo santykių nutraukimas darbdavio iniciatyva nesant darbuotojo kaltės lankstumo ir saugumo aspektu: daktaro disertacija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 136.

autorius apibendrina, kad organizacinis perduoto subjekto aspektas daugeliu atvejų net nėra esminis¹²⁴.

Toks požiūris, manytina, nedera su pirmiau išsakyta pozicija dėl ūkio subjekto savarankiškumo perėmėjo organizacijoje ir ūkio subjektą sudarančių elementų funkcinio savarankiškumo. Manytina, kad tokiais atvejais, kai perduotas darinys negali veikti savarankiškai, nes perduota nepakankamai darbuotojų arba neperduotas tam reikalingas turtas, turi būti keliamas klausimas, ar toks darinys apskritai gali būti laikomas organizuota išteklių visuma, t. y. ūkio subjektu. Atitinkamai keltinas klausimas dėl ūkio subjekto tapatumo išsaugojimo. Galima pritarti teiginiui, kad organizacinis perduoto objekto savarankiškumas gali būti hipotetinis, tik patikslinus, jog hipotetinis organizacinis perduoto objekto savarankiškumas suprantamas kaip jo hipotetinis savarankiškumas perėmėjo organizacijoje. Jei perduotų išteklių per mažai, kad jie galėtų savarankiškai tęsti tapačią veiklą, svarstyтина, ar tokia situacija nėra tik dalies įmonės turto pardavimas, o ne verslo perdavimas.

Kaip yra pažymėjęs Norvegijos Aukščiausiasis teismas, sprendžiant, ar buvo perduotas savarankiškas ekonominis vienetas, jeigu perimta ne visa įmonė ar aiškiai atskirtas jos padalinys, svarbu įvertinti visas perduotą objektą apibūdinančias aplinkybes. Tačiau verslo perdavimui nustatyti visai nebūtina, kad perduoto padalinio ar kito objekto organizacija būtų išsaugoma perėmėjo organizacijoje. Užtenka, kad tai, kas buvo perduota leistų stabiliai tęsti ūkinę veiklą, būdingą tam perduotam objektui iki perdavimo.¹²⁵ Šią poziciją Norvegijos Aukščiausiasis teismas grindė Teisingumo Teismo išaiškinimu, jog tais atvejais, kai įmonėje negalima nustatyti organizacinės struktūros (šios bylos atveju įmonė teikė laikino įdarbinimo paslaugas, *aut. past.*), reikia atlikti tyrimą, atsižvelgiant į jos specifines ypatybes, o ne analizę, kuria siekiama

¹²⁴ MAČIULAITIS, Vilius. *Darbo santykių nutraukimas darbdavio iniciatyva nesant darbuotojo kaltės lankstumo ir saugumo aspektu*: daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 136.

¹²⁵ Norvegijos Aukščiausiojo teismo 2011 m. gruodžio 10 d. sprendimas byloje Nr. HR-2011-02393-A, 53 paragrafas. [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 19 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.domstol.no/en/Enkelt-domstol/-Norges-Hoyesterett/Summary-of-Recent-Supreme-Court-Decisions/Summary-2011>>.

nustatyti ūkio subjektą atsižvelgiant į įmonės organizacinę struktūrą. Ūkio subjekto nustatymas Direktyvos 2001/23 1 straipsnio 1 dalies prasme reikalauja patikrinti, ar pardavėjo perduoti gamybos ištekliai sudarė organizuotą grupę, kurios pakako teikti įmonės ūkinei veiklai būdingas paslaugas nesinaudojant kitais svarbiais gamybos ištekliais arba kitomis įmonės dalimis.¹²⁶

Apibendrinant išvalgas apie ūkio subjektą kaip organizuotą išteklių grupę, pasakytina, kad sprendžiant, ar tam tikras darinys laikytinas ūkio subjektu, reikia vadovautis funkciniu požiūriu, t.y. vertinti, ar tam tikra išteklių grupė įgalina tvariai vykdyti ūkinę veiklą. Kadangi ūkio subjektu gali būti įvairaus organizacinio lygmens struktūros, vertinimas neturi priklausyti nuo to, ar ūkio subjektas turi aiškiai apibrėžtą teisinį ar organizacinį statusą, kaip, pavyzdžiui, įmonės departamentas ar skyrius. Tačiau galimi atvejai kai tam tikras darinys bus pripažintas ūkio subjektu, net ir tokio statuso neturėdamas, pavyzdžiui, vien gamybos linija su ja aptarnaujančiu personalu, kurie gali būti viena iš sudėtinių įmonės padalinio dalių. Taigi požiūris į ūkio subjektą kaip į organizuotą išteklių grupę įpareigoja analizuoti, kokie ištekliai sudaro ūkio subjektą, vertinti ar šie ištekliai įgalina vykdyti konkrečią ūkinę veiklą, net ir juos atskyrus nuo kitų turimų išteklių ir vykdomų veiklų.

2.1.2. Reikalavimas vykdyti ūkinę veiklą

Reikalavimo, kad ūkio subjektas vykdytų ūkinę veiklą, atsiradimas Direktyvoje 2001/23/EB neatsiejamas nuo ūkio subjekto sampratos raidos. Tai, jog ūkio subjektas turi vykdyti būtent ūkinę veiklą, buvo pažymėta dar Teisingumo Teismo nagrinėtoje *Spijkers*¹²⁷ byloje, kurioje teismas pasisakė, kad tokios pačios ar panašios veiklos tęsimas yra vienu iš ūkio subjekto tapatumo

¹²⁶ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2005 m. rugsėjo 13 d. prejudicinis sprendimas byloje C-458/05, *Mohamed Jouini ir kiti prieš Princess Personal Service GmbH (PPS)*. Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2007, I-07301, 34 paragrafas.

¹²⁷ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1986 m. kovo 18 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-24/85, *Jozef Maria Antonius Spijkers v. Gebroeders Benedik Abattoir Cv et Alfred Benedik en Zone Bv*, Reports of Cases, 1986, p. 1119, 12 paragrafas.

išsaugojimo požymių. Tačiau reikia pastebėti, jog šio Teisingumo Teismo išaiškinimo formuluotė skirtingomis valstybių narių kalbomis šiek tiek skiriasi. Pavyzdžiui, angliškoje, vokiškoje, olandiškoje sprendimo versijose, nėra akcentuojamas veiklos ūkinis pobūdis, o tik nurodoma, kad subjektas turi vykdyti tą pačią ar panašią veiklą (angl. „*the same or similar activities*“, vok. „*derselben oder einer gleichartigen Geschäftstätigkeit*“). Tuo tarpu sprendimo vertimuose prancūzų, ispanų, italų, danų, graikų, portugalų kalbomis teigiama, jog ūkio subjektas turi vykdyti tą pačią ar panašią ūkinę veiklą (pranc. „*mêmes activités économiques ou des activités analogues*“, dan. „*samme eller tilsvarende økonomiske aktiviteter*“). Šie kalbiniai netikslumai, manytina, prarado savo reikšmę, kai *Ayşe Süzen* byloje Teisingumo Teismas įvardino, kad ūkio subjektą sudaranti organizuota išteklių visuma įgalina ūkio subjektą vykdyti ūkinę veiklą (angl. „*economic activity*“, pranc. „*activité économique*“)¹²⁸. Tačiau nei viename iš šių paminėtų prejudicinių sprendimų Teisingumo Teismas nenagrinėjo kas laikytina ūkine veikla.

Ūkinės veiklos sampratos pagal Direktyvą 2001/23/EB aiškinimo klausimais reikšmingų įžvalgų yra pateikęs generalinis advokatas Van Gerven. *Schmidt* byloje generalinis advokatas apibendrina¹²⁹, jog tam, kad konkreti veikla patektų į Direktyvos 77/187/EEB veikimo apimtį, vienintelis ir esminis reikalavimas – kad ji atitiktų ūkinės veiklos sampratą išplaukiančią iš Europos Ekonominės Bendrijos steigimo sutarties¹³⁰ 2 straipsnio¹³¹. Valymo paslaugos, generalinio advokato nuomone, be jokių abejonių atitinka šią sampratą. Savo išvadoje generalinis advokatas taip pat pastebėjo, jog Teisingumo Teismo praktikoje jau anksčiau buvo pasisakyta, kad Europos Ekonominės Bendrijos

¹²⁸ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1997 m. kovo 11 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-13/95, *Ayşe Süzen v. Zehnacker Gebäudereinigung GmbH Krankenhausservice*, Reports of Cases, 1997, I-01259, 13 paragrafas.

¹²⁹ 1994 m. vasario 23 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-392/92 *Christel Schmidt v. Spar- und Leihkasse der früheren Ämter Bordesholm, Kiel und Cronshagen*, European Court Reports, 1994, I-01311, 8 paragrafas.

¹³⁰ *Traité instituant la Communauté Économique Européenne et documents annexes* [interaktyvus] [Žiūrėta 2011 m. rugsėjo 5 d.] Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11957E/TXT:FR:PDF>>.

¹³¹ Šiame straipsnyje numatyta, kad „Bendrijos tikslas, be kita ko, yra <...> skatinti visoje bendrijoje harmoningą, subalansuotą ir tvarų ūkinių veiklų vystymąsi <...>“.

steigimo sutarties 2 straipsnio požiūriu sąvoka ūkinė veikla apima bet kokią įdarbinto asmens vykdomą veiklą bei paslaugų teikimą už atlygį.

Pastebėtina, kad valstybės narės yra siekę pripažinti, jog Direktyva 2001/23/EB nėra taikytina tuo pagrindu, jog viena ar kita veikla nėra laikytina ūkine. Pavyzdžiui, vienoje iš bylų Jungtinė Karalystė siekė įrodyti, jog Direktyva 77/187/EEB neturėtų būti taikoma tais atvejais, kai perduodami pelno nesiekiantys subjektai, kadangi jie, sutarties požiūriu, nevykdo ūkinės veiklos. Byloje išvadą teikęs tas pats generalinis advokatas Van Gerven atkreipė dėmesį į porą, jo nuomone, šiuo klausimu reikšmingų Teisingumo Teismo sprendimų. Visų pirma, generalinis advokatas išskyrė¹³² Teisingumo Teismo prejudicinį sprendimą *Lawrie-Blum*¹³³ byloje, kuriame teismas paneigė, kad mokymo paslaugos nepatenka į Europos Bendrijos steigimo sutarties 48 straipsnio veikimo sritį, nes jos neva nėra ūkinio pobūdžio. Teisingumo Teismas pasisakė, kad Europos Ekonominės Bendrijos steigimo sutarties 48 straipsnio požiūriu užtenka, jog veikla apimta už atlygį atliekama darba, nesvarbu, kurioje srityje ši veikla vykdoma. Taigi ūkinė veikla – už atlygį vykdoma veikla.

Antroji generalinio advokato minima *Sotgiu* byla, kurioje Teisingumo Teismas pasisakė, kad Europos Ekonominės Bendrijos steigimo sutarties 48 straipsnio 4 dalies taikymo požiūriu, nėra reikšminga, ar darbuotoją ir darbdavį siejantys teisiniai santykiai atsiranda privatinės, ar viešosios teisės reguliuojamos sutarties pagrindu.¹³⁴ Kitaip tariant, veiklos ūkinis pobūdis negali būti nuginčytas vien tuo pagrindu, kad veikla yra vykdoma asmenų, kurių statusą reglamentuoja viešoji teisė.

¹³² 1994 m. kovo 2 d. generalinio advokato išvada jungtinėje byloje Nr. C-382/92 ir Nr. C-383/92, *Commission of the European Communities v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*, Reports of Cases, 1994 I-02435, 22 paragrafas.

¹³³ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1986 m. liepos 3 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-66/85, *Deborah Lawrie-Blum v Land Baden-Württemberg*, Reports of cases, 1986 02121, 20-22 paragrafai.

¹³⁴ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1974 m. vasario 12 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-152/73 ir Nr. C-383/92, *Giovanni Maria Sotgiu v Deutsche Bundespost*, Reports of cases, 1974 00153, 5 paragrafas.

Apžvelgdamas šiuos du Teisingumo Teismo prejudicinius sprendimus, Van Gerven apibendrina, kad, remiantis Europos Ekonominės Bendrijos steigimo sutartimi, ūkinė veikla neturi būti būtinai siejama su pelno siekimu ar komercinės rizikos egzistavimu, atvirkščiai, ji apima visas tiesiogiai ar netiesiogiai atlyginamas veiklas. Tokiu požiūriu generalinis advokatas siūlo vadovautis ir pagal Direktyvą 77/187/EEB aiškinant sąvoką „undertaking“.¹³⁵ Pažymėtina, kad Teisingumo Teismas prejudiciniame sprendime palaikė generalinio advokato išsakytas mintis, pasisakydamas, jog subjektai, vykdančys ūkinę veiklą be pelno siekio, gali būti laikomi įmonėmis pagal Direktyvą 77/187/EEB. Teisingumo Teismas savo ruožtu taip pat pažymėjo, kad toks požiūris jau ne kartą, nors ir netiesiogiai, buvo paties teismo išsakytas jo praktikoje konkurencijos teisės srityje.¹³⁶

Iš tokių, Teisingumo Teismo pateiktų konkurencijos teisės rėmuose, paminėtinas ir prejudicinis sprendimas *Höfner/Macrotron* byloje, kurioje Teisingumo Teismas turėjo nuspręsti, ar Vokietijos darbo agentūra (vok. *Bundesanstalt für Arbeit*), Europos Ekonominės Bendrijos steigimo sutarties 2 straipsnio požiūriu, laikytina įmone. Agentūros veiklos tikslas – didinti ir išlaikyti didelį užimtumą, tokiu būdu prisidedant prie ūkio augimo. Vokietijos vyriausybė šioje byloje laikėsi pozicijos, kad minėti socialiniai tikslai, kurių siekia ši viešoji agentūra, ir aplinkybė, jog paslaugos teikiamos be atlygio, lemia, kad Vokietijos darbo agentūra negali būti laikoma įmone konkurencijos teisės požiūriu. Teisingumo Teismas tokio požiūrio nepalaikė, pasisakydamas, kad aplinkybė, jog užimtumo didinimo veiklą paprastai vykdo viešosios agentūros, nepaneigia tokios veiklos ūkinio pobūdžio, o be to tokia veikla ne visada buvo vykdoma ir nebūtinai gali būti vykdoma tik viešųjų įstaigų. Teisingumo Teismas apibendrina, kad konkurencijos teisės rėmuose įmonės

¹³⁵ 1994 m. kovo 2 d. generalinio advokato išvada jungtinėje byloje Nr. C-382/92 ir Nr. C-383/92, *Commission of the European Communities v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*, Reports of Cases, 1994 I-02435, 24 paragrafas.

¹³⁶ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1994 m. birželio 8 d. prejudicinis sprendimas jungtinėje byloje Nr. C-382/92 ir Nr. C-383/92, *Commission of the European Communities v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*, Reports of Cases, 1994 I-02435, 44 paragrafas.

sąvoka apima kiekvieną subjektą, kuris vykdo ūkinę veiklą, nepriklausomai nuo jo statuso ir finansavimo būdo.¹³⁷ Pažymėtina, kad identišką nuostatą Teisingumo Teismas yra pakartojęs ir aiškindamas verslo perdavimo sampratą pagal Direktyvą 77/187/EEB *Mayeur*¹³⁸ byloje.

Teisingumo Teismo praktikoje konkurencijos teisės rėmuose taip pat ne kartą pasiakyta¹³⁹, kad veikla, kuria tam tikroje rinkoje siūlomos prekės ar paslaugos laikytina ūkinė veikla. Taip pat, kad ūkinę veiklą vykdančiams subjektams būdingas veikimas konkuruojant su kitais.¹⁴⁰ Šio aspekto svarbą patvirtina ir konkurencijos teisės mokslininkai, teigiantys, jog veikla yra ūkinio pobūdžio, jei ją vykdančiam susiduriama su realia arba potencialia kitų įmonių konkurencija.¹⁴¹ Reikia pažymėti, kad abu šie ūkinę veiklą nusakantys bruožai pripažinti aktualiais ir ūkio subjekto apibrėžties požimiui pagal Direktyvą

¹³⁷ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1991 m. balandžio 23 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-41/90, *Klaus Höfner and Fritz Elser v Macrotron GmbH*, Reports of Cases, 1991 I-01979, 21 ir 22 paragrafai.

¹³⁸ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2000 m. rugsėjo 26 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-175/99, *Didier Mayeur v Association Promotion de l'Information Messine (APIM)*, Reports of Cases, 2000 I-07755, 32 paragrafas.

¹³⁹ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2000 m. rugsėjo 12 d. prejudicinis sprendimas jungtinėje byloje Nr. C-180/98 ir Nr. C-184/98, *Pavel Pavlov and Others v Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten*, Reports of Cases, 2000, I-06451, 75 paragrafas; Teisingumo Teismo 2001 m. spalio 25 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-475/99, *Firma Ambulanz Glöckner v Landkreis Südwestpfalz*, Reports of Cases, 2001, I-08089, 19 paragrafas; Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2006 m. sausio 10 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-222/04, *Ministero dell'Economia e delle Finanze v Cassa di Risparmio di Firenze SpA, Fondazione Cassa di Risparmio di San Miniato and Cassa di Risparmio di San Miniato SpA*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2006, I-00289, 108 paragrafas.

¹⁴⁰ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2000 m. rugsėjo 12 d. prejudicinis sprendimas jungtinėje byloje Nr. C-180/98 ir Nr. C-184/98, *Pavel Pavlov and Others v Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten*, Reports of Cases, 2000, I-06451, 115 paragrafas; Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2006 m. sausio 10 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-222/04, *Ministero dell'Economia e delle Finanze v Cassa di Risparmio di Firenze SpA, Fondazione Cassa di Risparmio di San Miniato and Cassa di Risparmio di San Miniato SpA*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2006, I-00289, 123 paragrafas.

¹⁴¹ WINTERSTEIN, Alexander. Nailing the Jellyfish: Social Security and Competition Law. *European Competition Law Review*, Volume 20, Issue 6, August 1999, p. 3-6. ISSN 0144-3054. [interatyvus][Žiūrėta 2016 m. sausio 5 d.] Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2001_029_en.pdf>. JONES, Alison; SUFRIN, Brenda. *EC Competition Law*. Fifth edition. New York: Oxford University Press Inc., 2011, p. 128. ISBN 978-0-19-966032-2. TOWNLEY, Chris. *The Concept of an 'Undertaking': The Boundaries of the Corporation — A Discussion of Agency, Employees and Subsidiaries*. In AMATO, Giuliano et al. *EC Competition Law: A Critical Assessment*. Hart Publishing. 2007, p. 6. ISBN 9781841136752.

2001/23/EB. Tai patvirtina, Teisingumo Teismo prejudicinis sprendime *Scattolon* byloje, kurioje teismas rešiumavo, kad sąvoka „ūkinė veikla“, reiškia bet kokią veiklą, kai konkrečioje rinkoje siūlomos prekės ar paslaugos. Teismas taip pat pažymėjo, jog paslaugos teikiamos nors ir siekiant nesiekiant pelno, bet konkuruojančios su pelno siekiančių subjektų siūlomomis paslaugomis, pripažintinos ūkine veikla. Pastebėtina, kad šiuos apibendrinimus Teisingumo Teismas grindė nuorodomis į prejudicinius sprendimus konkurencijos teisės srityje.¹⁴²

Taigi, apžvelgiant tai, kas aptarta, išskirtini tokie Teisingumo Teismo praktikoje suformuluoti ar iš jos išplaukiantys teiginiai, kurie apibūdina ūkinę veiklą ir atitinkamai ją vykdančių ūkio subjektą:

- ūkinė veikla yra atlygintinė, tačiau gali būti vykdoma tiek siekiant pelno, tiek nesiekiant pelno;
- ūkinė veikla visada susijusi su prekių ar paslaugų siūlymu konkrečioje rinkoje;
- ūkinė veikla visada vykdoma konkurencijos sąlygomis, tačiau toji konkurencija nebūtinai turi būti egzistuojanti, užtenka, kad ji teoriškai įmanoma, todėl ūkinė veikla gali būti vykdoma ir be komercinės rizikos;
- subjektas gali vykdyti ūkinę veiklą, neatsižvelgiant į jo teisinį statusą ar jo finansavimo pobūdį;
- ūkinę veiklą gali vykdyti tiek subjektai, kurių statusą reglamentuoja privatinė teisė, tiek subjektai, kurių statusą reglamentuoja viešoji teisė.

Visi šie įvardyti aspektai leidžia teigti, kad į ūkinės veiklos sampratą pagal Direktyvą 2001/23/EB gali patekti labai skirtingos ūkinės veiklos vykdymo situacijos, kurias galima iliustruoti šiuo teoriniu modeliu:

1 pav.

¹⁴² Teisingumo Teismo 2011 m. rugsėjo 6 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-108/10, *Ivana Scattolon v Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2011, I-07491, 43 ir 44 paragrafai.

Ūkinė veikla pagal Direktyvą 2001/23/EB

Paslaugos parduodamos	Paslaugos teikiamos neatlygintinai
Už paslaugas atsiskaito jų gavėjai	Už paslaugas atsiskaito ne jų gavėjai
Siekiami pelno	Pelno nesiekiami
Aktyvi konkurencija	Konkurencija įmanoma teoriškai
<i>Sudaryta autorės</i>	

Viename 1 paveiksle pavaizduoto modelio poliaus gale ūkinės veiklos sampratą atitiks veikla, kai už atlygį parduodamos paslaugos, teikiamos siekiant pelno ir aktyviai konkuruojant su kitais rinkoje esančiais paslaugų teikėjais, o už paslaugas susimoka paslaugų gavėjai. Tokį modelį galėtų atitikti, pavyzdžiui, viešojo maitinimo įstaigų, grožio salonų, vežimo paslaugas teikiančių įmonių veikla.

Kitame teorinio modelio poliaus gale ūkinės veiklos sampratą gali atitikti ir tokia veikla, kuria paslaugos teikiamos neatlygintinai, paslaugų teikėjas pelno nesiekia ir išsilaiko ne iš paslaugų gavėjų lėšų, be to, neturi rinkoje egzistuojančių konkurentų, nors tokių galėtų būti. Tokios veiklos pavyzdžiu, manytina, galėtų būti įdarbinimo, medicinos, švietimo, socialines paslaugas teikiančių įstaigų veikla.

Šiame modelyje pavaizduoti tik ribiniai atvejai, tačiau, be abejo, galimi įvairūs modelyje įvardytų ūkinės veiklos vykdymą nusakančių aspektų deriniai. Pavyzdžiui, situaciją, kai paslaugos parduodamos nesiekiant pelno, už paslaugas moka paslaugų gavėjas, o paslaugų teikėjas veiklą vykdo iš dalies konkuruodamas su kitais rinkoje esančiais subjektais, būtų galima iliustruoti savivaldybių įmonių teikiama vežimo paslaugų veikla, šildymo paslaugas teikiančių įmonių veikla ir pan.

Daugiausia Direktyvos 2001/23/EB taikymo problemų, manytina, kelia atvejai, esantys arčiausiai to modelyje pavaizduoto poliaus, kuris apibūdina situacijas, kai paslaugos teikiamos neatlygintinai, paslaugų teikėjas pelno

nesiekia ir išsilaiko ne iš paslaugų gavėjų lėšų, be to, neturi rinkoje egzistuojančių realių konkurentų. Tokie nekomerciniai veiklos modeliai būdingi subjektams, kurių teisinį statusą ir veiklos pagrindus reglamentuoja viešoji teisė, o viešosios teisės reglamentuojamame sektoriuje veikiantys subjektai, įprasta manyti, nesusiję su verslo vykdymu. Šiuo atžvilgiu ypač išryškėja aptartas termino „verslas“ pasirinkimo ydingumas, apibrėžiant perdavimo objektą, nes verslą įprasta sieti su pelno siekiančia veikla.

Tačiau tokį požiūrį yra paneigęs Teisingumo Teismas, *Scattolon* byloje išaiškinęs¹⁴³, kad ūkinei veiklai paprastai nepriskiriama veikla, susijusi su valstybės valdžios galių naudojimu, tačiau paslaugos, kurios nesusijusios su valstybės valdžios galių naudojimu, bet teikiamos siekiant užtikrinti viešąjį interesą ir nesiekiant pelno bei konkuruoja su pelno siekiančių subjektų siūlomomis paslaugomis, pasak teismo, pripažintinos ūkine veikla. Visgi šioje byloje Teisingumo Teismas apie viešosios valdžios galių sampratą daugiau nepasisakė ir jos apibrėžties nedetalizavo.

Kita vertus, reikia pažymėti, kad „valstybės valdžios“ terminas yra vartojamas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos 45 straipsnyje, numatančiame išimtis iš įtvirtinto draudimo taikyti ribojimus įsisteigimo laisvei, kuriame teigiama, kad veiklai, kuri kiekvienoje valstybėje yra susijusi, nors ir laikinai, su valstybės valdžios funkcijų vykdymu, šio skyriaus nuostatos netaikomos. Aiškindamas šią nuostatą įsisteigimo laisvės atžvilgiu, Teisingumo Teismas byloje *Europos Komisija prieš Vokietijos Federacinę Respubliką* yra pažymėjęs, kad vien to, jog veikla vykdoma siekiant bendrojo intereso, savaime nepakanka, kad ji būtų laikoma tiesioginiu ir konkrečiu dalyvavimu vykdant valstybės valdžios funkcijas. Taip pat teismas pabrėžė, kad valstybės valdžios funkcijoms vykdyti nebūdingas veikimas

¹⁴³ Teisingumo Teismo 2011 m. rugpjūčio 6 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-108/10, *Ivana Scattolon v Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2011, I-07491, 44 paragrafas.

konkurencijos sąlygomis, pavyzdžiui, kaip yra notarų veiklos atveju¹⁴⁴. Toks teismo išaiškinimas koreliuoja su prejudiciniu sprendimu *Scattolon* byloje, kuriame teismo pasisakyta, kad paslaugos, nesusijusios su valstybės valdžios galių naudojimu, bet teikiamos siekiant užtikrinti viešąjį interesą ir nesiekiant pelno bei konkuruojant su pelno siekiančių subjektų siūlomomis paslaugomis, pripažintinos ūkine veikla.

Apibendrinant pažymėtina, veiklos pobūdžio vertinimas reikšmingas sprendžiant dėl Direktyvos 2001/23/EB taikymo aprėpties. Ūkinei veiklai būdingas veikimas konkurencijos sąlygomis, ji gali būti tiek esama, tiek potenciali. Veikimas konkurencijos sąlygomis savaime nereiškia, kad ūkine veikla turi būti siekiama pelno. Veikla nepraranda savo ūkinio pobūdžio net jeigu ja yra siekiama visai visuomenei bendrų tikslų be pelno siekio. Tačiau ūkinei veiklai nebūdingas priverčiamųjų ar prievartos priemonių taikymas, kitų valstybės valdžios galių naudojimas.

2.1.3. Konkurencijos teisės įtaka ūkio subjekto sampratai

Siekiant visapusiškai išnagrinėti ūkio subjekto sampratą pagal Direktyvą 2001/23/EB, reikia pažymėti, kad dėl sąvokų „*undertaking*“ bei „*economic entity*“ arba „*economic unit*“ santykio reikšmingų įžvalgų pateikia konkurencijos teisės mokslininkai. Konkurencijos teisės rėmuose poreikis apibrėžti, kas laikytina ūkio subjektu sietinas su Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo¹⁴⁵ suvestinės redakcijos (toliau – Europos Sąjungos veikimo sutartis) 101 straipsnio 1 dalimi. Šioje dalyje įtvirtinta, kad kaip nesuderinami su vidaus rinka yra draudžiami visi įmonių (ang. *undertakings*, pranc. *entreprises*, vok. *Unternehmen*)¹⁴⁶ susitarimai, įmonių asociacijų sprendimai ir

¹⁴⁴ Teisingumo Teismo 2011 m. gegužės 24 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-54/08, *Europos komisija v Vokietijos Federacinė Respublika*, Teismų praktikos rinkinys, 2011, I-04355, 110 paragrafas.

¹⁴⁵ *Oficialusis leidinys*, C 326, 26/10/2012 p. 1 – 390.

¹⁴⁶ Galima pastebėti, kad šio straipsnio rėmuose vartojama „įmonės“ sąvoka lietuvių kalba į kitas valstybių narių kalbas verčiama suteikiant analogiškas reikšmes, kaip kad jos

suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas. Taigi šios nuostatos taikymo apimtis priklauso nuo to, ar tam tikras subjektas gali būti laikomas įmone.

Kaip pažymi „*undertaking*“ sampratą konkurencijos teisės požiūriu nagrinėjantys V. Louri¹⁴⁷ ir A. Winterstein¹⁴⁸, įmonės egzistavimas – tai Europos Sąjungos veikimo sutarties 101 straipsnio taikymo *conditio sine qua non*. V. Louri teigimu, pagal konkurencijos teisę „*undertaking*“ sąvoka neatsiejama nuo dviejų grupių klausimų. Pirma – kokia yra „*undertaking*“ prigimtis, t. y. kokie kriterijai leidžia teigti, kad tam tikras subjektas yra „*undertaking*“ ar juo nėra. Antra – kokios yra „*undertaking*“ ribos, t. y. kur baigiasi vienas ir jau prasideda kitas ūkio subjektas (pavyzdžiui, ar įmonė ir jos dukterinė įmonė yra vienas ūkio subjektas ar du atskiri ūkio subjektai, ir pan.).

Konkurencijos teisės mokslininkai vieningai pažymi, kad Europos Bendrijų steigimo sutartyje nepateikiama „*undertaking*“ apibrėžimo, tad šios sąvokos sampratą išplėtojo Teisingumo Teismas.¹⁴⁹ *Hydroterm/Compact* byloje Teisingumo Teismas išaiškino, jog sąvoka „*undertaking*“ turi būti suprantama kaip nurodanti į ekonominį vienetą (angl. *economic unit*, pranc. *unité économique*), neatsižvelgiant į tai, ar teisės požiūriu šis ekonominis vienetas susideda iš keleto fizinių ar juridinių asmenų, kurie, turėdami bendrų tikslų ir būdami to paties subjekto kontroliuojami, tarpusavyje nekonkuruoja ir

suteikiamos verčiant Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies a punkte minimą sąvoka „įmonė“.

¹⁴⁷ LOURI, Victoria. ‘Undertaking’ as a Jurisdictional Element for the Application of EC Competition Rules. *Legal Issues of Economic Integration*, 29(2), 2002. Kluwer Law International. Printed in the Netherlands, p. 143–176. ISSN 1566-6573.

¹⁴⁸ WINTERSTEIN, Alexander. Nailing the Jellyfish: Social Security and Competition Law. *European Competition Law Review*, Volume 20, Issue 6, August 1999, p. 324–333. ISSN 0144-3054.

¹⁴⁹ JONES, Alison; SUFRIN, Brenda. *EC Competition Law*. Fifth edition. New York: Oxford University Press Inc., 2011, p. 127. ISBN 978-0-19-966032-2. WHISH, Richard; BAILEY, David. *Competition Law*. Eight edition. New York: Oxford University Press Inc., 2015, p. 85. ISBN 978-0-19-966037-7.

veikia kaip viena šalis.¹⁵⁰ Remiantis Teisingumo Teismo praktika, „undertaking“ (pranc. „entreprise“) samprata apima kiekvieną „entity“ (pranc. *entité*), vykdančią ūkinę veiklą, nepriklausomai nuo jo teisinio statuso ar finansavimo.¹⁵¹ Taip pat, pasak Teisingumo Teismo, „undertaking“ nurodo į ekonominius vienetus (angl. *economic units*), kurie susideda iš vieningos organizacinės asmenų, materialaus ir nematerialaus turto visumos, kuri siekia specifinio ilgalaikio ekonominio tikslo.¹⁵² Visgi mokslininkai pažymi, kad nors fiziniai asmenys gali būti „undertaking“ dalimi, darbuotojai, kurie neprisiima jokios finansinės verslo rizikos ir tik atlieka darbą darbdavio priežiūroje, negali būti prilyginti „undertaking“ konkurencijos teisės požiūriu.¹⁵³

Apžvelgdama Teisingumo Teismo praktiką, A. Jones pastebi, kad konkurencijos teisėje būdinga tam tikra terminologinė painiava, dėl kurios sunku suprasti, kas yra „undertaking“. Ji pastebi, kad nemažoje dalyje pirmųjų Teisingumo Teismo bylų buvo teigiama, jog „*economic entity*“ susideda iš „*undertakings*“ ir todėl yra kažkas kita nei „*economic unity*“ sudarantys asmenys ar „*undertakings*“. Tačiau, pasak mokslininkės, dažniau Teisingumo Teismas pasisakydavo, laikydamasis tradicinio požiūrio, kad „undertaking“ samprata turi būti suprantama kaip nurodanti į ekonominį vienetą, net jei teisiniu požiūriu tas ekonominis vienetas susideda iš keleto fizinių ar juridinių asmenų.¹⁵⁴

¹⁵⁰ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1984 m. liepos 12 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-170/83, *Hydrotherm Gerätebau GmbH v Compact del Dott. Ing. Mario Andreoli & C. Sas*, Reports of Cases, 1984 02999, 11 paragrafas.

¹⁵¹ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1991 m. balandžio 23 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-41/90, *Klaus Höfner and Fritz Elser v Macrotron GmbH*, Reports of Cases, 1991 I-01979, 21 paragrafas.

¹⁵² Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1992 m. kovo 10 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. T-11/89, *Shell International Chemical Company Ltd v Commission of the European Communities*, Reports of Cases, 1992, II-00757, 311 ir 312 paragrafai.

¹⁵³ JONES, Alison; SUFRIN, Brenda. *EC Competition Law*. Fifth edition. New York: Oxford University Press Inc., 2011, p. 137. ISBN 978-0-19-966032-2. WHISH, Richard; BAILEY, David. *Competition Law*. Eight edition. New York: Oxford University Press Inc., 2015, p. 93. ISBN 978-0-19-966037-7.

¹⁵⁴ JONES, Alison. The boundaries of an undertaking in EU Competition Law. *European Competition Journal*, Volume 8(2), 2012, p. 29-30. [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. sausio 10 d.] Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=2131740>>.

Mokslininkai O. Odudu ir D. Bailey pastebi, jog poreikis numatyti, kad konkurencijos taisyklės taikomos ne tiesiog juridiniams asmenims, o būtent ūkio subjektas, t.y. „*economic entity*“, nulemtas tos priežasties, kad ne visos ekonominės sąveikos tarp atskirų juridinių asmenų gali būti reikšmingos konkurencijos teisės požiūriu. Tačiau yra įmanoma, kad net ir veiksmai juridinio asmens viduje gali būti reikšmingi konkurencijos teisės požiūriu. Todėl ūkio subjekto samprata padeda užtikrinti, kad į Europos Sąjungos konkurencijos teisės veikimo apimtį patektų tik tie atvejai, kurie yra svarbūs. Mokslininkai apibendrina, kad ūkio subjekto doktrina skirta apibūdinti mažiausiai fizinių ir juridinių asmenų kombinacijai, kuri gali veikti kaip viena konkurencinė jėga rinkoje. Atskiri juridiniai asmenys, tarpusavy nekonkuruojantys, *inter se* sudaro vieną ūkio subjektą.¹⁵⁵ Taigi Europos Sąjungos veikimo sutarties 101 straipsnis nėra taikomas, jeigu draudžiamą susitarimą sudaro du ar daugiau asmenų, kurie sudaro vieną „*economic entity*“. Ši taisyklė konkurencijos teisėje vadinama vieno ūkio subjekto (angl. *single economic entity*) arba vieno ūkio vieneto (angl. *single economic unit*) doktrina¹⁵⁶.

Apžvelgiant tai kas aptarta, galima pastebėti, jog ūkio subjekto samprata pagal Direktyvą 2001/23/EB turi daug bendro su ūkio subjekto samprata Europos Sąjungos veikimo sutarties 101 straipsnio rėmuose. Joms bendra tai, kad:

- 1) ūkio subjektas susideda iš visumos smulkesnių elementų, kuriais gali būti tiek žmonės, tiek ir materialus ar nematerialus turtas, kartu įgalinantys tvariai vykdyti konkrečią veiklą;
- 2) ūkio subjektas vykdo ūkinę veiklą;

¹⁵⁵ ODUDU, Okeoghene; BAILEY, David. The single economic entity doctrine in EU Competition law. *Common Market Law Review*, Volume 51 (2014), Issue 6, United Kingdom: Kluwer Law International, p. 1725 ir 1737.

¹⁵⁶ Plačiau žr. JONES, Alison; SUFRIN, Brenda. *EC Competition Law*. Fifth edition. New York: Oxford University Press Inc., 2011, p. 137-147. ISBN 978-0-19-966032-2. WHISH, Richard; BAILEY, David. *Competition Law*. Eight edition. New York: Oxford University Press Inc., 2015, p. 95-101. ISBN 978-0-19-966037-7.

3) teisinis statusas ar finansavimo būdas neriboja galimybės būti ūkio subjektu.

Nepaisant šio didelio sampratų panašumo, reikia pastebėti, kad „*expressis verbis*“ Teisingumo Teismas savo praktikoje niekada akivaizdžiai nedeklaravo, jog ūkio subjekto samprata pagal Direktyvą 2001/23/EB gali būti aiškinama Teisingumo Teismo įžvalgomis konkurencijos teisės srityje. Tačiau generaliniai advokatai savo išvadose ne kartą ūkio subjekto sampratos aiškinimui pagal Direktyvą 2001/23/EB ar jos pirmtakes yra rėmęsi¹⁵⁷ Teisingumo Teismo išaiškinimais konkurencijos teisės srityje, kas, manytina, leidžia konstatuoti, kad konkurencijos teisėje suformuluota ūkio subjekto samprata daro didelę įtaką jos aiškinimui pagal Direktyvą 2001/23/EB.

Nepaisant ūkio subjekto sampratų panašumo, jos turi yra savų skirtumų. Pirma, konkurencijos teisės požiūriu ūkio subjektu gali būti tiek viena, tiek ir esant tam tikroms sąlygoms kelios įmonės. Direktyvos 2001/23/EB rėmuose ūkio subjektu gali būti tik viena įmonė arba kažkokia mažesnė jos dalis. Taigi skiriasi galimi ūkio subjekto organizaciniai lygmenys. Antra, konkurencijos teisėje pripažįstama, kad darbuotojai negali būti prilyginti ūkio subjektui, nors ir yra jo dalimi, tuo tarpu Teisingumo Teismo praktika¹⁵⁸ rodo, kad tam tikrais atvejais vien darbuotojų grupė gali būti laikoma ūkio subjektu. Trečia,

¹⁵⁷ 1992 m. kovo 24 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-29/91, *Dr Sophie Redmond Stichting v. Hendrikus Bartol and others*, European Court Reports, 1992, I-03189, 9-10 paragrafai; 1994 m. vasario 23 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-392/92 *Christel Schmidt v. Spar- und Leihkasse der früheren Ämter Bordesholm, Kiel und Cronshagen*, European Court Reports, 1994, I-01311, 8 paragrafas; 1996 m. birželio 11 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-298/94, *Annette Henke v. Gemeinde Schierke and Verwaltungsgemeinschaft Bocken*, Reports of Cases, 1996, I -04995, 42 paragrafas; 1998 m. rugsėjo 28 d. generalinio advokato išvada jungtinėje byloje Nr. C-127/96, *Francisco Hernández Vidal SA v. Prudencia Gómez Pérez, María Gómez Pérez*, ir Nr. C-229/96, *Contratas y Limpiezas SL, Friedrich Santner v. Hoechst AG ir Mercedes Gómez Montaña v. Claro Sol SA*, bei Nr. C-74/97 Red Nacional de Ferrocarriles Españoles (Renfe), Reports of Cases, 1998, I-08179, 57 paragrafas; 2000 m. birželio 13 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-175/99, *Didier Mayeur v. Association Promotion de l'Information Messine (APIM)*, European Court Reports, 2000, I-07755, 57-58 paragrafai.

¹⁵⁸ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1998 m. gruodžio 10 d. prejudicinis sprendimas jungtinėje byloje Nr. C-127/96, *Francisco Hernández Vidal SA v. Prudencia Gómez Pérez, María Gómez Pérez*, ir Nr. C-229/96, *Contratas y Limpiezas SL, Friedrich Santner v. Hoechst AG ir Mercedes Gómez Montaña v. Claro Sol SA*, bei Nr. C-74/97 Red Nacional de Ferrocarriles Españoles (Renfe), Reports of cases, 1998, I-08179, 27 paragrafas.

konkurencijos teisėje buvimas ūkio subjektu reiškia, jog šis darinys veikia savarankiškai konkuruodamas konkrečioje rinkoje, t. y. jam būdingas sprendimų priėmimo savarankiškumas. Tuo tarpu ūkio subjektas pagal Direktyvą 2001/23/EB sprendimų priėmimo požiūriu gali ir nebūti savarankišku, pavyzdžiui, kai ūkio subjektu yra įmonės padalinys. Ūkio subjekto pagal Direktyvą 2001/23/EB savarankiškumas pasireiškia per jo gebėjimą po perdavimo tęsti ūkinę veiklą, pasitenkinant vien jį sudarančiais ištekliais.

2.2. Ūkio subjekto tapatumas

Remiantis Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies b punktu, siekiant identifikuoti verslo perdavimą, būtina nustatyti, kad perduotas ūkio subjektas išsaugojo savo tapatumą. Šios nuostatos ištakos glūdi *Spijkers* byloje, kurioje Teisingumo Teismas pirmą kartą pabrėžė, kad lemiamu kriterijumi, siekiant nustatyti, ar įvyko Direktyvos 77/187/EEB reglamentuojamas perdavimas, yra tai, jog verslas išsaugojo savo tapatumą. Pasak teismo, tapatumo požymį atitinkantį verslo perdavimą galima konstatuoti tik tuo atveju, jei verslas ar verslo dalis perleidžiami kaip veikiantis subjektas (angl. *going concern*). Faktą, kad perėmėjas perėmė įmonę, verslą ar jų dalį kaip veikiantį ūkio subjektą, įrodytų tai, kad perėmėjas iš karto ar po nedidelės pertraukos tęsia tą pačią perduoto subjekto veiklą, kuri buvo vykdoma iki perdavimo. Tačiau netikslu verslo tapatumą suvokti tik kaip rezultatą, t. y. jog po perdavimo turi būti vykdoma analogiška veikla.¹⁵⁹

Pasak Teisingumo Teismo, siekiant nustatyti, ar perėmėjui perduota veikla išsaugojo tapatumą (angl. *identity*), reikia įvertinti: perduoto verslo tipą, atsižvelgti, ar buvo perduotas materialusis turtas, pavyzdžiui, pastatai ir kilnojamasis turtas, įvertinti nematerialiojo turto vertę perdavimo metu, ar

¹⁵⁹ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1986 m. kovo 18 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-24/85, *Jozef Maria Antonius Spijkers v. Gebroeders Benedik Abattoir Cv et Alfred Benedik en Zone Bv*, Reports of Cases, 1986, p. 1119, 12 paragrafas.

naujasis darbdavys perėmė daugumą darbuotojų, ar perimti klientai, įvertinti perduotos veiklos panašumą iki perdavimo ir po jo bei laikotarpį, kuriam buvo sustabdyta perduota veikla, jei ji buvo sustabdyta. Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad nė viena iš šių aplinkybių nėra savaime lemianti perdavimą pagal Direktyvą 77/187/EEB, tačiau turi būti vertinama atsižvelgiant į bendrą kontekstą.¹⁶⁰

Atsakydamas į kreipimesi dėl prejudicinio sprendimo iškeltą klausimą, Teisingumo Teismas apibendrinio, kad perdavimas pagal Direktyvą 77/187/EEB reiškia tokią situaciją, kai nagrinėjamas verslas išsaugo savo tapatumą. Tam, kad nustatyti, jog įvyko būtent toks tapatumą išsaugojusio verslo perdavimas, nacionalinis teismas, įvertinęs visas sandorį apibūdinančias aplinkybes, turi nustatyti, kad verslas buvo perduotas kaip veikiantis subjektas, o tai įrodytų aplinkybė, jog naujasis darbdavys tęsia arba atnaujiną tokios pačios ar panašios veiklos vykdymą.¹⁶¹

Tapatumo požymio aiškinimą Teisingumo Teismas ypač plačiai išplėtojo prejudiciniame sprendime *Klarenberg*¹⁶² byloje. Šioje byloje ieškovas dirbo įmonės, gaminančios plieną, vieno iš departamentų vadovu. Toji įmonė nusprendė parduoti dalį savo gamybos linijų, kurias buvo sukūręs ieškovo vadovaujamas departamentas. Gamybos linijų pirkėjas taip pat įsigijo su šiomis linijomis susijusią įrangą, teises į programinę įrangą, patentus, į paraiškas patentams ir išradimams, susijusiems su tomis gamybos linijomis, teises į *know how*, produkto pavadinimą, tiekėjų ir klientų kontaktus. Kartu įgijėjas įdarbino tris departamento darbuotojus, tačiau ieškovas įdarbintas nebuvo.

Praėjus kuriam laikui po sudaryto sandorio, gamybos linijų pardavėjui iškelta bankroto byla ir ieškovas, motyvuodamas verslo perdavimu,

¹⁶⁰ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1986 m. kovo 18 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-24/85, *Jozef Maria Antonius Spijkers v. Gebroeders Benedik Abattoir Cv et Alfred Benedik en Zone Bv*, Reports of Cases, 1986 01119, 13 paragrafas.

¹⁶¹ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1986 m. kovo 18 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-24/85, *Jozef Maria Antonius Spijkers v. Gebroeders Benedik Abattoir Cv et Alfred Benedik en Zone Bv*, Reports of Cases, 1986 01119, 15 paragrafas.

¹⁶² Teisingumo Teismo 2009 m. vasario 12 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. 466/07, *Dietmar Klarenberg v. Ferrotron Technologies GmbH*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys 2009, I-00803.

pareikalavo, kad gamybos linijų įgijėjas įdarbintų ieškovą į iki tol turėtas vadovo pareigas. Tai padaryti buvo atsisakyta, argumentuojant, kad aptariamam atveju nebuvo išsaugotas organizacinis ryšys, vienijantis asmenis ir turtą. Kadangi po perdavimo įgyti ištekliai visiškai integruoti į naują struktūrą, perduotas ūkio subjektas prarado savo organizacinį savarankiškumą, todėl, laikytina, kad ūkio subjektas neišsaugojo tapatumo.

Taigi aptariamam atveju Teisingumo Teismas turėjo rasti atsakytį į klausimą, ar verslo dalies perdavimas įvyksta tik tada, kai naujasis savininkas perimtą verslo dalį toliau valdo kaip organizaciniu aspektu savarankišką verslo dalį. Atsakydamas į šį klausimą, teismas pabrėžė, kad Direktyvos 2001/23/EB vartojamame ūkio subjekto apibrėžime, kuris yra siejamas su organizuota išteklių grupe, kurios tikslas yra ūkinė veikla, nesvarbu, ta veika pagrindinė ar pagalbinė, akcentuojamas ne tik organizacinis perduoto subjekto aspektas, bet ir tęstinis ekonominės veiklos vykdymo aspektas. Pasak Teisingumo Teismo, sąlygą, susijusią su ūkio subjekto tapatybės išsaugojimu pagal Direktyvą 2001/23, reikia aiškinti atsižvelgiant į šiuos du aspektus, kurie kartu sudaro ūkio subjekto tapatybę.¹⁶³

Teismas taip pat išreiškė poziciją, kad aplinkybė, jog direktyvos tekste ūkio subjekto tapatumo išlaikymas yra susietas su organizuotos išteklių grupės išlaikymu, nereiškia, kad tapatumui nustatyti keliamas reikalavimas išsaugotą konkrečią gamybos elementų organizaciją. Todėl, teismo vertinimu, užtenka, kad yra išlaikoma funkcinė tokių perduotų elementų tarpusavio priklausomybė ir papildymas. Būtent funkcinio ryšio išlaikymas tarp įvairių perduotų elementų, teismo teigimu, leidžia perėmėjui juos naudoti turint tikslą tęsti tą pačią ar panašią ekonominę veiklą, net jeigu tie elementai po perleidimo ir integruojami į naują, kitokią perėmėjo organizacinę struktūrą. Teismas atmetė vienos iš bylos šalių teiginį, kad asmenis ir turtą siejantis organizacinis ryšys turi būti suprantamas kaip ūkio subjekto organizacinis savarankiškumas

¹⁶³ Teisingumo Teismo 2009 m. vasario 12 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. 466/07, *Dietmar Klarenberg v. Ferrotron Technologies GmbH*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2009 I-00803, 45-46 paragrafai.

perėmėjo struktūroje. Pasak Teisingumo Teismo, perduoto subjekto organizacinės struktūros pakeitimas netrukdo taikyti Direktyvos 2001/23/EB.¹⁶⁴

Pažymėtina, kad Teisingumo Teismas prejudiciniame sprendime *expressis verbis* pritarė dviem generalinio advokato P. Mengozzi išvadoje išsakytoms mintims. Pirma, kad Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies b punkte iš tikrųjų daroma nuoroda į organizacinį aspektą, kuris yra ūkio subjekto sąvoką apibrėžiantis ir jo tapatumą apibūdinantis aspektas. Kartu pritarė ir generalinio advokato nuomonei, kad tokia nuoroda turi būti suprantama kaip taikoma ne tiek įmonės valdytojo nustatytam konkrečiam įvairių gamybos priemonių organizavimui, kiek tarpusavio priklausomybės ir papildomumo ryšiui, kuris sieja tuos aspektus ir lemia, kad jie visi kartu prisideda prie nustatytos ekonominės veiklos vykdymo.¹⁶⁵

Antra, teismas pritarė generalinio advokato nuomonei, kad ūkio subjektui siekiant išsaugoti tapatumą, nebūtina, jog jis perėmėjo organizacijos struktūroje liktų savarankiškas. Tam, kad būtų išsaugotas tapatumas, užtenka išsaugoti egzistuojantį funkcinį ir tikslinį perduotų įvairių veiklai vykdyti reikalingų elementų ryšį. Būtent šis ryšys naujam ūkio subjekto valdytojui sudaro galimybę tęsti konkrečią ūkinę veiklą net ir tuo atveju, kai perimti ištekliai yra integruoti į perėmėjo organizacinę struktūrą.¹⁶⁶

Kita vertus, Teisingumo Teismas šioje byloje pažymėjo, kad ūkio subjekto negalima tiesiog prilyginti jo vykdomai veiklai, nes ūkio subjekto tapatybė taip pat išplaukia iš tokių veiksmų, kaip antai darbo jėga, jo vadovaujantis personalas, kaip yra organizuojamas ūkio subjekto darbas, kokie veikimo metodai. Šį apibendrinimą Teisingumo Teismas iliustravo teigdamas,

¹⁶⁴ Teisingumo Teismo 2009 m. vasario 12 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. 466/07, *Dietmar Klarenberg v. Ferrotron Technologies GmbH*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys

2009 I-00803, 47-48 paragrafai.

¹⁶⁵ 2008 m. lapkričio 6 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-466/07, *Dietmar Klarenberg v. Ferrotron Technologies GmbH*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2009, I-00803, 42 paragrafas.

¹⁶⁶ 2008 m. lapkričio 6 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-466/07, *Dietmar Klarenberg v. Ferrotron Technologies GmbH*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2009, I-00803, 43-44 paragrafai.

jog tuose sektoriuose, kur darbo jėga sudaro veiklos pagrindą (angl. *labour intensive*), darbuotojai, atsakingi už tam tikrą bendrą veiklos sritį, gali būti laikomi ūkio subjektu. Ūkio subjektas bus laikomas išsaugojęs tapatumą ne tada, kai naujasis darbdavys tiesiog vykdyt analogišką veiklą, bet tada, kai naujasis darbdavys skaičiaus ir įgūdžių požiūriu bus taip pat perėmęs didžiąją dalį darbuotojų, kurie iki perėmimo buvo priskirti konkrečiai veiklai vykdyti. Tokiais atvejais, teismo nuomone, naujasis darbdavys perima visumą išteklių, leidžiančių jam tęsti konkrečios veiklos vykdymą. Taigi, kalbant apie ūkio subjekto tapatumą, negalima akcentuoti vien veiklos identiškumo, kuris, be abejo, yra svarbus veiksnys. Tačiau būtina gilintis ir į tai, kokių išteklių reikia konkrečiai veiklai vykdyti, ar tie ištekliai sudaro kažkokią organizaciją ir ar ši išteklių visuma yra perduodama.

Perduodant verslo dalį nustatyti konkrečiai verslo daliai reikalingus būtinuosius išteklius ir juos jungiantį organizacinį funkcinį ryšį dažnai sudėtinga. Tad galima sutikti su generalinio advokato P. Mengozzi *Klarenberg* byloje pateiktos išvados mintimi, jog perduodant verslo dalį skiriamoji riba tarp verslo perdavimo ir paprasto gamybos priemonių perleidimo dažnai yra sunkiai nusakoma, o tada gali būti sudėtingiau nustatyti kriterijus, pagal kuriuos šie du atvejai gali būti atskirti, ir padidėti pavojus Direktyvos 2001/23/EB netaikyti tokioms situacijoms, kurioms paprastai ji turi būti taikoma.¹⁶⁷

Tačiau jei pakaktų vien fakto, kad perduotos priemonės yra integruotos į perėmėjo organizacinę struktūrą, būtų galima teigti, jog perdavimo pagal direktyvą nėra, direktyvą būtų ypač sudėtinga taikyti tuo atveju, kai perduodama dalis įmonės ar verslo ir kai tokiu sandoriu siekiama perkelti veiklos šaką iš vienos į kitą toje pačioje rinkoje veikiančią įmonę, kai jos abi turi savo organizacines struktūras. Ypač sudėtinga nustatyti tapatumo požymį apibūdinantį organizacinį funkcinį aspektą tose srityse, kuriose verslas

¹⁶⁷ 2008 m. lapkričio 6 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-466/07, *Dietmar Klarenberg v. Ferrotron Technologies GmbH*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2009, I-00803, 50 paragrafas.

grindžiamas beveik išimtinai darbo jėga¹⁶⁸. Tai, manytina, lemia, kad nacionaliniai teismai verslo perdavimą reglamentuojančias nacionalinių teisės aktų nuostatas atsargiai taiko, kai kalbama apie verslo, grindžiamo darbo jėga, perdavimą.

Visgi, reikia pripažinti, kad Teisingumo Teismo praktika kartais kontraversiška, ir tai lemia tam tikrą netikrumą. Pavyzdžiui, galima pažymėti, kad Teisingumo Teismo praktikoje, vertinant organizacinį aspektą, buvo bylų, kuriose pripažinta, jog tada, kai būtinas ir pagrindinis ūkio subjekto veiklos vykdymo elementas yra darbo jėga, verslo perdavimas gali būti nustatytas ir tais atvejais, kai konkrečią darbo funkciją atlieka, t. y. elementų organizaciją sudaro, vos vienas darbuotojas¹⁶⁹.

Galbūt tai lėmė, kad net ir po Teisingumo Teismo išaiškinimo *Klarenberg* byloje, Vokietijos federacinis darbo teismas laikosi vertinimo, jog verslo perdavimas negali būti konstatuotas, jei perėmėjas atlieka esminę organizacinės struktūros ir personalo struktūros pertvarką. Pavyzdžiui, 2009 m. gruodžio 17 d. sprendime byloje Nr. 8 AZR 1019 /08 Vokietijos federacinis darbo teismas pasisakė, kad byloje aptariamu atveju įvyko plataus spektro valgyklos įrangos perdavimas, tačiau perėmėjui ši įranga reikalinga ir jis ją naudoja tik iš dalies dėl iš esmės modifikuoto įrangos eksploatavimo modelio. Tokio modelio pasikeitimas buvo nulemtas tos priežasties, jog naujasis įrangos savininkas nebenaudojo įrangos šviežio maisto gamybai, o tik jau pagamintam maistui pašildyti, be to, jam nebebuvo reikalinga šviežio maisto gamybos atveju aktuali kvalifikuotų virėjų darbo jėga. Todėl teismas vertino, kad tokie pokyčiai lemia, jog verslo perdavimas neįvyko¹⁷⁰.

¹⁶⁸ Study on the Application of Directive 2001/23/EC to Cross Border Transfers of Undertakings, 2006, p. 6. [interaktyvus] [Žiūrėta 2012 m. liepos 2 d.] Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?advSearchKey=transfer&mode=advancedSubmit&langId=en>>.

¹⁶⁹ Eurorpos Bendrijų Teisingumo Teismo 1994 m. balandžio 14 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-392/92, *Christel Schmidt v. Spar- und Leihkasse der früheren Ämter Bordesholm, Kiel und Cronshagen*, Reports of Cases, 1994, I-01311.

¹⁷⁰ Arbeitsrecht für arbeitnehmer, manager und betriebsräte, urteile, gesetzgebung, arbeitsmarkt & soziales [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 30 d.] Prieiga per internetą: <http://www.hensche.de/Arbeitsrecht_Kein_Betriebsuebergang_bei_grundlegender_Aenderung_des_Betriebskonzepts_BAG_8AZR1019-08.html>.

Kaip yra pažymėję kai kurie Vokietijos teisės praktikai¹⁷¹, *Klarenberg* byloje pateiktas Teisingumo Teismo prejudicinis sprendimas privertė kvestionuoti visą verslo perdavimo srityje susiformavusią teismų praktiką, kurios iki tol ilgai laikėsi Vokietijos federacinis darbo teismas, nes pastarojo vertinimai, ar ūkio vienetas išsaugo tapatybę, būdavo ganėtinai formalūs ir organizacinio savarankiškumo praradimas laikytas signalu, kad verslo dalis neišsaugojo savo tapatybės. Remiantis Europos Komisijos užsakyta Direktyvos 2001/23/EB taikymo tarptautiniams verslo perdavimams studija¹⁷², panašaus formalaus požiūrio laikosi ir Prancūzijos teismai, konstatuodami verslo perdavimą akcentuojantys perduoto ūkio subjekto atskirumą tiek organizacinės struktūros, tiek hierarchijos požiūriu. Pažymėtina, kad *Klarenberg* byloje minimo tapatumo požymį nusakančio ūkinės veiklos tęstinumo aspekto kilmė sietina su Teisingumo Teismo prejudiciniu sprendimu byloje *Rygaard*.

Aptarus teorinę tapatumo požymio apibrėžtį, toliau reikia tirti ūkio subjekto tapatumo raišką praktikoje. Verslo perdavimo temą nagrinėjančios C. Barnard nuomone, Teisingumo Teismo požiūris į perduoto ūkio subjekto tapatumą laiko tėkmėje kito¹⁷³. Pirmasis išsamus išaiškinimas nacionaliniams teismams, kaip nustatyti, ar perduotas verslas išsaugojo tapatumą, pateiktas *Spijkers* byloje. Šioje byloje Teisingumo Teismas išaiškino, kad verslas išaugo tapatumą, jei perėmėjas tęsia ar atnaujina tokios pačios ar panašios veiklos vykdymą. Kad tai būtų tinkamai įvertinta, pasak teismo, reikia atsižvelgti į daugelį kriterijų, pavyzdžiui:

- 1) į perduoto verslo tipą;
- 2) ar buvo perduotas materialusis turtas, pavyzdžiui, pastatai ir kilnojamasis turtas;
- 3) į nematerialiojo turto vertę perdavimo metu;

¹⁷¹ Bird & Bird: knowledge zone [interaktyvus] [Žiūrėta 2011 m. kovo 20 d.] Prieiga per internetą: <https://knowledgezone.twobirds.com/updates_article.php?id=417>.

¹⁷² Study on the Application of Directive 2001/23/EC to Cross Border Transfers of Undertakings, 2006, p. 8-9. [interaktyvus] [Žiūrėta 2012 m. liepos 2 d.] Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?advSearchKey=transfer&mode=advancedSubmit&langId=en>>.

¹⁷³ BARNARD, Catherine. *EU Employment Law*, Fourth Edition. United Kingdom: Oxford University Press, 2012, p. 591. ISBN: 9780199692927.

- 4) ar naujasis darbdavys perėmė daugumą darbuotojų;
- 5) ar perimti klientai;
- 6) į perduotos veiklos panašumą iki perdavimo ir po jo;
- 7) į laikotarpį, kuriam buvo sustabdyta perduota veikla, jei ji buvo sustabdyta.¹⁷⁴

C. Barnard vertinimu, toks Teisingumo Teismo išaiškinimas atskleidė, kad svariausiu perduoto subjekto tapatumą įrodančiu argumentu yra veiklos panašumas. Tai, kad veiklos panašumas buvo itin suabsoliutintas kaip lemiamas kriterijus, mokslininkės nuomone, iliustruoja Teisingumo Teismo sprendimas *Schmidt*¹⁷⁵ byloje¹⁷⁶. Remiantis šios bylos faktinėmis aplinkybėmis, bankas nusprendė atsisakyti vienintelės jo padalinį valiusios darbuotojos paslaugų ir šias paslaugas patikėti valymo įmonei, kuri aptarnavo daugumą banko padalinių. Vokietijos ir Jungtinės Karalystės vyriausybės laikėsi pozicijos, kad tokia situacija neatitinka verslo perdavimo apibrėžties, vienu iš argumentų nurodydamos, kad naujajam paslaugų teikėjui nebuvo perduota jokio turto. Tačiau Teisingumo Teismas, atmesdamas šį argumentą pasisakė, kad nors turto perdavimas *Spijkers* byloje įvardytas vienu iš kriterijų, turto perdavimas savaime nėra privalomas. Pasak teismo, esminė sąlyga perdavimui įvykti, yra reikalavimas, kad perduotas verslas išsaugotų tapatumą. Tapatumo išsaugojimą, remiantis teismo praktika, įrodo tai, kad naujasis darbdavys tęsia ar atnaujiną tokią pačią ar panašią veiklą. Šią aplinkybę nagrinėjamoje byloje, teismo nuomone, įrodo valymo paslaugų prieš jų perdavimą ir po to panašumas, kurį patvirtina ir tai, kad naujasis paslaugų teikėjas pasisiūlė įdarbinti banko valytoją¹⁷⁷.

¹⁷⁴ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1986 m. kovo 18 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-24/85, *Jozef Maria Antonius Spijkers v. Gebroeders Benedik Abattoir Cv et Alfred Benedik en Zone Bv*, Reports of Cases, 1986, p. 1119, 13 paragrafas.

¹⁷⁵ Eurorpos Bendrijų Teisingumo Teismo 1994 m. balandžio 14 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-392/92, *Christel Schmidt v. Spar- und Leihkasse der früheren Ämter Bordesholm, Kiel und Cronshagen*, Reports of Cases, 1994, I-01311.

¹⁷⁶ BARNARD, Catherine. *EU Employment Law*, Fourth Edition. United Kingdom: Oxford University Press, 2012, p. 593. ISBN: 9780199692927.

¹⁷⁷ Eurorpos Bendrijų Teisingumo Teismo 1994 m. balandžio 14 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-392/92, *Christel Schmidt v. Spar- und Leihkasse der früheren Ämter Bordesholm, Kiel und Cronshagen*, Reports of Cases, 1994, I-01311, 16-17 paragrafai.

Vis dėlto, pasak C. Barnard, toks veiklos panašumo kaip lemiamo kriterijaus, sprendžiant, ar verslas išsaugojo tapatumą, suabsoliutinimas sulaukė daug kritikos ir paskatino Teisingumo Teismą švelninti savo poziciją. Esminis pokytis įvyko po Teisingumo Teismo prejudicinio sprendimo *Süzen*¹⁷⁸ byloje, kai verslą pradėta vertinti ne tik per jo vykdomos veiklos prizmę, bet kreipiant dėmesį ir į tai, kaip konkretus verslas yra organizuojamas, kas verslą padaro tokį, koks jis yra¹⁷⁹.

Pažymėtina, kad *Süzen* byloje, kaip ir *Spijkers* bylos atveju, buvo nagrinėjamas valymo paslaugų sektorius. Konkrečiai, šioje byloje darbuotoja ginčijo jos atleidimą iš valymo įmonės, kuri ją atleido po to, kai užsakovas nusprendė atsisakyti vienos valymo įmonės paslaugų ir nusprendė pasisamdyti kitą valymo paslaugų įmonę. Taigi nacionalinis teismas suformulavo Teisingumo Teismui klausimą, ar, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo išaiškinimą *Schmidt* byloje, reikia suprasti, kad ir aptariamas atvejis, kai vienas paslaugų teikėjas pakeičiamas kitu, taip pat atitinka verslo perdavimo apibrėžtį.

Nepaneigdamas ankstesnių išaiškinimų *Spijkers* ir *Schmidt* bylose, Teisingumo Teismas pasisakė¹⁸⁰, kad vien ta aplinkybė, kad pirmojo ir jį keitusio paslaugų teikėjų vykdoma veikla yra panaši, dar nėra pakankama verslo perdavimui konstatuoti. Pasak teismo, ūkio subjekto negali būti prilygintas jo vykdomai veiklai, nes ūkio subjekto tapatybė taip pat plaukia iš tokių veiksmų, kaip antai jo darbuotojai, vadovybė, tai, kaip yra organizuojamas ūkio subjekto darbas, kokie yra jo veiklos metodai ir jam prieinami ištekliai.

P. Davies nuomone, šis akcentų pokytis lyginant Teisingumo Teismo prejudicinį sprendimą *Schmidt* ir *Süzen* bylose, atskleidžia, jog ūkio subjekto tapatumo nustatymui nustatymui pradėtas taikyti komercinis požiūris, kuris

¹⁷⁸ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1997 m. kovo 11 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-13/95, *Ayşe Süzen v. Zehnacker Gebäudereinigung GmbH Krankenhausservice*, Reports of Cases, 1997, I-01259.

¹⁷⁹ BARNARD, Catherine. *EU Employment Law*, Fourth Edition. United Kingdom: Oxford University Press, 2012, p. 594–595. ISBN: 9780199692927.

¹⁸⁰ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1997 m. kovo 11 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-13/95, *Ayşe Süzen v. Zehnacker Gebäudereinigung GmbH Krankenhausservice*, Reports of Cases, 1997, I-01259, 15 paragrafas.

sąlygojo ūkio subjekto tapatumo sampratos apibrėžties siaurėjimą, nes vien veiklos tapatumas tapo nebepakankamu ūkio subjekto tapatumui konstatuoti, kaip tai buvo iš pradžių, kai ūkio subjekto tapatumas buvo vertinamas vien iš darbo teisės perspektyvos.¹⁸¹

Taigi iš esmės nacionaliniai teismai turėjo persiorientuoti nuo veiklos panašumo vertinimo prie analizės, ar perduotas objektas atitinka ūkio subjekto – organizuotos asmenų ir turto grupės, įgalinančios vykdyti ūkinę veiklą ir turinčios konkretų tikslą – apibrėžimą¹⁸². Tokio vertinimo gairėmis laikytina aptariamoje byloje Teisingumo Teismo išsakyta pastaba, kad darbui imliuose (angl. *labour-intensive*) verslo sektoriuose darbuotojų grupė, nuolat kartu vykdanči veiklą, gali būti laikoma ūkio subjektu, o toks ūkio subjektas po perdavimo išsaugo tapatumą, jei naujasis darbdavys perima daugumą darbuotojų, atsižvelgiant į jų skaičių ir įgūdžius¹⁸³.

Tokia Teisingumo Teismo pozicija leidžia teigti, kad atspirties taškas, pradedant konkreta ūkio subjekto tapatumo analizę, yra veiklos sektoriaus, kuriame ūkio subjektas veikia, vertinimas. Konkrečiai, turi būti siekiama nustatyti, kiek tam tikrai veiklai vykdyti yra reikšminga darbo jėga ir kiek kiti ištekliai. Dažniausiai veiklos, kurioms pakanka vien darbo išteklių, vadinamos minėtu anglišku terminu „*labour intensive*“. Tiesioginį šio termino atitikmenį lietuvių kalba įvardyti sunku. Prasmės požiūriu, manytina, teisingiausias būtų vertimas „imlus darbui“. O tos veiklos, kurių vykdyti neįmanoma be specifinio turto naudojimo, dažnai vadinamos anglišku terminu „*asset intensive*“ arba „*capital intensive*“¹⁸⁴, t. y. grįstomis turto arba kapitalo naudojimu¹⁸⁵.

¹⁸¹ DAVIES, Paul. Transfers – The UK Will Have To Make Up Its Own Mind. *Industrial Law Journal*. Oxford University Press, Volume 30, Issue 2, 1 June 2001, p. 232. ISSN 0305-9332.

¹⁸² COUNTOURIS, Nicola; NJOYA, Wanjiru. 2001/23/EC: *Transfer of Undertakings*. In ALES, Edorado; et al. *EU Labour Law. A Commentary*. The Netherlands: Kluwer Law International BV, 2015, p. 430. ISBN 9789041149787.

¹⁸³ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1997 m. kovo 11 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-13/95, *Ayşe Süzen v. Zehnacker Gebäudereinigung GmbH Krankenhausservice*, Reports of Cases, 1997, I-01259, 21 paragrafas.

¹⁸⁴ EU Outsourcing – when does the employee follow the work – and particularly when not? [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. spalio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.hlmediacomms.com/2015/05/12/eu-outsourcing-when-does-the-employee-follow-the-work-and-particularly-when-not/>>.

Deja, dažnai ūkio subjekto vykdomą veiklą sunku griežtai priskirti vienam iš šių sektorių. Tai sukelia tam tikrą teisinį neapibrėžtumą, nes skirtingi asmenys skirtingai vertina *Spijkers* ir *Süzen* bylose įvardytų aspektų reikšmingumą kiekvienu konkrečiu atveju. Todėl ypatinga reikšmė tenka šiuos aspektus nagrinėjančiai tiek Teisingumo Teismo, tiek nacionalinių teismų praktikai, kuri toliau bus analizuojama siekiant atskleisti, kaip ūkio subjekto tapatumą teismai vertina skirtingose ūkio subjekto veiklos srityse.

2.2.1. „Labour intensive“ sektorius

Valymo paslaugos

Valymo paslaugų veikla yra bene daugiausiai Teisingumo Teismo dėmesio sulaukusi paslaugų teikimo sritis, mat nacionalinių teismų paklausimų dėl valymo paslaugas teikiančių įmonių verslo perdavimo buvo itin gausu. Pirmoji paminėtina byla¹⁸⁵ pagal *Ayşe Süzen* ieškinį. Remiantis bylos faktinėmis aplinkybėmis, ieškovė dirbo valymo paslaugų įmonėje, kuri teikė valymo paslaugas mokyklai. Mokyklai nutraukus valymo paslaugų sutartį su bendrove, pastaroji atleido ieškovę ir dar 7 jos kolegas, taip pat valiusius mokyklos patalpas. Mokykla valymo paslaugas patikėjo naujam paslaugų teikėjui, kuris veiklą pradėjo po mėnesio nuo ieškovės atleidimo. Nors nėra žinoma, ar naujasis paslaugų teikėjas siūlė darbą ankstesniojo paslaugų teikėjo darbuotojams, ieškovė kėlė garantijų darbuotojams pagal Direktyvą 77/187/EEB taikymo klausimą.

Šios bylos atveju naujam paslaugų teikėjui nebuvo perduota nei jokio reikšmingo kilnojamojo ar nekilnojamojo turto, nei didžioji dalis darbuotojų, todėl, teismas vertino, kad vien veiklos panašumas nėra pakankamu pagrindu verslo perdavimui konstatuoti. Taigi Teisingumo Teismas šioje byloje laikėsi pozicijos, kad verslo perdavimas neįvyko, nes situacija, kai tiesiog pakeičiamas

¹⁸⁵ Toliau darbe terminai „asset intensive“ ir „capital intensive“ naudojami kaip sinonimai.

¹⁸⁶ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1997 m. kovo 11 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-13/95, *Ayşe Süzen v. Zehnacker Gebäudereinigung GmbH Krankenhausservice*, Reports of Cases, 1997, I-01259.

paslaugų teikėjas, negali būti savaime laikoma verslo perdavimu.¹⁸⁷ Analogiškos pozicijos teismas laikėsi ir tuo atveju, kai užsakovas ne tik paprasčiausiai pakeičia paslaugų teikėją, bet, užuot ieškojęs naujo paslaugų teikėjo, pats nusprendžia imtis papildomos veiklos.¹⁸⁸

Vėlesnėje savo praktikoje Teisingumo Teismas galutinai sukonkretino, kad valymo paslaugos dažnai apsiriboja pačia paprasčiausia veikla, kuri priklauso nuo darbo jėgos. Kitaip tariant, Teisingumo Teismas pasisakė, kad iš esmės ši veikla yra „*labour intense*“, t.y. imli darbui. Pasak teismo, tais atvejais, kai veikla yra „*labour intense*“, organizuota atlyginimą gaunančiųjų grupė, kuri specifiškai ir nuolat vykdo jiems pavestą bendrą užduotį, gali būti prilyginta ūkio subjektui.

Pažymėtina, kad tokia darbuotojų grupė, kuri gali būti prilyginta ūkio subjektui, nebūtinai turi būti didelė. Pavyzdžiui, remiantis Teisingumo Teismo nagrinėtos *Temco* bylos faktinėmis aplinkybėmis, viena valymo paslaugų įmonė perėmė iš anksčiau užsakovui valymo paslaugas teikusios įmonės tik keturis darbuotus ir neperėmė jokio kilnojamojo ar nekilnojamojo turto. Tačiau šie keturi darbuotojai sudarė 75 procentus visų įmonės darbuotojų ir to pakako, kad būtų pripažintas įvykęs verslo perdavimas.¹⁸⁹

Galima apibendrinti, kad valymo paslaugos priskirtinos sektoriui, iš esmės grindžiamam darbo išteklių naudojimu. Todėl, sprendžiant dėl verslo perdavimo šiame sektoriuje, turi būti nustatomas net tik perduotos veiklos panašumas, bet ir būtina analizuoti, koks darbuotojų skaičius, atsižvelgiant į reikalingus įgūdžius, yra būtinas, kad ta panaši veikla būtų tęsiama, ar visas šis pakankamas darbuotojų skaičius buvo perduotas naujajam paslaugų teikėjui,

¹⁸⁷ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1997 m. kovo 11 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-13/95, *Ayşe Süzen v. Zehnacker Gebäudereinigung GmbH Krankenhausservice*, Reports of Cases, 1997, I-01259, 15 paragrafas.

¹⁸⁸ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1998 m. gruodžio 10 d. prejudicinis sprendimas jungtinėje byloje Nr. C-127/96, *Francisco Hernández Vidal SA v. Prudencia Gómez Pérez, María Gómez Pérez*, ir Nr. C-229/96, *Contratas y Limpiezas SL, Friedrich Santner v. Hoechst AG ir Mercedes Gómez Montaña v. Claro Sol SA*, bei Nr. C-74/97 *Red Nacional de Ferrocarriles Españoles (Renfe)*, Reports of Cases, 1998, I-08179, 25 paragrafas.

¹⁸⁹ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2002 m. sausio 24 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-51/00, *Temco Service Industries SA v Samir Imzilyen and Others*, European Court Reports, 2002, I-00969, 11 ir 33 paragrafai.

kokį procentą šis perduotas darbuotojų skaičius sudaro naujojo paslaugų teikėjo darbuotojų. Nors klientūros ir kilnojamojo ar nekilnojamojo turto perdavimas nėra būtini verslo perdavimui konstatuoti šiame veiklos segmente, vis dėlto tam tikrais atvejais jie taip pat gali būti papildomi verslo perdavimo įrodymai.

Fizinė sauga

Savo praktikoje¹⁹⁰ Teisingumo Teismas yra išreiškęs bendrą poziciją, kad saugojimo veikla dažnai yra grindžiama vien darbo jėgos išteklių naudojimu, o nacionaliniams teismams kyla pareiga, atsižvelgiant į visas faktines aplinkybes, įvertinti, ar organizuotos dirbančiųjų grupės, kuriai priskirtos konkrečios užduotys, perdavimas konkrečiu atveju pakankamas verslo perdavimui konstatuoti. Šiuo aspektu paminėtina Šiaulių apygardos teismo nagrinėta byla¹⁹¹ dėl neteisėto atleidimo iš darbo. Remiantis aptariamąs bylos faktinėmis aplinkybėmis, AB „ORLEN Lietuva“ panaikino saugos padalinio objektų apsaugos skyrių, o saugos funkcijas perdavė „Orlen“ grupės įmonei UAB „Orlen apsauga“. Teismo proceso metu nustatyta, kad apsaugos skyriaus darbuotojai buvo informuoti, kad jie UAB „Orlen apsauga“ dirbs tą patį darbą, ir pereiti į naują darbą buvo pasiūlyta visiems skyriaus darbuotojams, tačiau kitomis finansinėmis sąlygomis.

Šioje byloje Šiaulių apygardos teismas rėmėsi Teisingumo Teismo praktikoje suformuluotais kriterijais, vertinant, ar įvyko verslo, įmonės ar jų dalies perleidimas. Teismas analizavo, ar perleistas verslas išlaikė savo identitetą, t. y. ar naujasis darbdavys veiklą tęsė arba atnaujiną, vykdydamas tuos pačius ar panašius veiksmus. Konstatuota, kad iš tiesų darbuotojai tęsė tokių pačių funkcijų vykdymą, be to, buvo saugomas tas pats objektas. Taip pat

¹⁹⁰ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1998 m. gruodžio 10 d. prejudicinis sprendimas jungtinėje byloje Nr. C-173/96, *Francisca Sánchez Hidalgo and Others v. Asociación de Servicios Aser ir Sociedad Cooperativa Minerva*, ir Nr. C-247/96, *Horst Ziemann v. Ziemann Sicherheit GmbH ir Horst Bohn Sicherheitsdienst*, Reports of Cases, 1998, I-8240, 26 paragrafas.

¹⁹¹ Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 19 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-219-368/2013, *A. S. v. AB „ORLEN Lietuva“*, kat. 11.9.1; 11.9.13; 121.21.

kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad materialiojo turto perleidimas nėra laikytinas būtina verslo, įmonės ar jos dalies perleidimo sąlyga – tai tik vienas iš kriterijų, kurį reikia įvertinti konkrečioje byloje, o jo reikšmė iš esmės priklauso nuo to, kokio pobūdžio yra vykdoma perleidžiamos įmonės veikla.

Taigi perduotos veiklos tapatus pobūdis ir aplinkybė, kad buvo įdarbinti visi perdavėjo darbuotojai, buvo pakankama, kad būtų konstatuotas verslo perdavimas. Todėl tai leidžia teigti, kad fizinės saugos verslas priskirtinas labiau „*labour intensive*“ sektoriui. Kita vertus, autorės nuomone, reikia pažymėti, kad fizinės saugos paslaugos nėra vienalytės. Savo ypatumų turi fizinės saugos paslaugos, kurios teikiamos ne vietoje, t. y. ne kliento patalpose, kaip kad buvo Šiaulių apygardos teismo nagrinėtu atveju, bet, pavyzdžiui, transporto priemonėmis patruliuojant po miestą ir laukiant signalo apie pradėjusią veikti signalizacijos sistemą. Tokiu atveju, manytina, kad verslo perdavimui konstatuoti didesnę reikšmę galėtų turėti turto, t. y. transporto priemonių, be kurių neįmanomas paslaugos teikimas, perdavimas.

Automobilių distribucija

Teisingumo Teismas savo praktikoje taip pat yra nagrinėjęs automobilių platinimo verslo ypatybes ir jų reikšmę konstatuojant verslo perdavimą šiame segmente¹⁹². Konkrečiai, remiantis Teisingumo Teismo analizuotos bylos faktinėmis aplinkybėmis, ieškovai dirbo įmonėje, kuri buvo automobilių gamintojo „Ford“ gaminamos produkcijos platintoja ir dukterinė „Ford“ bendrovė. „Ford“ nusprendus, kad automobilių prekybą reikia patikėti nepriklausomam platintojui, dukterinės įmonės veikla buvo nutraukta. Keturiolika iš šešiasdešimties dukterinės įmonės darbuotojų įdarbino naujasis platintojas. Taip pat „Ford“ informavo dukterinės įmonės klientus apie platinimo kanalo pokyčius bei rekomendavo naująjį platintoją. Taigi

¹⁹² Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1996 m. kovo 7 d. prejudicinis sprendimas jungtinėje byloje C-171/94 ir C-172/94, *Albert Merckx and Patrick Neuhuys v. Ford Motors Company Belgium SA*, Reports of cases, 1996, I-01253; Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2002 m. sausio 24 d. prejudicinis sprendimas byloje C-51/00, *Temco Service Industries SA v Samir Imzilyen and Others*, Reports of cases, 2002, I-00969.

Teisingumo Teismas turėjo pasisakyti ar šių aplinkybių pakanka, kad būtų pripažintas įvykęs verslo perdavimas.

Visų pirma paminėtini teismo argumentai, kuriuos jis įvardijo kaip galimai paneigiančius įvykusį verslo perdavimą. Teisingumo Teismas atkreipė dėmesį, kad naujam platintojui nebuvo perleista jokie kilnojamojo ar nekilnojamojo turto, nebuvo išsaugota ankstesnės įmonės struktūra ir organizacija. Taip pat, nors teritorija, kurią naujasis platintojas aptarnavo, daugiausia sutapo su ankstesniojo, tačiau veiklos vykdymo vieta skyrėsi.

Nepaisant šių argumentų, Teisingumo Teismas pasisakė, kad jie nėra lemiami sprendžiant, ar perduotas ūkio subjektas išsaugojo savo tapatumą. Teisingumo Teismo manymu, verslo perdavimą patvirtino tai, kad naujam platintojui buvo perduota dalis darbuotojų, „Ford“ rekomendacija seniesiems klientams užtikrino veiklos nenutrūkstamumą ir naujojo platintojo sklandų startą, įmonės veikė tame pačiame sektoriuje ir iš esmės identiškais konkurencinės verslo aplinkos sąlygomis. Teismo nuomone, tai, kad naujasis platintojas veiklą tęsė kitu vardu, kitose patalpose ir su kita įranga, nepaneigia verslo perdavimo fakto.¹⁹³ Atsižvelgiant į šiuos aspektus, kuriuos Teisingumo Teismas įvardijo kaip įrodančius įvykusį verslo perdavimą, galima apibendrinti, kad teismas automobilių platinimo veiklą priskyrė tam verslo segmentui, kuris labiau grindžiamas darbo jėgos išteklių nei turtinių išteklių naudojimu.

Grožio salonų veikla

Grožio salono veiklą vykdančio ūkio subjekto tapatumui svarbius elementus plačiai yra tyręs Liuksemburgo darbo teismas.¹⁹⁴ Remiantis teismo nagrinėtos bylos fabula, ieškovė, grožio specialistė, dirbo grožio salone. Grožio salonas sudarė sutartį su trečiąja šalimi, remiantis kuria trečiajai šaliai buvo perleista

¹⁹³ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1996 m. kovo 7 d. prejudicinis sprendimas jungtinėje byloje C-171/94 ir C-172/94, *Albert Merckx and Patrick Neuhuys v. Ford Motors Company Belgium SA*, Reports of cases, 1996, I-01253, 18 ir 21 paragrafai.

¹⁹⁴ MOLITOR, Michel. Did a beauty parlour retain its identity? (LU). *European Employment Law Cases*. 2014/ January. Hague: Sdu Uitgevers, p. 4. ISSN 1877-9107.

patalpų nuomos teisė, nuosavybės teisė į grožio salono baldus ir įrangą, teisės ir pareigos pagal sutartis su komunalinių paslaugų teikėjais, pareiga suteikti nemokamas paslaugas asmenims, iki perdavimo nusipirkusiems paslaugų kuponus. Trečiajai šaliai taip pat buvo suteikta teisė naudoti ankstesniojo grožio salono pavadinimą, nors *de facto* pavadinimas buvo pakeistas. Dėl šių pokyčių buvo atleisti visi trys grožio salono darbuotojai. Tačiau naujam grožio salono valdytojui nebuvo perleista nė vieno grožio salono darbuotojo, nes pats naujasis valdytojas buvo grožio srities specialistas ir pageidavo dirbti vienas.

Pirmosios instancijos teismas laikėsi pozicijos, kad verslo perdavimas neįvyko, nes nebuvo perduota nei darbuotojų, nei klientūros. Vertinamas, kad klientūra nebuvo perimta, teismas atsižvelgė į naujojo grožio salono valdytojo teiginius, kad klientūra neperėjo dėl priežasties, jog naujasis valdytojas dirbo tik vienas. Liuksemburgo apeliacinio teismo vertinimu, esminiai ištekliai, reikalingi grožio salono veiklai, buvo perduoti. Tai, kad keitėsi grožio salono pavadinimas, teismo vertinimu, neturi reikšmės verslo perdavimui konstatuoti. Svarbu, kad paslaugų teikimo vieta išliko ta pati. Be to, aplinkybė, kad perimti klientų užsirašymai paslaugoms, teismo nuomone, rodo, jog veikla buvo tęsiama. Atsižvelgdamas į tai, apeliacinis teismas konstatavo įvykusį verslo perdavimą. Taigi ši apžvalga leidžia teigti, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai skirtingai vertino išteklius, reikalingus grožio salono veiklai. Pirmosios instancijos teismas, manytina, grožio salono veiklą priskyrė sektoriui, kuriame didesnė reikšmė tenka darbo jėgos ištekliams naudoti. O apeliacinis teismas, pripažindamas įvykusį verslo perdavimą, kai nebuvo perimta nė vieno darbuotojo, iš esmės pasisakė, kad grožio salono veikla priskirtina „*capital intensive*“ sektoriui.¹⁹⁵

Vis dėlto teisės praktikai kritikuoja tokį Liuksemburgo apeliacinio teismo sprendimą. Abejojama, ar tikrai vien materialių išteklių perdavimas, kai neperimama jokių darbuotojų, laikytinas verslo perdavimu. Michel Molitor

¹⁹⁵ MOLITOR, Michel. *Did a beauty parlour retain its identity? (LU)*. *European Employment Law Cases*. 2014/ January. Hague: Sdu Uitgevers, p. 4. ISSN 1877-9107.

teigimu, svarstyti, ar grožio salonas gali sėkmingai veikti be grožio specialistų, kurie turi turėti specialių žinių, ir, be kita ko, Liuksemburge yra registruojami. Todėl diskutuotina, kas svarbiau norint teikti grožio salono paslaugas – materialūs ištekliai ir patalpos ar kvalifikuotas personalas. Šio praktiko nuomone, teismo sprendimas greičiausiai būtų buvęs kitoks, jei teismas būtų daugiau dėmesio skyręs grožio salonų rinkos analizei, gilinęs į jų veiklos subtilybes. Taip pat paminėtina Michel Molitor mintis, kad teismai dažnai linkę konstatuoti verslo perdavimą įkvėpti analogiškų bylų, užuot daugiau dėmesio skyrę teisiniams kriterijams nustatyti.¹⁹⁶ Autorė yra linkusi palaikyti Michel Molitor išsakytą kritiką, jog abejotina, kad situacija laikytina verslo perdavimu, kai, įsigijęs turtinių išteklių, subjektas vien savo paties žiniomis ir įgūdžiais, naudodamas įsigytus išteklius, vykdo analogišką veiklą.

Reikia pripažinti, kad grožio salonuose teikiamos paslaugos nėra vienalytės. Pavyzdžiui, plaukams kirpti, šukuoti ypatingos įrangos, manytina, nereikia, tačiau kitoms specializuotoms paslaugoms teikti gali būti reikalinga ir specifinė įranga. Vis dėlto, autorės nuomone, net ir tais atvejais, kai grožio salonas specializuojasi, teikdamas tam tikras aparatines kūno priežiūros paslaugas, pabrėžtina, jog su tais aparatais gali dirbti tik apmokyti, dažnai sertifikatus ar licencijas turintys asmenys. Todėl grožio salone dirbančių specialistų perėmimas ar neperėmimas turėtų būti svarbus indikatorius, konstatuojant verslo perdavimą šiame ūkio segmente.

Įdarbinimo agentūrų veikla

Teisingumo Teismas yra nagrinėjęs Direktyvos 2001/23/EB taikymo galimybes ir įdarbinimo agentūrų versle. Remiantis teismo nagrinėtos bylos faktinėmis aplinkybėmis, vienos sunkumų patiriančios įdarbinimo agentūros vadovai, matydami, kad nepavyks išvengti jos bankroto, įsteigė naują įdarbinimo agentūrą, kurioje jie taip pat turėjo vadovaujančias pareigas.

¹⁹⁶ MOLITOR, Michel. *Did a beauty parlour retain its identity? (LU)*. *European Employment Law Cases*. 2014/ January. Hague: Sdu Uitgevers, p. 5-6. ISSN 1877-9107.

Naujoji įdarbinimo agentūra pasiūlė pereiti į ją dirbti trečdaliui pirmosios agentūros darbuotojų, taip pat perėmė pagrindinį agentūros klientą.

Vertindamas šią situaciją, teismas pažymėjo, kad laikinojo įdarbinimo įmonėms būdinga laikinai perduoti darbuotojus jų paslaugomis besinaudojančioms įmonėms, kad jie atliktų įvairias užduotis pagal pastarųjų poreikius ir nurodymus. Tokios veiklos vykdymas, pasak teismo, reikalauja, be kita ko, praktinės patirties, administracinės struktūros, kuri galėtų organizuoti darbuotojų perdavimą, bei laikinai įdarbintų darbuotojų, kurie galėtų integruotis darbuotojų paslaugomis besinaudojančiose įmonėse ir atlikti nurodytas užduotis. Teismo vertinimu, kiti svarbūs gamybos ištekliai nėra būtini vykdant laikinojo įdarbinimo veiklą. Taigi, Direktyva 2001/23 taikytina situacijai, kai dalis administracijos ir laikinai įdarbintų darbuotojų perduodama kitai laikinojo įdarbinimo įmonei vykdyti tą pačią veiklą tų pačių klientų naudai, jei vien šių išteklių pakanka teikti paslaugas, nesinaudojant kitais svarbiais gamybos ištekliais.¹⁹⁷

Odontologijos paslaugos

Čekijos Aukščiausiasis Teismas, vertindamas, ar tarp dviejų odontologines paslaugas teikiančių įmonių įvyko verslo perdavimas, reikšmingais įvardijo keletą kriterijų. Nagrinėtoje byloje teismas atkreipė dėmesį, jog naujasis paslaugų teikėjas įdarbino daugumą ankstesniojo šių paslaugų teikėjo darbuotojų, teikiamų paslaugų apimtis išliko panaši, paslaugos be pertraukos buvo teikiamos tuo pačiu adresu, perimtas paslaugoms teikti reikalingas turtas, taip pat išsaugota klientūra. Nors šalys laikėsi priešingos pozicijos, teigdamos, kad nebuvo sudaryta jokių sutarčių dėl klientūros ir darbuotojų perėmimo, taip pat naujoji įmonė neperėmė teisių pagal nuomos sutartį, vis dėlto

¹⁹⁷ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2005 m. rugsėjo 13 d. prejudicinis sprendimas byloje C-458/05, *Mohamed Jouini ir kiti prieš Princess Personal Service GmbH (PPS)*. Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2007, I-07301, 35 paragrafas.

Aukščiausiasis Teismas pripažino, jog įrodymų verslo perdavimui konstatuoti pakanka¹⁹⁸.

Iš esmės identiškus kriterijus, vertinant ūkio subjekto tapatumo išsaugojimą odontologinių paslaugų sektoriuje, yra įvardijęs ir Nyderlandų apeliacinis teismas. Atsižvelgdamas į faktines aplinkybes, teismas nagrinėtoje byloje analizavo paslaugų panašumą ir nustatė, kad, nors verslo perėmėjas teikė mažiau paslaugų, vis dėlto paslaugų apimtys požiūriu tie skirtumai nebuvo tokie dideli, kad būtų galima teigti, jog verslo perėmėjas teikė iš esmės kitokias paslaugas. Teismo nuomone, aplinkybė, kad dalis jau perimtų darbuotojų patys nutraukė savo darbo sutartis pas perėmėją ir į jų vietą buvo priimta naujų darbuotojų, nėra reikšminga. Tačiau aplinkybė, kad tiek vienoje, tiek kitoje įmonėje dirbo tie patys vadovai, teismo vertinimu, indikuoja, jog egzistavo tam tikri tylūs šių įmonių susitarimai, nors jokių rašytinių susitarimų nebuvo¹⁹⁹.

Sekretoriato veikla

Vengrijos Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs, kad sekretoriato veikla priskirtina verslo sektoriui, grindžiamam darbo jėgos išteklių naudojimu, nors nagrinėtoje byloje teismas verslo perdavimo nekonstatavo. Remiantis bylos duomenimis, ieškovė dirbo sekretoriato vadove, tačiau, įmonė, nusprendusi sekretoriato paslaugas pirkti iš trečiosios šalies, savo sekretoriato darbuotojus atleido, įskaitant ir ieškovę. Naujajam paslaugų teikėjui buvo suteikta reikalinga infrastruktūra (teismo sprendime ji nedetalizuota), tačiau jis neįdarbino nė vieno iš ankstesnių darbuotojų. Todėl, Vengrijos Aukščiausiojo Teismo nuomone, aplinkybių visuma leido teigti, kad neįvyko savo tapatumą išsaugojusio ūkio subjekto perdavimas. Vien aplinkybė, kad sekretoriato

¹⁹⁸ RANDLOVA, Natasa. Transfer of undertaking may happen in unexpected cases. *European Employment Law Cases*. 2014/ May. Hague: Sdu Uitgevers, p. 4. ISSN 1877-9107.

¹⁹⁹ Transfer of undertaking: contract not relevant for a transferred undertaking to retain its identity (Court of Appeal's-Hertogenbosch, 19 August 2014, ECLI: NL: GH SHE: 2014: 2817) [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 30 d.] Prieiga per internetą: <http://www.labourlawnetwork.eu/national%3Cbr%3Elabour_law/national_court_rulings/national_court_decisions_-_labour_law/prm/64/v__detail/id__4861/category__25/index.html>

darbuotojų ir naujojo paslaugų teikėjo veikla buvo tapati, dar nėra pakankama ūkio subjekto tapatumui konstatuoti²⁰⁰.

Pirmiau aptarti pavyzdžiai atskleidžia, kad „*labour intensive*“ sektoriui būdingiausia verslo veikla, susijusi su paslaugų teikimu. Dažniausiai toks paslaugų teikimas pasireiškia fizinių ar juridinių asmenų aptarnavimu, kai sukuriamas kažkoks konkretus paslaugos rezultatas. Be aptartų atvejų, tinkami pavyzdžiai taip pat gali būti renginių organizavimo ir apipavidalinimo paslaugos, interjero projektavimo paslaugos, rinkos tyrimų, reklamos ir komunikacijos agentūrų veikla, skambučių ir informacinių technologijų centrų teikiamos paslaugos. Taip pat paminėtini tokie galimi paslaugų teikimo verslai, kai konkretų paslaugų rezultatą gali būti sunku nustatyti. Tai būdingiausia paslaugoms, kurių dalykas yra konsultavimas. Šiam verslui, manytina, priskirtina draudimo brokerių, nekilnojamojo turto vadybininkų, finansų konsultantų veikla.

Taip pat reikia pažymėti, kad perduodama „*labour intensive*“ veikla yra ne pagrindinė ūkio subjekto vykdoma veikla, o skirta gretutiniams poreikiams tenkinti, pavyzdžiui, turėti švarias patalpas, užsitikrinti įmonės turto saugumą, tinkamai tvarkyti raštvedybą. I. Mačernytė-Panomariovienė pažymi, kad verslo perdavimo situacijos susiklosto, kai tokią šalutinę veiklą nusprendžiama patikėti profesionalams. Anglakalbėse šalyse šį reiškinį įprasta vadinti terminu „*outsourcing*“. I. Mačernytė-Panomariovienė kaip šio termino atitikmenį siūlo vartoti terminą „užsakomosios paslaugos“, kurios suprantamos kaip naudojimasis svetimais ištekliais, siekiant optimizuoti įmonės veiklą, perduoti pagalbinių funkcijų vykdymą, paslaugų teikimą išoriniam specializuotam tiekėjui²⁰¹.

²⁰⁰ ORMAI, Gabriella. Nature of activity, including asset/ labour intensiveness, determines existence of transfer (HU). *European Employment Law Cases*. 2014/ November. Hague: Sdu Uitgevers, p. 15–16. ISSN 1877-9107.

²⁰¹ MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ, Ingrida. *Darbuotojų teisių įgyvendinimas darbdavio nemokumo atvejais*. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2011, p. 136. ISBN 978-9955-19-323-4.

Nepaisant to, jog „*labour intensive*“ sektoriuje vykstančių perdavimų atveju gali būti perduodami tik darbuotojai be jokio kito turto, vien darbuotojų perdavimo faktas savaime nėra verslo perdavimo įrodymas. Svarbu, jog būtų perduotas toks darbuotojų skaičius, atsižvelgiant į jų įgūdžius, kuris buvo pakankamas, kad veikla būtų tęsiama. Taigi perduotų darbuotojų skaičius kaip verslo perdavimo įrodymas gali būti paneigtas arba patvirtintas kito įrodymo - darbuotojų kvalifikacijos, kuri būtina veiklos tęsimui, vertinimu. Todėl net ir nedidelės dalies, bet itin kvalifikuotų darbuotojų perėmimas gali indikuoti įvykusį verslo perdavimą ir atvirkščiai.

2.2.2. „*Capital intensive*“ sektorius

Maitinimo paslaugos

Maitinimo paslaugų veikla yra viena iš nedaugelio, kurią Teisingumo Teismas yra aiškiai priskyręs ūkio veiklos sektoriui, kuris daugiausia grindžiamas turtinių išteklių naudojimu. Pasak Teisingumo Teismo, maitinimo paslaugos negali būti laikoma veikla, kuri išimtinai grindžiama darbo jėgos naudojimu, bet jai reikalingas ir didelis kiekis įrangos. Todėl įvykusį verslo perdavimą gali indikuoti patalpų, maisto ruošimo įrangos, reikalingų išteklių ir klientų perdavimas²⁰². Analogiškos pozicijos laikosi ir Danijos Aukščiausiasis Teismas, kuris yra pažymėjęs, kad verslo perdavimas maitinimo paslaugų sektoriuje sunkiai įsivaizduojamas, jei nėra perduodama tokiai veiklai reikalinga įranga²⁰³.

Tačiau reikalingos įrangos atžvilgiu, maitinimo paslaugos nėra vienalytės, ypač kai maitinimo paslaugos teikiamos nestandartinėse erdvėse. Šiuo klausimu paminėtina Norvegijos Aukščiausiojo teismo nagrinėta byla dėl

²⁰² Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2003 m. lapkričio 23 d. prejudicinis sprendimas byloje C-340/01, *Carlito Abler and Others v Sodexo MM Catering Gesellschaft mbH, intervenier Sanrest Großküchen Betriebsgesellschaft mbH*, Reports of Cases, 2003, I-14023, 36 paragrafas.

²⁰³ NORRBOM, Mariann. Transfer of Undertaking Requires Overall Assessment (DK). *European Employment Law Cases*. April 2016 / No. 1. Hague: Eleven International Publishing, 2016, p. 10. ISSN 1877-9107.

galimo maitinimo paslaugų, teikiamų orlaiviuose, verslo perdavimo. Nors Norvegija nėra Europos Sąjungos valstybė narė, tačiau būdama Europos Ekonominės Erdvės šalimi, yra įgyvendinusi didelę dalį Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimų, įskaitant ir susijusių su darbuotojų apsauga verslo perdavimo atvejais.²⁰⁴

Remiantis bylos faktinėmis aplinkybėmis, oro linijų bendrovė SAS skelbė maitinimo paslaugų teikimo konkursą. Esamas maitinimo paslaugų tiekėjas konkursą pralaimėjo. Kadangi sutarties su SAS generuojamos pajamos sudarė 85 proc. pralaimėjusio konkursą maisto tiekėjo pajamų, jis atleido 193 iš 267 savo darbuotojų, tačiau veiklą tęsė. O konkursą laimėjęs operatorius įdarbino 184 naujus darbuotojus, iš kurių 62 darbuotojai buvo ankstesniojo operatoriaus atleistieji. Nors sudarytoje sutartyje pastarasis tiekėjas ir įsipareigojo SAS laikyti prioritetiniu klientu, tačiau SAS nebuvo nei didžiausiąją pajamų dalį generuojančiu klientu, nei pagrindiniu klientu darbų apimtį požiūriu²⁰⁵.

Kaip pastebi J. Karlsen²⁰⁶, vertindamas, ar buvo perleistas savo tapatumą išsaugojęs ūkio subjektas, teismas daugiausia dėmesio skyrė *Spijkers* byloje įvardytiems kriterijams nustatyti. Teismas, nagrinėdamas faktines aplinkybes, pastebėjo, kad nei pradinis maitinimo paslaugų tiekėjas, nei laimėjusysis konkursą neturėjo atskiro padalinio, kuriam būtų pavesta dirbti išskirtinai pagal su SAS sudarytą sutartį. Taip pat teismas pažymėjo, kad, nors po tariamo perdavimo buvo tęsiama tokia pati veikla ir ji buvo vykdoma to paties užsakovo naudai, to nepakanka, kad būtų galima teigti, jog buvo perduotas ūkio subjektas. Norvegijos Aukščiausiojo teismo vertinimu, maitinimo paslaugų teikimas orlaiviuose nėra nei vien darbo ištekliais, nei vien

²⁰⁴ The Supreme Court of Norway. EEA/EU [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 19 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.domstol.no/en/Enkelt-domstol/-Norges-Hoyesterett/Summary-of-Recent-Supreme-Court-Decisions/eeaeu/>>.

²⁰⁵ Norvegijos Aukščiausiojo teismo 2011 m. gruodžio 10 d. sprendimas byloje Nr. HR-2011-02393-A, 2, 7, 8, 56 ir 58 paragrafai. [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 19 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.domstol.no/en/Enkelt-domstol/-Norges-Hoyesterett/Summary-of-Recent-Supreme-Court-Decisions/Summary-2011>>.

²⁰⁶ KARLSEN, Joakim. Airline Catering Company is Capital-intensive (NO). *European Employment Law Cases*. 2012 / July. Hague: Sdu Uitgevers, p. 4. ISSN 1877-9107.

turtinių išteklių turėjimų pagrįsta verslo veikla. Šiam verslui vykdyti reikalingas šių išteklių rūšių derinys.²⁰⁷

Teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad, konkursą laimėjęs tiekėjas ir pralaimėjusiojo perėmė dalį vežimėlių, kurie priklausė SAS, o taip pat šiek tiek neapmuitintų prekių, tačiau jų vertė buvo nedidelė. Taip pat naujasis maisto tiekėjas persikraustė į naujas 7000 kv. m. patalpas, kurios buvo aprūpintos visa įranga, kuri reikalinga teikti maitinimo paslaugoms orlaiviuose. Teismo vertinimu, teikiant tokio pobūdžio paslaugas, patalpos ir reikiama transportavimo įranga yra esminiai elementai, reikalingi tokio pobūdžio veiklai vykdyti. Perimti SAS priklausę vežimėliai negali būti laikomi esminiu turtu, užtikrinančiu galimybes tęsti perimtą veiklą.

Taigi įvertinęs visas šias aplinkybes, Aukščiausiasis teismas priėjo prie išvados, kad verslo perdavimas neįvyko. Tačiau teismas taip pat pažymėjo, jog tokiais atvejais kaip nagrinėtas, potencialūs verslo perėmėjai savo pasirinkimais dėl darbuotojų įdarbinimo, patalpų ir kitų veiklai reikalingų išteklių perėmimo turi galimybę sąmoningai daryti didelę įtaką verslo perdavimo situacijos vertinimui.²⁰⁸

Viešojo transporto paslaugos

Savo praktikoje Teisingumo Teismas yra *expressis verbis* pasisakęs, kad viešojo transportavimo veikla negali būti laikoma veikla, kuri išimtinai grindžiama darbo jėgos išteklių naudojimu. Pasak teismo, viešojo transportavimo veikla neįmanoma be specialios įrangos.

²⁰⁷ Norvegijos Aukščiausiojo teismo 2011 m. gruodžio 10 d. sprendimas byloje Nr. HR-2011-02393-A, 56, 60 ir 62 paragrafai. [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 19 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.domstol.no/en/Enkelt-domstol/-Norges-Hoyesterett/Summary-of-Recent-Supreme-Court-Decisions/Summary-2011>>.

²⁰⁸ Norvegijos Aukščiausiojo teismo 2011 m. gruodžio 10 d. sprendimas byloje Nr. HR-2011-02393-A, 63-65 ir 68 paragrafai. [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 19 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.domstol.no/en/Enkelt-domstol/-Norges-Hoyesterett/Summary-of-Recent-Supreme-Court-Decisions/Summary-2011>>.

Konkrečiai, Teisingumo Teismas nagrinėjo bylą²⁰⁹, remiantis kurios faktinėmis aplinkybėmis, vienas viešojo transportavimo paslaugų teikėjas buvo pakeistas nauju, dėl to pirmasis operatorius atleido visus keturiasdešimt penkis savo darbuotojus. Naujasis paslaugų teikėjas įdarbino trisdešimt tris iš keturiasdešimt penkių ankstesniojo teikėjo darbuotojų, taip pat priėmė aštuoniolika naujų darbuotojų. Dvidešimt šešios transporto priemonės, naudotos transportavimo paslaugoms teikti, naujojo operatoriaus nebuvo perimtos, nors porą autobusų jis keletą mėnesių ir nuomojosi iš senojo operatoriaus, kol sulaukė savo paties užsakytų dvidešimtdviejų autobusų pristatymo. Be kita ko, naujasis operatorius nupirko dalį darbuotojų uniformų.

Apibendrinant, naujasis viešojo transporto paslaugų operatorius vykdė analogišką veiklą, veždamas keleivius tais pačiais maršrutais, t. y. paslaugų užsakovas ir faktiniai paslaugų naudotojai buvo tie patys. Šiai veiklai vykdyti jis įdarbino daugumą ankstesnio operatoriaus darbuotojų, kurie taip pat sudarė daugumą ir naujojo operatoriaus personalo. Vis dėlto, Teisingumo Teismo teigimu, šios aplinkybės nebuvo pakankamos verslo perdavimui konstatuoti. Teismo vertinimu, viešojo transporto sektoriuje materialusis turtas yra esminė veiklos vykdymo sąlyga. Todėl nesant materialiojo turto perdavimo, verslo perdavimo konstatuoti negalima²¹⁰. Pažymėtina, kad šiuo išaiškinimu Teisingumo Teismas rėmėsi²¹¹ nagrinėdamas verslo perdavimo galimybes oro transporto sektoriuje, patvirtindamas, kad ir šiame sektoriuje turto perdavimas laikytinas esmine aplinkybe vertinant, ar įvyko verslo perdavimas kaip jis suprantamas pagal Direktyvos 2001/23 1 straipsnio 1 dalį.

Gamybos veikla

²⁰⁹ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2001 m. sausio 25 d. prejudicinis sprendimas byloje C-172/99, *Oy Liikenne Ab v Pekka Liskojärvi and Pentti Juntunen*, Reports of cases, 2001, I-00745.

²¹⁰ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2001 m. sausio 25 d. prejudicinis sprendimas byloje C-172/99, *Oy Liikenne Ab v Pekka Liskojärvi and Pentti Juntunen*, Reports of cases, 2001, I-00745, 39 paragrafas.

²¹¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2015 m. rugsėjo 9 d. prejudicinis sprendimas byloje C-160/14, *João Filipe Ferreira da Silva e Brito ir kt. prieš Estado português*, OL C 363, 03.11.2015, p.14, 29 paragrafas.

Vokietijos federacinis darbo teismas nagrinėjo bylą²¹² pagal ieškovo, kuris dirbo plieną gaminančios įmonės „ET Electrotechnology“ vieno iš departamento vadovu, ieškinį. Šiame 13 žmonių departamente buvo trys skyriai, atsakingi už skirtingus departamento uždavinius. Ši įmonė nusprendė parduoti dalį savo gamybos linijų, kurias buvo sukūręs ieškovo vadovaujamas departamentas. Gamybos linijų pirkėjas „Fertron“ taip pat įsigijo su šiomis linijomis susijusią įrangą, teises į programinę įrangą, patentus, paraiškas patentams ir išradimams, susijusiems su tomis gamybos linijomis. Taip pat „Fertron“ parduotos teisės į *know how*, produkto pavadinimą, perduoti tiekėjų ir klientų kontaktai. Kartu įgijėjas įdarbino tris departamento darbuotojus.

Pažymėtina, kad aptariama byla reikšminga tuo, jog Vokietijos federacinis darbo teismas šioje byloje kreipėsi į Teisingumo Teismą, prašydamas prejudicinio sprendimo. Konkrečiai, teismas klausė, ar verslo dalies perdavimas kitam savininkui pagal Direktyvos 2001/23 <...> 1 straipsnio 1 dalies a ir b punktus vyksta tik tada, kai naujasis savininkas perduotą įmonės ar verslo dalį toliau valdo kaip organizaciniu aspektu savarankišką įmonės ar verslo dalį. Autorė šią Teisingumo Teismo nagrinėtą bylą jau yra detalčiai aptarusi²¹³. Todėl tik paminėtina, kad Teisingumo Teismas į šį klausimą atsakė, jog direktyva gali būti taikoma ir situacijai, kai perduota įmonės ar verslo dalis neišlaiko savo organizacinio savarankiškumo, su sąlyga, kad išsaugomas funkcinis įvairių perduotų elementų ryšys ir kad jis sudaro sąlygas perėmėjui juos naudoti tapačiai ar panašiai ekonominei veiklai tęsti.²¹⁴ Kitaip tariant, paneigdamas organizacinio savarankiškumo reikšmę, Teisingumo Teismas paliko Vokietijos federaciniam darbo teismui vertinti, ar bylos faktinės

²¹² Bundesarbeitsgericht [interaktyvus] [Žiūrėta 2015 m. liepos 2 d.] Prieiga per internetą: <<http://juris.bundesarbeitsgericht.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bag&Art=en&sid=a5f781ba4e411f7ddac5fb562168c440&nr=15671&pos=0&anz=1>>.

²¹³ Žr. 48-53 psl.

²¹⁴ Teisingumo Teismo 2009 m. vasario 12 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. 466/07, *Dietmar Klarenberg v. Fertron Technologies GmbH*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2009, I-00803, 53 paragrafas.

aplinkybės leidžia konstatuoti, jog buvo išsaugotas įvairių perduotų elementų funkcinis ryšys.

Vokietijos federacinis darbo teismas, atlikęs tokį vertinimą, nusprendė, kad verslo perdavimas neįvyko. Šį sprendimą teismas motyvavo tuo, jog nė vienas iš ieškovo vadovaujamo departamento skyrių nedirbo išimtinai vien su parduotomis produktų linijomis. Federacinio darbo teismo požiūriu, organizacinis ir ūkinis vienetas turi egzistuoti dar iki perdavimo, o parduotos produktų linijos ir gamybos įranga, kol dar buvo „ET Electrotechnology“ sudėtyje, neatitiko ūkio subjekto apibrėžimo, nes jų veiklos užtikrinimas nebuvo priskirtas kokio nors konkretaus skyriaus kompetencijai. Taip pat atkreiptas dėmesys, kad priimti darbuotojai priklausė skirtingiems departamento skyriams. Be to, perleistos produktų linijos nebuvo sukurtos ar pagamintos vien perimtų darbuotojų, o jas kūrė ir gamino visi departamento darbuotojai. Galiausiai teismas svarbia laikė aplinkybę, jog buvo įdarbinti tik 4 iš 15 departamento darbuotojų, t. y. mažuma.²¹⁵

Vokietijos praktikų vertinimu²¹⁶, toks sprendimas neprieštarauja Teisingumo Teismo išaiškinimui *Klarenberg* byloje, nes, kaip minėta, vertinti faktines aplinkybes paliekama nacionaliniam teismui. Be to, pažymima, kad Teisingumo Teismas *Klarenberg* byloje ir neanalizavo, ar tariamai perduotas ūkio subjektas iš tiesų egzistavo iki perdavimo. Visi Federacinio darbo teismo sprendimai verčia kelti klausimą, ko teismui pritrūko, kad jis būtų įžvelgęs verslo perdavimą.

Be abejo, plieno gamybos versle svarbi veiklos prielaida yra turėti atitinkamą įrangą ir žaliavų. Todėl, vertinant, ar įvyko verslo perdavimas, didesnę reikšmę nei kiti *Spijkers* byloje įvardyti aspektai, turėtų turėti turto perdavimo aspektas. Aptariamam atveju turtas – įranga buvo parduota ir tos parduotos įrangos visuma leido įgijėjui savo įmonėje toliau šią įrangą naudoti

²¹⁵ Bundesarbeitsgericht [interaktyvus] [Žiūrėta 2015 m. liepos 2 d.] Prieiga per internetą: <<http://juris.bundesarbeitsgericht.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bag&Art=en&sid=a5f781ba4e411f7ddac5fb562168c440&nr=15671&pos=0&anz=1>>.

²¹⁶ SCHREINER, Paul; HÖLLER, Elisabeth. Transfer of activities that do not form a separate unit at the transferee does not constitute a TUO (GE). *European Employment Law Cases*. 2012 / July. Hague: Sdu Uitgevers, p. 5-6. ISSN 1877-9107.

pagal analogišką paskirtį, o tiekėjų sutarčių perleidimas, tikėtina, leido užsitikrinti reikiamą žaliavos srautą.

Vis dėlto sprendimo rezultatas, autorės nuomone, leidžia teigti, jog Federacinis darbo teismas, vertindamas, ar gamybos linijų ir susijusio turto perleidimas prilygo ūkio subjekto perdavimui, kur kas daugiau dėmesio, nei iš pirmo žvilgsnio galėtų atrodyti prasminga, skyrė darbuotojams. Autorės vertinimu, dažnai, sprendžiant, ar įvyko verslo perdavimas remiantis *Spijkers* byloje įvardytais aspektais, darbuotojų perleidimo ar neperleidimo klausimas apsiriboja perleistų darbuotojų skaičiaus įvardijimu. Kitaip tariant, gana įprasta, jei buvo perleista dauguma darbuotojų, tai toks faktas priskiriamas prie patvirtinančių verslo perdavimą. Aptariamam atveju teismas vertino, jog darbuotojų įdarbinimas pas įrangos pirkėją nepatvirtina verslo perdavimo. Tačiau svarbu, kad tokį sprendimą teismas grindė ne tik mažu darbuotojų skaičiumi, bet ir pabrėžė, jog iki įrangos pardavimo šie darbuotojai dirbo skirtinguose skyriuose, jų darbo funkcijos nebuvo susietos tik su parduota įranga.

Oro uosto aptarnavimo paslaugos

Ne viena paminėtina byla, susijusi su paslaugų teikėjo pasikeitimu, nagrinėta Norvegijos Aukščiausiojo Teismo. Pavyzdžiui, remiantis vienos bylos faktinėmis aplinkybėmis, Norvegijos kariuomenė ieškojo operatoriaus jai priklausančiam oro uostui. Senasis oro uosto operatorius paslaugas teikė ne pats, o samdė savo dukterinę bendrovę. Pastarajam operatoriui pralaimėjus konkursą, naujasis oro uosto operatorius paslaugų teikimą taip pat perleido savo dukterinei bendrovei. Naujojo oro uosto operatoriaus dukterinė bendrovė įdarbino 12 darbuotojų, iš kurių 10 buvo senojo operatoriaus dukterinės bendrovės darbuotojai. Pasikeitus finansinėms darbo sąlygoms, kilo ginčas, ar aptariama situacija nelėmė įvykusio verslo perdavimo.²¹⁷

²¹⁷ Supreme Court ruling of 16 March 2010, Case No. HR-2010-473A – Transfer of undertaking (16-03-2010) [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. lapkričio 12 d.] Prieiga per internetą:

Siekdamas tai įvertinti, Norvegijos Aukščiausiasis Teismas vadovavosi *Spijkers* byloje įvardytais kriterijais. Visų pirma, Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad naujasis paslaugų teikėjas vykdė iš esmės tą pačią veiklą kaip ir ankstesnysis, nes oro uosto aptarnavimo paslaugos yra ganėtinai standartizuotos ir vienodos visoje rinkoje. Antra, veikla buvo vykdoma tose pačiose patalpose, su ta pačia infrastruktūra, įskaitant bagažo diržus. Teismo vertinimu, nesvarbu, kad ši infrastruktūra buvo suteikta paties pagrindinio paslaugų užsakovo – Norvegijos kariuomenės. Nors naujasis paslaugų teikėjas pirkė paslaugoms teikti reikalingą įrangą, vis dėlto teismas įvertino, jog tesudarė mažą reikalingos įrangos dalį. Be to, naujasis oro uosto paslaugų teikėjas įdarbino net 70 proc. ankstesnio teikėjo darbuotojų. Galiausiai teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad klientai liko tie patys kaip ir buvo prieš verslo perdavimą. Todėl šių aplinkybių visuma, teismo požiūriu, leido teigti, kad įvyko verslo perdavimas.²¹⁸

Kitos Norvegijos Aukščiausiojo teismo nagrinėtos bylos atveju 100 proc. Norvegijos avialinijų bendrovės akcijų įsigijo Skandinavijos avialinijų konsorciumas SAS. Po šio įsigijimo pradėta Norvegijos avialinijų reorganizacija. Iki reorganizacijos Norvegijos avialinijų bendrovei anžtemines oro uosto paslaugas ir ledo valymo paslaugas teikė Norvegijos avialinijų bendrovės padalinys, o po reorganizacijos paslaugų teikimą tęsė du atskiri SAS grupės padaliniai (padaliniai nebuvo atskirais juridiniais asmenimis, *aut. past.*). Dėl šių pasikeitimų per 300 Norvegijos avialinijų įmonės darbuotojų prarado darbą ar su darbo stažu susijusias teises, todėl kreipėsi su ieškiniu prašydami pripažinti įvykusį verslo perdavimą.²¹⁹

<http://www.labourlawnetwork.eu/national_labour_law/national_court_rulings/court_decisions/prm/64/v__detail/id__998/category__26/index.html>.

²¹⁸ Supreme Court ruling of 16 March 2010, Case No. HR-2010-473A – Transfer of undertaking (16-03-2010) [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. lapkričio 12 d.] Prieiga per internetą:

<http://www.labourlawnetwork.eu/national_labour_law/national_court_rulings/court_decisions/prm/64/v__detail/id__998/category__26/index.html>; Dom i Høyesterett - virksomhetsoverdragelse [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. lapkričio 12 d.] Prieiga per internetą: <https://lovdata.no/artikkel/dom_i_hoyesterett_-_virksomhetsoverdragelse/324>.

²¹⁹ SJÅFJELL, Beate. Country Report from Norway: The SAS/Braathens Verdict. *European Company Law*. Volume 3, June 2006, Issue 3. Kluwer Law International, p. 143-144. ISSN

Bylai nukeliavus iki Aukščiausiojo teismo, teismas, remdamasis Teisingumo Teismo praktika, pažymėjo, kad vertinant bylos faktines aplinkybes, nei perimto personalo skaičius, nei veiklai vykdyti reikalingos įrangos perdavimas patys savaime negali būti laikomi verslo perdavimo įrodymu, tačiau turi būti vertinama aplinkybių visuma. Ši aplinkybių visuma, teismo nuomone, laidžia teigti, jog aptariamam atveju įvyko verslo perdavimas. Konkrečiai savo sprendimą teismas grindė argumentais, jog: SAS padaliniai vykdė tokią pačią veiklą; veikla buvo vykdoma tose patalpose ir didele dalimi naudojant tą pačią infrastruktūrą, kuria naudojo Norvegijos avialinijų padalinys; perduota didelės vertės įranga, nors ji ir sudarė ne daugiau nei 25 proc. visos Norvegijos avialinijų įrangos vertės; SAS koncernas perėmė nemažą dalį darbuotojų – 265 iš 1130; paslaugų vartotojai išliko tie patys.²²⁰

Pažymėtina, kad oro uosto aptarnavimo veiklą „*capital intensive*“ sektoriui yra priskyręs ir Teisingumo Teismas, kuris yra pasisakęs, kad intermodalaus transporto vienetų valdymo paslauga negali būti laikoma veikla, daugiausia paremta darbo jėga, nes jai vykdyti reikia daug įrangos²²¹.

Apgyvandinimo veikla

Sprendžiant, ar apgyvandinimo veiklą priskirti „*labour intensive*“ arba „*capital intensive*“ sektoriui, paminėtina Norvegijos Aukščiausiojo Teismo nagrinėta byla. Remiantis viešai prieinama informacija apie šią bylą²²², religinė

1572-4999 [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 19 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlawonline.com/document.php?id=EUCL2006034>>.

²²⁰ SJÅFJELL, Beate. Country Report from Norway: The SAS/Braathens Verdict. *European Company Law*. Volume 3, June 2006, Issue 3. Kluwer Law International, p. 145-146. ISSN 1572-4999 [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 19 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlawonline.com/document.php?id=EUCL2006034>>. Samordning / virkso mhetsoverdragelse innenfor SAS-konsernet - arbeidstakeres rettigheter [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 19 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.domstol.no/no/Enkelt-domstol/-Norges-Hoyesterett/Avgjorelser/Avgjorelser--2006/Samordningvirkso mhetsoverdragelse-inn enfor-SAS-konsernet---arbeidstakeres-rettigheter>>.

²²¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2015 m. lapkričio 26 d. prejudicinis sprendimas byloje C-509/14, *Administrador de Infraestructuras Ferroviarias (ADIF) v Luis Aira Pascual and Others*, OL C 38, 01.02.2016, p. 10, 36 paragrafas.

²²² European Labour Law Network. Supreme Court case on transfers of undertakings [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. spalio 8d.] Prieiga per internetą:

organizacija „Church City Mission“ ilgą laiką organizavo įvairioms rizikos grupėms priklausančių asmenų apgyvendinimą Oslo miesto savivaldybei priklausančiuose tam pritaikytuose butuose. Savivaldybei nusprendus šią veiklą perimti į savo rankas, atviru konkursu buvo įdarbinti du iš vienuolikos buvusių religinės organizacijos darbuotojų. Keli iš neįdarbintų darbuotojų kreipėsi su ieškiniu, prašydami pripažinti įvykusį verslo perdavimą. Bylai nukeliavus iki Norvegijos Aukščiausiojo Teismo, pripažinta, kad religinės bendruomenės veikla atitiko ūkinės veiklos apibrėžimą.

Spręsdamas, ar perduota veikla išsaugojo savo tapatumą, teismas atkreipė dėmesį, kad tokiai veiklai vykdyti ypatingą reikšmę turėjo pačios gyvenamosios patalpos. Todėl, teismo nuomone, aplinkybių, jog veikla buvo tęsiama tose pačiose patalpose, taip pat buvo darbinti du ankstesni darbuotojai, visuma leidžia teigti, kad ūkio subjektas išsaugojo savo tapatumą, t. y. įvyko verslo perdavimas. Autorės nuomone, papildomai galima paminėti ir tai, kad iš esmės nesikeitė tokios apgyvendinimo paslaugos reikalinga klientūra, o tai taip pat prisidėjo prie veiklos tapatumo išsaugojimo. Taigi, remiantis bylos faktinėmis aplinkybėmis, galima apibendrinti, kad apgyvendinimo veikla buvo priskirta verslui, kuriam būtini materialūs turtiniai išteklių. Todėl aplinkybė, kad buvo perimta tik mažoji dalis darbuotojų, t. y. vos dvidešimt procentų, aptariamam atveju nebuvo esminė.

Pažymėtina, kad verslo perdavimo atvejis šiame verslo sektoriuje yra nagrinėtas ir nacionalinėje teismų praktikoje. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas²²³ nagrinėjo situaciją, kai Vilniaus miesto savivaldybė priėmė sprendimą likviduoti VŠĮ „Vilniaus butai“, teikusią socialinio būsto paslaugas, o analogišką veiklą tęsė naujai įsteigta SĮ „Vilniaus miesto būstas“. Bylos nagrinėjimo metu nustatyta, kad naujai įsteigta savivaldybės įmonei buvo perduotas viešosios įstaigos ilgalaikis ir trumpalaikis turtas, įsipareigojimai,

<http://www.labourlawnetwork.eu/national%3Cbr%3Elabour_law/national_court_rulings/national_court_decisions_-_labour_law/prm/64/v__detail/id__6027/category__26/index.html>.

²²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-79/2014. *L. J. ir J. S. v BVŠĮ „Vilniaus butai“ ir SĮ „Vilniaus miesto būstas“*, kat. 11.9.10.6; 11.10 (S).

lėšos, likusios po viešosios įstaigos likvidavimo. Taip pat Vilniaus miesto savivaldybė jai nuosavybės teise priklausančią turtą, kurį iki tol patikėjimo teise naudojo viešoji įstaiga, suteikė turto patikėjimo teise naudoti naujai įsteigtai savivaldybės įmonei. Teismas taip pat nustatė, kad naujai įsteigtos savivaldybės įmonės įstatuose numatytas veiklos tikslas – administruoti ir prižiūrėti miesto savivaldybės gyvenamąsias patalpas – sutapo su likviduotos viešosios įstaigos pagrindiniu veiklos tikslu – verslo perdavimas.

Naftos gavyba

Naftos gavybos versle ūkio subjekto tapatumui nustatyti svarbių aspektų požiūriu reikšminga Norvegijos Aukščiausiojo Teismo nagrinėta byla. Remiantis bylos faktinėmis aplinkybėmis, naftos platformos savininkas platformos valdymą buvo patikėjęs dukterinei bendrovei. Ši dukterinė bendrovė darbui platformoje naudojos tiek savo darbuotojų, tiek trečiosios šalies komandiruočių darbuotojų paslaugomis. Pasikeitus naftos platformos savininkui, naujasis savininkas paskyrė naują platformos valdymo įmonę. Pastaroji įdarbino 87 iš 147 platformoje anksčiau dirbusių darbuotojų, tačiau komandiruočių darbuotojų atsisakė. Šie kreipėsi su ieškiniu dėl garantijų taikymo pagal Direktyvą 2001/23/EB²²⁴.

Be kitų bylai reikšmingų aspektų, susijusių su darbuotojo sampratos aiškinimu, Norvegijos Aukščiausiasis Teismas taip pat pasisakė, kad pati naftos gavybos platforma atitinka ūkio subjekto apibrėžimą. Teismo požiūriu, vertinant, ar naftos platforma atitinka ūkio subjekto apibrėžimą, reikia labiau atsižvelgti į platformos pajamų generavimo potencialą nei į esamas sutartis dėl platformos valdymo. Todėl teismas nematė problemų pripažinti įvykusį verslo perdavimą, nors verslo perdavėjo ir perėmėjo nesiejo jokie tiesioginiai sutartiniai santykiai.

²²⁴ Norvegijos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 21 d. sprendimas byloje Nr. HR-2012-1280-A [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 19 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.domstol.no/en/Enkelt-domstol/-Norges-Hoyesterett/Summary-of-Recent-Supreme-Court-Decisions/Summary-2012/>>.

Sprendžiant, ar perduotas ūkio subjektas išsaugojo tapatumą, teismo nuomone, svarbiausi kriterijai buvo tai, jog perduota veikla buvo susijusi su ta pačia naftos platforma. Veikla, kuri buvo vykdoma toje platformoje, taip pat daugiausia išliko tokia pati, t. y. kasyba, siekiant išgauti naftos ir dujų. Galiausiai, naujasis platformos valdytojas perėmė 60 proc. darbuotojų. Remdamasis visais šiais aspektais, Norvegijos Aukščiausiasis Teismas pripažino, kad įvyko verslo perdavimas.

Taigi, matant, į kokius aspektus teismas kreipė dėmesį, vertindamas ūkio subjekto tapatumo išsaugojimą, galima apibendrinti, kad naftos gavybos veikla laikytina priklausanti „*capital intensive*“ sektoriui. Todėl svarbiausi verslo perdavimą indikuojantys aspektai yra susiję su turto, aptariamu atveju – pačios naftos platformos, perdavimu ir veiklos pobūdžio išsaugojimu. Nors darbuotojų perdavimo identifikavimas taip pat reikšmingas, manytina, kad verslo perdavimas analogiškomis aplinkybėmis galėtų būti konstatuotas net ir tuo atveju, jei būtų perduota mažiau nei pusė naftos platformoje dirbančių darbuotojų²²⁵.

Degalinės veikla

Vokietijos federacinis darbo teismas savo praktikoje yra išsamiai pasisakęs dėl verslo perdavimo aspektų degalinių versle. Konkrečiai paminėtina 2014 m. rugsėjo 18 d. byla Nr. 8 AZR 733/13²²⁶. Remiantis bylos faktinėmis aplinkybėmis, vienai Vokietijos naftos kompanijai priklausė degalinė. Ši degalinė buvo išnuomota degalinės operatoriui. Naftos kompanijai nutraukus degalinės nuomos sutartį, degalinės operatorius atleido darbuotojus ir pasitraukė iš degalinių verslo. Aptariama degalinė buvo perdaryta į automatinę degalinę. Tačiau prieš nutraukdama nuomos sutartį, naftos kompanija netoliese

²²⁵ 2008 – 2016 European Labour Law Network. Supreme Court – Case HR-2012-1280-A (21-06-2012) [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 30 d.] Prieiga per internetą: <http://www.labourlawnetwork.eu/national_labour_law_latest_country_reports/national_court_rulings/court_decisions/prm/64/v__detail/id__2222/category__26/index.html>.

²²⁶ SCHREINER Paul; HELLENKEMPER, Dagmar. Economic identity of a petrol station. *European Employment Law Cases*. 2015/ May. Hague: Sdu Uitgevers, p. 6-7. ISSN 1877-9107.

kitoje vietoje pastatė naują degalinę ir išnuomojo kitam operatoriui. Naujosios degalinės operatorius iš pirmosios degalinės operatoriaus neperėmė jokio turto, taip pat neperėmė ir pats nesudarė jokių sutarčių su pirmojo operatoriaus klientais. Tačiau visi šešiolika pirmoje degalinėje dirbusių darbuotojų pasisiūlė dirbti naujos degalinės operatoriui. Šis įdarbino 3–4 darbuotojus nuolatiniam darbui ir tiek pat darbui pagal terminuotas sutartis. Vienas iš neįdarbintų darbuotojų kreipėsi dėl garantijų pagal Direktyvą 2001/23/EB, teigdamas, kad įvyko verslo perdavimas.

Vokietijos federacinis darbo teismas savo sprendime pasisakė, kad degalinę kaip ūkio subjektą apibūdina tokie aspektai: degalinės vieta, pastatai, įranga, požeminės saugyklos, darbuotojai ir klientūra. Nors tiek senos, tiek naujos degalinių veikimo metodai buvo iš esmės tokie patys ir šios degalinės viena nuo kitos stovėjo vos 800 metrų atstumu, teismo vertinimu, to nepakanka, kad būtų konstatuotas verslo perdavimas. Teismo nuomone, reikšmingos aplinkybės, kad naujam operatoriui nebuvo perduota jokio turto, taip pat nebuvo perimta didžioji dalis darbuotojų, taip pat neperimta ir nesudaryta sutarčių dėl nuolaidų taikymo su pirmojo operatoriaus klientūra. Šių aplinkybių visuma leidžia teigti, kad verslo perdavimo neįvyko.

Taigi, autorės nuomone, galima apibendrinti, kad Vokietijos federacinis darbo teismas degalinių verslą vertino kaip labiau grįstą turtinių išteklių naudojimu. Todėl verslo perdavimo atveju daugiausia dėmesio turėtų būti kreipiama būtent į degalinės veiklai vykdyti reikalingo turto perdavimą, prie turto sąvokos priskiriant ir nuolatinę degalinės klientūrą.

Mokymo veikla

Švedijos darbo teismas pripažino, kad situacija, kai savivaldybė nutraukia sutartį su įmone, atsakinga už mokyklos veiklos organizavimą, ir nusprendžia pati imtis mokyklos veiklos organizavimo, atitinka verslo perdavimo apibrėžimą. Aptariamam atveju teismas vertino, kad verslo perdavimą paskatino aplinkybės, jog veikla išliko tokia pati, t. y. mokymo programos ir mokiniai nesikeitė, buvo taikoma ta pati pedagoginė praktika, mokymo paslaugos teiktos

nepertraukiamai ir tose pačiose patalpose, taip pat išliko tas pats mokyklos direktorius bei trys iš penkių mokytojų tęsė savo darbą²²⁷.

Taksi dispečerinės paslaugos

Verslo perdavimo aspektus specifinėje taksi paslaugų srityje yra nagrinėjęs Vilniaus apygardos teismas²²⁸. Remiantis bylos faktinėmis aplinkybėmis, Vilniaus miesto savivaldybė buvo pavedusi SĮ „Susisiekimo paslaugos“ teikti taksi dispečerinės paslaugas vežėjams. Ši įmonė taksi dispečerinės paslaugas teikė visiems prie dispečerinės prisijungusiems vežėjams, t. y. pagal individualios veiklos liudijimus dirbantiems fiziniams asmenims, taip pat juridiniams asmenims. Visuomenėje kilus nepasitenkinimui dėl verslo skaidrumo trūkumo taksi paslaugų srityje, Vilniaus miesto savivaldybė, siekdama parodyti skaidraus taksi verslo pavyzdį, įkūrė VŠĮ „Vilnius veža“, kuri miestiečiams teikė vežimo paslaugas. Dėl tos priežasties SĮ „Susisiekimo paslaugos“ nutraukė dispečerinės paslaugų teikimą, o naujoji VŠĮ „Vilnius veža“ dispečerinė įkurta tik savo reikmėms, t. y. dispečerinės paslaugos buvo teikiamos tik įstaigos vairuotojams. Greta šių pokyčių SĮ „Susisiekimo paslaugos“ sudarė panaudos sutartį, pagal kurią suteikė teisę VŠĮ „Vilnius veža“ naudotis administracinių patalpų dalimi, iki tol naudota pačios SĮ „Susisiekimo paslaugos“ dispečerinės paslaugoms teikti. Be kita ko, SĮ „Susisiekimo paslaugos“ nutraukus sutartį dėl trumpojo numerio taksi iškvietimui, analogišką sutartį dėl to paties numerio sudarė VŠĮ „Vilnius veža“. Taip pat, nors byloje nedetalizuojamas skaičius, tačiau žinoma, kad naujoji bendrovė įdarbino dalį ankstesnės įmonės darbuotojų.

Autorės nuomone, šį byla išskirtinė tuo, kad jau pirmosios instancijos teismas identifikavo, kad pirmiau aprašytos aplinkybės lėmė įvykusį verslo

²²⁷ 2008–2016 European Labour Law Network. Labour Court Judgment AD 2014 No. 46 [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. spalio 9 d.] Prieiga per internetą: <http://www.labourlawnetwork.eu/national%3Cbr%3Elabour_law/national_court_rulings/national_court_decisions_-_labour_law/prm/64/v__detail/id__4670/category__1/index.html>.

²²⁸ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2196-262/2014, Š. S. v. SĮ „Susisiekimo paslaugos“ ir VŠĮ „Vilnius veža“, kat. 11.6.1; 11.9.5; 14.4; 121.21 (S).

perdavimą. Nors reikia pripažinti, kad pirmosios instancijos teismas detaliai neaptarė, kokie verslo perdavimą identifikuojantys požymiai aktualūs taksi verslo perdavimo atveju, tačiau teisingai pasisakė, kad verslo perdavimui nustatyti nėra būtina, kad tarp perdavimo šalių būtų koks nors susitarimas. Tai yra teismas atmetė atsakovų argumentą, kad jie nebuvo sudarę susitarimo dėl verslo ar jo dalies perleidimo, nes perdavimo nebuvo siekiama, ir todėl jis neįvyko.

Savo ruožtu apeliacinės instancijos teismas verslo perdavimą nusakančių aspektų analizei skyrė daugiau dėmesio. Visų pirma, Vilniaus apygardos teismas aiškinosi, ar SĮ „Susisiekimo paslaugos“ ir VŠĮ „Vilnius veža“ vykdė tokią pačią veiklą, tai yra gilinosi į galimai perduotos veiklos tapatumo aspektą. Teismas pripažino, kad šiokių tokių skirtumų jų veikloje būta, konkrečiai, dėl subjektų, kurie naudojos dispečerinės paslaugomis. Tačiau, teismo vertinimu, toks skirtumas negali būti pripažintas esminiu. Pasak teismo, pati dispečerinės veikla, t. y. kliento skambučio priėmimas ir jo siuntimas vykdyti taksi vairuotojui buvo analogiška, nors ir teikiama santykinai kitiems asmenims. Todėl teismas padarė išvadą, kad VŠĮ „Vilnius veža“ iš esmės tęsė SĮ „Susisiekimo paslaugos“ veiklą. Teismas taip pat analizavo perduotos veiklos tvarumą ir nustatė, jog veiklos perdavimas nebuvo vienkartinis susitarimas dėl specifinių, konkrečių darbų atlikimo.

Taigi, atsižvelgdamas į tai, kad aptariamu atveju buvo perduotas tiek dispečerinės veiklai vykdyti reikalingas nekilnojamasis turtas – patalpos, tiek tęstinį klientų srautą užtikrinantis trumpasis telefono numeris, tiek ir dispečerinę aptarnaujantys darbuotojai, teismas konstatavo, jog įvyko atsakovo SĮ „Susisiekimo paslaugos“ verslo perkėlimas atsakovui VŠĮ „Vilnius veža“.

Apibendrinant galima teigti, kad „*capital intensive*“ sektoriui, kaip sufleruoja pats sektoriaus pavadinimas, priskirtinos veiklos, kurių vykdymas neįmanomas be konkrečių materialių ar nematerialių išteklių naudojimo. Tai reiškia, jog dėl objektyvių priežasčių žmogiškieji ištekliai tokio verslo vykdyme yra mažiau reikšmingi, nes, pavyzdžiui, žmogiškoji darbo jėga gali būti pakeista įrangos

atliekamu darbu, žmogiškieji ištekliai yra lengvai pakeičiami, nes nėra specifiškai kvalifikuoti, žmonių skaičius reikalingas veiklai vykdyti gerokai mažesnis nei veiklai vykdyti reikalingos įrangos kiekis ir pan. Šiam sektoriui labiausiai tipiška yra gamybinė arba transportavimo veikla.

Vis dėlto, nepaisant to, kad šiam sektoriui priskiriamam verslui vykdyti reikalingi specifiniai ištekliai, šių išteklių nereiktų suabsoliutinti. Todėl, pavyzdžiui, vien įrenginių perdavimas, neturėtų būti pakankamas verslo perdavimui konstatuoti, jei įrangos įgijėjas neperims nė vieno su šia įranga iki tol dirbusio darbuotojo, o pasitenkins vien savo turimais darbo jėgos ištekliais. Kita vertus, net ir nežymaus skaičiaus darbuotojų perėmimas gali būti lemiamas konstatuojant verslo perdavimą, jei buvo perduota esminė veiklai vykdyti reikalinga išteklių dalis.

Įmonių skirstymas į veikiančias „*capital intensive*“ ar „*labour intensive*“ gali atrodyti patraukliai kaip pakankamai aiškus būdas ar gairė, siekiant įsivertinti verslo perdavimo konstatavimo galimybes. Nors jis iš tiesų suteikia tam tikrą atspirties tašką, analizuojant verslo perdavimo situacijas, visgi paminėtina ir tokio skirstymo nulemta problematika. Šiuo klausimu daugiausiai įžvalgų pateikia Paul Davies, nagrinėdamas tris ūkio subjekto tapatumo sampratos raidos stadijas²²⁹. Pirmoji stadija, pasak mokslininko, pasižymėjo plačios diskrecijos nacionaliniams teismams suteikimu. Vienintelė Direktyvos 77/187/EEB taikymo gaire tebuvo reikalavimas nustatyti ar perduotas ūkio subjektas išsaugojo savo tapatumą. Geriausiai šią stadiją iliustruoja Teisingumo Teismo prejudicinis sprendimas *Spijkers* byloje, kurioje Teisingumo Teismas pateikė pavyzdinį sąrašą aplinkybių, reikšmingų nustatant, ar ūkio subjektas išsaugojo tapatumą. Kadangi klausimų ratas buvo platus ir jų subordinacija nebuvo įtvirtinta, P. Davies nuomone, nacionaliniai teismai turėjo didelę interpretacinę laisvę. Tačiau tokia strategija, mokslininko

²²⁹ DAVIES, Paul. Transfers – The UK Will Have To Make Up Its Own Mind. *Industrial Law Journal*. Oxford University Press, Volume 30, Issue 2, 1 June 2001, p. 232-233. ISSN 0305-9332.

nuomone, nepasiteisino, nes vietoje to, kad naudotųsi jiems suteikta diskrecija, nacionaliniai teismai ir toliau adresuodavo Teisingumo Teismui prašymus dėl prejudicinių sprendimų, prašydama išaiškinti, ar prašyme nurodyta situacija gali būti laikoma verslo perdavimu.

Tokių prašymų buvo ypač gausu dėl sandorių sudarytų paslaugų teikimo sektoriuje. Taigi Teisingumo Teismas suformulavo plačią tapatumo sampratos apibrėžtį, ūkio subjekto tapatumą susiedamas su jo vykdoma veikla. Toks aiškinimas laikytinas antrąja tapatumo sampratos aiškinimo stadija, kai verslo perdavimo situacijos vertintos grynai iš darbo teisės perspektyvos ir poreikio apsaugoti darbuotojų interesus. Tai yra, jeigu verslo perėmėjui apskritai buvo reikalinga darbo jėga, tam kad tęstų veiklą, kurią iki tol vykdė perdavėjo darbuotojai, buvo laikoma kad toks sandoris prilygsta verslo perdavimui. Toks aiškinimas nebuvo palankiai sutiktas didžiųjų valstybių, tokių kaip Vokietija ir Prancūzija. Todėl prejudiciniame sprendime *Süzen* byloje Teisingumo Teismas iš dalies pakeitė savo poziciją²³⁰, pereidamas prie tapatumo vertinimo iš ūkio subjekto organizacijos ar komercinės teisės perspektyvos, kuri buvo priimtinesnė Vokietijai ir Prancūzijai.

Šis naujas požiūris į verslo perdavimo apibrėžtį reiškė, jog net jei naujasis darbdavys ir tęsė analogišką veiklą ir tai veiklai vykdyti jam buvo reikalingi žmogiškieji ištekliai, ūkio subjektas galėjo būti laikomas neišsaugojusiu tapatumo, jeigu nebuvo perduodama reikšminga dalis materialaus ar nematerialaus turto ar naujasis darbdavys neperėmė didžiosios dalies žmogiškųjų išteklių, atsižvelgiant į darbuotojų skaičių ir jų įgūdžius, reikalingus veiklos vykdymui. P. Davies nuomone, *Süzen* byloje išsakyta Teisingumo Teismo poziciją dėl ūkio subjekto tapatumo sampratos aiškinimo galima buvo laikyti neutralia, tuo požiūriu, kad nebuvo suabsoliutintas nei turto, nei darbuotojų perdavimas.

²³⁰ Pasak teismo, ūkio subjekto tapatybę nusako įvairūs veiksniai, tokie kaip darbo jėga, kaip organizuojama jo veikla, kokie jo veiklos metodai, jam prieinami ištekliai. Vien paslaugų teikėjų veiklos panašumas neleidžia teigti, kad buvo perduotas ūkio subjektas. Plačiau žr. 43 p.

Šiuo metu nuo tokio balanso yra nukrypta, nes Teisingumo Teismo praktikoje prioritetas teikiamas turto perleidimo faktui, o nei dalies darbuotojų perėmimui. Tokį pakitusį požiūrį į ūkio subjekto tapatumą, P. Davies nuomone, iliustruoja Teisingumo Teismo prejudicinis sprendimas *Liikenne*²³¹ byloje, kurioje buvo nagrinėjamas galimas verslo perdavimas viešojo transporto paslaugų teikimo sektoriuje.²³² Šioje byloje Teisingo Teismas vertino, jog verslo perdavimas neįvyko, nes nebuvo išsaugotas ūkio subjekto tapatumas. Tokį vertinimą sąlygojo faktinės aplinkybės, jog naujasis autobusų maršruto operatorius neperėmė nei vieno ankstesnio operatoriaus naudotų autobusų, o būtent autobusai pervežimo paslaugų srityje yra esminis išteklius, reikalingas veiklai vykdyti. Tai, jog naujasis darbdavys įdarbino net trisdešimt tris iš keturiasdešimt penkių ankstesnio operatoriaus darbuotojų, nebuvo pakankamu argumentu verslo perdavimui konstatuoti.

Kaip pastebi P. Davies, Teisingumo Teismas prejudiciniame sprendime *Liikenne* byloje neišsižadėjo savo ankstesnių išsaiškinimų, jog tam tikrais atvejais organizuota darbuotojų grupė gali būti laikoma ūkio subjektu, tačiau pastarojoje byloje teismas pasisakė, jog tokie atvejai iš esmės būdingi tik darbo jėgos išteklių naudojimu pagrįstam veiklos sektoriui. Toks Direktyvos 2001/23/EB aiškinimas, mokslininko nuomone, iš esmės reiškia, jog tais atvejais, kai kalba eina apie verslo perdavimo situacijas „*labour intense*“ sektoriuje, lemiamą reikšmę turės aplinkybės, ar verslo perėmėjas įdarbina verslo perdavėjo darbuotojus. Tuo tarpu, kai sprendžiama dėl „*capital intensive*“ sektoriuje veikiančio ūkio subjekto tapatumo išsaugojimo, lemiamą aplinkybę tampa turtinių išteklių perleidimas, o darbuotojų perėmimas tampa tik antraeiliu verslo perdavimo įrodymu.²³³

²³¹ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2001 m. sausio 25 d. prejudicinis sprendimas byloje C-172/99, *Oy Liikenne Ab v Pekka Liskojärvi and Pentti Juntunen*, Reports of cases, 2001, I-00745.

²³² DAVIES, Paul. Transfers – The UK Will Have To Make Up Its Own Mind. *Industrial Law Journal*. Oxford University Press, Volume 30, Issue 2, 1 June 2001, p. 233. ISSN 0305-9332.

²³³ DAVIES, Paul. Transfers – The UK Will Have To Make Up Its Own Mind. *Industrial Law Journal*. Oxford University Press, Volume 30, Issue 2, 1 June 2001, p. 233. ISSN 0305-9332.

Tokioms išvalgoms pritaria ir J. McMullen, kurio nuomone, sistema, remiantis kuria darbuotojų apsauga priklauso nuo įmonės priskyrimo „*asset reliant*“ (arba kitaip „*capital intense*“) ar „*labour intensive*“ ir kuri leidžia tariamam perdavėjui pačiam priimti sprendimą, dėl to ar perdavimas atitiks ūkio subjekto perdavimą, priklausomai nuo to, ar jis veiklos tęsimu tikslu pasirinks perimti turtą ar darbuotojus, yra neteisinga.²³⁴

Analogiško požiūrio laikosi ir mokslininkai Deakin bei Morris, kurie teigia, jog įmonės išteklius suskirstydamas į žmogiškuosius ir ne žmogiškuosius, prejudicinis sprendimas *Liikenne* byloje atvėrė kelią darbdaviams taip formuoti komercinius sandorius, kad jie galėtų išvengti apsauginių direktyvos tikslų. To galima pasiekti arba atsisakant pirkti fizinius įrenginius ar įrangą, kai kalba eina apie kilnojamuosius išteklius, arba atsisakant įdarbinti darbuotojus, kai įmonė veikia darbui imliame veiklos sektoriuje.²³⁵

C. Barnard taip pat pritaria, jog įmonių skirstymas į „*capital intensive*“ ir „*labour intensive*“ įgalina verslininkus, ypač perdavimo „*capital intensive*“ sektoriuje atveju, taip struktūruoti sandorius, kad būtų išvengta Direktyvos 2001/23/EB taikymo. Kita vertus, mokslininkė pažymi, jog toks verslo skirstymas ne visada padeda išvengti direktyvos taikymo. Kaip pavyzdį mokslininkė mini *Abler*²³⁶ byloje nagrinėtą atvejį, kai buvo nagrinėtas maitinimo paslaugų verslo perdavimno atvejis. Netikėtai šioje byloje Teisingumo Teismas pasisakė, jog maitinimo verslas priskirtinas ne „*labour intensive*“, o „*capital intensive*“ sektoriui. Todėl nors verslo perėmėjas neįdarbino skaičiaus ir įgūdžių požiūriu esminio kiekio ankstesnio paslaugų

²³⁴ MCMULLEN, John. Recent CJEU Case Law on the Transfer of Asset-Reliant Undertakings. *Industrial Law Journal*. Oxford University Press, Volume 45, Issue 3, 1 September 2016, p. 464. ISSN 0305-9332.

²³⁵ DEAKIN, Simon; MORRIS, S. Gillian. *Labour Law*. Sixth edition, Oxford: Hart Publishing, 2012, p. 239. ISBN 9781849463416.

²³⁶ Plačiau žr. 118 p.

teikėjo darbuotojų, užteko to, kad buvo perimta didžioji dalis veiklai vykdyti reikalingo materialaus turto.²³⁷

Taigi nors jau egzistuoja tam tikra kritinė masė Teisingumo Teismo prejudicinių sprendimų, kurie leidžia identifikuoti pačias tipiškiausias „*capital intensive*“ ir „*labour intensive*“ sektoriams priskiriamas veiklas, visgi toks skirstymas nėra konstanta. Manytina, jog šiuo klausimu didelę galią turi nacionaliniai teismai, kurie vertindami konkrečios bylos faktines aplinkybes, gali rasti argumentų nukrypti, nuo Teisingumo Teismo formuojamų tendencijų, konkrečias veiklas priskiriant „*labour intensive*“ ar „*capital intensive*“ sektoriams. Galiausiai, sutinkamai su Direktyvos 2001/23/EB 8 straipsniu, valstybės narės gali taikyti arba priimti darbuotojams palankesnius įstatymus ir kitus teisės aktus. Tokiu pavyzdžiu laikytina Didžioji Britanija, kuri įgyvendinama Direktyvą 2001/23/EB nacionalinėje teisėje įtvirtino darbuotojų apsaugą ne tik verslo perdavimo atveju, kaip jis apibrėžtas direktyvos tekste, bet ir *expressis verbis* į tokios apsaugos veikimo apimtį įtraukė paslaugų teikėjų pasikeitimo atvejus (angl. *service provision change*). Kaip pažymi McMullen²³⁸, tokių atvejų įtraukimas išlaisvino nuo būtinybės nustatyti, kokiam verslo sektoriuje - „*labour intensive*“ ar „*capital intensive*“ – veikia paslaugų teikėjas.

²³⁷ BARNARD, C. *EC Employment Law*. Third Edition. New York: Oxford BARNARD, Catherine. *EU Employment Law*, Fourth Edition. United Kingdom: Oxford University Press, 2012, p. 597-598. ISBN: 9780199692927.

²³⁸ MCMULLEN, John. Recent CJEU Case Law on the Transfer of Asset-Reliant Undertakings. *Industrial Law Journal*. Oxford University Press, Volume 45, Issue 3, 1 September 2016, p. 463. ISSN 0305-9332.

3. VERSLO PERDAVIMO BŪDAI

Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies a punkto nuostata, kad direktyva taikoma teisinio perdavimo arba susijungimo atveju perduodant įmonę, verslą arba įmonės ar verslo dalį kitam darbdaviui, apriboja direktyvos taikymo apimtį, nubrėždama ribą, jog direktyva siekiama reguliuoti ne visus verslo perdavimus, bet tik atsirandančius dėl teisinio perdavimo ar susijungimo. Todėl kyla būtinybė identifikuoti, ką apima direktyvoje vartojamos sąvokos „teisinis perdavimas“ ir „susijungimas“. Siekiant atskleisti šių sąvokų turinį, visų pirma tikslinga apskritai įvertinti būdus, kuriais gali būti perduodamas verslas.

Verslo perdavimo temą tiriantis²³⁹ F. R. YOUNSON skiria keturis verslo perdavimo būdus:

- 1) įmonės kontrolinio akcijų paketo įsigijimą – akcijų perdavimą (angl. *share transfer*);
- 2) įsigijimą išteklių, leidžiančių tęsti veiklą savarankiškai ar būnant didesnio verslo dalimi – veiklos perdavimą (angl. *business transfer*);
- 3) įsigijimą materialiojo turto, kuris naudojamas kitoje savarankiškoje įmonėje – turto perdavimą (angl. *asset transfer*). Fraser R. YOUNSON pažymi, kad dažnai kyla sunkumų bandant atskirti veiklos perdavimą nuo turto perdavimo. Pagrindinis požymis, Fraser R. YOUNSON nuomone, yra tai, kad veiklos perdavimo atveju perduodamas veikiantis ūkio subjektas (angl. *going concern*), o perduodant turtą, perduotas turtas nelaikytinas savarankiškai veikti galinčiu ūkio subjektu, o tėra įgijėjo verslo veiklai vykdyti reikalingi ištekliai ar priemonės;
- 4) licencijos ar franšizės įsigijimą – licencijos perdavimą (angl. *licence transfer*).

²³⁹ YOUNSON, R. Fraser. *Employment Law and Business Transfers: a Practical Guide*. London: Sweet & Maxwell, 1989, p. 1–5. ISBN-10: 0421405309.

F. R. Younson nuomone, visi įvardyti atvejai gali daryti įtaką darbuotojų padėčiai, nes naujasis verslo savininkas gali siekti personalo skaičiaus pokyčių, keisti darbo sąlygas, metodus ir praktikas, atlikti organizacinius darbo vietų pertvarkymus ar priimti sprendimus integruoti darbuotojus į naujas pensijų kaupimo schemas.

V. Bitė pažymi, kad verslo perdavimo apibrėžimai dažnai yra formuluojami kalbant apie įmonės kaip objekto perdavimą, tačiau, be įmonės perdavimo, yra ir kitų verslo perdavimo būdų, juos galima suskirstyti į dvi grupes:

- 1) veiklos perėmimą. Tai verslui vykdyti naudojamų materialių ir nematerialių objektų įsigijimas, susijusių teisių ir pareigų perėmimas iš verslą vykdžiusio subjekto. Pasak V. Bitės, tarptautinėje praktikoje šiai grupei apibūdinti vartojama sąvoka „turto sandoris“ (angl. *asset deal*) ir jai priskirtini tokie verslo perdavimo būdai: įmonės perdavimas pirkimo-pardavimo, dovanojimo sutartimi, įmonės nuoma ir kt.
- 2) veiklą vykdančio subjekto perėmimą. Tai situacija, kai verslo perdavėjas, o reorganizacijos atveju ir įgijėjas, yra juridinis asmuo. Toks perdavimas – tai dalyvavimo teisių, suteikiančių verslą vykdančio juridinio asmens kontrolę, įsigijimas, o reorganizacijos atveju – verslą vykdančio juridinio asmens prijungimas prie „įgijėjo“. Šiai grupei apibūdinti siūlomas akcijų sandorio (angl. *share deal*) terminas²⁴⁰.

Lyginant F. R. Younson ir V. Bitės pasiūlytas verslo perdavimo būdų klasifikacijas, galima pastebėti, kad autoriai skirtingai vertina sandorius, kuriais perduodamas materialusis turtas. F. R. Younson veiklos perdavimo sandorius (angl. *business transfer*) ir turto perdavimo sandorius (angl. *asset transfer*) išskiria į dvi skirtingas grupes, nurodydamas, kad pastarojo tipo

²⁴⁰ BITĖ, Virginijus. Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnostavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei. *Jurisprudencija*, 2010, 2(120), p. 357-378. ISSN 1392-6195.

sandoriais perduodamas turtas tėra materialūs ištekliai, kurių nesieja tokie tarpusavio ryšiai, kad tuos išteklius būtų galima laikyti veikiančiu subjektu (angl. *going concern*). V. Bitė šiuos sandorius sujungia į vieną grupę, t. y. materialiojo turto perdavimo savaime nelaiko galimu verslo perdavimo būdu, o visus sandorius, kai verslas įsigijamas ne įsigijant veiklą vykdančio subjekto valdymo teises, priskiria verslo veiklos perdavimo sandoriams.

Tokių nuomonių išsiskyrimą, manytina, lemia skirtingas požiūris, kas laikytina verslu. Verslą suvokiant kaip veiklą, o verslo perdavimą, V. Bitės žodžiais, kaip ekonominio verslo valdytojo pasikeitimą, turto perdavimo ar licencijos perdavimo sandorius išskirti kaip savarankiškus verslo perdavimo būdus netikslinga.

Verslo veiklos pobūdis savaime apibrėžia išteklius, priemones, be kurių tą veiklą vykdyti būtų neįmanoma. Tas pats turtas gali būti tiek verslo veiklos pagrindas, leidžiantis teigti, jog turto visumos perdavimas prilygsta veikiančio subjekto perdavimui, tiek gali būti tik papildoma, esminės reikšmės verslo veiklai vykdyti, jos tęstinumui neturinti priemonė. Taip pat vertintinas ir licencijos perdavimas.

Todėl tais atvejais, kai materialusis turtas ar licencija yra esminiai verslo veiklos vykdymo elementai, o jų perdavimas kartu su kitais ištekliais prilygsta veikiančio subjekto perdavimui, tokie sandoriai gali būti priskiriami F. R. Younson išskiriamai „verslo perdavimo sandorių“ grupei arba, V. Bitės siūlymu, priskiriami prie tokių verslo perdavimo būdų, kai perduodama veikla. Tuo atveju, kai tiesiog perleidžiamas turtas ar licencija ir jie patys savaime nėra tokie reikšmingi verslo veiklai, kad juos būtų galima prilyginti pačiam verslui ir teigti, kad juos perleidžiant yra perleidžiamas veikiantis subjektas, tokie sandoriai nėra laikytini vienu iš verslo perleidimo būdų, nes, sudarius tokius sandorius, nepasikeičia ekonominio verslo valdytojas.

Pažymėtina, kad teisės praktikai, tiek mokslininkai, kalbėdami apie verslo perdavimą, linkę skirti du verslo perdavimo būdus, įvardydamies juos kaip turto sandorių (angl. *asset deal*) kelią ir akcijų įsigijimo (angl. *share deal*)

kelia²⁴¹. Šis verslo perdavimo būdų klasifikavimas iš esmės atitinka V. Bitės pasiūlytą klasifikaciją į būdus, kuriais perduodama verslo veikla, ir būdus, kuriais perleidžiamas verslo veiklą vykdomasis subjektas. Vis dėlto, nors verslo perdavimo būdų įvardijimas kaip turto ir akcijų sandorių yra plačiai paplitęs ir dažnai vartojamas, manytina, kad nėra teisinga galimo verslo perleidimo objektu įvardyti tik turtą ar akcijas.

Teisingumo Teismo praktikoje ne kartą verslo perleidimu pripažinti atvejai, kai materialusis turtas apskritai nebuvo perduodamas ar jo dalis buvo nedidelė, todėl žodžio „turtas“ akcentavimas pasirenkant jį tam tikrai verslo perleidimo sandorių grupei apibrėžti gali būti klaidinantis ir tiesiog nebeatitinkantis teisinės ir ekonominės realybės, nes materialusis turtas gali būti nereikšmingas verslo vykdymo elementas. Tokių galimų neatitikčių Virginijaus Bitės pasiūlytas bendresnis verslo perleidimo būdų įvardijimas išvengia.

Lietuvių autoriai siūlo ir kitokių verslo perleidimo būdų klasifikacijų. Darbo santykių stabilumo principą perduodant verslą analizuojančio V. Mačiulaičio teigimu, daugelio Europos valstybių, tarp jų ir Lietuvos, nacionalinė teisė nereglamentuoja, kokie yra įmonės, verslo ar jų dalių perdavimo būdai, tačiau jie paprastai nusistovi pagal kiekvienos valstybės nacionalinę praktiką. V. Mačiulaitis siūlo, atsižvelgiant į įmonės, verslo ar jų dalių perdavimo būdus, verslo perdavimus klasifikuoti pagal perdavimo prigimtį į šias grupes:

- 1) įmonės, verslo ar jų dalių perdavimas reorganizuojant juridinį asmenį;
- 2) įmonės, verslo ar jų dalių perdavimas teisinių sutarčių pagrindu;
- 3) paslaugų teikimo perdavimas (funkcinių paslaugų perdavimas)²⁴².

²⁴¹ PFEIFFER, Gero; TIMMERBEIL, Sven; JOHANNESDOTTER, Frederik. *International Asset Transfer: An Overview of the Main Jurisdictions. A Practitioner's Handbook*. 1st edition. Berlin: De Gruyter Recht, 2009, p. 1. ISBN-13: 978-3899494822. JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, Asta. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*. Daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, p. 25.

²⁴² MAČIULAITIS, Vilius. Darbo santykių stabilumo principo užtikrinimas perduodant įmonę, verslą ar jų dalis. *Socialinių mokslų studijos*, 2012, 4(2), p. 563–564. ISSN 2029-2236.

Vis dėlto, autorės nuomone, galima diskutuoti dėl tokio klasifikavimo mokslinio pagrįstumo. Pavyzdžiui, abejotina, ar „įmonės, verslo ar jų dalių perdavimo teisinių sutarčių pagrindu“ grupei negalėtų būti priskirta „paslaugų teikimo perdavimo“ grupė, kuriai taip pat būdingas konsensualinis pobūdis. Taip pat manytina, kad remiantis pasiūlyta verslo perdavimo būdų klasifikacija perdėtai akcentuojamos teisinės sutartys. Galima sutikti, kad teisinės sutartys, tokios kaip įvardija klasifikacijos autorius – pirkimo-pardavimo, nuomos, panaudos ar dovanojimo – gali būti pripažįstamomis sutartimis, kuriomis perleidžiamas verslas. Tačiau įvardijus, kad verslas gali būti perleidžiamas teisinėmis sutartimis, šitaip akcentuojant sutartinį verslo perleidimo pobūdį, kyla klausimas, ar šalia autoriaus įvardytų grupių neturėtų atsirasti, o gal ir dalį jų pakeisti, tokia grupė, pavyzdžiui, „verslo perleidimas ne sutarčių pagrindu“. Manytina, kad V. Mačiulaičio pasiūlytas klasifikavimas ne tiek pasiūlo verslo perdavimo būdų sugrupavimą, kiek įvardija teises formas, kuriomis vienas ar kitas verslo perleidimo būdas gali būti įgyvendintas.

Apžvelgiant nagrinėtus autorių požiūrius į verslo perdavimo būdus, galima apibendrinti, kad verslo perdavimas kaip teisinis reiškinytis aiškinamas orientuojantis į ekonominį rezultatą. Siūlomų verslo perdavimo būdų klasifikavimo pagrindu laikomas objektas, kurį perdavus gali būti pasiektas ekonominis verslo perdavimo rezultatas. Nors įvardijama įvairi verslo perdavimo būdų klasifikacija, vis dėlto tiek teisės mokslininkai, tiek praktikai iš esmės sutinka dėl verslo perdavimo būdų išskyrimo į dvi pagrindines grupes – verslo veiklos perleidimą ir verslą vykdančio subjekto perleidimą.

Laikantis šios pozicijos, kad visus verslo perdavimus galima suskirstyti į dvi grupes – perdavimus, kuriais perduodama verslo veikla, ir tuos, kuriais perduodamas verslo veiklą vykdančio subjekto, tikslinga nagrinėti, koks tokios klasifikacijos santykis su Direktyvoje 2001/23/EB vartojamais terminais „teisinis perdavimas“ ir „susijungimas“.

3.1. Verslo veiklos perdavimas

3.1.1. Verslo veiklos perdavimas teisinio perdavimo būdu

Pirmą kartą Teisingumo Teismas ėmėsi aiškinti teisinio perdavimo sąvokos apibrėžtį 1985 m., teikdamas prejudicinį sprendimą *Abels*²⁴³ byloje, taigi praėjus 8 metams nuo Direktyvos 77/187/EEB priėmimo. Šios bylos dėmesio centre buvo direktyvos galimo taikymo verslo perdavimams, įvykstantiems, kai verslo perdavėjas yra nemoki bendrovė, klausimas²⁴⁴. Teismas turėjo pasisakyti dėl direktyvos galimo taikymo įmonių likvidavimo atveju ir kai verslo perdavėjui yra taikoma Nyderlandų Karalystėje egzistuojanti „surseance van betaling“ procedūra. Šios procedūros metu teismo sprendimu sustabdomas nemokios bendrovės skolų mokėjimas, siekiant atkurti įmonės mokumą bei išsaugoti įmonės turtą, o šių tikslų nepavykus pasiekti, bendrovė pereidavo į likvidavimo procesą. Atsakymas į visus šiuos klausimus glūdėjo būtent termino „teisinis perdavimas“ apibrėžtyje.

Skirtingose valstybėse narėse perdavimai, vykdyti dalyvaujant nemokioms įmonėms, vertinti skirtingai. Vienose laikytasi pozicijos, kad ypatingas įmonės statusas ir tai, jog įmonę valdo pagal tam tikras teisės aktų nustatytas procedūras paskirtas administratorius, neturi jokios įtakos tokius sandorius vertinti kaip sutartinius, kuriuose šalys gali nustatyti susitarimo sąlygas. Kitose valstybėse tokie sandoriai buvo laikomi įvykstančiais tik dėl viešosios valdžios priimtų priemonių. Taigi, ieškodamas atsakymo į klausimą, ar nemokios įmonės gali patekti į direktyvos taikymo sritį, Teisingumo Teismas turėjo vertinti verslo perdavimo sandorių, kai verslo perdavėjas – nemoki įmonė, pobūdį bei konsensualumo reikšmę tokį sandorį priskiriant prie galimų verslo „teisinio perdavimo“ formų.

²⁴³ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1985 m. vasario 7 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-135/83, *Abels v. Bedrijfsvereniging voor de Metaalindustrie en de Electrotechnische Industrie*, European Court Reports, 1985, p. 469.

²⁴⁴ Direktyvoje 77/187/EEB jos taikymo galimybė nemokioms bendrovėms nebuvo aptarta, tai padaryta šią direktyvą pakeitusioje Direktyvoje 98/50/EB.

Atsakyti į šį klausimą Teisingumo Teismas pradėjo nuo lingvistinės direktyvos teksto analizės. Teismas atkreipė dėmesį, kad pats Direktyvos 77/187/EEB 1 straipsnio vertimas (konkrečiai – teisinio perleidimo sąvoka) į įvairias valstybių narių nacionalines kalbas tarpusavyje neviseškai sutampa. Dėl tokių prasminių skirtumų, Teismo nuomone, gali būti skirtingai suvokiama direktyvos taikymo apimtis.

Pavyzdžiui, „teisiniu perdavimu“ įvardyti direktyvos tekste vokiečių kalba buvo minimas terminas *vertragliche Übertragung*, prancūzų – *cession conventionnelle*, graikų – *snmssatikh ekxvrhsh*, italų – *cessione contrattuale* ir olandų – *overdracht krachtens overeenkomst*. Šiomis kalbomis sąvoka „teisinis perdavimas“ apibrėžė tik perdavimus, kylančius iš sutartinių santykių, tai verčia manyti, jog perdavimai, įvykdyti kaip administracinių priemonių taikymo ar teismo sprendimo rezultatas, nepatenka į direktyvos taikymo apimtį. O sąvokos „teisinis perdavimas“ vertimas į anglų (*legal transfer*) bei danų (*overdragelse*) kalbas minėtus atvejus apėmė.

Lingvistiniai Direktyvos 77/187/EEB vertimo į valstybių narių nacionalines kalbas skirtumai, kuriuos vėliau Teisingumo Teismas pripažino prejudiciniame sprendime, buvo pastebėti dar generalinio advokato Gordon Slyn išvadoje. Generalinis advokatas, išanalizavęs šiuos skirtumus, apibendrino, kad nemato priežasčių, dėl ko platesnė angliško termino „*legal transfer*“ versija turėtų būti pasirinkta kaip pagrindas aiškinti direktyvą, o dauguma direktyvos vertimų į valstybių narių nacionalines kalbas tokią sąvoką sieja tik su sutartiniais perdavimais²⁴⁵.

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad direktyvos apimties negalima nubrėžti vien remiantis tekstine direktyvos interpretacija, bet ją reikia nustatyti direktyvą vertinant sistemiškai, atsižvelgiant į jos vietą bei tikslus Europos bendrijos teisės sistemoje. Teismas pripažino, kad direktyva nėra taikoma verslo perdavimams, įvykstantiems įmonės likvidavimo procedūrų metu.

²⁴⁵ 1984 m. lapkričio 8 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-135/83, *Abels v. Bedrijfsvereniging voor de Metaalindustrie en de Electrotechnische Industrie*, European Court Reports, 1985, p. 471.

Tačiau taip pat pasisakė, kad nagrinėtos bylos atveju Nyderlandų Karalystėje egzistuojantis „*surseance van betaling*“ procesas, kitaip nei įmonių likvidavimo procedūra, nors abiem šiems procesams yra būdingas tas pats teisminis pobūdis, vis dėlto patenka į direktyvos taikymo apimtį. Pirma, dėl to, jog teismo galimybė ir pagrindai imtis tokios įmonės priežiūros yra gerokai labiau apriboti, o antra – tokios procedūros pirminis tikslas yra, kai tai įmanoma, kolektyvinių skolų mokėjimo sustabdymo priemonėmis užtikrinti įmonės veiklos tęstinumą.

Taigi galima spręsti, kad Teisingumo Teismas atmetė generalinio advokato pasiūlymą direktyvą aiškinti siauriau, numatant, jog į direktyvos taikymo apimtį patenka tik grynai sutartinės prigimties santykiai. Tai, kad tiek generalinis advokatas, tiek teismas pripažino esant tuos pačius prasminius „teisinio perdavimo“ vertimų į valstybių narių kalbas skirtumus, tačiau priėjo prie skirtingos išvados dėl poreikio plečiamai interpretuoti šią sąvoką, atskleidė Teisingumo Teismo siekį plėsti ir pačią verslo perleidimo sampratą.

Teismo pozicija *Abels* byloje davė pradžią plačiai sąvokos „teisinis perdavimas“ interpretacijai, kuri reiškia, kad, nors verslo perleidimui būdingas konsensualinis pobūdis, pats verslo perdavimas gali įvykti ne tik remiantis sutartimi. Šios pozicijos teismas laikėsi ir vėlesnėse bylose.²⁴⁶

1992 m. Teisingumo Teismas teisinio perdavimo sąvokos aiškinimą išplėtė pasisakydamas, kad pati sąvoka „teisinis perdavimas“ apima ir tuos atvejus, kai viešosios valdžios subjektas nusprendžia nutraukti vieno juridinio asmens subsidijavimą, todėl to juridinio asmens veikla visiškai nutraukiama, ir tokį subsidijavimą perduoda kitam juridiniam asmeniui, siekiančiam panašių tikslų kaip ir tas, kuriam subsidijavimas buvo nutrauktas. Teismas taip pat užsiminė, kad vienose valstybėse subsidija skiriama vienašaliu skiriančiojo

²⁴⁶ Visgi galima pastebėti, jog sąvokos „*legal transfer*“ vertimo į skirtingas valstybių narių kalbas netikslumų pasitaikė ir vėliau. Pavyzdžiui, Teisingumo Teismo prejudiciniame sprendime *Krarenberg* byloje „*legal transfer*“ verčiamas kaip „perdavimas pagal sutartį“. Žr. Teisingumo Teismo 2009 m. vasario 12 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. 466/07, *Dietmar Klarenberg v. Ferrotron Technologies GmbH*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2009 I-00803, 4, 5, 38 paragrafai.

sprendimu, kitose pasirašomos subsidijavimo sutartys, leisdamas suprasti, kad direktyvai taikyti pasirinktas perleidimo būdas neturi įtakos²⁴⁷.

1996 m. Teisingumo Teismas teisinio perdavimo sąvokos aiškinimą išplėtė pažymėdamas, kad teisiniam perdavimui įvykti **nebūtinai tiesioginiai sutartiniai verslo perdavėjo ir perėmėjo santykiai**²⁴⁸. Teisingumo Teismo praktikoje²⁴⁹ toks plečiamas aiškinimas lėmė, jog situacija, kai įmonė A nutraukė sutartį su paslaugų teikėju B ir sudarė naują sutartį su paslaugų teikėju C (kaip pavaizduota 2 paveikslo 1 scheme), buvo pripažinta sudariusi prielaidas verslo perdavimui tarp B ir C įmonių, nors patys paslaugų tiekėjai tarpusavyje jokių sutartinių santykių neturėjo. Vėliau toks požiūris buvo dar išplėstas, Teisingumo Teismui pripažinus, jog net ir situacija, kai įmonei A nutraukus sutartį su paslaugų teikėju B, pastarasis nutraukia sutartį su trečiuoju subjektu D, kurį paslaugų teikėjas B samdė įmonei A aptarnauti, taip pat sudarė prielaidas verslo perdavimui tarp D ir C, nors vėlgi sutartinių santykių tarp šių įmonių nebuvo (2 paveikslo 2 schema). Galiausiai pažymėtina, kad, remdamasis Teisingumo Teismo praktika, Norvegijos Aukščiausiasis Teismas²⁵⁰ nuėjo dar toliau, pripažindamas²⁵¹, kad galimas verslo perdavimo tarp 2 paveikslo 3 scheme raidėmis D ir E pavaizduotų įmonių, kai šios įmonės neturi jokių sutartinių santykių, o tėra paslaugų teikimo konkursą pralaimėjusios įmonės B ir naujai laimėjusios įmonės C subrangovai. Taigi schemas, kai įmonės, laimėjusios konkursą kaip subrangovą samdo trečiąją

²⁴⁷ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1992 m. gegužės 19 d. prejudicinis sprendimas byloje C-29/91, *Dr Sophie Redmond Stichting v. Hendrikus Bartol and others*, Reports of Cases, 1992, I-03189, 21 paragrafas.

²⁴⁸ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1996 m. kovo 7 d. prejudicinis sprendimas jungtinėje byloje C-171/94 ir C-172/94, *Albert Merckx and Patrick Neuhuys v. Ford Motors Company Belgium SA*, Reports of Cases, 1996, I-01253, 30 paragrafas.

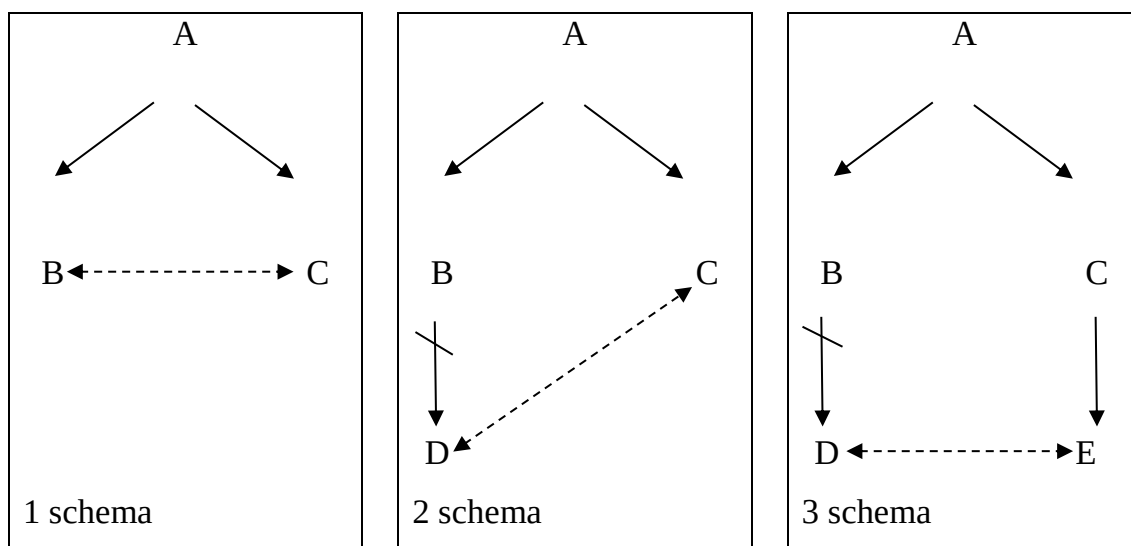
²⁴⁹ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1996 m. kovo 7 d. prejudicinis sprendimas jungtinėje byloje C-171/94 ir C-172/94, *Albert Merckx and Patrick Neuhuys v. Ford Motors Company Belgium SA*, Reports of Cases, 1996, I-01253; Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2002 m. sausio 24 d. prejudicinis sprendimas byloje C-51/00, *Temco Service Industries SA v Samir Imzilyen and Others*, Reports of cases, 2002, I-00969.

²⁵⁰ Norvegija, nors ir ne Europos Sąjungos valstybė narė, tačiau yra perkėlus Direktyvos 2001/23/EB nuostatas į savo nacionalinę teisę kaip Europos ekonominės erdvės narė.

²⁵¹ JOHANSEN, André Istad. Supreme Court, shunning distinction between capital and labour intensive, applies „Spijkers criteria“ comprehensively. *European Employment Law Cases*. 2010/ August. Hague: Sdu Uitgevers, p. 4-5. ISSN 1877-9107.

šali, o tai dažnai nutinka dėl priežasčių, susijusių su finansine apskaita ir nekonkuravimo susitarimais, nepadės išvengti verslo perdavimo konstatavimo rizikos.

2 pav.

Sudaryta autorės

2007 m. grįžęs prie teisinio perdavimo sąvokos analizės Teisingumo Teismas pasisakė²⁵², kad teisinio perdavimo sąvokos aiškinimas susijęs su paties teisinio dokumento, pagal kurį vykdomas perdavimas, forma. Kitaip tariant, Teismo teigimu, teisinio perdavimo sąvoka, atsižvelgiant į aplinkybes, apima rašytinį ar žodinį perdavėjo ir perėmėjo susitarimą dėl asmens, atsakingo už atitinkamo ūkio subjekto veiklą, pasikeitimo arba net ir nebylų susitarimą, sudarytą praktinio bendradarbiavimo, parodančio bendrą ketinimą įvykdyti tokį pakeitimą, pagrindu. Taigi galima pažymėti, kad Teismas ir toliau plačiai aiškino teisinio perdavimo sąvoką, nenumatydamas jai jokių griežtų formos reikalavimų.

Teisinio perdavimo sąvokos apibrėžties klausimą yra trumpai apibendrinusi C. Barnard. Jos nuomone, sąvoka „teisinis perdavimas“

²⁵² Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2007 m. rugsėjo 13 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-458/05, *Mohamed Jouini and Others v. Princess Personal Service GmbH (PPS)*, Reports of Cases, 2007, I-07301.

apibrėžia perdavimo metodą²⁵³. Ryšium su tuo galima kelti kitą klausimą. Jei Direktyvoje 2001/23/EB numatoma, kad verslo perdavimas gali įvykti arba kaip teisinio perdavimo, arba susijungimo padarinys, ar galima teigti, kad „teisinis“ metodas būdingas tik teisiniam perdavimui?

Manytina, nors direktyvos tekste žodis „teisinis“ nekartojamas prieš įvardijant antrąjį perdavimo priežastį – susijungimą, vis dėlto jį galima laikyti numanomu, nes direktyvoje kalbama ne apie materialų, o teisinį įmonės susijungimą. Todėl, sutinkant su C. Barnard mintimi, bet ją kiek išplečiant, galima teigti, kad teisinis metodas būdingas abiem, tiek teisinio perdavimo, tiek susijungimo atvejais. Remiantis Teisingumo Teismo išaiškinimu *Abels* byloje, žodis „teisinis“ pabrėžia bet kurios iš pasirinktų teisinių formų perdavimui įvykdyti tinkamumą, t. y. užtenka, kad perdavimas vyksta naudojantis teisinėmis priemonėmis.

Iš Lietuvos mokslininkų apie teisinio perdavimo sąvokos apibrėžtį esmingiau yra pasisakiusi I. Mačernytė-Panomariovienė. Jos teigimu, teisinį perdavimą galima suprasti tik esant sutarties, įstatymo pagrindui. Mokslininkė žodžio „perdavimas“ apibrėžimą aiškina²⁵⁴ naudodamasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje²⁵⁵ pateikta „perleidimo“ definicija, remiantis kuria, sąvoka „perleidimas“ yra apibendrinanti, reiškianti nuosavybės teisės perdavimą kitam asmeniui, taip pat vienas iš būdų įgyvendinti savininkui savo disponavimo teisę tiek už atlyginimą, tiek neatlygintinai. Perleidimo teisė, pasak Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, gali būti įgyvendinta pasitelkus įvairias sandorių rūšis: pirkimo-pardavimo, dovanojimo, mainų ir kt. Mokslininkė apibendrina, kad įmonės ar verslo perdavimas – tokia procedūra, kai įmonės arba verslo plėtrai naudojamas turtas ir kiti nematerialūs objektai bei daiktai,

²⁵³ BARNARD, Catherine. *EU Employment Law*, Fourth Edition. United Kingdom: Oxford University Press, 2012, p. 584. ISBN 9780199692927.

²⁵⁴ MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ, Ingrida. Verslo / įmonės arba jų dalių perdavimo samprata taikant direktyvos „Dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo“ nuostatas. *Teisės problemos*, Nr. 3 (53) 2006, p. 35.

²⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-113/2003, *LUAB korporacija „Lietverslas“ v. E.Grakauskas*, kat. 15.2.1.1; 15.2.2.8; 21.2.2.1; 21.2; 22.1; 41; 94.1; 103.

darbuotojai, licencijos ir kt. pereina nuosavybės teise sutarties ar susijungimo pagrindu kitam darbdaviui²⁵⁶.

Vis dėlto reikia pažymėti, kad minėta byla, kurioje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nagrinėjo sąvokos „perleidimas“ apibrėžtį, buvo nagrinėta ne verslo perdavimo temos kontekste, todėl, manytina, kad teismo pateikto apibrėžimo negalima laikyti universaliu, tinkamu aiškinti teisinį perdavimą pagal Direktyvą 2001/23/EB. Vėlesnė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika²⁵⁷, kai teismas nagrinėjo jau konkrečiai su verslo perdavimo reglamentavimu susijusius klausimus, *expressis verbis* paneigė nuosavybės teisės perėjimo reikšmę, konstatuojant verslo perdavimą.

V. Bitė pažymi, kad autoriai J. Kiršienė ir K. Kerutis sąvokas „perleidimas“ ir „perdavimas“ aiškina vieną per kitą ir siūlo siejant su verslo perdavimu jas laikyti sinonimais. Tačiau, jo nuomone, sąvoka „perleidimas“ yra tiesiogiai susijusi su nuosavybės teisės perėjimu kitam asmeniui, o sąvoka „perdavimas“ gali žymėti ne tik objekto perdavimą kito asmens nuosavybėn, bet ir objekto perdavimą valdyti, naudoti, nepereinant nuosavybės teisei²⁵⁸.

Autorė sutinka su V. Bitės pozicija, nes, jei verslo perdavimo sąvoka bus aiškinama ją siejant su nuosavybės teisės perleidimu, t. y. teigiant, kad perduodant verslą visada perduodama nuosavybės teisė į tam tikrus verslo veiklai vykdyti būtinus objektus, verslo perdavimo samprata būtų pernelyg susiaurinta. Tada į normos taikymo apimtį nepatektų, pavyzdžiui, įmonės nuomos sutartis, nes nuomos sutartimi nuosavybės teisė į įmonei priklausančią turtą nėra perleidžiama. Kartu tai neatitiktų tiek Teisingumo Teismo praktikoje pateiktų išaiškinimų, tiek ir naujojo Darbo kodekso 51 straipsnio 3 dalies

²⁵⁶ MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ, Ingrida. *Darbuotojų teisių įgyvendinimas darbdavio nemokumo atvejais*. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011, p.148.

²⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje A.M. v. savivaldybės įmonė „Vilniaus miesto būstas“, Nr. 3K-3-223/2012, kat. 11.9.7; 11.9.10.6; 11.9.13; 95.3 (S).

²⁵⁸ BITĖ, Virginijus. *Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas kaip verslo perleidimo būdas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai. Teisė (01s). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 16–17.

(senojo Darbo kodekso 138 straipsnio 2 dalies) teiginio, jog darbuotojų garantijoms taikyti nėra svarbus verslo perdavimo teisinis pagrindas.

Apibendrinant, galima pritarti Julian Titzze, teigiančiam, jog sąvoka „teisinis perdavimas“ yra neaiški, o jos interpretavimas smarkiai kito, kol galiausiai Teisingumo Teismas suformulavo požiūrį, kad teisinis perdavimas turi būti suvokiamas plačiai,²⁵⁹ nesiejant jo nei su nuosavybės teisės perleidimu, nei su konkrečiais perdavimo juridinio įforminimo reikalavimais. Toks požiūris leido į teisinio perdavimo sampratą sutalpinti įvairias verslo perdavimo įgyvendinimo teisinės formas – sandorį, administracinį aktą, teismo sprendimą. Toks liberalus požiūris buvo būtinas, siekiant užtikrinti realų tiek Direktyvoje 77/187/EEB, tiek vėliau Direktyvoje 2001/23/EB numatytų garantijų darbuotojams įgyvendinimą, užkertant kelią netaikyti šių garantijų vien dėl formalių su verslo perdavimo įgyvendinimo teisine forma susijusių priežasčių. Toliau aptariamos dažniausiai pasitaikančios verslo perdavimo įgyvendinimo teisinės formos, priskirtinos verslo perdavimui teisinio perdavimo būdu.

3.1.1.1. Sandoriai kaip verslo perdavimo įgyvendinimo teisinė forma

Turbūt dažniausiai pasitaikanti teisinio perdavimo, kaip verslo perdavimo būdo, įgyvendinimo teisinė forma – sandoris.²⁶⁰ Pažymėtina, kad verslo perdavimas remiantis sandoriu gali įvykti tiek, kai sandorio šalys supranta ir siekia Direktyvos 2001/23/EB reglamentuojamų verslo perdavimo padarinių, t. y. kai sandorio dalykas yra šalių nustatoma verslo perdavimo tvarka ir sąlygos, pavyzdžiui, verslo pirkimo-pardavimo sutarties atveju. Tačiau verslo perdavimas remiantis sandoriu gali įvykti ir tada, kai sandorio šalys nesupranta ir nesiekia, kad jų sudarytas sandoris patektų į Direktyvos 2001/23/EB

²⁵⁹ TITZE, Julian. Service Provision Changes – Lessons for the Continent? *European Labour Law Journal*, Volume 6 (2015), No. 3, p. 241. ISSN 20319525.

²⁶⁰ PETRYLAITĖ, Daiva, DAVULIS, Tomas, PETRYLAITĖ, Vida. *Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos darbo teisėje*. Vilnius: Registrų centras, 2008, p. 266. ISBN 9789955300434.

reguliavimo apimtį, nors sandorio turinys ir aplinkybių visuma rodo faktiškai įvykusį verslo perdavimą. Tarp tokių atvejų, kai sandorio šalims gali būti sunku identifikuoti, kad jų sudarytas sandoris pateks į Direktyvos 2001/23/EB reguliavimo apimtį, paminėtini šie dažniausiai pasitaikantys atvejai.

Nuomos sandoriai

Viena iš teisinio perdavimo formų Teisingumo Teismo praktikoje yra pripažinta įmonės nuoma. Pavyzdžiui, byloje *Ny Mølle Kro*²⁶¹ Teisingumo Teismas turėjo įvertinti, ar Direktyva 77/187/EEB taikoma perdavimui, kai išnuomojamos įmonės veikla buvo laikinai sustabdyta ir todėl įmonė perdavimo metu neturėjo darbuotojų, taip pat, ar turi reikšmės direktyvai taikyti tai, kad įmonės veikla buvo sustabdoma reguliariai tam tikram laikotarpiui dėl jos sezoninio pobūdžio. Teismas pripažino, kad įmonės veiklos sustabdymas ne sezono metu neturi būti tapatinamas su visišku įmonės veiklos nutraukimu. Taigi laikinas veiklos sustabdymas ir to nulemtas darbuotojų neturėjimas patys savaime nėra pakankama priežastis netaikyti Direktyvos 77/187/EEB, kai perduodama tokią veiklą sustabdžiusi įmonė.

Savo fabula labai panašioje byloje *Harry Berg ir Johannes Theodorus Maria Busschers v. Ivo Martin Besselsen*²⁶² Teisingumo Teismas taip pat išaiškino, kad Direktyva 77/187/EEB taikoma ne tik tokiam perdavimui, kuris vyksta nutraukus nuomos sutartį šalims dėl to susitarus, bet ir sutartį nutraukiant teismo sprendimu. Šioje byloje teismas išplėtė Direktyvos 77/187/EEB taikymo sritį, nes iki šio sprendimo buvo laikoma, jog direktyva taikoma tik tokioms teisinio perdavimo formoms, kurių pagrindas yra šalių susitarimas.

²⁶¹ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1986 m. gruodžio 17 d. prejudicinis sprendimas byloje 287/86, *Landsorganisationen i Danmark for Tjenerforbundet i Danmark v. Ny Mølle Kro*, European Court Reports, 1986, p. 5465.

²⁶² Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1988 m. gegužės 5 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-145/87, *Harry Berg and Johannes Theodorus Maria Busschers v. Ivo Martin Besselsen*, Reports of Cases, 1988, p. 2559, 19 paragrafas.

Paminėtina ir *Foreningen af Arbejdslere i Danmark v. Daddy's Dance Hall A/S*²⁶³ byla, kurioje išaiškinta, jog pats faktas, kad perdavimas vyksta dviem etapais, t. y. iš pradžių įmonė grįžta nuomotojui, o pastarasis ją vėl išnuomoja, nelemia direktyvos netaikymo, jei išnuomojama įmonė kaip ekonominis vienetas (angl. *economic unit*) išlaiko veiklos tapatumą.

Paslaugų sandoriai

Paslaugų pirkimo sutartis, kaip galimas įmonės ar verslo dalies perdavimo būdas, Teisingumo Teismo nagrinėtas byloje *Anne Watson Rask and Kirsten Christensen v. Iss Kantineservice A/S*²⁶⁴. Pagal šios bylos fabulą, viena įmonė sutartimi patikėjo kitai savo rizika už tam tikrą mėnesinį mokestį valdyti iki tol pačios perdavėjos naudotą valgyklą bei teikti pirmosios įmonės darbuotojams maitinimo paslaugas. Naujajam paslaugos teikėjui ne tik buvo perleistas ankstesnis personalas, bet ir be jokio mokesčio suteiktos pardavimo ir gamybos patalpos, reikiama įranga, elektra, šildymas ir telefonai, nemokamai išvežamos atliekos. Perėmėjas įsipareigojo apmokyti personalą ir tęsti maitinimo veiklą. Pasisakęs, kad negalima Direktyvos 77/187/EEB taikymo eliminuoti vien remiantis faktu, kad perduota veikla įmonėje yra šalutinė, nesusijusi su vykdoma pagrindine veikla, nei tuo, jog ji vykdoma išimtinai perdavėjo naudai už nustatytą mokestį, Teisingumo Teismas pripažino, kad remiantis sudaryta sutartimi buvo perduotas verslas.²⁶⁵

Taip pat paminėtinas ir rezonansiniu laikytinas Teisingumo Teismo prejudicinis sprendimas byloje *Christel Schmidt v. Spar und Leihkasse der*

²⁶³ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1988 m. vasario 10 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-324/86, *Foreningen af Arbejdslere i Danmark v. Daddy's Dance Hall A/S*, European Court Reports, 1988, p. 739, 10 paragrafas.

²⁶⁴ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1992 m. lapkričio 12 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-209/91, *Anne Watson Rask and Kirsten Christensen v. Iss Kantineservice A/S*, Reports of Cases, 1992, I-05755.

²⁶⁵ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1992 m. lapkričio 12 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-209/91, *Anne Watson Rask and Kirsten Christensen v. Iss Kantineservice A/S*, Reports of Cases, 1992, I-05755, 17 paragrafas.

*früheren Ämter Bordesholm, Kiel und Cronshagen*²⁶⁶, kuriame teismas įvardijo, kad net tokia situacija, kai įmonė sudaro sutartį dėl valymo paslaugų, kai jas iki sutarties sudarymo teikė vienintelis įmonės darbuotojas, pirkimo gali to darbuotojo atžvilgiu būti prilyginama verslo dalies perdavimui.

Verslo perdavimu pripažinta ir situacija, Teisingumo Teismo nagrinėta byloje *Carlito Abler and Others v. Sodexho MM Catering Gesellschaft mbH*²⁶⁷, kai ligoninė pirko ligonių maitinimo paslaugas iš vienos įmonės, o ši naudojo ligoninei priklausančiomis patalpomis ir maitinimo paslaugoms teikti reikalinga įranga, tačiau maitinimo paslaugų teikimo sutartis buvo nutraukta ir sudaryta su kita bendrove, toliau tęsusia maitinimo paslaugų teikimą analogiškomis sąlygomis, nors ir neperėmusia nė vieno ankstesnio paslaugų teikėjo darbuotojo.

Pirkimo-pardavimo sandoriai

Iš pirmo žvilgsnio pirkimo-pardavimo sandoris gali atrodyti vienas akivaizdžiausių verslo perdavimo būdų, vis dėlto teismų praktika rodo, kad tam tikros problematikos esama. Viena iš tokių situacijų, kuriomis šalys neįvertina verslo perdavimo galimybės, kai sandoriai sudaromi privatizuojant valstybei ar savivaldybei priklausančią turtą. Šiuo aspektu paminėtina Slovakijos Aukščiausiojo Teismo nagrinėta byla, kurioje dėl tam tikrų aspektų turėjo pasisakyti net Slovakijos Konstitucinis Teismas.²⁶⁸

Remiantis bylos faktinėmis aplinkybėmis, ieškovas dirbo valstybei priklausančioje kasybos įmonėje. Ši įmonė buvo privatizuota, todėl visa įranga ir kiti išteklių parduoti naujai įsteigtai privačiai įmonei. Naujoji įmonė taip pat perėmė visas kasybos operacijas, valstybės turto nuomos teises, įdarbino dalį

²⁶⁶ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1994 m. balandžio 14 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-392/92, *Christel Schmidt v. Spar und Leihkasse der früheren Ämter Bordesholm, Kiel und Cronshagen*I, Reports of Cases, 1994, I-01311, 15 ir 20 paragrafai.

²⁶⁷ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2003 m. lapkričio 23 d. prejudicinis sprendimas byloje C-340/01, *Carlito Abler and Others v. Sodexho MM Catering Gesellschaft mbH, intervenier Sanrest Großküchen Betriebsgesellschaft mbH*, Reports of Cases, 2003, I-14023, 43 paragrafas.

²⁶⁸ KARTIKOVA, Beata. Supreme Court fails to identify transfer, Constitutional Court corrects error (SK). *European Employment Law Cases*. 2014/ November. Hague: Sdu Uitgevers, p. 13-14. ISSN 1877-9107.

senujų darbuotojų. Dėl šių pokyčių ieškovas prarado darbuotojo, dirbančio fiziškai ir protiškai sunkų bei pavojingą darbą, kategoriją, t. y. jis, Slovakijos socialinio draudimo agentūros vertinimu, prarado teisę į didesnę pensiją, nors jo darbo pobūdis nesikeitė.

Prielaidas tokiam ginčui sudarė Slovakijos įstatymuose įtvirtinta nuostata, remiantis kuria, ieškovas savo turėtą kategoriją būtų išsaugojęs tik tuo atveju, jei naujoji įmonė būtų laikoma kilusia iš valstybinės įmonės. Tokį kilimą iš valstybinės įmonės, remiantis Slovakijos teise, lemia tik trys situacijos – valstybinės įmonės sujungimas, prijungimas arba padalijimas. Pažymėtina, kad tik pirmosios instancijos teismas pripažino, jog darbuotojas turėjo išsaugoti savo kategoriją ir jos teikiamus pranašumus, o tiek apeliacinis, tiek Slovakijos Aukščiausiasis Teismas priėmė sprendimus, kuriais paneigė tokią ieškovo teisę. Šių teismų vertinimu, naujoji įmonė negali būti laikoma kilusia iš valstybinės įmonės, nes aptariama situacija neatitiko nė vieno iš trijų atvejų, kai laikoma, kad įmonė yra kilusi iš valstybinės įmonės.

Nepaisydamas nepalankių sprendimų, ieškovas kreipėsi į Slovakijos Konstitucinį Teismą su skundu dėl diskriminacijos. Konstitucinio Teismo vertinimu, formalus Aukščiausiojo Teismo požiūris į įstatymų gramatinį aiškinimą, kai nesigilinama į teisinio reguliavimo tikslus, konkrečių normų kilmę ir istorinį jų atsiradimo kontekstą, lėmė, jog ieškovas buvo antikonstitutiškai diskriminuojamas. Konstitucinis Teismas išreiškė poziciją, kad to būtų buvę išvengta, jei Slovakijos Aukščiausiasis Teismas būtų taikęs Slovakijos darbo kodekso nuostatas dėl verslo perdavimo. Kitaip tariant, Slovakijos Aukščiausiasis Teismas visų pirma turėjo vertinti, ar privatizavimas nelėmė verslo perdavimo, o verslo perdavimo konstatavimas atitinkamai būtų reiškęs, kad nebuvo jokio pagrindo keisti ieškovo kaip darbuotojo kategorijos. Taigi galiausiai Slovakijos Konstitucinis Teismas naikino Aukščiausiojo Teismo sprendimą ir byla buvo grąžinta toliau nagrinėti.

Kitas iš paminėtų atvejų, kai susiduriama su sunkumais identifikuoti įvykusį verslo perdavimą, – pirkimo-pardavimo sandorių sudarymas juridinio asmens likvidavimo procedūrų eigoje. Direktyvos 2001/23/EB 5 straipsnio 1

dalyje numatyta, kad direktyva netaikoma verslo perdavimui, jei perdavėjui taikomos bankroto arba kitos panašios procedūros, kurios pradėtos ketinant likviduoti perdavėjo turtą ir kurias prižiūri kompetentinga valstybės valdžios institucija. Taip pat valstybės narėms paliekama teisė savo nuožiūra tokią apsaugą suteikti. Taigi direktyva pripažįstama, kad įmonių likvidavimo atvejais gali vykti verslo teisinis perdavimas, bet dėl tam tikrų priežasčių Direktyvos 2001/23/EB numatyta apsauga darbuotojams nėra taikoma.

Pažymėtina, kad pirmieji klausimai, kurie apskritai buvo nacionalinių teismų skirti Teisingumo Teismui verslo perdavimo kontekste, buvo susiję su Direktyvos 77/187/EEB taikymu nemokiems subjektams. Pavyzdžiui, byloje *Abels v. Bedrijfsvereniging voor de Metaalindustrie en de Electrotechnische Industrie*²⁶⁹ ieškovas kreipėsi į nacionalinį teismą dėl neišmokėto atlyginimo, pinigų už atostogas bei jam priklausančių išmokų, kurias turėjo sumokėti nemokia pripažinta jį įdarbinusi įmonė, priteisimo. Pastaroji, paskelbus jos nemokumą, likvidacijos proceso metu buvo perleista kitai įmonei, perėmusiai didžiąją dalį ankstesnės įmonės darbuotojų.

Vertindamas direktyvos taikymo nemokiems subjektams galimybes, Teisingumo Teismas išskyrė du atvejus – kai yra sustabdytas nemokios įmonės skolų mokėjimas ir kai įmonė yra nemoki ir jai paskiriamas likvidatorius. Esminis šių situacijų skirtumas tas, kad antru atveju į procesą įsikiša nacionalinis teismas. Atsižvelgdamas į šį skirtumą, Teisingumo Teismas išaiškino, kad Direktyva 77/187/EEB nėra taikoma įmonių, verslo ar verslo dalies perdavimo atvejais, kai perdavėjas pripažintas nemokus. Tokiu atveju naujoji įmonės įgijėja perima ne tik įmonės turtą, bet ir jos skolas, kartu ir tas, kurių kyla iš darbo santykių, nesvarbu, kad jų atsirado iki perdavimo. Tačiau direktyva, teismo vertinimu, taikytina tais atvejais, kai perduodama įmonė teismo sprendimu yra sustabdžiusi skolų mokėjimą (angl. *judicial leave to suspend payment of debts*).

²⁶⁹ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1985 m. vasario 7 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. 135/83, *Abels v. Bedrijfsvereniging voor de Metaalindustrie en de Electrotechnische Industrie*, Reports of Cases, 1985, p. 469.

Verta paminėti ir bylą *Giuseppe d'Urso, Adriana Ventadori and othersi v. Ercole Marelli Elettromeccanica Generale SpA and others*²⁷⁰. Šioje byloje Italijos teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą prašydamas paaiškinti, ar Direktyva 77/187/EEB taikoma ir tiems perdavimams, kai įmonei paskirtas specialus administravimas. Pagal Italijos teisę, didelėms įmonėms, turinčioms kritinių sunkumų, teismas skiria specialų administravimą. Šis administravimas gali būti dvejopas. Vienu atveju administratorius skiriamas tik siekiant priverstinai likviduoti įmonę. Antru atveju nustatomas konkretus laikas, per kurį įmonė gali tęsti savo veiklą pagal specialų administratoriaus sudarytą planą, nustatantį, kurias įmonės veiklos sritis ketinama toliau plėtoti, o kurias perleisti.

Į šiuos skirtingus administratoriaus skyrimo tikslus Teisingumo Teismas atkreipė dėmesį teikdamas išaiškinimą, jis nurodė, kad taikyti ar netaikyti direktyvą lemia būtent tai, koku tikslu administratorius paskiriamas ir kokios apimties yra administracinė bei teisminė priežiūra, skiriant specialųjį administravimą. Jei nėra skiriama laiko, kada įmonė gali tęsti savo veiklą pagal specialų administratoriaus sudarytą planą, tada toks administravimas savo esme atitinka bankroto procedūrą, kai siekiama parduoti įmonės turtą ir padengti įmonės skolas jos kreditoriams, ir Direktyva 77/187/EEB neturi būti taikoma.²⁷¹

Administratoriaus paskyrimas, nustatant terminą, kai įmonė gali tęsti savo veiklą, iš esmės skiriasi nuo administravimo siekiant likviduoti dėl nemokumo. Pirmojo administravimo pobūdžio tikslas yra užtikrinti įmonės veiklos stabilumą, suteikiantį galimybę įmonei atsikurti ir toliau tinkamai tęsti veiklą. Taigi socialiniai ir ekonominiai tikslai, kurių siekiama paskiriant pirmojo tipo administravimą, būtų pažeisti, jei perleidžiant įmonę, verslą ar jo dalį darbuotojams nebūtų suteikiamos direktyvoje įtvirtintos garantijos. Vertinant iš nacionalinės teisės pozicijų, tokią situaciją, manytina, iliustruoja

²⁷⁰ Europos Bendrijos Teisingumo Teismo 1991 m. liepos 25 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-362/89, *Giuseppe d'Urso, Adriana Ventadori and othersi v. Ercole Marelli Elettromeccanica Generale SpA and others*, Reports of Cases, 1991, p. 4105.

²⁷¹ 23-26 sprendimo paragrafai.

įmonės restruktūrizavimo atvejis, nes restruktūrizacija yra siekiama juridiniams asmenims, turintiems finansinių sunkumų ir nenutraukusiems ūkinės komercinės veiklos, sudaryti sąlygas išsaugoti ir plėtoti jų veiklą, sumokėti skolas, kurių grąžinimas atidedamas restruktūrizavimo plane numatyta tvarka, ir išvengti bankroto²⁷².

Taigi, analizuojant Direktyvos 2001/23/EB taikymo galimybes juridinio asmens likvidavimo proceso metu, visų pirma pažymėtina, kad paties juridinio asmens likvidavimo atvejus galima suskirstyti į dvi grupes – įvykstančius dėl juridinio asmens bankroto ir dėl kitų priežasčių, nesusijusių su juridinio asmens mokumu. Tiek Direktyvos 2001/23/EB 5 straipsnio 1 dalies formuluotė, tiek ir Teisingumo Teismo praktika leidžia teigti, kad direktyvos taikymo ribojimas subjekto likvidavimo atveju yra aktualus tik tada, kai likvidavimas yra nulemtas subjekto nemokumo. Kitais atvejais, kai juridinis asmuo likviduojamas ne dėl jo nemokumo, likvidavimo proceso metu įvykstančio verslo perdavimo atžvilgiu Direktyva 2001/23/EB bus taikoma.

Vis dėlto Lietuvos teismų praktika atskleidžia, kad ir tais atvejais, kai likvidavimas įvyksta ne dėl nemokumo, teismai ne visada įvertina Direktyvos 2001/23/EB taikymo klausimą. Tokį teiginį iliustruoja Klaipėdos apygardos teismo nagrinėta byla²⁷³. Remiantis bylos faktinėmis aplinkybėmis, ieškovės dirbo vienoje iš laivų gamybos įmonių grupei priklausančioje bendrovėje. Akcininko sprendimu šią bendrovę nuspręsta likviduoti, todėl jai priklausantis turtas, kompiuteriai, serveriai, programinė įranga ir kt. buvo parduotas koncerno motininei įmonei. 32t du iš 42 likviduotos bendrovės darbuotojų jau kitą dieną įdarbino kita koncernui priklausanti bendrovė, kurioje šie darbuotojai tęsė iš esmės tą patį darbą. Be to, yra žinoma, kad sprendimo likviduoti įmonę priėmimo metu likviduojama įmonė turėjo septynias galiojančias sutartis su užsakovais, dalis teisių ir pareigų pagal šias sutartis

²⁷² Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 31-1012 (su pakeitimais ir papildymais).

²⁷³ Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugpjūčio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1413-460/2011, N. Ch., T. K., J. K., L. M., M. P. ir G. V. v. UAB „BALTIC ENGINEERING CENTRE“, kat. 11.9.10.6; 24.4; 27.8.2; 121.21(S).

trišalių sutarčių pagrindu buvo neatlygintinai perleistos taip pat kitai koncernui priklausančiai bendrovei. Atsižvelgdami į visa tai, ieškovai kreipėsi į teismą dėl jų neteisėto atleidimo, prašydami teismą pripažinti, jog aptariamam atveju iš tiesų įvyko juridinio asmens reorganizavimas, o ne likvidavimas.

Autorės nuomone, būtent toks ieškovų reikalavimo suformulavimas greičiausiai ir lėmė, kad ieškinys buvo nesėkmingas. Tiek ieškovai, tiek atsakovai, daugiausia dėmesio skyrė aiškintis, ar likviduojamos bendrovės akcininko sprendimas galėjo prilygti įmonės reorganizavimui. Tačiau nė viena iš šalių nekėlė klausimo, ar visų šių aplinkybių visuma neleidžia teigti, kad įvyko verslo perdavimas. Kitaip tariant, ieškovai neįvertino, kad senojo Darbo kodekso 138 straipsnyje numatyta teisė į darbo santykių tęstinumą yra užtikrinama ne tik įmonės reorganizavimo, bet ir kitais verslo perdavimą lemiančiais atvejais.

Pažymėtina, kad Klaipėdos apygardos teismas neįžvelgė, jog susiklosčiusi situacija galimai atitinka gana šablonišką verslo perdavimo schemą. Kadangi teismas neįžvelgė verslo perdavimo situacijos, byloje nebuvo plačiau nagrinėtas perduotos veiklos pobūdis ir kokie ištekliai buvo būtini tokiai veiklai vykdyti. Todėl negalima kategoriškai teigti, kad perduota veikla akivaizdžiai atitiko ūkio subjekto apibrėžimą pagal Direktyvą 2001/23/EB. Kita vertus, šalys neginčijo, kad koncernui priklausanti dukterinė įmonė perėmė daugumą kitos koncerno dukterinės įmonės darbuotojų, kurie tęsė identišką veiklą. Taip pat svarbios aplinkybės, kad pasikeitė tik juridinis perduoto turto savininkas, tačiau faktiniu šio turto naudotoju daugiausia tapo ta pati įmonė, kuri perėmė ir darbuotojus.

Nepaisant nesėkmės tiek pirmojoje, tiek apeliacinėje instancijoje, ieškovų argumentai buvo išgirsti Lietuvos Aukščiausiąjame Teisme²⁷⁴, kuris, nustatęs, jog teismai visiškai nevertino nagrinėtos situacijos verslo perdavimo aspektu, panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir grąžino bylą

²⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-40/2012, *N. Ch., T. K., L. M., M. P. ir G. V. v. UAB „Baltic engineering centre“*, kat. 11.9.7; 95.3; 125.7 (S).

nagrinėti iš naujo. Motyvuodamas tokią poziciją Lietuvos Aukščiausiasis Teismas plačiai rėmėsi verslo perdavimo sampratą aiškinančia Teisingumo Teismo praktika. Autorės nuomone, gausus Teisingumo Teismo praktikos citavimas, jos apibendrinimas, išskiriant ir įvardijant būtent aptariamai bylai galimai reikšmingus verslo perdavimo aspektus, leidžia teigti, kad nutartimi buvo siekiama plačiau išnagrinėti iki tol detaliai teismų praktikoje neliestą verslo perdavimo temą. Iš dalies galima įžvelgti siekį šią temą plačiau paaiškinti bylą nagrinėjusiems žemesnės instancijos teismams.

Kuriožiška, autorės nuomone, tai, kad net ir toks išplėstinis verslo perdavimo sampratos paaiškinimas nedavė teigiamų rezultatų. Bylai sugrįžus iš naujo nagrinėti į Klaipėdos apygardos teismą, teismas savo sprendimo nekeitė ir konstatavo, kad verslo perdavimas neįvyko²⁷⁵. Teismui svarbios pasirodė aplinkybės, kad darbuotojams buvo siūlytas darbas ir kitose įmonėse, o ne vien pas tariamą verslo perėmėją, be to, kai kurie darbuotojai darbo pasiūlymų atsisakė. Tai, kad perimti darbuotojai dirbo iš esmės tą patį darbą, teismui nepasirodė reikšminga, nes atsakovas tokį darbų pobūdžio identiškumą įtikinamai paaiškino. Teismui įtikinamas pasirodė argumentas, kad verslo perėmėjui, perėmus įsipareigojimus pagal kai kurias nebaigtas vykdyti sutartis, visiškai logiška, kad atitinkamos kvalifikacijos buvę darbuotojai su šiomis sutartimis dirbo ir perėję dirbti į kitą dukterinę bendrovę.

Klaipėdos apygardos teismui konstatavus, kad verslo perdavimas neįvyko, ieškovams teko dar kartą su kasaciniu ieškiniu kreiptis į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą, kuris dar kartą panaikino Klaipėdos apygardos teismo nutartį ir grąžino bylą nagrinėti iš naujo. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo vertinimu, teismai neištyrė, neišanalizavo ir nenustatė visų nagrinėjamam šalių ginčui tinkamai išspręsti būtinų aplinkybių, t. y. abiejų įmonių akcininkų teisinės padėties ir jų tarpusavio ryšių, abiejų įmonių valdymo tapatumo sąsajos per akcininkus ir vykdomos veiklos pobūdžio, taip pat įmonių atlikto

²⁷⁵ Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gegužės 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-811-125/2013, *N. Ch., T. K., L. M., M. P. ir G. V. v. UAB „Baltic engineering centre“*, kat. 11.9.10.6.; 27.8.2. (S).

klientų informavimo apie sutarčių ir veiklos vykdymą po bendrovės likvidavimo, nevertino viešų įmonės pareiškimų apie vykdomą įmonių integraciją, neįvertino perėjusių dirbti darbuotojų ir ieškovų specialybių ir jų atliekamų funkcijų²⁷⁶.

Nors šioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nepasisakė dėl Direktyvos 2001/23/EB 5 straipsnio 1 dalies nuostatos aktualumo nagrinėtos bylos kontekste, tačiau teismo išvalgos visiškai koreliuoja su pirmiau įvardytu apibendrinimu, išplaukiančiu iš minėto direktyvos straipsnio teksto ir jį aiškinančios Teisingumo Teismo praktikos analizės, jog direktyvos ribojimas subjekto likvidavimo atveju yra taikytinas tik tada, kai likvidavimas yra nulemtas subjekto nemokumo. Todėl verslo perdavimas, įvykęs likvidavimo kontekste, kai sprendimą likviduoti priima juridinio asmens dalyviai, kaip kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtos bylos atveju, turi lemti Darbo kodekso 138 straipsnio nuostatų veikimą.

Siekis keisti ydingą praktiką, kai juridinio asmens likvidavimo faktas vertinamas kaip neva ribojantis senojo Darbo kodekso 138 straipsnio taikymą, atsispindi ir kitoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byloje, nagrinėtoje pagal pareiškėjos, buvusios VŠĮ „Vilniaus butai“ darbuotojos, ieškinį²⁷⁷. Pareiškėja dirbo VŠĮ „Vilniaus butai“ būsto priežiūros vadybininke. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu SĮ „Vilniaus miesto būstas“ buvo perduotas valdyti patikėjimo teise VŠĮ „Vilniaus butai“ ilgalaikis ir trumpalaikis turtas bei įsipareigojimai. Likviduojamos VŠĮ „Vilniaus butai“ likvidatoriaus įsakymu ieškovė atleista iš darbo pagal senojo Darbo kodekso 136 straipsnio 1 dalies 6 punktą, t. y. likvidavus darbdavį. Ieškovė skundė jos atleidimą šiuo pagrindu, argumentuodama, kad jos atžvilgiu turėjo būti taikomas Darbo kodekso 138 straipsnis, nes tarp VŠĮ „Vilniaus butai“ ir SĮ „Vilniaus miesto būstas“ įvyko verslo perdavimas.

²⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-13/2014, *N. Ch., T. K., L. M., M. P. ir G. V. v. UAB „Baltic engineering centre“*, kat. 11.9.7; 11.9.10.6 (S).

²⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-223/2012, *A.M. v. Savivaldybės įmonė „Vilniaus miesto būstas“*, kat. 11.9.7, 11.9.10.6, 11.9.13, 95.3 (S).

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismams palaikius ieškovės reikalavimą, kasaciniuose skunduose SĮ „Vilniaus miesto būstas“ ir VŠĮ „Vilniaus butai“ siekė įrodyti, kad teismai neteisingai aiškino ir pritaikė Darbo kodekso 138 straipsnį, nes ieškovė atleista iš darbo ne dėl teisinio perdavimo ar sujungimo (perduodant įmonę, verslą arba įmonės ar verslo dalį kitam darbdaviui), o dėl to, kad nuspręsta likviduoti VŠĮ „Vilniaus butai“. Kasatorių teigimu, Direktyvoje 2001/23/EB ir DK 138 straipsnyje verslo perdavimo sąvoka siejama tik su įvairiomis įmonės reorganizavimo formomis, o ne su jos likvidavimu, todėl teismai, nenustatę, kad įvyko įmonės reorganizavimas, neturėjo pagrindo konstatuoti verslo perdavimo fakto.

Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas tinkamai identifikavo, kad pagal Teisingumo Teismo nuolatinę praktiką Direktyvos 2001/23/EB nuostatos turi būti taikomos ir tais atvejais, kai įmonei taikoma procedūra nesusijusi su jos turto panaikinimu (pavyzdžiui, bankroto procedūra) ir įmonė likviduojama ne dėl bankroto. Įmonės likvidavimo atveju nustačius, kad iš esmės buvo perimtas verslas ar jo dalis, įmonę ar jos dalį perėmęs subjektas kartu perima ir visus įsipareigojimus darbuotojams. Teismas išdėstė aiškią poziciją, kad Direktyvoje 2001/23/EB nustatytos garantijos darbuotojams yra taikomos visada, kai perimta įmonė ar jos dalis išlaiko savo identitetą ir toliau vykdo iki įmonės ar verslo (jų dalių) perdavimo vykdytas funkcijas. Todėl įmonės funkcijų perskirstymo įvardijimo „likvidavimu“ aplinkybė tuo atveju, kai byloje nustatoma, kad perimta įmonė, verslas (ar jų dalys) išlaiko savo identitetą, nepanaikina būtinybės taikyti Direktyvoje 2001/23/EB įtvirtintas garantijas.

Direktyvos 2001/23/EB taikymo problemiškumą, kai įmonė likviduojama ne dėl nemokumo, patvirtina ir kita Vilniaus apygardos teismo nagrinėta byla²⁷⁸, pagal pareiškėjos apeliacinį skundą, kuriuo ji skundė kaip nepagrįstą jos atleidimą iš Vilniaus miesto žemėtvarkos skyriaus specialistės

²⁷⁸ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2589-56/2011, *M. V. v. Nacionalinė žemės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos ir Valstybės tarnybos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos*, kat. 11.5.1, 11.9.5, 11.9.10.6, 121.15, 121.18, 121.

pareigų. Šias pareigas pareiškėja ėjo pagal darbo sutartį, t. y. nebuvo valstybės tarnautoja. Panaikinus apskritis, jų funkcijos žemėtvarkos srityje buvo perleistos Nacionalinei žemės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos, todėl Vilniaus apskrities viršininko administracijos Vilniaus miesto žemėtvarkos skyriaus funkcijoms atlikti buvo sukurtas atitinkamas skyrius Nacionalinėje žemės tarnyboje. Į tokį skyrių buvo įdarbinta 13 iš 16 pagal darbo sutartis Vilniaus apskrities viršininko administracijos Vilniaus miesto žemėtvarkos skyriuje dirbusių asmenų.

Esant tokioms faktinėms aplinkybėms pareiškėja teigė, kad pirmosios instancijos teismas visiškai nevertino tuo metu galiojusio senojo Darbo kodekso 138 straipsnio taikymo galimybės, o apsiribojo nurodymu aplinkybių dėl teisės aktų numatyto Vilniaus apskrities viršininko administracijos likvidavimo ir juose nenumatyto Vilniaus apskrities viršininko administracijos teisių ir pareigų, susijusių su darbo santykiais, perėmimo. Pareiškėja taip pat siekė įrodyti, kad ankstesnis ieškovės darbdavys *de jure* buvo likviduotas, tačiau *de facto* naujas subjektas, pakeistus pavaldumą, toliau vykdė tą pačią veiklą.

Vilniaus apygardos teismas, vertindamas senojo Darbo kodekso 138 straipsnio garantijų pareiškėjai taikymą, pažymėjo, kad juridinis asmuo – Vilniaus apskrities viršininko administracija su visais savo struktūriniais padaliniais buvo likviduotas. Vyriausybės nutarimu, kuriuo nuspręsta dėl apskričių viršininkų administracijų likvidavimo, tam tikri likviduojamo juridinio asmens struktūriniai padaliniai išlieka po likvidavimo ir prijungiami prie kito juridinio asmens ir tampa jo struktūrine dalimi. Tačiau, teismo nuomone, tai, kad Vilniaus apskrities viršininko administracijos Vilniaus miesto žemėtvarkos skyrius buvo panaikintas ir jo funkcijos buvo perduotos Nacionalinės žemės tarnybos Vilniaus miesto žemėtvarkos skyriui, nereiškia, jog buvo įvykdytas juridinio asmens reorganizavimas, todėl pareiškėjai netaikytinos senojo Darbo kodekso 138 straipsnio nuostatos. Be kita ko, teismas atkreipė dėmesį, kad pareiškėja nėra valstybės tarnautoja, todėl jai negalėjo būti taikomos valstybės tarnautojų kaitumo taisyklės, o tuo metu

galiojusio senojo Darbo kodekso 129 straipsnio nuostatos taip pat jai netaikytinos, nes, likvidavus darbdavį, jos tiesiog negalėjo būti taikomos.

Teismo naudota argumentacija atskleidžia, kad teismas ribotai vertino senojo Darbo kodekso 138 straipsnio taikymo darbuotojams galimybes, t. y. šio straipsnio taikymą siejo tik su juridinio asmens reorganizavimu. Teismas nevertino ginčo situacijos, kaip galimai atitinkančios verslo perdavimo atvejį, nors pats pripažino, kad funkcijos buvo perduotos visa apimtimi, ir net faktinės aplinkybės rodo, kad tų funkcijų vykdymą tebetęsė dauguma ankstesnių darbuotojų.

Aptariamam atveju teismas, manytina, turėjo vertinti pareiškėjos veiklos pobūdį, vertinti, ar perduota veikla nebuvo susijusi su viešosios valdžios galių naudojimu. Atsižvelgiant į tai, kad pareiškėja buvo ne valstybės tarnautoja, o dirbo pagal darbo sutartį, tikėtina, kad nebuvo pagrindo taikyti Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies c punkte numatyto ribojimo. Taip pat teismas turėjo vertinti visus kitus verslo perdavimą identifikuojančius požymius. Aplinkybė, kad likviduoti apskričių viršininkų administracijas buvo nuspręsta Vyriausybės nutarimu, taip pat negalėjo paneigti poreikio spręsti dėl senojo Darbo kodekso 138 straipsnio taikymo, nes Teisingumo Teismo praktika rodo, jog verslo perdavimas gali vykti ir nesutartiniais pagrindais.

Dar vienu sudėtingiau identifikuojamu verslo perdavimo atveju paminėtini viešieji pirkimai ir jų metu sudaromos paslaugų pirkimo sutartys. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo nagrinėtoje byloje²⁷⁹, pradėtoje pagal profesinės sąjungos²⁸⁰ pateiktą prevencinį ieškinį, buvo analizuojama Vilniaus miesto savivaldybės skebto vežėjų konkurso sąlyga, numačiusi jog „Vežėjas įsipareigoja, kaip tai apibrėžta Direktyvoje Nr. 2001/23/EB, pirmoje eilėje į darbą priimti transporto priemonių vairuotojus, netekusius darbo uždarojoje akcinėje bendrovėje „Vilniaus viešasis transportas“ dėl etatų mažinimo, sumažinus bendrovės aptarnaujamų maršrutų skaičių“.

²⁷⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-763-381/2017, *UAB „Vilniaus viešasis transportas“ darbuotojų profesinė sąjunga v. SI „Susisiekimo paslaugos“*, kat. 2.6.11.4.1.

²⁸⁰ Byloje nuspręsta, jog visgi profesinė sąjunga buvo natinkamas ieškovas.

Ieškovė teigė, jog prieš skelbiant viešuosius pirkimus, nebuvo padaryta jokia galimų socialinių, ekonominių ir finansinių pasekmių analizė, iš anksto nesiimta jokių priemonių, kad UAB „Vilniaus viešasis transportas“ darbuotojams būtų užtikrintos jų darbo teisių įgyvendinimo teisinės garantijos, numatytos Direktyvoje 2001/23/EB. Todėl buvo reikalaujama viešąjį konkursą nutraukti. Nors minimoje byloje jokie sandoriai dar nebuvo įvykę, matyti, jog Vilniaus miesto savivaldybė, rengdama konkurso sąlygas tinkamai įvertino pačią verslo perdavimo įvykimo galimybę, visgi pati konkurso sąlygos formuluotė kritikuotina, nes verslo perdavimo atveju darbo santykių tęstinumas pas verslo perėmėją yra automatinis.

Tiek pirmos instancijos, tiek ir apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė, tačiau sprendžiant dėl galimų verslo perdavimų, įvykstančių po viešųjų pirkimų, svarbi Lietuvos apeliacinio teismo išsakyta pozicija, kad „Viešo pirkimo sąlygos negali nei pakeisti, nei paneigti imperatyvių įstatymo nuostatų, reglamentuojančių darbuotojų teises. Jeigu įvykdžius ginčijamą byloje pirkimą būtų pripažinta, kad tai buvo verslo perkėlimas ir darbuotojai būtų atleisti nesilaikant DK 138 straipsnio ir Direktyvos Nr. 2001/23/EB nuostatų, jie turėtų teisę ginti savo interesus visais įstatymuose numatytais jų pažeistų teisių gynimo būdais. Tam tikras teisinės pasekmės sukeltų tik UAB „Vilniaus viešasis transportas“ sprendimas atleisti darbuotojus, nesilaikant teisės aktų nuostatų ir tokį sprendimą darbuotojai galėtų ginčyti įstatymuose numatytais darbuotojų teisių apsaugą užtikrinančiomis teisinėmis priemonėmis“.

Apibendrinant, aptartų bylų fabulų ir jose nagrinėjamų sandorių įvairovė rodo, kad verslo perdavimą gali lemti skirtingų rūšių sandoriai. Sprendžiant dėl verslo perdavimo konkrečiu atveju, lemiamą reikšmę turi ne tiek sandorio rūšis, jo įforminimas ar pačių šalių valia dėl sandorio kvalifikavimo verslo perdavimo sandoriu, bet šalių sulygtas sandorio dalykas ir jo nulemti faktiniai padariniai sandorio šalims, jų vykdytai veiklai, jos apimčiai, t.y. ar sandoriu *de facto* perduodamas ūkio subjektas.

3.1.1.2. Administracinis aktas kaip verslo perdavimo įgyvendinimo teisinė forma

Dar viena iš galimų, nors ir rečiau pasitaikančių, verslo perdavimo įgyvendinimo teisinių formų, priskirtinų verslo perdavimui teisinio perdavimo būdu, – administracinis aktas. Tokią galimybę atskleidžia *Scattolon*²⁸¹ bylos fabula. Italijos valstybinėse mokyklose pagalbinių paslaugų, tokių kaip antai valymo, patalpų priežiūros ir administracinės pagalbos, teikimą užtikrino vietos valdžios institucijų darbuotojai arba buvo sudaromos sutartys su privačiomis įmonėmis. Tačiau 1999 m. priimtas įstatymas, kuriuo nustatyta, kad iki tol paslaugas mokykloms teikę vietos valdžios institucijų darbuotojai tampa valstybės tarnautojais. Teisingumo Teismas išaiškino²⁸², kad toks valstybės narės viešosios valdžios institucijos atliktas kitoje viešosios valdžios institucijoje dirbančių darbuotojų perėmimas yra verslo perdavimas pagal Direktyvą 77/187/EEB.

Tai, kad teisinis perdavimas gali būti nulemtas administracinio akto, patvirtina ir nacionalinė teismų praktika, kuri atitinka Teisingumo Teismo požiūrį į administracinius aktus kaip galimą verslo perdavimo įgyvendinimo teisinę formą. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino²⁸³, kad verslo perdavimas įvyko remiantis Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu, kuriuo SĮ „Vilniaus miesto būstas“ buvo perduotas valdyti patikėjimo teise ilgalaikis ir trumpalaikis turtas, taip pat perduoti kiti įsipareigojimai, kurie anksčiau priklausė VŠĮ „Vilniaus butai“. Dėl tos priežasties VŠĮ „Vilniaus butai“ buvo likviduota, o šios įmonės darbuotojai atleisti ir dalis įdarbinta SĮ „Vilniaus miesto būstas“.

²⁸¹ Teisingumo Teismo 2011 m. rugsėjo 6 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-108/10, *Ivana Scattolon v Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2011, I-07491.

²⁸² Sprendimo 45, 55 ir 66 paragrafai.

²⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-223/2012, *A.M. v. Savivaldybės įmonė „Vilniaus miesto būstas“*, kat. 11.9.7, 11.9.10.6, 11.9.13, 95.3 (S).

Kitas panašus nacionalinės teismų praktikos pavyzdys. Šiaulių apygardos teismas pripažino²⁸⁴, kad verslo perdavimas įvyko Raseinių rajono savivaldybės tarybos sprendimu, numačiusiu likviduoti BĮ „Raseinių socialinių paslaugų centras“ ir įkurti tokiu pačiu pavadinimu viešąją įstaigą. Remiantis šiuo sprendimu biudžetinės įstaigos veikla ir veiklai vykdyti reikalingas patikėjimo teise suteiktas turtas buvo perduotas viešajai įstaigai, taip pat į viešąją įstaigą priimta dirbti dalis biudžetinės įstaigos darbuotojų, o pastaroji buvo likviduota.

Šie teismų praktikos pavyzdžiai leidžia apibendrinti, kad įvairūs ir skirtingo lygmens viešojo administravimo subjektų priimti administraciniai aktai gali lemti verslo perdavimą, taigi administracinis aktas yra viena iš verslo perdavimo įgyvendinimo teisinių formų.

3.1.1.3. Teismo sprendimas kaip verslo perdavimo įgyvendinimo teisinė forma

Teisingumo Teismo praktikoje nėra gausu (o Lietuvos teismų praktikoje kol kas nepasitaikė) atvejų, kai būtų konstatuota, jog verslo perdavimas įvyko remiantis teismo sprendimu. Tačiau Teisingumo Teismas visada nuosekliai laikėsi *Abels* byloje išdėstytos pozicijos, kad jokie griežti reikalavimai verslo perdavimo įgyvendinimo teisei formai nėra keliami. Šis nuoseklumas atsispindi ir Teisingumo Teismo prejudiciniame sprendime byloje *Harry Berg ir Johannes Theodorus Maria Busschers v. Ivo Martin Besselsen*²⁸⁵, kuriame Teisingumo Teismas pasisakė, kad verslo perdavimas gali įvykti ne tik sutarties, bet ir teismo sprendimo, kuriuo nutraukiamas tokios sutarties galiojimas, pagrindu.

²⁸⁴ Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-518-124/2011, *D.Y.B. ir A.K. v. VŠĮ „Raseinių socialinių paslaugų centras“*, kat. 11.9.10.6, 121.15 (S).

²⁸⁵ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1988 m. gegužės 5 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. 145/87, *Harry Berg and Johannes Theodorus Maria Busschers v. Ivo Martin Besselsen*. European Court Reports. 1988, p. 02559, 19 paragrafas.

Konkrečiai, aptariamoje byloje Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tuo atveju, kai tarp verslo perdavėjo ir perėmėjo sudaroma sutartis, atitinkanti verslo perdavimui keliamus reikalavimus, tačiau vėliau tokia sutartis yra vienos iš šalių ieškinio pagrindu nutraukiama teismo sprendimu, tai aplinkybė, kad verslas pradiniam verslo valdytojui grįžta remiantis ne sutartimi, o teismo sprendimu, niekaip neriboja verslo perdavimą reglamentuojančios direktyvos numatytų verslo perdavimo teisinių padarinių taikymo. Tas pats pasakytina ir apie tuos atvejus, kai sutartis nutraukiama vienašališkai.

Apžvelgiant šias skirtingas verslo teisinio perdavimo įgyvendinimo formas – sandorį, administracinį aktą, teismo sprendimą – viena vertus, galima apibendrinti, kad aptarti pavyzdžiai patvirtina, jog teisinio perdavimo samprata Teisingumo Teismo praktikoje nesiejama su kokiais nors verslo perdavimo įgyvendinimo teisinės išraiškos reikalavimais. Kita vertus, tai, kad „teisinis perdavimas“ nėra susietas su konkrečiomis teisinėmis išraiškos formomis, verčia svarstyti, kuo „teisinis perdavimas“ skiriasi nuo paprasto perdavimo. Taip pat, kodėl Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio a punktą nuspręsta formuluoti teigiant, kad direktyva taikoma teisinio perdavimo arba susijungimo atveju perduodant įmonę, verslą arba įmonės ar verslo dalį kitam darbdaviui, o ne tiesiog perdavimo arba susijungimo atveju perduodant įmonę, verslą arba įmonės ar verslo dalį kitam darbdaviui.

C. Barnard, nagrinėdama teisinio perdavimo sąvoką, teigia, jog žodis „teisinis“ nurodo į perdavimo metodą²⁸⁶. Ji taip pat pažymi, jog, pavyzdžiui, sprendime byloje *Allen prieš Amalgamated Construction Co. Ltd*²⁸⁷ Teisingumo Teismas pasisako, kad Direktyva 98/50/EB apima ne šiaip bet kokį darbdavio asmens pasikeitimą, bet būtent darbdavio asmens teisinį

²⁸⁶ BARNARD, C. *EC Employment Law*. Third Edition. New York: Oxford BARNARD, Catherine. *EU Employment Law*, Fourth Edition. United Kingdom: Oxford University Press, 2012, p. 584. ISBN: 9780199692927.

²⁸⁷ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1999 m. gruodžio 2 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-234/98, *G. C. Allen and Others v Amalgamated Construction Co. Ltd*, Reports of Cases, 1999, I-08643, 17 paragrafas.

pasikeitimą. Tai leidžia teigti, kad ir Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio a punkte žodis „teisinis“ vartojamas tiksliai.

Autorės nuomone, C. Barnard poziciją pagrindžia ir minėtas Teisingumo Teismo išaiškinimas, kad verslo perdavimo įgyvendinimo teisinė forma neturi įtakos verslo perdavimui konstatuoti, kurį būtų galima papildyti mintimi, jog verslo perdavimui konstatuoti svarbi ne teisinės formos, kuria įgyvendinamas verslo perdavimas, rūšis, o tai, kad verslo perdavimas apskritai būtų įgyvendinamas kokia nors teisine forma.

Sutinkant su C. Barnard mintimi apie teisinį verslo perdavimo metodą, galima rezuonuoti, kad sąvokoje „teisinis perdavimas“ esminį svorį turi žodis „perdavimas“, apibūdinantis verslo valdytojo pokytį, o žodis „teisinis“ nurodo į teisinį verslo perdavimo metodą, egzistuojantį kiekvieno verslo perdavimo atveju. Šis teisinis metodas gali pasireikšti skirtingomis išraiškos formomis – sandorio, administracinio akto, teismo sprendimo. Todėl teisinio perdavimo samprata pagal Direktyvą 2001/23/EB galima aprėpti visus kokią nors teisinę formą turinčius (teisinėmis priemonėmis įgyvendinamus) verslo perdavimo būdus. Dėl šios priežasties reikia sutikti su C. Barnard žodžiais²⁸⁸, kad sąvoka „teisinis perdavimas“ yra praradusi savo reikšmę, apibrėžiant Direktyvos 2001/23/EB taikymo sritį, nes, mokslininkės nuomone, neturi ribojančio pobūdžio.

3.1.2. Verslo veiklos perdavimas teisinio susijungimo būdu

Tiek Direktyvos 77/187/EEB, tiek Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalyje teisinis susijungimas numatytas kaip vienas iš įmonės, verslo ar verslo dalies perdavimo būdų, patenkančių į direktyvos reguliavimo sritį. Kaip ir daugelio kitų sąvokų, direktyvose nėra apibrėžta, kas laikoma susijungimu (angl. *merger*). Tačiau Trečiojoje Europos Bendrijų Tarybos direktyvoje, pagrįstoje

²⁸⁸ BARNARD, C. *EC Employment Law*. Third Edition. New York: Oxford BARNARD, Catherine. *EU Employment Law*, Fourth Edition. United Kingdom: Oxford University Press, 2012, p. 589. ISBN: 9780199692927.

Europos Bendrijų steigimo sutarties 54 straipsnio 3 dalimi, dėl akcinių bendrovių sujungimo 78/855/EEB²⁸⁹ (toliau – Trečioji direktyva) bei Šeštojoje Europos Bendrijų Tarybos direktyvoje, pagrįstoje Europos Bendrijų steigimo sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu, dėl akcinių bendrovių skaidymo 82/891/EEB²⁹⁰ (toliau – Šeštoji direktyva) teigiama, jog kiekvienos jungiamų bendrovių bei skaidant dalyvaujančių bendrovių darbuotojų teisių apsauga reglamentuojama pagal Direktyvą 77/187/EEB. Todėl, kaip teigia, R. Blanpain, tai perša mintį, jog Direktyvoje 2001/23/EB vartojama sąvoka „*merger*“, turi būti aiškinama plačiai – atsižvelgiant į Trečiosios ir Šeštosios direktyvų kontekstą²⁹¹.

Pati susijungimo sąvoka, siejant su Trečiąja ir Šeštąja direktyvomis, yra sudėtinė, t. y. apima kelias galimas formas. Trečiojoje direktyvoje apibrėžtos dvi perdavimo formos. Viena iš jų – susijungimas prijungimo būdu. Remiantis Trečiosios direktyvos 3 straipsnio 1 dalimi, „prijungimas“ reiškia tokį veiksmą, kuriuo viena arba daugiau bendrovių nutraukia veiklą, tačiau nėra likviduojama ir visą savo turtą bei įsipareigojimus perduoda kitai bendrovei, mainais už įsigyjančios bendrovės akcijas, kurios išduodamos įsigyjamoms bendrovės arba bendrovių akcininkams, ir jeigu reikia, mokėjimą grynais pinigais, kurių suma neviršija 10 procentų naujai išleistų akcijų nominaliosios vertės, arba, jeigu akcijos neturi tokios nominaliosios vertės, jų buhalterinės nominaliosios vertės.

Kita forma – susijungimas sujungimo būdu. Trečiosios direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje „sujungimas“ apibrėžiamas kaip veiksmas, kuriuo keletas bendrovių nutraukia veiklą, tačiau nėra likviduojamos, o visą turtą bei įsipareigojimus perveda vietoje jų įsteigiamai bendrovei, mainais už naujai įsteigtos bendrovės akcijas, kurios išduodamos įsteigiamoms bendrovės akcininkams, bei mokėjimą grynais pinigais, kurio suma neviršija 10 procentų naujai išleistų akcijų nominaliosios vertės, arba, jeigu akcijos neturi tokios nominaliosios vertės, jų buhalterinės vertės.

²⁸⁹ Oficialusis leidinys L 295, 20/10/1978, p. 36-43.

²⁹⁰ Oficialusis leidinys L 378, 31/12/1982, p. 47-54.

²⁹¹ BLANPAIN, Roger. *European Labour Law*. Hague: Kluwer Law International, tenth edition, 2006, p. 632. ISBN 9041124543.

Šeštojoje direktyvoje kaip galimas perdavimo būdas, kuriam taikoma Direktyva 77/187/EEB, numatytas skaidymas įgyjant. Remiantis Šeštosios direktyvos 2 straipsnio 1 dalimi, „skaidymas įgyjant“ – tai tokia procedūra, kuria pasibaigianti be likvidavimo bendrovė perduoda visą savo turtą bei įsipareigojimus daugiau negu vienai bendrovei mainais už bendrovių, dėl skaidymo gaunančių kompensacijas (tokios bendrovės vadinamos „įgyjančiosiomis“ bendrovėmis), akcijų perdavimą padalijamosios bendrovės akcininkams, ir, jeigu reikia, išmokas grynais pinigais, neviršijant 10 procentų jų iškeistų akcijų nominaliosios vertės, arba jeigu akcijos neturi nominaliosios vertės, jų buhalterinės vertės.

Atsižvelgiant į tai, kad tiek Trečioji direktyva, tiek Šeštoji direktyva pripažįsta Direktyvos 77/187/EEB taikymo aktualumą, diskutuotina, ar teisiškai korektiška, kad vėliau priimtose Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies a punkte kaip galimas verslo perdavimo būdas paminimas tik įmonių susijungimas, o neminima Šeštosios direktyvos reglamentuojamo skaidymo atvejo. Autorės nuomone, šis skaidymo atvejo nepaminėjimas savaime nesukuria problemų taikyti Direktyvą 2001/23/EB ir skaidymo atvejais dėl jau aptarto teisinio perdavimo sampratos platumo. Tačiau tai rodo tam tikrą požiūrio nuoseklumą, kurio būtų galima išvengti Direktyvos 1 straipsnio 1 dalies a punkte apskritai atsisakant nuorodos į susijungimą kaip nuo teisinio perdavimo atskirą verslo perdavimo būdą.

Pažymėtina, kad Teisingumas Teismas savo prejudiciniuose sprendimuose, aiškinančiuose Direktyvą 2001/23/EB ar jos pirmtakę Direktyvą 77/187/EEB, nėra plačiau pasisakęs apie sąvokos „susijungimas“ sampratą. Manytina, kad poreikis paaiškinti sąvoką „susijungimas“ Direktyvos 2001/23/EB kontekste Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nekilo, nes Trečioji ir Šeštoji direktyvos aiškiai pasisako dėl susijungimo ir skaidymo atvejų kaip patenkančių į Direktyvos 2001/23/EB veikimo sritį.

Pripažįstant, kad Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teisinio perdavimo kategorija gali būti aiškinama vadovaujantis Trečiojoje ir Šeštojoje direktyvose pateikiamais prijungimo, sujungimo ir skaidymo įgyjant

apibrėžimais, galima pažymėti, kad šie apibrėžimai nurodo juridinių asmenų reorganizavimo būdus. Taigi teisinis susijungimas pagal Direktyvą 2001/23/EB iš esmės reiškia verslo perdavimus, įvykstančius dėl juridinio asmens reorganizavimo.

Nors V. Bitė, skirstydamas verslo perdavimo būdus, konkrečiai, kalbėdamas apie antrąją verslo perleidimo būdų grupę – veiklą vykdančio subjekto perėmimą – kaip pavyzdį mini juridinio asmens prijungimą prie įgijėjo²⁹², diskutuotina, ar reorganizavimas, taip pat Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo²⁹³ (toliau – Akcinių bendrovių įstatymas) 71 straipsnyje minimas juridinio asmens atskyrimas pagrįstai priskiriamas prie verslo perdavimo būdo, pasireiškiančio veiklą vykdančio asmens perėmimu.

Remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso²⁹⁴ (toliau – Civilinis kodeksas) 2.95 straipsnio 2 dalimi, reorganizavimas – tai juridinio asmens pabaiga be likvidavimo procedūros. Kadangi veiklą vykdančiu asmeniu laikytinas juridinis asmuo, o reorganizavimo metu jis pasibaigia, nebelieka subjekto, kuris galėtų būti perimtas. Be to, pats V. Bitė pažymi, kad veiklą vykdančio asmens perėmimas pasireiškia dalyvavimo teisių įsigijimu²⁹⁵. Tačiau pats dalyvavimas įmanomas tik egzistuojančiame juridiniame asmenyje.

Civilinio kodekso 2.97 straipsnyje numatyta, kad juridiniai asmenys gali būti reorganizuojami jungimo ir skaidymo būdais. Šie būdai dar atitinkamai skirstomi į prijungimą ir sujungimą bei išdalijimą ir padalijimą, kurie minėtame straipsnyje apibūdinami šitaip:

- 1) Prijungimas – vieno ar daugiau juridinių asmenų prijungimas prie kito juridinio asmens, kuriam pereina visos reorganizuojamo juridinio asmens teisės ir pareigos.

²⁹² BITĖ, Virginijus. Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnozavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei. *Jurisprudencija*, 2010, 2(120), p. 360. ISSN 1392-6195.

²⁹³ *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 123-5574 (su pakeitimais ir papildymais).

²⁹⁴ *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262 (su pakeitimais ir papildymais).

²⁹⁵ BITĖ, Virginijus. Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnozavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei. *Jurisprudencija*, 2010, 2(120), p. 360. ISSN 1392-6195.

- 2) Sujungimas – dviejų ar daugiau juridinių asmenų susivienijimas į naują juridinį asmenį, kuriam pereina visos reorganizuotų juridinių asmenų teisės ir pareigos.
- 3) Išdalijimas – reorganizuojamo juridinio asmens teisių ir pareigų išdalijimas kitiems veikiantiems juridiniams asmenims.
- 4) Padalijimas – vieno reorganizuojamo juridinio asmens pagrindu įsteigimas dviejų ar daugiau juridinių asmenų, kuriems tam tikromis dalimis pereina reorganizuoto juridinio asmens teisės ir pareigos.

Pažymėtina, kad remiantis Akcinių bendrovių įstatymo 71 straipsnio 2 dalimi Civilinio kodekso nuostatos, reglamentuojančios reorganizavimą padalijant, taikytinos ir bendrovės atskyrimo atvejais. Bendrovės atskyrimas, remiantis to paties straipsnio 1 dalimi, yra situacija, kai bendrovės, kuri tęsia veiklą, dalis yra atskiriama, o šiai daliai priskirtų turto, teisių bei pareigų pagrindu įkuriama viena ar kelios tos pačios teisinės formos naujos bendrovės. Taigi bendrovės atskyrimas ir jos padalijimas skiriasi tuo, jog atskyrimo atveju pradinė įmonė, nuo kurios atskiriama turto dalis, išlieka, o padalijimo atveju pradinės įmonės nebelieka. Teismų praktikoje išsiskiria nuomonės²⁹⁶ dėl to, ar bendrovės atskyrimą galima laikyti viena iš juridinio asmens skaidymo rūšių. Taip pat galima pažymėti, kad Šeštoji direktyva reorganizavimą skaidant sieja su juridinio asmens pabaiga, kuri bendrovės atskyrimo atveju neįvyksta. Todėl, vertinant formaliai, nėra pagrindo teigti, kad bendrovės atskyrimo atvejis patenka į Direktyvoje 2001/23/EB vartojamos sąvokos „merger“ apibrėžtį. Kita vertus, iš bendrovės atskyrimo apibrėžimo akivaizdu, kad turto, teisių bei pareigų perdavimas gali lemti verslo perdavimą pagal Direktyvą 2001/23/EB, jei tenkinamos visos direktyvos taikymą nusakančios sąlygos. Taigi toks

²⁹⁶ Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. gruodžio 12 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-672 teismas pasisakė, kad reorganizavimas skaidymo būdu gali įvykti ir kai atskiriant bendrovės dalį įsteigiama nauja bendrovė. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. spalio 4 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A-858-2396-12 suformuluota pozicija, kad, nežiūrint to, jog pagal Akcinių bendrovių įstatymo 72 straipsnio 2 dalį atskyrimo procedūrai *mutatis mutandis* taikomos reorganizavimą padalijimo būdu reglamentuojančios teisės normos (t. y. aptariamoms procedūroms yra panašios formos požiūriu), nėra pagrindo teigti, kad turinio požiūriu atskyrimo procedūra laikytina vienu iš įmonės reorganizavimo būdų.

bendrovės atskyrimo nulemtas verslo perdavimas laikytinas įvykusi teisinio perdavimo būdu.

Iš pateiktų apibrėžimų matyti, kad, reorganizuojant juridinį asmenį jungimo būdu, kitas juridinis asmuo perima visas reorganizuojamo juridinio asmens teises ir pareigas. O reorganizuojant juridinį asmenį skaidymo būdu, kiti juridiniai asmenys perima po tam tikrą dalį reorganizuojamo juridinio asmens teisių ir pareigų. Taigi abiem reorganizavimo atvejais – tiek skaidymo, tiek jungimo – perduodamas ne pats juridinis asmuo, o juridinio asmens visos ar dalis teisių ir pareigų, kuriomis pasireiškia juridinio asmens veikla.

Tokią nuomonę, kad reorganizavimo metu perduodamas ne veiklą vykdančis subjektas, o pati veikla ar veiklos, išsako ir Civilinio kodekso antrosios knygos „Asmenys“ komentaro autoriai²⁹⁷. Civilinio kodekso 2.95 straipsnio komentare teigiama: „juridinio asmens reorganizavimas – tai juridinio asmens pasibaigimas, kai jo veikla nesibaigia, o pereina kitam juridiniam asmeniui. Veiklos perėjimas kitam asmeniui reiškia, kad šiam pereina teisės ir pareigos bei turtas. Reorganizavimo atveju netaikomos CK šeštosios knygos VI-VIII skyrių nuostatos, veiklos perėjimas nėra pagrindas nutraukti sutartį ar reikalauti įvykdyti prievolę prieš terminą.“

Reorganizavimą priskyrus prie verslo perleidimo būdo, pasireiškiančio veiklą vykdančio subjekto perleidimu, reikėtų daryti išvadą, kad reorganizavimo teisiniai padariniai darbuotojams nesiskiria nuo verslo perleidimo, sudarant akcijų perleidimo sandorį, teisinių padarinių darbuotojams. Tačiau akivaizdu, kad, kitaip nei akcijų perleidimo sandorio atveju, reorganizuojant juridinį asmenį keičiasi darbuotojų darbdavys. Kadangi sudarant akcijų perleidimo sandorį jokia ypatinga darbuotojų interesų teisinė apsauga paprastai nėra garantuojama, išeity, jog ir reorganizavimo atveju tokia apsauga nėra reikalinga. Galiausiai pažymėtina, kad teisės mokslininkai pripažįsta, jog akcijų perleidimo sandoriai nepatenka į Direktyvos 2001/23/EB

²⁹⁷ MIKELĖNAS, Valentinas; BARTKUS, Gintautas; MIZARAS, Vytautas; KESERAUSKAS, Šarūnas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002, p. 207. ISBN 9986567734.

taikymo apimtį²⁹⁸. Todėl, teigiant, kad reorganizavimo metu kaip ir akcijų sandorio atveju yra perleidžiamas veiklą vykdantis subjektas, tektų nepagrįstai konstatuoti, kad reorganizavimas nepatenka į Direktyvos 2001/23/EB taikymo apimtį. Taigi, apibendrinant reikėtų sutikti su V. Bitės mintimi, jog abiem atvejais, tiek perėmus veiklą, tiek veiklą vykdantį asmenį, pasiekiamas tas pats ekonominis rezultatas – įvyksta verslo kaip veiklos ekonominio valdytojo pasikeitimas. Tačiau remiantis pirmiau įvardytais argumentais, juridinio asmens reorganizavimas turi būti priskiriamas prie verslo perleidimo, kuriuo perduodama veikla, būdo.

Pripažinus, kad juridinio asmens reorganizavimas yra vienas iš verslo perdavimo būdų, keltinas klausimas, ar verslo perdavimas įvyksta kiekvienu atveju reorganizuojant juridinį asmenį. Ankstesnės tyrimo išvalgos patvirtina, kad ne kiekvienas verslo perdavimas įvyksta dėl juridinio asmens reorganizavimo. Tačiau, autorės nuomone, kiekvienas reorganizavimas lemia verslo perdavimą. Tais atvejais, kai juridinis asmuo reorganizuojamas sujungiant ar prijungiant, įvykstantis verslo perdavimas akivaizdus, nes sujungiamas arba prijungiamas visas juridinis asmuo, t. y. nekyla ūkio subjekto tapatumo išsaugojimo klausimų. O kalbant apie juridinio asmens skaidymo atvejus, teoriškai įmanoma, kad vienoje iš atidalytų dalių nebus dirbančių darbuotojų, o tik bendrovės vadovas, t. y. iš pradinės įmonės bus atidalytas tik turtas. Tokiu atveju atidalytoje dalyje nesant darbo santykių, verslo perdavimo pagal Direktyvą 2001/23/EB klausimas paprasčiausiai bus neaktualus. Kita vertus, likusioje išdalijant ar padalijant dalyvaujančioje įmonės dalyje, kurioje išliks darbuotojai, Direktyvos 2001/23/EB taikymas bus aktualus. Taigi galima teigti, kad kiekvienas juridinio asmens reorganizavimas lemia verslo perdavimą pagal Direktyvą 2001/23/EB.

Šis teorinis dalies ir visumos santykio nustatymas leidžia pažymėti esant tam tikrą su tuo susijusią verslo perdavimo nacionalinio reguliavimo problematiką. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, tuo metu galiojusi senojo

²⁹⁸ Plačiau žr. 143-147 p.

Darbo kodekso 138 straipsnio formuluotė²⁹⁹ buvo papildyta, numatant, kad ribojimas nutraukti darbo santykius, be kitų atvejų, taikomas ir perduodant verslą ar jo dalį. Tačiau Darbo kodekso 138 straipsnio 1 dalies mechaniškas papildymas žodžiais „verslo ar jo dalies perdavimas“, t. y. numatant, kad įmonės, įstaigos, organizacijos savininko, jų pavaldumo, steigėjo ar pavadinimo pasikeitimas, įmonės, įstaigos ar organizacijos sujungimas, padalijimas, išdalijimas ar prijungimas prie kitos įmonės, įstaigos ar organizacijos, verslo ar jo dalies perdavimas negali būti teisėta priežastis nutraukti darbo santykius, autorės nuomone, yra kritikuotinas.

Visų pirma senojo Darbo kodekso 138 straipsnio 1 dalies formuluotės gramatinė konstrukcija leido teigti, kad įmonės savininko, pavaldumo, steigėjo ar pavadinimo pasikeitimas, įmonės reorganizavimas ir verslo perdavimas yra skirtingi ribojimo nutraukti darbo santykius atvejai, o tai prieštarautų Direktyvos 2001/23/EB logikai. Antra, senojo Darbo kodekso 138 straipsnio 2 dalyje buvo numatyta, kad verslo ar jo dalies perdavimo atveju darbo santykiai tęsiasi tokiomis pačiomis sąlygomis. Tačiau sistemiškai vertinant senojo Darbo kodekso 138 straipsnio 1 ir 2 dalis matyti, kad straipsnio 2 dalyje nieko nepasisakoma apie įmonės, įstaigos, organizacijos savininko, jų pavaldumo, steigėjo ar pavadinimo pasikeitimo, įmonės, įstaigos ar organizacijos sujungimo, padalijimo, išdalijimo ar prijungimo prie kitos įmonės, įstaigos ar organizacijos atvejus. Taigi formaliu požiūriu būtų galima nepagrįstai teigti, kad garantija tęsti darbo santykius tokiomis pačiomis sąlygomis taikoma tik perduodant verslą.

Senojo Darbo kodekso 138 straipsnio 1 dalyje minimus įmonės, įstaigos, organizacijos savininko, jų pavaldumo, steigėjo ar pavadinimo pasikeitimo atvejus, kaip neva savarankiškus ribojimo nutraukti darbo santykius atvejus, autorės nuomone, taip pat buvo galima kritikuoti. Tam pagrindo suteikia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato patvirtintas teismų

²⁹⁹ Įmonės, įstaigos, organizacijos savininko, jų pavaldumo, steigėjo ar pavadinimo pasikeitimas, įmonės, įstaigos ar organizacijos sujungimas, padalijimas, išdalijimas ar prijungimas prie kitos įmonės, įstaigos ar organizacijos negali būti teisėta priežastis nutraukti darbo santykius.

praktikos apibendrinimas³⁰⁰, kuris, nors istoriškai buvo skirtas Lietuvos Respublikos darbo sutarčių įstatymo³⁰¹ nuostatoms aiškinti, dėl šio įstatymo 32 straipsnio ir senojo Darbo kodekso 138 straipsnio 1 dalies reguliavimo apimties panašumo, manytina, neprarado aktualumo. Aptariamas apibendrinimas atskleidžia, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas darbdavio pavaldumo pasikeitimą, pavadinimo pasikeitimą ribojimo nutraukti darbo santykius atžvilgiu vertino kaip įmonės, įstaigos ar organizacijos reorganizavimo padarinį.

Deja, visos pirmiau įvardytos problemos, kurios užprogramuotos senojo Darbo kodekso 138 straipsnio formuluotėje, išlieka būdingomis ir naujajame Darbo kodekse. Pavyzdžiui, naujojo Darbo kodekso 51 straipsnio 1 dalyje numatoma, kad darbdavio dalyvių sudėties pasikeitimai, jo pavaldumo, dalyvio ar pavadinimo pasikeitimas, darbdavio sujungimas, padalijimas, išdalijimas ar prijungimas prie kitos įmonės, įstaigos ar organizacijos ar restruktūrizavimas nekeičia darbdavio darbuotojų darbo sąlygų ir negali būti teisėta priežastis nutraukti darbo santykius. O verslo perdavimo atvejis ir visos iš to plaukiančios pareigos verslo perdavėjui ir perėmėjui išsamiai aptiriamos jau kitose, naujojo Darbo kodekso 51 straipsnio 2–6 dalyse.

Viena vertus, tokia straipsnio konstrukcija sudaro galimybę teigti, kad naujojo Darbo kodekso 51 straipsnio 2–6 dalyse įtvirtintos pareigos darbdaviui nėra taikytinos straipsnio 1 dalyje įvardytais atvejais. Antra vertus, neaišku, kodėl įmonės reorganizavimo ir verslo perdavimo atvejai įvardijami kaip savarankiški ribojimo nutraukti darbo santykius atvejai. Galiausiai reikia svarstyti, kaip įmonės reorganizavimo atveju turės būti įgyvendinamos darbuotojų informavimo ir konsultavimo pareigos, kurios naujojo Darbo kodekso 208 straipsnyje „*expressis verbis*“ susietos tik su verslo ar jo dalies perdavimu.

³⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 42 „Dėl Darbo sutarties įstatymo taikymo civilinėse bylose apibendrinimo rezultatų“. *Teismų praktika*, 1996, 4–3.

³⁰¹ *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 36-973.

Tomas Davulis pažymi, kad nacionalinės teisės suderinamumo su Bendrijos teise galima pasiekti ne naujai reguliuojant, o tinkamai interpretuojant. Mokslininkas atkreipia dėmesį, jog dažnai teigiama, kad Direktyva 2001/23/EB nėra tinkamai perkelta į Lietuvos teisę, tačiau, jo nuomone, senojo Darbo kodekso 138 straipsnio formuluotė, galiojusi iki jos papildymo verslo perdavimo atvejo įvardijimu, buvo visiškai pakankama tam, kad, tinkamai aiškinama, ji būtų apėmusi ir visus Direktyvos 2001/23/EB numatytus atvejus³⁰². Autorė pritaria šioms išvalgoms, kurios, manytina, aktualios ir naujam Darbo kodeksui tuo aspektu, jog aiškesnė pozicija, kad įmonės reorganizavimas tėra viena iš galimų verslo perdavimo prielaidų, o ne savarankiškas garantijų darbuotojams taikymo atvejis, leistų išvengti nesusipratimų sistemiškai nagrinėjant naujojo Darbo kodekso nuostatas.

Grįžtant prie vertinimo, kad Direktyvoje 2001/23/EB vartojama sąvoka „susijungimas“ referuoja į verslo perdavimą, įvykstantį dėl juridinio asmens reorganizavimo, kyla klausimas, koks šios sąvokos ir pirmiau aptartos sąvokos „teisinis perdavimas“ santykis. Tuo tikslu reikia pažymėti, kad visoks juridinio asmens reorganizavimas gali įvykti tik to juridinio asmens dalyvių sprendimu. Šio sprendimo priėmimo tvarka ir sprendimo įforminimas gali skirtis priklausomai nuo juridinio asmens rūšies. Pavyzdžiui, remiantis Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 62 straipsnio 1 dalimi, sprendimą dėl reorganizavimo priima kiekvienos reorganizuojamos ir dalyvaujančios reorganizuojant bendrovės visuotinis akcininkų susirinkimas (išskyrus įstatyme nustatytas išimtis), kuris taip pat tvirtina ir reorganizavimo sąlygas. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo³⁰³ 18 straipsnio 2 dalyje numatoma, kad valstybės įmonės reorganizavimo procedūros gali būti pradėtos vykdyti tik Vyriausybei sutikus reorganizuoti įmonę, išskyrus atvejus, kai valstybės įmonei reorganizuoti priimamas atskiras įstatymas, o savivaldybės įmonės reorganizavimo procedūros gali būti pradėtos vykdyti tik savivaldybės

³⁰² DAVULIS, Tomas. *Europos Bendrijos darbo teisės įtaka Lietuvos darbo teisei*. 2003 m. spalio 16-18 d. tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga. Vilnius: UAB „Forcasas“, 2004, p. 110-111. ISBN 9955970200.

³⁰³ *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 4-24.

tarybai sutikus reorganizuoti įmonę. Reorganizuojant valstybės įmonę – Vyriausybės nutarime (išimtiniais atvejais – įstatyme), o reorganizuojant savivaldybės įmonę – savivaldybės tarybos sprendime dėl sutikimo reorganizuoti įmonę nurodomi reorganizavimo tikslai, būdas, reorganizuojamos įmonės, reorganizuojant dalyvaujančios įmonės, po reorganizavimo veiksiančios įmonės, po reorganizavimo veiksiančios įmonės numatomi veiklos tikslai.

Taigi reorganizavimą gali lemti tiek juridinio asmens valdymo organo priimti lokalūs teisės aktai, tiek tokie administraciniai aktai, kaip antai įstatymai, Vyriausybės nutarimai, savivaldybių tarybų sprendimai. Kadangi teisinio perdavimo samprata, kaip atskleista šiame tyrime, apima verslo perdavimus, įvykstančius remiantis tiek sandoriu, tiek administraciniu aktu, tiek teismo sprendimu, galima teigti, kad ji apimtų ir tuos verslo perdavimus, kurie įvyksta dėl įstatymu, Vyriausybės nutarimu, savivaldybės tarybos sprendimu ar juridinio asmens valdymo organų priimtu lokiu teisės aktu įtvirtinamo sprendimo vykdyti juridinio asmens reorganizavimą. Todėl, autorės nuomone, „susijungimo“, kaip savarankiško verslo perdavimo atvejo, išskyrimas Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies a punkte pateiktame verslo perdavimo apibrėžime yra perteklinis tuo požiūriu, kad net ir šios sąvokos nesant, teisinio perdavimo sąvoka būtų pakankama, kad apimtų juridinio asmens reorganizavimo situacijas.

3.2. Verslą vykdančio subjekto perdavimas

Vertinant Direktyvos 2001/23/EB taikymo galimybes verslą vykdančio subjekto perdavimo atveju, visų pirma reikia priminti, kad V. Bitės ir autorės nuomonės dėl to, kas laikytina verslą vykdančio subjekto perdavimu, iš dalies skiriasi tuo aspektu, jog V. Bitė prie verslą vykdančio subjekto perdavimo atveju priskiria ir juridinio asmens reorganizavimo situacijas. Autorė šiame tyrime yra išreiškusi poziciją, kad juridinio asmens reorganizavimo situacijos yra laikytinos verslo veiklos perdavimu. Todėl verslą vykdančio subjekto

perdavimą autorė vertina tik kaip perdavimą, įvykstanti dėl juridinio asmens akcijų perleidimo.

Nepaisant to, kad Direktyvoje 2001/23/EB *expressis verbis* įtvirtinamas darbdavio pasikeitimas kaip vienas iš pagrindinių požymių, konstatuojant verslo perleidimą pagal direktyvą, tiek teisės mokslininkai, tiek praktikai daug dėmesio skiria verslo perdavimui akcijų būdu. Dėmesys, manytina, nulemtas tos priežasties, kad akcijų sandoriai yra pripažįstami labiausiai paplitusiu verslo perdavimo būdu. Todėl tai skatina diskusijas apie šio verslo perleidimo būdo reikšmę darbuotojų teisiniam statusui bei galimus pokyčius darbuotojams, nesusijusius su jų teisinio statuso pokyčiais. Diskutuojama dėl Direktyvos 2001/23/EB galimo veikimo išplėtimo ir akcijų sandoriams³⁰⁴.

Kalbant apie verslo perdavimą, dažnai pabrėžiama šių dviejų verslo perdavimo būdų – perleidžiant verslą akcijų būdu ir perleidžiant verslą pagal Direktyvą 2001/23/EB – priešprieša. V. Tiažkijus pažymi, kad direktyvos tikslas – darbuotojų interesų apsauga, įvykus esminiams darbdavio, kaip teisės subjekto, pokyčiams. Todėl, jo nuomone, į direktyvos veikimo sritį nepatenka atvejai, kai sudaromas akcijų pirkimo sandoris, nes tada darbdavys, kaip teisės subjektas, nepasikeičia³⁰⁵.

Kiti autoriai, nagrinėjantys susijungimų poveikį darbo sutartims, yra tos nuomonės, kad įmonės akcijų pardavimas naujam savininkui ilgalaikėje perspektyvoje gali paveikti darbuotojų paaugštinimo galimybes bei darbo išsaugojimo tikimybę, tačiau trumpalaikėje perspektyvoje akcijų sandoriai nedaro įtakos darbuotojų darbo sutartims. Nesant kitų papildomų veiksmų, darbuotojų atleidimo klausimo nekyla³⁰⁶.

Verslo perdavimo temą remiantis Direktyva 2001/23/EB nagrinėjanti I. Mačernytė-Panomariovienė sutinka, kad, pasikeitus įmonės savininkui,

³⁰⁴ Komisijos ataskaita dėl 2001 m. kovo 12 d. Tarybos direktyvos 2001/23/EB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo [SEK(2007) 812], KOM(2007) 334 galutinis.

³⁰⁵ TIAŽKIJUS, Viktoras. *Darbo teisė: teorija ir praktika*, I tomas. Vilnius: Justitia, 2005, p. 491. ISBN 995561613X.

³⁰⁶ HUMPHREY, Wine. *Buying and Selling Private Companies and Businesses*, Third Edition. London: Butterworths, 1986, p. 138. ISBN-10: 0406911649.

darbdavys nesikeičia ir ne kiekvienas akcijų pardavimas yra laikytinas verslo perdavimu. Tačiau, mokslininkės nuomone, akcijų perleidimo sandorio pripažinti verslo perleidimu gali turėti įtakos parduodamų akcijų kiekis, nes kontrolinio akcijų paketo perdavimas pirkimo-pardavimo sutartimi gali reikšti ne tik akcijų savininko pasikeitimą, bet ir juridinio asmens, kaip turtinių ir prievoliųjų teisių komplekso esminės dalies, pasikeitimą³⁰⁷. Išsakydama tokią nuomonę mokslininkė remiasi verslo perleidimo būdus analizuojančių J. Kiršienės ir K. Keručio mintimi, kad akcijų pardavimo sandoris vertintinas kaip verslo perleidimas tuomet, kai dėl sandorio perduodamos verslo valdymo teisės, o kitų bendrovės dalininkų dalys yra tokios menkos, kad jie negali suvaržyti dominuojančio bendrovės akcininko teisės valdyti įmonę³⁰⁸. Taip pat I. Mačernytė-Panomariovienė mini 2002 metų Europos Komisijos pranešime pateiktą verslo perdavimo apibrėžimą, teigiantį, kad verslo perdavimas, tai įmonės nuosavybės perdavimas kitam asmeniui ar įmonei, jeigu tai užtikrina tolesnį įmonės egzistavimą ir komercinę veiklą³⁰⁹, bei į pranešimo teiginį, kad 51 proc. akcijų perleidimas kitiems asmenims ar įmonėms gali būti laikomas tokiu verslo perleidimu³¹⁰. Nuomonę, kad daugumos akcininkų pasikeitimas turėtų lemti Direktyvos 2001/23/EB taikymą, palaiko ir Irėna Kalniņa³¹¹.

Verslo perdavimo temą tirianti C. Barnard yra išreiškusi nuomonę, kad nors įmonės akcijų savininko pasikeitimas teisės teorijoje vertinamas tik kaip nuosavybės turėtojo pasikeitimas, vis dėlto realybėje toks pokytis gali būti ne mažiau reikšmingas darbuotojams nei darbdavio tapatybės pasikeitimas, įvykus

³⁰⁷ MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ, Ingrida. Verslo / įmonės arba jų dalių perdavimo samprata taikant direktyvos „Dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo“ nuostatas. *Teisės problemos*, 2006, Nr. 3 (53), p. 34–59. ISSN 1392-1592.

³⁰⁸ KIRŠIENĖ, Julija; KERUTIS, Kristupas. *Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė. Jurisprudencija*, 2006, 3(81), p. 27. ISSN 1392-6195.

³⁰⁹ Final Report of the Expert Group on the Transfer of Small and Medium Sized Enterprises, p. 6 [interaktyvus] [Žiūrėta 2008 m. kovo 10 d.] Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/support_measures/transfer_business/transfer_com_02/final_report_en.pdf>.

³¹⁰ Ten pat, p. 10.

³¹¹ KALNIŅA, Irėna. *Darbinieku aizsardzība uzlēmuma pārejas gadījumā*. Doktaro disertacija. Ryga: Latvijas universitetas, 2011, p. 201–202.

verslo perdavimui pagal Direktyvos 2001/23/EB. Mokslininkės nuomone, daugumos akcininkas gali turėti esminių įmonės restruktūrizavimo planų, tai, be abejo, neišvengiamai paveiktų darbuotojus. Ji taip pat yra pažymėjusi, kad Direktyvos 77/187/EEB parengiamajame, juodraštiname variante akcijų sandoriai pateko į direktyvos reguliavimo apimtį, tačiau, neradus interesų pusiausvyros derinant darbo ir įmonių teisę, iš direktyvos buvo pašalinti³¹².

J. McMullen nuomone, toks akcijų sandorių eliminavimas iš Direktyvos 2001/23/EB taikymo apimties buvo sąmoningas. Parengiamajoje direktyvos versijoje buvo numatytas koncentracijų reglamentavimas, kuris būtų apėmęs ir akcijų sandorius. Mokslininko nuomone, darbuotojų apsaugos reglamentavimas akcijų perleidimo sandorių atvejais nėra tikslingas, nes tokie sandoriai nepaliečia darbo sutarčių. Tokių sandorių atveju nei darbdavys, nei darbo sutartis nesikeičia. Jis taip pat pažymi, kad, pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje buvo svarstomas direktyvos veikimo išplėtimas ir akcijų sandoriams, tačiau vėliau tokios pozicijos atsisakyta³¹³. J. McMullen nuomone, idėja Direktyvos 2001/23/EB veikimą išplėsti akcijų perleidimo sandoriams yra vertinama rezervuotai ir didesnio dėmesio nesulaukia, kitaip, nei, pavyzdžiui, direktyvos taikymo tarptautiniams sandoriams klausimai.

Požiūrį, kad daugumos įmonės akcijų turėtojo pasikeitimas nėra laikytinas verslo perdavimu pagal Direktyvą 2001/23/EB, nes darbdavio teisinis statusas išlieka nepakitęs, savo darbiniuose dokumentuose yra išsakiusi ir Europos Komisija³¹⁴.

Autorė pritaria išsakytos pozicijoms, kad darbdavio pasikeitimas yra būtinoji Direktyvos 2001/23/EB taikymo sąlyga. Vykstant akcijų perleidimo sandoriams, ši sąlyga nėra tenkinama. Manytina, kad toks ribojimas įtvirtintas

³¹² BARNARD, Catherine. *EU Employment Law*, Fourth Edition. United Kingdom: Oxford University Press, 2012, p. 590. ISBN: 9780199692927.

³¹³ MCMULLEN, John. Some Problems and Themes in the Application in Member States of Directive 2001/23/EC on Transfer of Undertakings. *The international Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations*. Volume 23/3, 335–374, 2007, p. 337. ISSN 0952-617X.

³¹⁴ Commission services' working document: *Memorandum on Rights of Workers in Cases of Transfers of Undertakings*. [interaktyvus] [Žiūrėta 2008 m. kovo 15 d.] Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2444&langId=en>>.

tikslingai, suvokiant jo ribojamąjį pobūdį akcijų sandoriams. Tokią mintį patvirtina ir C. Barnard ir J. McMullen pastabos, kad direktyvos rengėjo apsisprendimas dėl tokių sandorių įtraukimo į reguliavimo apimtį direktyvos parengiamojoje stadijoje kito. Todėl visa tai leidžia teigti, kad Direktyva 2001/23/EB neapima verslą vykdančio subjekto perdavimo situacijų, kai jas lemia akcijų perleidimo sandoriai.

4. VERSLO PERDAVIMO DALYVIAI

Subjektus, dalyvaujančius perduodant verslą pagal Direktyvą 2001/23/EB, galima suskirstyti į dvi grupes – aktyvius ir pasyvius verslo perdavimo dalyvius. Aktyviais verslo perdavimo dalyviais siūlytina laikyti tuos subjektus, kurie tiesiogiai dalyvauja sudarant verslo perdavimo sandorį būdami verslo perdavimo sandorio šalimis. Paprastai aktyvūs verslo perdavimo dalyviai sprendžia, ar būtina sudaryti perdavimo sandorį, susitaria dėl perdavimo sąlygų ir yra tie, kuriems Direktyva 2001/23/EB numato pareigas pasyvių verslo perdavimo dalyvių atžvilgiu, pavyzdžiui, informuoti darbuotojų atstovus ir konsultuotis su jais. Remiantis Direktyva 2001/23/EB, aktyvūs verslo perdavimo santykių dalyviai yra verslo perdavėjas ir verslo perėmėjas.

Direktyvos 2001/23/EB 2 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose apibrėžiamos perdavėjo ir perėmėjo sąvokos, numatoma, kad tiek perdavėju, tiek perėmėju gali būti fiziniai arba juridiniai asmenys, kurie dėl perdavimo atitinkamai arba nustoja būti, arba tampa perduodamame / perimamame objekte dirbančių darbuotojų darbdaviu. Apsiribojus direktyvos pateiktais perdavėjo ir perėmėjo sąvokų apibrėžimais, būtų galima daryti prielaidą, kad direktyva taikytina visiems civilinės apyvartos dalyviams, neatsižvelgiant į nacionalinės teisės numatytas jų egzistavimo teisinės formas. Vadinas, vienintelis Direktyvos 2001/23/EB keliamas reikalavimas perdavėjui ar perėmėjui galėtų būti reikalavimas būti darbdaviu.

Tačiau kompleksinė Direktyvos 2001/23/EB straipsnių analizė leidžia teigti esant ir kitų, direktyvos pateiktose perdavėjo ir perėmėjo sąvokų apibrėžtyse akivaizdžiai neatspindėtų aspektų, apibūdinančių perdavėjo ir perėmėjo subjektus. Pavyzdžiui, Direktyvos 2001/23/EB 2 straipsnio c dalyje numatyta, kad ji taikoma valstybės ir privačioms įmonėms, kurios verčiasi ūkine veikla, nesvarbu, ar jos veikia siekdamos pelno, ar ne, o valstybinių valdymo institucijų administracinis pertvarkymas arba administracinių funkcijų perdavimas, atliekamas tarp valstybės valdžios institucijų, nepriskiriamas direktyvoje nustatytam perdavimui.

O darbuotojai, nors ir yra direktyvos dėmesio centre, tuo požiūriu, kad būtent siekiant jų interesų apsaugos priimta direktyva, laikytini pasyviais verslo perdavimo santykių dalyviais. Nepaisant jiems Direktyvos 2001/23/EB suteiktos teisės per savo atstovus būti informuotiems ir konsultuojamiems dėl verslo perdavimo, patys darbuotojai praktiškai neturi galimybės daryti tiesioginės įtakos sudarant verslo perdavimo sandorį. Remdamiesi Direktyvoje 2001/23/EB įtvirtintomis teisėmis, jie tegali reikalauti, kad verslo perdavimo sandorį vykdantys subjektai laikytųsi direktyvoje įtvirtintų pareigų ir garantijų, bei atitinkamai gali naudotis įstatymų nustatytais priemonėmis, jei tokios pareigos nevykdomos ar garantijos neužtikrinamos.

Reikia pripažinti, kad, sudarant verslo perdavimo sandorį, darbuotojai gali dalyvauti sudarant su perdavimo sandoriu susijusius sandorius, atsižvelgiant į pasirinktą verslo perdavimo įgyvendinimo teisinę techniką. Pavyzdžiui, dažnai pasitaiko, kad šalia pagrindinio verslo perdavimo sandorio yra sudaroma papildomų trišalių susitarimų su kiekvienu iš perduodamų darbuotojų, kuriais darbuotojas patvirtina sutinkąs su darbdavio pasikeitimu. Tačiau net ir tuo atveju, jei konkretus darbuotojas atsisako sudaryti tokį trišalį susitarimą, t. y. nepitaria, kad pasikeistų jo darbdavys, toks atsisakymas savaime neturi įtakos paties verslo perdavimo sandoriui galioti. Taigi darbuotojus siūlytina laikyti pasyviais verslo perdavimo dalyviais.

Atsižvelgiant į pasiūlytą verslo perdavimo dalyvių skirstymą į aktyvius ir pasyvius, toliau Direktyvos 2001/23/EB verslo perdavimo dalyviams nustatyti reikalavimai analizuojami remiantis šiuo skirstymu.

4.1. Aktyvūs verslo perdavimo dalyviai

Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies c punkto ir 2 straipsnio 1 dalies a ir b punktų kompleksinė aktyvių verslo perdavimo dalyvių apibrėžties analizė leidžia apibendrinti, kad Direktyvoje 2001/23/EB:

- 1) įvardijama, kad perdavėju ir perėmėju gali būti fiziniai ir juridiniai asmenys,

- 2) nurodoma, kad direktyva taikoma valstybės ir privačioms įmonėms, kurios verčiasi ūkine veikla, nesvarbu, ar jos veikia siekdamos pelno;
- 3) įtvirtinamas reikalavimas būti darbdaviu;
- 4) apribojamos valstybinių valdymo institucijų galimybės būti aktyviomis verslo perdavimo dalyvėmis.

Pirmojo aspekto dėl fizinių ir juridinių asmenų įvardijimo potencialiais verslo perdavėjais ar perėmėjais atskirai analizuoti nereikia, nes tiek fizinio asmens, tiek juridinio asmens sąvokų apibrėžtys teisiniu požiūriu yra aiškos, neproblemiškos. Kita vertus, reikia pasakyti, kad juridinio asmens samprata apima tiek privačius, tiek viešuosius juridinius asmenis. Savo ruožtu viešojo juridinio asmens sąvoka apima labai įvairias teises formas. Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1407 patvirtintu Juridinių asmenų registro nuostatų 12 punkte pateiktu pavyzdiniu sąrašu, viešaisiais juridiniais asmenimis yra valstybės ir savivaldybių įmonės, valstybės ir savivaldybių biudžetinės įstaigos, viešosios įstaigos, asociacijos, labdaros ir paramos fondai, bendrijos (sodininkų, daugiabučių namų savininkų ir kt.), politinės partijos, tradicinės Lietuvos religinės bendruomenės, profesinės sąjungos ir kt.³¹⁵ Direktyvoje 2001/23/EB, kalbant apie pelno siekį, minimos tik valstybės ir savivaldybių įmonės. Todėl gali kilti klausimas, ar įmonė yra vienintelė teisinė forma, leidžianti viešajam juridiniam asmeniui būti verslo perdavėju ar perėmėju.

Yra viešųjų juridinių asmenų, pavyzdžiui, valstybės biudžetinės įstaigos, labdaros ir paramos fondai, sodininkų bendrijos, politinės partijos, iš pirmo žvilgsnio neturinčių nieko bendra su verslu, ir jų galėjimas būti aktyviais verslo perdavimo dalyviais atrodo kvestionuotinas. Tačiau, kaip jau atskleista šiame tyrime, ūkinė veikla pagal Direktyvą 2001/23/EB suvokiama plačiai. Todėl nė viena iš viešųjų juridinių asmenų teisinių formų vien dėl specifinių jų įsteigimo tikslų savaime neturėtų būti eliminuojama iš potencialių aktyvių verslo perdavimo dalyvių rato. Tokią poziciją sustiprina ir argumentai, kad

³¹⁵ *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 107-4810.

Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies b punkte aiškiai įvardijama, kad ūkinė veikla gali būti ir ne pagrindinė, o tik pagalbinė, antraeilė verslo perdavėjo veikla.

Reikia pasakyti, kad net tradicinės religinės bendrijos teisinę formą turintis juridinis asmuo gali būti verslo perdavėjas. Kaip pavyzdį galima paminėti Vilniaus arkivyskupijos „Caritas“ centrą, kuris vykdo plataus spektro veiklą – labdaringos valgyklos, mokymo centro, nakvynės namų³¹⁶. Nepaisant to, kad šia veikla yra siekiama specifinių su pelnu nesusijusių tikslų, ji, remiantis Teisingumo Teismo praktika, yra ūkinio pobūdžio. Pažymėtina, kad panašų atvejį yra nagrinėjęs Norvegijos Aukščiausiasis Teismas³¹⁷, kuris konstatavo įvykusį verslo perdavimą pagal Direktyvą 2001/23/EB tarp religinės organizacijos ir savivaldybės, kai savivaldybė perėmė veiklą, susijusią su rizikos grupei priklausančių asmenų apgyvendinimu.

O reikalavimas būti darbdaviu ir ribojimas valstybių valdymo institucijų atžvilgiu, kaip aktyvius verslo perdavimo dalyvius nusakantys aspektai, yra sudėtingesni, nes susiję su tam tikrais vertinamaisiais kriterijais. Jie autorės toliau ir aptariami.

4.1.1. Reikalavimas turėti darbdavio teisinį statusą

Direktyvos 2001/23/EB preambulės 3 punkte įvardytas jos priėmimo tikslas – garantuoti darbuotojų apsaugą, pasikeitus darbdaviui. Direktyvos taikymo sritis detalizuojama jos 1 straipsnio a dalyje: Direktyva 2001/23/EB taikoma teisinio perdavimo arba susijungimo atveju perduodant įmonę, verslą arba įmonės ar verslo dalį kitam darbdaviui. Taigi Direktyva 2001/23/EB priimta ir jos taikymas tiesiogiai siejamas su atvejais, kai esant direktyvoje nustatytų kriterijų visetui keičiasi darbuotojų darbdavys. V. Mačiulaitis pažymi, kad,

³¹⁶ Vilniaus arkivyskupijos „Caritas“ [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.vilnius.caritas.lt/veikla.html>>.

³¹⁷ Supreme Court case on transfers of undertakings [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. spalio 8 d.] Prieiga per internetą: <http://www.labourlawnetwork.eu/national%3Cbr%3Elabour_law/national_court_rulings/national_court_decisions_-_labour_law/prm/64/v__detail/id__6027/category__26/index.html>.

neatsižvelgiant į įmonės, verslo ar jų dalių perdavimo būdus, darbdavio pasikeitimas yra viena iš esminių sąlygų, leidžiančių identifikuoti perdavimo faktą³¹⁸. Todėl galima teigti, kad darbdavio sąvoka atsižvelgiant į Direktyvos 2001/23/EB kontekstą yra ypač svarbi.

Tarptautinio darbo studijų instituto (angl. *International Institute for Labour*) prie Tarptautinės darbo organizacijos vyresnysis patarėjas J. C. Javillier³¹⁹ yra taikliai pažymėjęs, kad darbdavio, darbuotojo, įmonės ir darbo apibrėžtys yra pačioje darbo teisės evoliucijos ar gal net revoliucijos ašyje. Tai iš dalies susiję su tuo, kad darbo, socialinės apsaugos, įmonių ir mokesčių teisės sąveika yra nuolat besiplečianti. Todėl vartojant ir aiškinant sąvoką „darbdavys“ reikia atsižvelgti į tokio aiškinimo universalumą (teisingumą) platesniu kontekstu.

Deja, neišimtinai Direktyvoje 2001/23/EB apibrėžtos ne visos joje vartojamos sąvokos³²⁰. Įtvirtintos tik sąvokų „perdavėjas“, „perėmėjas“, „darbuotojas“ ir „darbuotojų atstovai“ apibrėžtys. Pažymėtina, kad darbuotojų atstovų ir darbuotojo sąvokos apibrėžtos blanketiškai, pateikiant nuorodą į valstybių narių nacionalinę teisę. Tačiau toks blanketinės nuorodos metodas nenaudotas apibrėžiant darbdavio sąvoką. Todėl kyla klausimas, ar tai, kad Direktyva 2001/23/EB valstybėms narėms leidžiama vadovautis nacionalinėmis darbuotojų sąvokomis, tačiau nepasisakoma, jog ta pati taisyklė galioja ir kalbant apie darbdavio sąvoką, reiškia, kad darbdavio sąvokos vis dėlto reikia ieškoti direktyvos tekste, net jei ji ir nėra aiškiai išskirta.

Autorės nuomone, Direktyvoje 2001/23/EB apibrėžtų sąvokų „perdavėjas“ ar „perėmėjas“ negalima laikyti darbdavio sąvokos sinonimais. Pavyzdžiui, Direktyvos 2 straipsnio 1 dalies a punkte įtvirtinta, kad „perdavėjas“ yra fizinis arba juridinis asmuo, kuris dėl direktyvoje nurodyto

³¹⁸ MAČIULAITIS, Vilius. *Darbo santykių nutraukimas darbdavio iniciatyva nesant darbuotojo kaltės lankstumo ir saugumo aspektu*. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 130.

³¹⁹ DAVIDOV, Guy; LANGILLE, Brian. *Boundaries and Frontiers of Labour Law*. Oxford: Hart Publishing, 2006, p. 355. ISBN 9781841135953.

³²⁰ Plačiau esminių definicijų apibrėžimo direktyvose trūkumo klausimu žr.: RIGAUX, Marc. *Labour Law or Social Competition Law? On Labour in Its relation with Capital Through Law*. Cambridge: Intersentia, 2009, p. 103. ISBN 9789050959421.

perdavimo praranda darbdavio teises įmonėje, versle arba įmonės ar verslo dalyje. Taigi perdavėjo sąvoką laikant darbdavio sąvokos sinonimu išeitų, kad direktyva įtvirtina *idem per idem* perdavėjo ir perėmėjo sąvokos apibrėžimą. Todėl, manytina, kad perdavėjo ir perėmėjo sąvokos nėra darbdavio sąvokos sinonimai, tačiau turėti darbdavio požymių yra kokybinis reikalavimas konkrečiam fiziniam ar juridiniam asmeniui, kad jį būtų galima pripažinti „perdavėju“ ar „perėmėju“ pagal Direktyvą 2001/23/EB.

Toks sąvokų „perdavėjas“ ir „perėmėjas“ bei „darbdavys“ atskyrimas kelia papildomų klausimų, susijusių su Direktyvos 2001/23/EB taikymo aprėptimi. Direktyvoje įtvirtinama, kad darbdavio teisių „perdavėjas“ ir „perėmėjas“ gali būti tik fiziniai ir juridiniai asmenys. Remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – Civilinis kodeksas) 2.33 straipsnio 1 dalimi, juridinis asmuo yra savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija³²¹. O vadovaujantis naujojo Darbo kodekso 21 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad darbdaviu gali būti juridinis ar fizinis asmuo, taip pat juridinio asmens ar kitos organizacijos padalinys (filialas, atstovybė) arba tokių asmenų grupė. Iki tol galiojusio senojo Darbo kodekso 16 straipsnio 1 dalis numatė, kad darbdaviu gali būti įmonė, įstaiga, organizacija ar kita organizacinė struktūra, nepaisant nuosavybės formos, teisinės formos, rūšies ir veiklos pobūdžio.

Galima teigti, kad tiek senajame, tiek ir naujajame Darbo kodekse numatoma, jog darbdaviu gali būti ne tik fizinis ir juridinis asmuo, bet ir kitokia organizacinė struktūra, formaliai neturinti juridinio asmens statuso. Šiuo aspektu Lietuva nėra išskirtinė. Panašios nuostatos įtvirtintos Lenkijos³²², Maltos³²³ darbo kodeksuose. Šis darbdavio sąvokos apibrėžties nacionalinėje teisėje pavyzdys suteikia erdvės svarstyti, ar nuoroda į fizinius ir juridinius

³²¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262 (su pakeitimais ir papildymais).

³²² Lenkijos Respublikos darbo kodeksas [interaktyvus] [Žiūrėta 2012 m. birželio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19980210094>>.

³²³ Maltos Respublikos darbo ir industrinių santykių aktas [interaktyvus] [Žiūrėta 2012 m. birželio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/63367/61057/F832885458/MLT63367.pdf>>.

asmenis „perdavėjo“ ir „perėmėjo“ apibrėžimuose yra tik formali, ar Direktyva 2001/23/EB tikslingai, o gal neapdairiai eliminuojamos organizacinės struktūros (ar kitaip valstybių narių įvardyti subjektai, kurie nėra fiziniai asmenys ir neturi juridinio asmens statuso, tačiau pagal valstybių narių nacionalinę teisę gali būti darbdaviai) iš Direktyvos 2001/23/EB taikymo apimties.

Tačiau šią darbdavio sąvokos apibrėžties Direktyvoje 2001/23/EB problemą, autorės nuomone, išsprendžia Direktyvos 98/50/EB 2 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata, kad direktyva nepažeidžia nacionalinės teisės aktuose pateikto darbo sutarčių arba darbo santykių apibrėžimo. Tokiu būdu buvo įtvirtinta blanketinė nuoroda į „darbo santykių“ sampratos apibrėžimus pagal valstybių narių nacionalinę teisę. Kadangi darbo santykiai negali egzistuoti be darbdavio kaip šių santykių šalies, galima teigti, kad blanketinė nuoroda į valstybių narių nacionalinėje teisėje įtvirtintą darbo santykių sampratą apima ir nuorodą į valstybių narių nacionalinės teisės, jurisprudencijos ir apskritai teisės doktrinos suformuluotą „darbdavio“ sampratą.

Todėl, Direktyvos 2001/23/EB 2 straipsnio 1 dalies a ir b punktus vertinant kompleksiskai su 2 straipsnio 2 dalimi, galima apibendrinti, kad direktyva potencialiais verslo perdavėjais ir perėmėjais įvardija tuos subjektus, kurie dėl įvykusio perdavimo praranda ar atitinkamai įgyja pagal valstybių narių nacionalinę teisę darbdaviams priskiriamas teises ir pareigas įmonėje, versle ar jų dalyje. Dažniausiai tokie subjektai yra fiziniai ir juridiniai asmenys, tačiau valstybių narių nacionalinė teisė gali numatyti ir didesnę subjektų, kuriems suteikiamas darbdavio statusas ir atitinkamai turi būti įtvirtintos Direktyvos 2001/23/EB numatytos pareigos, ratą.

Pažymėtina, kad Teisingumo Teismo praktikoje nėra nuodugniau pasisakyta nei dėl nacionalinės teisės įtvirtinto „darbdavio“ teisinio statuso reikšmės, konstatuojant verslo perdavimą, nei dėl pačios darbdavio sąvokos apibrėžties. Tačiau išskirtinas prejudicinis sprendimas byloje *Albron Catering*

*BV v FNV Bondgenoten, John Roest*³²⁴, kuriame Teisingumo Teismas atkreipė dėmesį, kad vertinimas, ar konkretus subjektas yra asmens darbdavys, neturi būti formalus, o turi būti žvelgiama į tarp šalių susiklosčiusių santykių esmę.

Minimoje byloje Nyderlandų nacionalinis teismas nagrinėjo bylą pagal bendrą John Roest ir profesinės sąjungos „FNV Bondgenoten“ ieškinį, kuriame jie kartu reikalavo pripažinti įvykus verslo perdavimą tokiomis aplinkybėmis. John Roest buvo įdarbintas įmonėje „Heineken Nederlands Bheer BV“, kuri alaus gamintojų įmonių grupėje „Heineken international“ veikė kaip pagrindinis darbdavys, įdarbinantis darbuotojus ir paskiriantis juos į įvairias įmonių grupės vykdančiąsias bendroves. Įdarbintas šios bendrovės John Roest buvo komandiruotas dirbti į grupės įmonę „Heineken Nederland BV“, teikusią įmonių grupės darbuotojams maitinimo paslaugas. „Heineken Nederland BV“, nusprendė savo vykdomą veiklą perduoti ne grupės įmonei „Albron Catering BV“. John Roest ir profesinė sąjunga „FNV Bondgenoten“ pareikalavo, kad toks veiklos perdavimas būtų pripažintas verslo perdavimu, atitinkamai John Roest ir kitų į įmonę komandiruočių darbuotojų darbdavio pareigas perkeltant „Albron Catering BV“.

Generalinis advokatas Y. Bot savo išvadoje³²⁵ išreiškė poziciją, kad darbuotojas, įdarbintas vienos grupės įmonės, bet visą laiką dirbantis kitai grupės įmonei, laikytinas turintis pastovių santykių su įmone, kurioje jis dirba. Tokius santykius galima prilyginti santykiams, kurie būtų, jei pati įmonė būtų įdarbinusi darbuotoją.

Jis taip pat atkreipė dėmesį į šiuos aspektus, kuriuos galima laikyti būdingais darbo santykiams. Pirma, komandiruotas darbuotojas yra integruojamas į įmonės, kurioje jis siunčiamas dirbti, struktūrą ir prisideda prie tokios įmonės vykdomos ekonominės veiklos. Antra, tokio darbuotojo darbo santykių įmonėje, į kurią jis komandiruotas, trukmė atitinka darbo santykių su

³²⁴ Teisingumo Teismo 2010 m. spalio 21 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-242/09, *Albron Catering BV v FNV Bondgenoten, John Roest*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2010, I-10309.

³²⁵ 2010 m. birželio 3 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-242/09, *Albron Catering BV v FNV Bondgenoten, John Roest*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2010, I-10309.

sutartiniu darbdaviu trukmę. Galiausiai, įmonė, į kurią darbuotojas komandiruotas, neterminuotai gali naudotis tokio darbuotojo darbu, apmokyti jį pagal savo poreikius.

Teisingumo Teismas palaikė generalinio advokato poziciją, pažymėdamas, kad iš bylos faktų akivaizdžiai matyti, kad nesutartinis darbdavys, t. y. „Heineken Nederlands Bheer BV“, dėl veiklos perdavimo prarado nesutartinio darbdavio teises, todėl negalima atmesti, kad jis gali būti laikomas „perdavėju“ pagal Direktyvos 2001/23/EB 2 straipsnio 1 dalies a punktą.³²⁶ Įvesdamas sutartinio ir nesutartinio darbdavio terminus Teisingumo Teismas patvirtino generalinio advokato išvadoje išsakytus teiginius ir pripažino, kad, vertinant, ar įvyko darbdavio pasikeitimas, darbdavio teisinis statusas neturi būtų vertinamas formaliai, apsiribojant vien darbo sutartyje įvardytų darbo santykių šalių identifikavimu, bet turi būti atsižvelgiama į veiklą perduodančio subjekto ir jam veiklą vykdyti padedančių asmenų susiklosčiusių teisinių santykių esmę.³²⁷

Vadinasi, jei tarp veiklos perdavėjo ir jo veiklą vykdyti padedančių asmenų galima nustatyti egzistuojant darbo santykių požymius (net jei jie teisiškai neišforminti ar išforminti ne kaip darbo santykiai), veiklos perdavėjui gali būti suteiktas nesutartinio darbdavio teisinis statusas, reiškiantis, jog nesutartinis darbdavys, kaip ir įprastiniu atveju – sutartinis darbdavys, turėtų būti saistomas Direktyvoje 2001/23/EB numatytų pareigų darbuotojams.

Galima pritarti generaliniam advokatui oponavusioms įmonei „Albron Catering BV“ ir Nyderlandų vyriausybei, teigusioms, kad Direktyvos 2001/23/EB taikymo išplėtimas apimant darbuotojų komandiravimą sukelia didelę teisinę nežinomybę. Nėra aiškūs kriterijai, kuriais būtų galima vertinti, kokie darbuotojų komandiravimo atvejai patenka į Direktyvos 2001/23/EB taikymo aprėptį. Toks direktyvos taikymo išplėtimas lemia, kad komandiruotiems darbuotojams tam tikrais atvejais gali būti garantuojama

³²⁶ Teisingumo Teismo 2010 m. spalio 21 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-242/09, *Albron Catering BV v FNV Bondgenoten, John Roest*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2010, I-10309, 22 paragrafas.

³²⁷ Sprendimo 28-31 paragrafai.

dviguba apsauga, t. y. tiek sutartinio, tiek nesutartinio darbdavio pasikeitimo atveju.³²⁸ Kita vertus, nepripažinus galimybės taikyti Direktyvą 2001/23/EB komandiruotiems darbuotojams, būtų palikta galimybė išvengti Direktyvos 2001/23/EB veikimo, pasinaudojant įmonių grupės „Heineken international“ schema, t. y. sukuriant įmonę – formalų įmonių grupės darbdavį, kuri pati nesinaudoja įdarbintų darbuotojų darbu, tačiau darbo jėga aprūpina kitas grupės ar ne grupės įmones.

S. De Groof vertinimu, nors Teisingumo Teismas savo prejudiciniu sprendimu neabejotinai išplėtė Direktyvos 2001/23/EB taikymo apimtį, šio sprendimo nereiktų suabsoliutinti. Būtina atsižvelgti į specifines bylos faktines aplinkybes, t.y. jog komandiruoti darbuotojai turėjo ilgalaikį pastovų santykį su nesutartiniu darbdaviu. Todėl šios komandiravimo situacijos negalima prilyginti tiems atvejams, kai darbuotojai komandiruojami trumpiems terminams. Todėl manytina, kad direktyvos taikymo apimtis išplėsta tik tų darbuotojų atžvilgiu, kurie yra komandiruoti ilgalaikiais pagrindais įmonių grupės viduje.³²⁹

Tai, kad nesutartinio darbdavio klausimo vertinimas yra aktualus verslo perdavimo atveju, patvirtina ir nacionalinių teismų praktika³³⁰. Šiuo požiūriu paminėtinas vienas Norvegijos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 21 d. sprendimas byloje Nr. HR-2012-1280-A. Šioje byloje nagrinėtas apsaugos, kuri taikoma darbuotojams, kai perduodamas verslas, galimas taikymas komandiruotiems darbuotojams, dirbusiems naftos platformoje. Jie, kitaip nei kiti platformą valdžiusios norvegų bendrovės darbuotojai, darbui į platformą buvo komandiruoti Singapūre įsteigtos kompanijos. Pasikeitus platformos

³²⁸ Išvados 30-33 pragrafai.

³²⁹ DE GROOF, Sarah. The Scope of the Transfer of Undertaking Directive Further Enlarged Through the Heineken-Case. *European Labour Law Journal*, Volume 1 (2010), No. 4, p. 511. ISSN 20319525.

³³⁰ European Labour Law Network. Transfer of payrolling activities from one payrolling company to another [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. spalio 8 d.] Prieiga per internetą: <http://www.labourlawnetwork.eu/national%3Cbr%3Elabour_law/national_court_rulings/national_court_decisions_-_labour_law/prm/64/v__detail/id__3346/category__25/index.html>. Taip pat žr. European Labour Law Network. Transfer of Undertakings- Supreme Court – Case HR-2012-1280-A (21-06-2012) [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 30 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.lovdato.no/nyhet/2012/20120626-2239.html>>.

savininkui, dauguma platformoje ankstesniam savininkui dirbusių darbuotojų buvo įdarbinta naujojo platformos savininko. Komandiruoti darbuotojai įdarbinti nebuvo ir reikalavo, kad jiems taip pat būtų taikoma darbuotojams garantuojama apsauga verslo perdavimo atveju. Norvegijos Aukščiausiasis Teismas pripažino, kad naftos platforma atitinka ūkio subjektui keliamus reikalavimus ir kaip ūkio subjektas yra išlaikęs veiklos tapatumą. Taip pat nusprendė, kad, nors komandiruoti darbuotojai formaliai nebuvo įdarbinti verslo perdavėjo, jie tokiu dideliu mastu buvo panašūs į perdavėjo darbuotojus, kad turėjo būti perduoti verslo perėmėjui kartu su perdavėjo darbuotojais³³¹.

Taigi Direktyva 2001/23/EB įtvirtina, kad reikalavimas būti darbdaviu turi būti suvokiamas atsižvelgiant į nacionalinėje teisėje esamą darbdavio kaip darbo santykių šalies sampratą. Direktyvą aiškinanti Teisingumo Teismo praktika pabrėžia poreikį gilintis į teisinių santykių, susiklosčiusių tarp veiklą perduodančio ir jam dirbančių asmenų, prigimtį. Todėl Direktyvos 2001/23/EB taikymas neatsiejamas nuo poreikio darbdavio sampratą aiškinti remiantis darbdaviui būdingais požymiais.

Apibendrinant galima teigti, kad Direktyvoje 2001/23/EB vartojamos perdavėjo ir perėmėjo sąvokos nėra darbdavio sąvokos sinonimai. Turėti darbdavio teisinį statusą apibrėžiančių požymių yra kokybinis reikalavimas konkrečiam fiziniam ar juridiniam asmeniui, kad jis potencialiai galėtų būti verslo perdavėjas ar perėmėjas pagal Direktyvą 2001/23/EB. Reikalavimas būti darbdaviu neturi būti suprantamas tik kaip formalus reikalavimas būti darbo sutarties šalimi. Kiekvienu konkrečiu atveju, įskaitant, kai tarp veiklą perduodančio subjekto ir ją vykdyti padedančio asmens susiklostę santykiai nėra įforminti kaip darbo teisiniai santykiai arba apskritai nėra įforminti, turi būti vertinama susiklosčiusių santykių prigimtis, ar verslą perduodančiam subjektui yra būdingi darbdavio teisinį statusą apibrėžiantys požymiai, ypač galia organizuoti ir valdyti darbo procesą.

³³¹ European Labour Law Network. Transfer of Undertakings – Supreme Court – Case HR-2012-1280-A (21-06-2012) [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 30 d.] Prieiga per internetą: <http://www.labourlawnetwork.eu/national_labour_law_latest_country_reports/national_court_rulings/court_decisions/prm/64/v__detail/id__2222/category__26/index.html>.

4.1.2. Valstybinės valdymo institucijos kaip verslo perdavimo dalyvės

Direktyvoje 2001/23/EB įtvirtintos perdavėjo ir perėmėjo sąvokos nėra vienintelės, pasisakančios apie subjektus, galinčius būti verslo perdavėjais ir perėmėjais. Aktyvių verslo perdavimo dalyvių rato apibrėžties požiūriu svarbus Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies c punktas, jame teigiama, kad valstybinių valdymo institucijų administracinis pertvarkymas arba administracinių funkcijų perdavimas, atliekamas tarp valstybinės valdžios institucijų, nepriskiriamas direktyvoje nustatytam perdavimui.

Analizuojant ribojimą taikyti Direktyvą 2001/23/EB valstybinio valdymo institucijų atžvilgiu, visų pirma reikia pažymėti, kad Direktyvoje 2001/23/EB neapibrėžiama, kas pagal ją laikytina valstybine valdymo institucija. Dėl tos priežasties šio termino reikšmei suvokti aktuali Direktyva 2006/111/EB dėl finansinių santykių tarp valstybių narių ir valstybės įmonių skaidrumo ir dėl finansinio skaidrumo tam tikrose įmonėse³³². Šios direktyvos 2 straipsnio a punkte įtvirtinta, kad valdžios institucijos – tai visos valdžios institucijos, įskaitant valstybės ir regiono, vietos valdžios ir visas kitas teritorines institucijas. Grynai gramatiškai lyginant Direktyvoje 2001/23/EB vartojamą terminą „valstybinės valdžios institucija“ su Direktyvoje 2006/111/EB apibrėžtu terminu „valdžios institucija“, matyti, jog šias sąvokas skiria tik vienas reikšminis žodis – „valstybinis“. Tokiu būdu gali kilti mintis, kad Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies c punkte įtvirtinami reikalavimai, taikomi ne visų valdžios institucijų atžvilgiu, o tik tų, kurios priskirtinos prie valstybinių institucijų. Tačiau tokią mintį paneigia Teisingumo Teismo praktika³³³, kurioje pasisakoma, kad toks ribojimas taikytinas ir savivaldos lygmeniu, pavyzdžiui, dalį savivaldybių funkcijų perduodant savivaldybių administraciniam susivienijimui.

³³² 2006 m. lapkričio 16 d. Tarybos direktyva Nr. 2006/111/EB dėl finansinių santykių tarp valstybių narių ir valstybės įmonių skaidrumo ir dėl finansinio skaidrumo tam tikrose įmonėse, OL L 318, 2006 11 17, p. 17–25.

³³³ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1996 m. spalio 15 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-298/94, *Annette Henke v Gemeinde Schierke and Verwaltungsgemeinschaft Bocken*, Reports of Cases, 1996, I-04989, 18 paragrafas.

Atlikus Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies c punkto lyginamąją kalbinę analizę, išryškėjo, kad lietuviškoje direktyvos versijoje vartojami terminai „valstybinės valdymo institucijos“ ir „valstybinės valdžios institucijos“ turi prasminių trūkumų, perteikiant Direktyvos 2001/23/EB originalaus teksto mintį. Konkrečiai, angliškoje direktyvos teksto versijoje³³⁴ 1 straipsnio 1 dalies c punkte vartojamas tas pats terminas *public administrative authorities*, prancūziškajame³³⁵ – *autorités administratives publiques*, vokiškajame³³⁶ – *verwaltungsbehörden*. Taigi Direktyvoje 2001/23/EB vartojamas terminas „*public administrative authorities*“ oficialioje direktyvos versijoje lietuvių kalba išverstas žodžiui „*public*“ suteikiant reikšmę – „valstybinės“, žodžiui „*administrative*“ – „valdžios“, o žodžiui „*authorities*“ – „institucijos“³³⁷.

Manytina, kad Direktyvoje 2001/23/EB vartojamo termino „*public administrative authorities*“ vertimas „valstybinės valdymo institucijos“ ar „valstybinės valdžios institucija“ yra netikslus ir dėl tos priežasties gali būti klaidinantis. Terminą „*public administrative authorities*“ siūlytina suprasti kaip reiškiantį „viešojo administravimo subjektai“ arba „viešojo administravimo institucijos“. Visų pirma, toks termino vertimas būtų tinkamesnis, kaip aiškiai leidžiantis suvokti, kad reikalavimas keliamas tiek savivaldos lygmeniu, tiek visos valstybės lygmeniu viešojo administravimo

³³⁴ „c) This Directive shall apply to public and private undertakings engaged in economic activities whether or not they are operating for gain. An administrative reorganisation of public administrative authorities, or the transfer of administrative functions between public administrative authorities, is not a transfer within the meaning of this Directive.“

³³⁵ „c) La présente directive est applicable aux entreprises publiques et privées exerçant une activité économique, qu'elles poursuivent ou non un but lucratif. Une réorganisation administrative d'autorités administratives publiques ou le transfert de fonctions administratives entre autorités administratives publiques ne constitue pas un transfert au sens de la présente directive.“

³³⁶ „c) Diese Richtlinie gilt für öffentliche und private Unternehmen, die eine wirtschaftliche Tätigkeit ausüben, unabhängig davon, ob sie Erwerbszwecke verfolgen oder nicht. Bei der Übertragung von Aufgaben im Zuge einer Umstrukturierung von Verwaltungsbehörden oder bei der Übertragung von Verwaltungsaufgaben von einer Behörde auf eine andere handelt es sich nicht um einen Übergang im Sinne dieser Richtlinie.“

³³⁷ Palyginti, aptartoje Direktyvoje 2006/111/EB vartojamas terminas „*public authorities*“ lietuviškoje šios direktyvos teksto versijoje yra verčiamas žodžiui „*public*“ suteikiant reikšmę – „valdžios“, o *authorities* – „institucijos“. Taigi, galima pasakyti, kad vienu atveju žodis „*public*“ yra verčiamas kaip reiškiantis „valdžia“, kitu – „valstybinis“.

įgalinimus turinčioms institucijoms. Antra, būtų išryškintas, pabrėžtas viešojo administravimo funkcijų vykdymas, o jis galiojančiame Direktyvos 2001/23/EB vertime į lietuvių kalbą yra neatskleistas. Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies c punktą siūlytina suprasti šitaip – viešąjį administravimą įgyvendinančių subjektų administracinis pertvarkymas arba administracinių funkcijų perdavimas, atliekamas tarp viešojo administravimo subjektų, nėra laikomas perdavimu pagal Direktyvą 2001/23/EB.

Sutinkant, kad Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies c punkte kalbama apie viešojo administravimo valdžią, reikia pažymėti, kad subjektai, kurie gali įgyvendinti viešojo administravimo valdžią, ir sritys, kuriose gali pasireikšti viešojo administravimo valdžia, yra labai įvairūs ir priklauso nuo valstybių narių pasirinkto reguliavimo. Vertinant iš nacionalinės teisės pozicijų ir remiantis Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo³³⁸ (toliau – Viešojo administravimo įstatymas) 2 straipsnio 4 dalimi, viešąjį administravimą vykdo valstybės institucijos ar įstaigos, savivaldybės institucijos ar įstaigos, pareigūnai, valstybės tarnautojai, valstybės ar savivaldybės įmonės, viešosios įstaigos, kurių savininkė ar dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, asociacijos, Viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka įgalioti atlikti viešąjį administravimą. O viešasis administravimas, vadovaujantis Viešojo administravimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalimi, apima įstatymų ir kitų teisės aktų reglamentuojamą viešojo administravimo subjektų veiklą, skirtą įstatymams ir kitiems teisės aktams įgyvendinti: administracinių sprendimų priėmimą, įstatymų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo kontrolę, įstatymų nustatytų administracinių paslaugų teikimą, viešųjų paslaugų teikimo administravimą ir viešojo administravimo subjekto vidaus administravimą. Taigi viešojo administravimo subjektų veikla yra įvairi – nuo norminių administracinių aktų, nustatančių elgesio taisykles, skirtas individualiai neapibrėžtai asmenų grupei, priėmimo iki administracinių paslaugų teikimo.

³³⁸ *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 77-2975.

Sukonkretinus ratą subjektų, kuriems taikomas Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies c punkte numatytas ribojimas, kyla tokio ribojimo absoliutumo klausimas. Kitaip tariant, reikia atsakyti į klausimą, ar viešojo administravimo valdžią įgyvendinantys subjektai gali būti laikomi verslo perdavėjais ar perėmėjais Direktyvos 2001/23/EB požiūriu.

Pažymėtina, kad pirmoje direktyvoje, reglamentavusioje verslo perdavimą, t. y. Direktyvoje 77/187/EEB, nieko nepasakyta aptariamu klausimu, ar viešojo administravimo valdžią įgyvendinantys subjektai gali būti verslo perdavėju ar perėmėju. Poreikį tai aptarti Direktyvoje 98/50/EB nulėmė Teisingumo Teismo prejudicinis sprendimas *Henke*³³⁹ byloje. Minima byla pradėta pagal Vokietijos pilietės, ėjusios sekretorės ir vyresniosios pareigūnės (angl. *senior official*), atsakingos už industrinės plėtros ir turizmo sritis, pareigas merijoje, ieškinį. Ieškiniu ji reikalavo pripažinti, kad savivaldybei dalį administracinių funkcijų perdavus savivaldybių administraciniam susivienijimui, jos darbo sutartis buvo nutraukta neteisėtai ir sutarties galiojimas turėjo tęstis administracinio savivaldybių susivienijimo atžvilgiu. Perdavimo pagrindas buvo nacionalinio įstatymo nuostata, numačiusi, kad kaimo vietovėse gretimos savivaldybės, remdamosi viešosios teisės sutartimi bei siekdamos sustiprinti jų administravimą, gali suformuoti administracinį susivienijimą.

Šioje byloje nacionalinis teismas kėlė klausimą, ar verslo perdavimu galima laikyti situaciją, kai savivaldybės administracinės funkcijos perduodamos administraciniam susivienijimui. Taip suformuluoto klausimo problematika turėjo du aspektus. Viena vertus, nacionalinis teismas klausė, ar savivaldybė ir savivaldybių administracinis susivienijimas gali būti verslo perdavimo subjektais, o jei gali, ar perdavimo objektu gali būti jų atliekamos administracinės funkcijos. Kadangi Teisingumo Teismo prejudicinio sprendimo išvada beveik pažodžiui buvo įtvirtinta Direktyvoje 98/50/EB ir

³³⁹ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1996 m. spalio 15 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-298/94, *Annette Henke v Gemeinde Schierke and Verwaltungsgemeinschaft Bocken*, Reports of Cases, 1996, I-04989.

išliko aptariamame Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies c punkte, verta šią bylą ir joje šalių išdėstytus motyvus aptarti detaliau.

Teikdamas išvadą³⁴⁰ šioje byloje generalinis advokatas C. O. Lenz nacionalinio teismo klausimą performulavo savaip, t. y. ar galima teigti, kad savivaldybė pagal direktyvą gali būti laikoma įmone (angl. *undertaking*). Ieškodamas atsakymo į šį klausimą generalinis advokatas atkreipė dėmesį, kad viešojo administravimo subjektų vykdomos funkcijos yra gerokai pasikeitusios, palyginti su tomis, kurias jiems buvo priskiriamos pagal klasikinę teoriją. Tos veiklos, kurias anksčiau vykdė grynai viešoji valdžia (angl. *public authority*), dabar yra vykdomos privačių subjektų. Kaip pavyzdį jis įvardijo pašto, telekomo ir net kalėjimų privatizavimo atvejus. Dėl šios priežasties, generalinio advokato nuomone, griežtai apibrėžti veiklos pobūdį, kai kalbama apie viešosios valdžios įgyvendinimą, yra labai sunku. Tai, kas šiandien suvokiama kaip grynai viešoji veikla, po kelių metų gali būti įgyvendinama privačių subjektų ir siekiant pelno.

Vokietijos vyriausybė šioje byloje išdėstė priešingą poziciją, kad savivaldybės negali būti laikomos įmonėmis ar verslu pagal direktyvą, nes jos nevykdo jokios ūkinės veiklos (angl. *economic activity*). Taip pat Vokietijos vyriausybė atkreipė dėmesį, kad direktyva 77/187/EEB priimta remiantis Europos Bendrijų sutarties 100 straipsniu, numatančiu, kad direktyvos priimamos kaip veikiančios bendros rinkos sukūrimą ir veikimą. O savivaldybės, vykdydamos joms priskirtas funkcijas, pasinaudodamos viešąja valdžia, nedalyvauja bendrojoje rinkoje.³⁴¹

Europos Komisijos teigimu, tik veikla, kuri susijusi grynai su viešosios valdžios įgyvendinimu, pavyzdžiui, mero, policijos ar kalėjimų personalo veikla, nepatenka į Direktyvos 77/187/EEB taikymo sritį. Tačiau administravimo veikla gali patekti į direktyvos taikymo sritį, kai ji pasireiškia klasikinės ūkinės veiklos vykdymu, pavyzdžiui, savivaldybių įmonių veikla,

³⁴⁰ 1996 m. birželio 11 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-298/94, *Annette Henke v Gemeinde Schierke and Verwaltungsgemeinschaft Bocken*, Reports of Cases, 1996, I -04995, 29 paragrafas.

³⁴¹ Išvados 17 paragrafas.

susijusi su atliekų tvarkymu, vandens priežiūra ar transporto paslaugų teikimu. Taip pat Europos Komisija pažymėjo, kad ir veiklos sritys, apimančios viešosios valdžios įgyvendinimą, taip pat gali patekti į direktyvos taikymo sritį, jei tokia veikla yra vykdoma asmenų, kurie pagal šalies nacionalinę teisę yra ginami kaip darbuotojai (pavyzdžiui, mero sekretorė, turinti darbuotojos statusą), arba kur tokia veikla yra vykdoma asmenų, neturinčių viešosios valdžios galių, ir ta veikla iš esmės galėtų būti atliekama privačių įmonių (pavyzdžiui, veikla mero sekretorės, turinčios pareigūnės statusą, tačiau kuri galėtų būti atliekama ir perkant paslaugas iš išorės).

Įvertinęs visas šias pozicijas, prejudiciniame sprendime Teisingumo Teismas visų pirma atkreipė dėmesį³⁴², kad direktyvos preambulėje yra numatyta, jog direktyva įtvirtina darbuotojų apsaugą nuo jiems potencialiai nepalankių padarinių dėl įmonių struktūros pokyčių, vykstančių dėl ekonominių tendencijų nacionaliniu ir Europos Bendrijų lygmeniu ir vykdomų, *inter alia*, įmones, verslą ar verslo dalis perduodant kitiems darbdaviams. Todėl, teismo nuomone, viešosios administracijos struktūros pertvarkymas ar administravimo funkcijų perdavimas tarp viešojo administravimo valdžios subjektų nėra laikytinas įmonės perdavimu pagal direktyvą. Pasak teismo, tokį direktyvos interpretavimą pagrindžia ir pati direktyvoje vartojama terminija, apibrėžianti perdavimo dalyką – (*virksomhed, Unternehmen, entreprise, impresa, επιχείρηση, onderneming, empresa, yritys, företag; and bedrift, Betrieb, business, établissement, stabilimento, εγκατάσταση, vestiging, establecimiento, centro de actividad*) (liet. įmonė) bei patį naudos gavėją – (*indehaver, Inhaber, chef d'entreprise, imprenditore, επιχειρηματίας, ondernemer, empresário, empresario*) (liet. verslininką).

Henke bylos atveju ieškovės kaip sekretorės ir vyresniosios pareigūnės pareigos buvo susijusios su industrijos plėtros ir turizmo klausimais. Taigi Teisingumo Teismas laikėsi pozicijos, kad tokių funkcijų perdavimas

³⁴² Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1996 m. spalio 15 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-298/94, *Annette Henke v Gemeinde Schierke and Verwaltungsgemeinschaft Bocken*, Reports of Cases, 1996, I-04989, 13-15 paragrafai.

savivaldybių administraciniam susivienijimui, kurio tikslas buvo pagerinti administracinių užduočių vykdymą, buvo susijęs tik su viešosios valdžios įgyvendinimo veiklos perdavimu. Todėl pripažinta, kad Direktyva 77/187/EEB netaikytina, t. y. verslo perdavimo neįvyko. Deja, šiame prejudiciniame sprendime Teisingumo Teismas plačiau nepasisakė dėl viešojo administravimo valdžios įgyvendinimo reikšmės, taip pat teismas plačiau neanalizavo, kiek ieškovės darbo funkcijos objektyviai buvo susijusios su viešosios valdžios įgyvendinimu.

Mintį dėl viešosios valdžios galių naudojimo Teisingumo Teismas išplėtojo *Scattolon*³⁴³ byloje. Byla pagal I. Scattolon ieškinį buvo iškelta tokiomis aplinkybėmis. Italijos valstybinėse mokyklose iki 1999 m. pagalbinės paslaugos, tokios kaip antai valymas, priežiūra ir administracinė pagalba, buvo teikiamos arba valstybės administracinių, techninių ir pagalbinių tarnybų darbuotojų, arba savivaldybės. Savivaldybės savo ruožtu naudojosi arba savivaldybių administracinių, techninių ir pagalbinių tarnybų darbuotojų darbu, arba tokias paslaugas pirkė iš privačių įmonių. I. Scattolon buvo savivaldybės administracinių, techninių ir pagalbinių tarnybų darbuotoja, dirbo valytoja. Remiantis 1999 m. priimtu įstatymu visi savivaldybių administracinių, techninių ir pagalbinių tarnybų darbuotojai buvo perkelti į valstybinių administracinių, techninių ir pagalbinių tarnybų darbuotojų sąrašus.

Taigi nacionalinis teismas kėlė klausimą, ar valstybės narės viešosios valdžios institucijos atliekamas kitos valdžios institucijos darbuotojų, teikiančių pagalbines paslaugas mokyklose, perėmimas yra „įmonės perdavimas“, kaip tai suprantama pagal Sąjungos teisės aktus, reglamentuojančius darbuotojų teisių apsaugą. Išvadą teikęs generalinis advokatas Y. Bot šį klausimą savo išvadoje performulavo, teigė, kad nacionalinis teismas iš esmės klausia, ar aplinkybė, jog perduodant dalyvauja du subjektai, kurie yra viešosios teisės reglamentuojami juridiniai asmenys,

³⁴³ Teisingumo Teismo 2011 m. rugėjo 6 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-108/10, *Ivana Scattolon v Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2011, I-07491.

gali lemti, kad toks perdavimas nepatenka į Direktyvos 77/187/EEB taikymo sritį. Advokato nuomone, nesvarbu, ar perdavėjas ir perėmėjas yra privatinės ar viešosios teisės subjektai. Perdavimo nepatekimas į Direktyvos 77/187 taikymo sritį turi būti pagrįstas ne tuo, jog institucijos yra viešosios teisės subjektai, o veikiau, laikantis funkcinio požiūrio, t.y. aplinkybe, kad perdavimas susijęs su veikla vykdant viešosios valdžios funkcijas. Pasak advokato, jei perdavimas susijęs su ūkine veikla, jis patenka į direktyvos taikymo sritį.³⁴⁴

Teikdamas prejudicinį sprendimą, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad sąvoka „įmonė“ pagal Direktyvos 77/187/EEB 1 straipsnio 1 dalį reiškia kiekvieną stabilios struktūros ūkio subjektą, neatsižvelgiant į jo teisinį statusą ir finansavimo būdą. Taigi toks subjektas yra kiekviena organizuota asmenų ir kitų išteklių grupė, leidžianti vykdyti ūkinę veiklą, kuria siekiama tam tikro tikslo ir ji yra pakankamos struktūros bei savarankiška. Sąvoka „ūkinė veikla“ reiškia kiekvieną veiklą, kai konkrečioje rinkoje siūlomos prekės ar paslaugos. Ūkinei veiklai paprastai nepriskiriama veikla, susijusi su viešosios valdžios galių (angl. *public power*) naudojimu. Tokios situacijos pavyzdžiu teismas laikė *Henke* bylą. Tačiau Teisingumo Teismo nuomone, paslaugos, kurios nesusijusios su viešosios valdžios galių naudojimu, bet teikiamos siekiant užtikrinti viešąjį interesą ir nesiekiant pelno bei konkuruoja su pelno siekiančių subjektų siūlomomis paslaugomis, pripažintinos ūkine veikla pagal Direktyvą 77/187/EEB.³⁴⁵

Scattolon byloje Teisingumo Teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad iš faktinių bylos duomenų matyti, jog tam tikrais atvejais savivaldybės administracinių, techninių ir pagalbinių tarnybų darbuotojų teikiamos paslaugos pagal subrangos sutartį būdavo perduodamos privatiems ūkio subjektams, ir byloje nėra ginčijama, kad tokios paslaugos yra nesusijusios su

³⁴⁴ 2011 m. balandžio 5 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-108/10, *Ivana Scattolon v Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2011, I-07491, 44 ir 51 paragraphai.

³⁴⁵ Teisingumo Teismo 2011 m. rugsėjo 6 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-108/10, *Ivana Scattolon v Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2011, I-07491, 42-44 paragraphai.

viešosios valdžios galių naudojimu. Todėl Teisingumo Teismas darė išvadą, kad byloje aptariamų perkeltų darbuotojų vykdoma veikla yra ūkinė ir ja siekiama konkretaus tikslo, t. y. teikti mokykloms reikiamas technines ir administracines paslaugas. Taip pat Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nors, kaip byloje pabrėžė Italijos vyriausybė, viešosios administracijos struktūrinis pertvarkymas ir viešosios administracijos administracinių funkcijų perdavimas iš vienos institucijos kitai nėra įtraukti į Direktyvos 77/187/EEB taikymo sritį, vis dėlto šios sąvokos apima tik tuos atvejus, kai perduodama su viešosios valdžios įgaliojimų vykdymu susijusi veikla.³⁴⁶

Abiejose aptartose *Henke* ir *Scattolon* bylose buvo analizuojami atvejai, kai perdavimai vyko tarp subjektų, kurių veiklą reglamentuoja viešoji teisė. Tačiau yra ir tokių Teisingumo Teismo prejudicinių sprendimų, kuriais buvo konstatuotas įvykęs verslo perdavimas, kai tik vienas iš aktyvių verslo perdavimo dalyvių buvo subjektas, kurio veikla reglamentuojama viešosios teisės.

Iš tokių paminėtinas Teisingumo Teismo prejudicinis sprendimas *Collino and Chiappero* byloje, kurioje teismas pripažino, kad Direktyva 77/187/EEB taikytina tokiu atveju, kai subjektas, teikiantis viešojo naudojimo telekomunikacijos paslaugas ir valdomas viešojo subjekto (angl. *public body*), priklausančio valstybės administracijai, viešosios valdžios sprendimu ir už tam tikrą mokestį administracinės koncesijos forma (angl. *form of an administrative concession*) yra perleidžiamas privačiai bendrovei, įsteigta kito viešojo subjekto. Teismas pabrėžė, kad faktas, jog perduota paslauga buvo koncesijos, suteiktos viešojo subjekto – savivaldybės, dalyku, negali apriboti direktyvos taikymo, jei aptariama veikla neapima viešosios valdžios vykdymo.

347

³⁴⁶ Sprendimo 46, 47 ir 54 paragrafai.

³⁴⁷ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2000 m. rugsėjo 14 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-343/98, *Renato Collino, Luisella Chiappero v Telecom Italia SpA*, Reports of Cases, 2000, I-06659, 41 paragrafas.

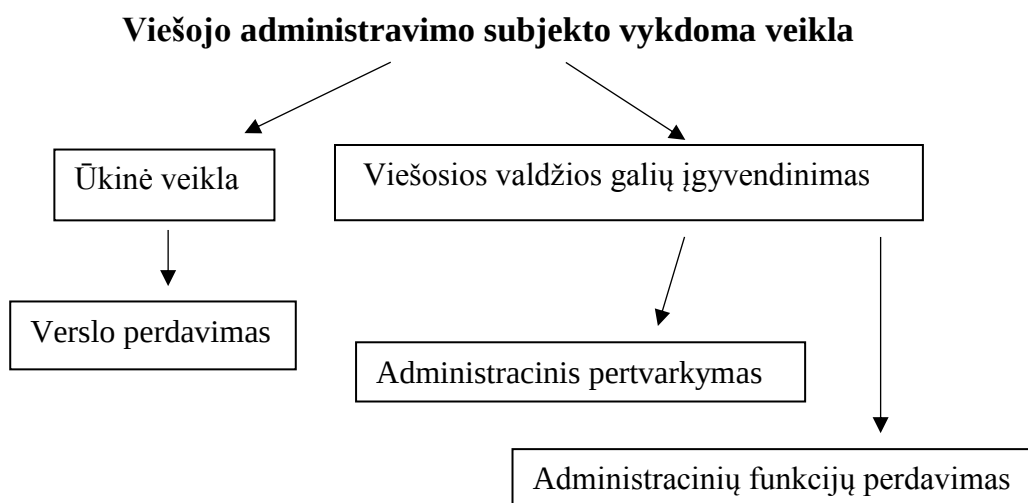
Galima ir atvirkštinė situacija, kai viešosios teisės reguliuojamas subjektas yra tik perėmėjo pusėje. Šiuo aspektu paminėtinas *Mayeur*³⁴⁸ byloje priimtas prejudicinis sprendimas, kuriame Teisingumo Teismas pripažino, kad Direktyva 77/187/EEB yra taikoma tokiu atveju, kai savivaldybė – juridinis asmuo, kurio veikla reguliuojama viešosios teisės ir veikiantis pagal specifines administracinės teisės taisyklės, perima veiklą, susijusią su viešiniu ir informavimu apie savivaldybės teikiamas paslaugas, iš ne pelno asociacijos, turinčios privataus juridinio asmens teisinį statusą. Teismas pažymėjo, kad tokio pobūdžio veikla, susidedanti iš paslaugų teikimo, yra ūkinės prigimties ir negali būti laikoma išplaukianti iš viešosios valdžios vykdymo. Verslo perdavimo atvejis taip pat buvo konstatuotas ir *Delahaye*³⁴⁹ byloje, kurioje nagrinėta situacija, kai verslas iš privataus juridinio asmens buvo perduotas ministerijai, o dėl tokio įvykusio perdavimo prieš tai pagal darbo sutartis dirbę darbuotojai po perdavimo įgijo valstybės tarnautojų statusą.

Taigi Teisingumo Teismo praktika leidžia teigti, kad direktyvos taikymo ribojimas valstybinių valdymo institucijų atžvilgiu, įtvirtintas Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies c punkte, nėra absoliutus, o jo taikymas priklauso nuo perduodamos veiklos pobūdžio. Kitaip tariant, turi būti taikomas funkcinis požiūris (angl. *functional approach*), kuris plačiai naudojamas ir konkurencijos teisėje, kai vertinama ar vienetas veikia kaip ūkio subjektas, t.y. vykdo ekonominę veiklą ir jam taikytinos konkurencijos teisės taisyklės, ar visgi nagrinėjamas vienetas negali būti laikomas ūkio subjektu, nes jis veikia naudodamas viešosios valdžios galias.³⁵⁰ Taigi Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies c punkte numatytą ribojimą galima pavaizduoti tokia schema:

³⁴⁸ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2000 m. rugsėjo 26 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-175/99, *Didier Mayeur v Association Promotion de l'Information Messine (APIM)*, Reports of Cases, 2000, p. I-07755, 39 ir 57 paragrafai.

³⁴⁹ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2004 m. lapkričio 11 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-425/02, *Johanna Maria Delahaye prieš Ministre de la Fonction publique et de la Réforme administrative*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2004, I-10823.

³⁵⁰ Žr. 17. WHISH, Richard; BAILEY, David. *Competition Law*. Eight edition. New York: Oxford University Press Inc., 2015, p. 84-85. ISBN 978-0-19-966037-7.

Sudaryta autorės

Remiantis aptarta Teisingumo Teismo praktika ir Direktyva 2001/23/EB, viešojo administravimo subjektas savo veiklą, kuria jis įgyvendina valstybinės valdžios galias, gali pertvarkyti dvejopai. Pirma, funkcijos, susijusios su valstybinės valdžios galių naudojimu, gali būti perskirstytos paties viešojo administravimo subjekto viduje, t. y. atliekama administracinė pertvarka. Antra, funkcijos, susijusios su valstybės valdžios galių naudojimu, gali būti patikėtos kitam viešojo administravimo subjektui, t. y. atliekamas administracinių funkcijų perdavimas. Abu šie atvejai į Direktyvos 2001/23/EB veikimo sritį nepateks. O jeigu perduodama veikla nėra susijusi su viešojo administravimo funkcijų įgyvendinimu, tokios ūkinės veiklos perdavimo atveju gali būti taikoma Direktyva 2001/23/EB, su sąlyga, kad yra tenkinami visi kiti direktyvoje numatyti reikalavimai.

Apžvelgiant tai, kas išdėstyta, galima apibendrinti, kad juridinio asmens teisinės formos aspektu verslo perdavėjas ar perėmėjas gali būti tiek viešieji, tiek privatūs juridiniai asmenys. Sprendžiant, ar konkretus subjektas gali būti verslo perdavėjas ar perėmėjas, reikia vertinti perduodamos veiklos pobūdį, t. y. ar tokia veikla yra arba gali būti laikoma ūkine veikla, ar tokia veikla daugiausia susijusi su viešojo administravimo galių įgyvendinimu. Todėl Direktyvos 1 straipsnio 1 dalies c punkto nuostata turi būti suvokiama ne

kaip ribojimas, tiesiogiai skirtas verslo perdavimo subjektams, bet kaip papildomų reikalavimų įtvirtinimas verslo perdavimo objekto atžvilgiu, kai aktyvus verslo perdavimo dalyvis yra viešojo administravimo subjektas. Taigi subjekto teisinė forma pati savaime nėra Direktyvos 2001/23/EB taikymą visiškai apriboti galintis veiksnys.

4.2. Pasyvūs verslo perdavimo dalyviai

Nepaisant to, kad darbuotojai yra laikytini pasyviais verslo perdavimo teisinių santykių dalyviais, būtent jų apsauga, remiantis Direktyvos 77/187/EEB preambulės 7 punktu, kuriame teigta, jog keičiantis darbdaviams būtina numatyti ir užtikrinti darbuotojų apsaugą, yra pirmapradė Direktyvos 77/187/EEB ir ją keitusių direktyvų priėmimo priežastis ir egzistavimo tikslas. Taigi verslo perdavimo konstatavimas siejant su direktyvos kontekstu įmanomas tik kai toks perdavimas liečia asmenis, turinčius darbuotojo teisinį statusą, t. y. kaip įtvirtinta Direktyvos 2001/23/EB 2 straipsnio 1 dalies d punkte, kai atitinkamoje valstybėje narėje asmenį kaip darbuotoją gina nacionalinė darbo teisė.

Pažymėtina, kad Direktyvos 2001/23/EB 2 straipsnio 2 dalyje numatoma, jog iš direktyvos taikymo apimties negali būti išskirtos darbo sutartys ar darbo santykiai tik dėl darbo valandų, kurios jau yra ar turi būti išdirbtos. Kitaip tariant, direktyvos taikymas darbuotojams nėra kaip nors diferencijuotas, atsižvelgiant į tai, kad jie dirba ne visą darbo dieną, ir pan. Taip pat pagrindas išskirti darbo sutartis ar darbo santykius negali būti aplinkybė, kad darbo santykiai yra terminuoti ar tai, kad darbo santykiai susiklostę su laikinojo įdarbinimo įmone.

Todėl, nors darbo santykiai savo esme gali būti sudėtingi, mobilūs, pasižymi didele raiškos formų įvairove ir dėl tos priežasties yra daug įvairių darbo santykių apibrėžimų³⁵¹, tačiau Direktyvos 2001/23/EB nuostatos leidžia

³⁵¹ MARTIŠIENĖ, Beata. *Darbo santykių reguliavimo civiliniai teisiniai aspektai*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012, p. 22.

teigti, jog, vertinant iš nacionalinių pozicijų, direktyvos įtvirtintos garantijos turėtų būti užtikrinamos visiems darbuotojams, neatsižvelgiant į darbo sutarties tipą. Taigi, žvelgiant iš nacionalinės teisės perspektyvos, įmanomas ne tik darbuotojų, dirbančių pagal neterminuotas darbo sutartis, perdavimas, bet ir, pavyzdžiui, dirbančių pagal sezonines darbo sutartis, trumpalaikės darbo sutartis ir kitas, numatytas naujojo Darbo kodekso 66 straipsnio 1 dalyje (senojo Darbo kodekso 108 straipsnio 1 dalis).

Nors asmenų, turinčių darbuotojo teisinį statusą, dalyvavimas yra būtina verslo perdavimo egzistavimo sąlyga, *expressis verbis* įtvirtinta Direktyvoje 2001/23/EB, tačiau Direktyvoje 2001/23/EB, formuluojant darbuotojo sąvoką, pateikiama tik blanketinė nuoroda į valstybių narių nacionalinės teisės suformuluotą darbuotojo sampratą. Atkreiptinas dėmesys, kad darbuotojo sąvokos apibrėžimo Direktyvoje 77/187/EEB net ir nebuvo. Jis atsirado tik 1998 m., priėmus Direktyvą 77/187/EEB keičiančią Direktyvą 98/50/EB.

Direktyvos 98/50/EB preambulės 6 punkte buvo deklaruota, kad poreikis keisti Direktyvą 77/187/EEB, be kita ko, yra susijęs ir su būtinybe paaiškinti darbuotojo sąvoką remiantis Teisingumo Teismo praktika. Tokia Teisingumo Teismo praktikos įtaka Direktyvai 98/50/EB pasireiškė tuo, jog direktyvos tekste atsirado pažodinis Teisingumo Teismo išaiškinimo byloje *Danmols*³⁵², kurioje teismas pasisakė, kad sąvoka „darbuotojas“ reiškia asmenį, kurį kaip darbuotoją atitinkamoje valstybėje narėje gina nacionalinė darbo teisė, atkartojimas. Prieš suformuluodamas tokį išaiškinimą, Teisingumo Teismas, manytina, visų pirma turėjo atsakyti į klausimą, ar tikslinga aprobuotą darbuotojo sąvoką suformuluoti Direktyvoje 77/187/EEB.

Darbuotojo sąvokos apibrėžties klausimas Teisingumo Teismui buvo kilęs ir anksčiau – siejant su teisės į laisvą darbuotojų judėjimą, įtvirtintos Konsoliduotos Europos bendrijos steigimo sutarties³⁵³ 39 (buvęs 48 straipsnis)

³⁵² Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1985 m. liepos 11 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-105/84, *Foreningen af Arbejdsledere i Danmark v A/S Danmols Inventar, in liquidation*, Reports of Cases, 1985, p. 2639, 28 paragrafas.

³⁵³ Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 2-2.

straipsnyje, kontekstu. Aiškindamas šio straipsnio pradinę redakciją, Teisingumo Teismas įtvirtino principinę nuostatą, kad „darbuotojas“ yra išskirtinai Europos bendrijos teisės sąvoka ir ją privalu aiškinti ne pagal kurios nors valstybės nacionalinę teisę, nes tai suteiktų galimybę keisti šios sąvokos turinį ir apimtį, bet pagal Europos bendrijos teisę³⁵⁴.

Vėlesnėse bylose Teisingumo Teismas dar sukonkretino, kad laisvo darbuotojų judėjimo požiūriu darbuotojo statusui pagal Europos bendrijos teisę negali daryti įtakos tokie veiksniai, kaip antai darbo santykių teisinė prigimtis nacionalinės teisės požiūriu, didesnis ar mažesnis suinteresuoto asmens darbo našumas, darbo užmokesčio šaltinis ar mažas darbo užmokesčio dydis³⁵⁵. Taip pat, kad darbuotoju turi būti laikomas kiekvienas asmuo, kuris užsiima realia ir veiksminga veikla, išskyrus nereikšmingą ir pagalbinę veiklą, o pats darbo santykių buvimas nustatomas tada, kai asmuo tam tikrą laiką kito asmens naudai ir jo vadovaujamas vykdo veiklą, už kurią gauna atlyginimą³⁵⁶.

Tačiau *Danmols* byloje aiškiai pasisakyta, kad suformuluoti aprobuotą darbuotojo sąvoką Direktyvoje 77/187/EEB netikslinga. Tokią poziciją Teisingumo Teismas motyvavo tuo, kad Europos ekonominės bendrijos sutarties atveju visoms valstybėms narėms yra būtina pateikti bendros darbuotojo (angl. *worker*) sąvokos išaiškinimą, siekiant užtikrinti tinkamą darbuotojų judėjimo laisvės principo įgyvendinimą ir atitinkamai sąjungos integraciniais tikslais pasiekti. Direktyva 77/187/EEB siekiama tik dalinio suderinimo, apsiribojant tikslu užtikrinti, kad vien verslo perdavimo sandorio sudarymo faktas nebūtų teisėta priežastis keisti darbo sąlygas. Galima teigti Teisingumo Teismą pripažinus, jog subjektų rato, kuris gali pasinaudoti direktyvos suteikiamomis teisėmis, požiūriu galimos ir priimtinos tam tikros Direktyvos 77/187/EEB taikymo neatitiktys tarp valstybių narių.

³⁵⁴ Europos bendrijų Teisingumo Teismo 1964 m. kovo 19 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-75/63, *Hoekstra v Bedrijfsvereniging Detailhandel*, Reports of Cases, 1964, p. 177.

³⁵⁵ Teisingumo Teismo 1982 m. kovo 23 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-53/81, *Levin v Staatssecretaris van Justitie*, Reports of Cases, 1982, p. 1035.

³⁵⁶ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1986 m. liepos 3 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-66/85, *Lawrie-Blum v Land Baden-Württemberg*, Reports of Cases, 1986, p. 2121.

Tokius direktyvos taikymo skirtumus gali nulemti būtent darbuotojo teisinio statuso reglamentavimo nacionaliniu lygiu skirtumai. Todėl, atsižvelgiant į tai, kad darbuotojo sampratos apibrėžties reikia ieškoti nacionalinėje teisėje, darbuotojo teisinio statuso turėjimas kaip viena iš verslo perdavimo kvalifikavimo sąlygų įgyja naują prasminį kontekstą. Ypač tuo aspektu, kad valstybės narės dirbantiems asmenims darbuotojo teisinį statusą suteikia nevienodai, t. y. ne visi dirbantys asmenys turi darbuotojo teisinį statusą.³⁵⁷ Tiek Lietuvoje, tiek kitose valstybėse narėse statistiškai didelę dirbančiųjų grupę sudaro valstybės tarnautojai. Pavyzdžiui, Prancūzijoje, vien valstybės tarnautojų skaičius, neskaitant kitų dirbančiųjų viešajame sektoriuje, sudaro per 5 milijonus asmenų³⁵⁸, Didžiojoje Britanijoje – per 400 tūkst. asmenų³⁵⁹, Lietuvoje per 50 tūkst. asmenų³⁶⁰.

Vis dėlto keltinas klausimas, ar tai, jog Direktyvoje 2001/23/EB apibrėždama, kad ji taikoma tik darbuotojams, kaip jie suprantami pagal nacionalinę teisę, reiškia, jog tokiu būdu vienareikšmiškai apriojamas direktyvos taikymas valstybės tarnautojams. Remiantis Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo (toliau – Valstybės tarnybos įstatymas) 2 straipsnio 1 dalies 2 punktu, valstybės tarnautoju laikomas fizinis asmuo, einantis pareigas valstybės tarnyboje ir atliekantis viešojo administravimo veiklą. Tačiau kitose valstybėse narėse valstybės tarnautojams gali būti priskiriami asmenys, dirbantys valstybiniame sektoriuje, bet neatliekantys viešojo administravimo veiklos klasikiniu supratimu. Todėl net ir panašų

³⁵⁷ Plačiau apie „darbuotojo“ apibrėžties keliamus iššūkius žr. DAVIDOV, Guy. *Re-Matching Labour Laws with their Purpose*. In DAVIDOV, Guy; LANGILLE, Brian *et al.* *The Idea of Labour Law*. Oxford University Press, 2013, p. 181-187. ISBN 9780199669455. Taip pat FREEDLAND, Mark; KOUNTOURIS, Nicola. *Legal Characterization of Personal Work Relations*. In DAVIDOV, Guy; LANGILLE, Brian *et al.* *The Idea of Labour Law*. Oxford University Press, 2013, p. 202-206. ISBN 9780199669455.

³⁵⁸ L'emploi dans la fonction publique au 31 décembre 2015 [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 18 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.fonction-publique.gouv.fr/files/files/statistiques/stats-rapides/stats-rapides-emploi-2015.pdf>>.

³⁵⁹ Civil Service statistics: 2016 [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 18 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/publicsectorpersonnel/bulletins/civilservicestatistics/2016>>.

³⁶⁰ Informacija apie faktiškai dirbančių asmenų einamas pareigas [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 18 d.] Prieiga per internetą: <<http://statistika.vtd.lt/index.html>>.

gyventojų kiekį turinčiose valstybėse valstybės tarnautojų skaičius gali esmingai skirtis.

Šių skirtumų atsiranda ne tiek dėl valstybės apsisprendimo turėti mažesnę valstybės tarnautojų korpusą, kiek dėl toje valstybėje pasirinktos ir įtvirtintos valstybės tarnybos sampratos, kurios apibrėžtis lemia platesnę ar siauresnę valstybės tarnautojo sampratos apibrėžtį ir atitinkamai tarnautojų skaičių konkrečioje valstybėje.

Valstybės tarnybos sampratą nagrinėjančios N. Glebovė ir I. Povilaitienė pažymi, kad tiek mokslinėje teisės literatūroje, tiek praktikoje skiriamos dvi valstybės tarnautojo sampratos – siauroji ir plačioji. N. Glebovės teigimu, remiantis plačiąja valstybės tarnautojo samprata, valstybės tarnautojais laikomi visi asmenys, dirbantys (tarnaujantys) valstybės ir savivaldybės institucijose ar įstaigose ir gaunantys atlyginimą iš valstybės ar savivaldybės biudžetų³⁶¹. Su tokia apibrėžtimi sutinka ir I. Povilaitienė, pasak kurios, valstybėse, kuriose vyrauja plačioji valstybės tarnybos samprata, valstybės tarnyba apima visus valstybės darbuotojus, nes manoma, kad kiekvienas valstybės darbuotojas yra dalis valstybės vykdomosios valdžios mechanizmo³⁶².

O valstybėse, kuriose vyrauja siauroji valstybės tarnautojo samprata, valstybės tarnautojais laikomi tik asmenys, kurie įgyvendina valstybės ar atitinkamos institucijos uždavinius ir funkcijas valstybės valdymo srityje³⁶³. Kitaip tariant, valstybėse, kuriose vyrauja siauroji valstybės tarnybos samprata, valstybės tarnyba ribojama iki vadinamosios pagrindinės viešosios administracijos (angl. *core public administration*)³⁶⁴.

Pavyzdžiui, Prancūzijoje valstybės tarnautojais laikomi asmenys, dirbantys šalies valstybinėje tarnyboje (pranc. *la fonction publique d'État*),

³⁶¹ GLEBOVĖ, Neringa. *Karjeros valstybės tarnautojo garantijos*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012, p. 26.

³⁶² POVILAITIENĖ, Ieva. *Darbo sutartis ir kitos teisinės darbo panaudojimo formos*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012, p. 82.

³⁶³ GLEBOVĖ, Neringa. *Karjeros valstybės tarnautojo garantijos*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012, p. 26.

³⁶⁴ POVILAITIENĖ, Ieva. *Darbo sutartis ir kitos teisinės darbo panaudojimo formos*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012, p. 82.

teritorinėje valstybės tarnyboje (pranc. *la fonction publique territoriale*) bei tarnyboje valstybinėse ligoninėse (pranc. *la fonction publique hospitalière*)³⁶⁵. Prancūzijos atvejis iliustruoja laikymąsi plačiosios valstybės tarnybos sampratos. Didžiojoje Britanijoje valstybės tarnautojais laikomi „karūnos“ darbuotojai, t. y. asmenys, tarnaujantys karalienei (angl. *crown employees*)³⁶⁶, o Lietuvoje, sutinkamai su Valstybės tarnybos įstatymo³⁶⁷ 6 straipsniu, valstybės tarnautojų korpusą sudaro keturios grupės asmenų: karjeros valstybės tarnautojai, politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojai, įstaigų vadovai bei statutiniai valstybės tarnautojai. Remiantis N. Glebovės ir I. Povilaitienės įvardytais aspektais, galima teigti, kad Lietuvoje egzistuojantis valstybės tarnybos modelis artimesnis valstybės tarnybos siaurajai sampratai.

Nuo valstybėje vyraujančios valstybės tarnybos sampratos, manytina, priklauso ir tai, kaip suvokiamas valstybės tarnybos bei darbo teisinių santykių atskyrimas. Nacionaliniu lygiu valstybės tarnautojo teisinio statuso bei valstybės tarnyboje susiklostančių teisinių santykių atskyrimo nuo darbo teisinių santykių klausimai įvairiais aspektais nagrinėti daugelio Lietuvos teisės mokslininkų. Be minėtų N. Glebovės ir I. Povilaitienės, galima išskirti V. Tiažkijų, I. Nekrošių, V. A. Vaičaitį, A. Andriuškevičių, J. Usonį.

Dalis šių mokslininkų mano, kad šiuos santykius reikia griežtai atskirti. A. Andriuškevičiaus nuomone, valstybės tarnybos santykiai yra administraciniai teisiniai santykiai ir nepatenka į darbo teisės reguliavimo sritį³⁶⁸. Tokią poziciją palaiko ir I. Nekrošius, jo teigimu, darbo teisė nereguliuoja tarnybinių santykių asmenų, dirbančių valstybės ir savivaldybių

³⁶⁵ L'emploi dans la fonction publique au 31 décembre 2015 [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 18 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.fonction-publique.gouv.fr/files/files/statistiques/stats-rapides/stats-rapides-emploi-2015.pdf>>.

³⁶⁶ Civil Service statistics: 2016 [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 18 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/publicsectorpersonnel/bulletins/civilservicestatistics/2016>>.

³⁶⁷ *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 66-2130; 2002, Nr. 45-1708.

³⁶⁸ ANDRIUŠKEVIČIUS, Arvydas. Administracinės teisės reguliavimo dalyko sudėtis. *Teisė. Mokslo darbai*. 2002, Nr. 43, p. 31. ISSN 1392-1274.

institucijose ir pagal Valstybės tarnybos įstatymą turinčių valstybės tarnautojo statusą³⁶⁹.

Kitų autorių pozicija nuosaikesnė. Vaidoto A. Vaičičio teigimu, turbūt pats didžiausias valstybės tarnybos teisinių santykių skirtumas nuo darbo teisinių santykių yra tas, kad pirmieji yra viešosios teisės reguliavimo objektas, nes valstybės tarnautojo darbdaviu plačiuoju požiūriu yra laikoma pati valstybė, o darbo santykiai istoriškai yra labiau siejami su privatiniais teisiniais santykiais³⁷⁰. Tačiau V. A. Vaičaitis taip pat pripažįsta, kad nors valstybės tarnautojų teisinį statusą reglamentuoja Valstybės tarnybos įstatymas, t. y. specialusis teisės aktas, pastarasis detalumu negali prilygti Darbo kodeksui ir kitiems darbo ir socialinės apsaugos aktams, todėl darbo įstatymai užpildo valstybės tarnybos reglamentavimo spragas³⁷¹.

J. Usonio nuomone, „atskiri valstybės tarnybos institutai, kurie savo esme yra tapatūs darbo teisei, bet specialiai reguliuoja tuos santykius valstybės tarnyboje, gali būti vertinami kaip diferencijuotas reglamentavimas <...> reguliavimo tikslas – dirbantis žmogus ir jo interesų apsauga. Tuomet ir valstybės tarnybą galima išskirti kaip specialiu įstatymu reguliuojamą, tačiau gimininguose institutuose panašią į darbo teisę sritį“³⁷². Kaip glaudžiai susijusius valstybės tarnybos ir darbo teisinius santykius įvardija ir V. Tiažkijus. Pasak jo, tiek valstybės tarnybos, tiek darbo įstatymų reglamentuojami santykiai bendruoju požiūriu yra darbo santykiai, nes darbo teisės normos reguliuoja visuomeninius santykius, atsirandančius dirbant arba glaudžiai susijusius su darbu, o valstybės tarnybos santykius reglamentuojantys įstatymai bendrąja prasme reglamentuoja kokybiškai labai artimus santykius, tik valstybės tarnybą reglamentuojančių įstatymų reguliavimo sritis yra

³⁶⁹ NEKROŠIUS, Ipolitas *et al.* *Darbo teisė: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008, p. 67–68. ISBN 9789955300274.

³⁷⁰ ANDRIUŠKEVIČIŪTĖ, Jadvyga; CARDONA, Francisco; ČAIKOVSKI, Andžej *et al.* *Valstybės tarnybos teisinis reguliavimas ir perspektyvos Lietuvos Respublikoje*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: Lietuvos viešojo administravimo institutas, 2008, p. 47. ISBN: 9789955969518.

³⁷¹ Ten pat, p. 48.

³⁷² USONIS, Justinas. Darbo įstatymų bendrumo ir diferenciacijos principas. *Jurisprudencija*. Mokslo darbai, 2003, Nr. 40 (32), p. 94.

siauresnė nei darbo įstatymų³⁷³. Pirmiau išsakytos nuosaikesnės V. A. Vaičiaičio ir V. Tiažkijaus pozicijos, manytina, laikosi ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, kuris 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“³⁷⁴, yra pasisakęs dėl valstybės tarnybos teisinių santykių.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, viena vertus, pažymėjo, kad valstybės tarnybos teisiniai santykiai, nepaisant panašumų, nėra tapatūs darbo santykiams, susiklostantiems tarp darbuotojo, kuris nėra valstybės tarnautojas, ir darbdavio (nesvarbu, ar susiklostančiais valstybinėse institucijose, ar savivaldybių institucijose, ar kitose įmonėse, įstaigose, organizacijose). Tačiau, kita vertus, teismas pripažino, jog tai, kad Valstybės tarnybos įstatyme nėra sukonkretinti tam tikri su valstybės tarnautojų darbo užmokesčiu susiję klausimai, nereiškia, kad jie nėra reglamentuojami kitų įstatymų, ir kaip pavyzdį teismas nurodė Darbo kodeksą. Taigi teismas pripažino, kad tais atvejais, kai tam tikro klausimo nereglamentuoja Valstybės tarnybos įstatymas, tam klausimui sureguliuoti gali būti taikomos Darbo kodekso normos.

Valstybės tarnybos įstatymo 5 straipsnyje taip pat numatyta, jog darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai bei kiti teisės aktai valstybės tarnautojams taikomi tiek, kiek jų statuso ir socialinių garantijų nereglamentuoja pats Valstybės tarnybos įstatymas. Tačiau, kaip pažymi I. Povilaitienė, ši norma yra pakankamai bendra, todėl nėra aišku, ar konkreti socialinė garantija yra reglamentuota Valstybės tarnybos įstatyme, ar nesant atitinkamos taisyklės reiškia, kad tokiu atveju galima taikyti darbo įstatymuose

³⁷³ TIAŽKIJUS, Viktoras. Darbo teisė ir valstybės tarnyba: panašumai ir skirtumai. *Justitia*, 2004, Nr. 1 (49), p. 49. ISSN 1392-5709.

³⁷⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“. *Valstybės žinios*, 2004-12-18, Nr. 181-6708.

nustatytą garantiją, o gal tai reiškia, jog darbo įstatymuose numatytos garantijos negali būti taikomos³⁷⁵.

Taigi verslo perdavimo atžvilgiu aktualu, ar turint omenyje Valstybės tarnybos 5 straipsnį, būtų galima teigti, kad valstybės tarnautojams taip pat yra taikomos Direktyvos 2001/23/EB numatytos garantijos, įtvirtintos nacionalinėje teisėje, ar vis dėlto tai, jog Valstybės tarnybos įstatymas *expressis verbis* tokių garantijų neįtvirtina, reiškia, kad jos ir valstybės tarnautojų atžvilgiu neegzistuoja.

Valstybės tarnybos įstatymo VIII skyriuje „Valstybės tarnautojų socialinės ir kitos garantijos“ reglamentuojami valstybės tarnautojų atostogas, valstybinio socialinio draudimo, sveikatos draudimo ir pensijos klausimai, išėtinės išmokos ir kompensacijos, tarnybos stažo skaičiavimo tvarka. Taip pat šiame skyriuje įvardijamos „kitos garantijos“. Įstatymo 43 straipsnio 1 dalyje nurodoma valstybės tarnautojo atleidimo tvarka, kai naikinama jo pareigybė, numatant, kad karjeros valstybės tarnautojas, kurio pareigybė naikinama, paskiriamas į kitas to paties lygio ir kategorijos karjeros valstybės tarnautojo pareigas, o jei tokių pareigų nėra ir valstybės tarnautojas sutinka, – į žemesnės kategorijos pareigas. Jei iki pareigybės panaikinimo karjeros valstybės tarnautojas į kitas pareigas nepaskiriamas, jis iš pareigų atleidžiamas. Šiame straipsnyje numatyti valstybės tarnautojo įspėjimo terminai. Taip pat įstatymo 20 straipsnyje reglamentuojamas valstybės tarnautojų kaitumas, numatantis valstybės tarnautojų perkėlimo į kitas pareigas galimybes.

Poreikis naikinti valstybės tarnautojo pareigybę iš esmės gali kilti dėl dviejų pagrindinių priežasčių. Pirma, kai atitinkama pareigybė tampa apskritai nebeaktuali, t. y. pasikeitus socialinėms, ekonominėms realijoms išnyksta poreikis, kad būtų tęsiamas visų ar esminės dalies konkrečiai pareigybei priskirtų funkcijų vykdymas. Antra, poreikis naikinti pareigybę konkrečioje institucijoje gali atsirasti tada, kai tos pareigybės valstybės tarnautojo funkcijas

³⁷⁵ POVILAITIENĖ, Ieva. Valstybės tarnyba: kai kurios atskyrimo nuo darbo teisinių santykių ir darbo įstatymų taikymo ribų nustatymo problemos Lietuvoje. *Teisė. Mokslo darbai*. 2004, Nr. 53, p. 146. ISSN 1392-1274.

ima vykdyti kitas subjektas. Šis atvejis savo ruožtu gali apimti tiek situacijas, kai funkcijas perima kita valstybės institucija, tiek subjektas, neturintis „valstybinio“ statuso, pavyzdžiui, viešoji įstaiga.

Situacija, kai naikinama valstybės tarnautojo pareigybė, darbo santykių atveju mena naujojo Darbo kodekso 57 straipsnio 1 dalies 1 punkte minimą atvejį, kalbantį darbuotojo atleidimą kai darbuotojo atliekama darbo funkcija darbdaviui tampa pertekline dėl darbo organizavimo pakeitimų ar kitų priežasčių, susijusių su darbdavio veikla (arba senojo Darbo kodekso 129 straipsnio 2 dalyje apibrėžtą situaciją, kai dėl ekonominių, technologinių priežasčių ar darbovietės struktūrinio pertvarkymo darbuotojo darbas pas darbdavį tampa nebereikalingas ir, darbdaviui negalint darbuotojui pasiūlyti kito darbo, į kurį darbuotojas galėtų būti perkeltas, darbuotojas yra atleidžiamas). Tačiau darbo santykių atžvilgiu darbdavio poreikis taikyti naujojo Darbo kodekso 57 straipsnio 1 dalies 1 punktą (ar atitinkamai senojo Darbo kodekso 129 straipsnio 2 dalį) dėl tos priežasties, kad buvo įvykdytas darbovietės struktūrinis pertvarkymas, gali kilti ir kaip įvykusio verslo perdavimo, numatyto naujojo Darbo kodekso 51 straipsnyje (senojo Darbo kodekso 138 straipsnyje), padarinys. Valstybės tarnybos įstatymo 20 straipsnyje reglamentuojami darbuotojų kaitumo atvejai iš esmės apima tik tokias situacijas, kai tarnautojas perkeliamas į kitas pareigas, tačiau pareigos, jo turėtos iki perkėlimo, išlieka. Todėl nei Valstybės tarnybos įstatymo 20 straipsnyje, nei 43 straipsnyje nereglamentuojama galimybė perkelti valstybės tarnautoją, išsaugant visas jo vykdomas funkcijas ar esminę jų dalį, į kitą instituciją, nei kokios nors valstybės tarnautojo statusą turinčio asmens garantijos, kai iki tol valstybės tarnautojo vykdyta veikla yra perduodama vykdyti privatiems subjektams.

Sutinkama, kad aptariamos Valstybės tarnybos įstatymo 20 ir 43 straipsniuose numatytos garantijos turi būti taikomos naikinant valstybės tarnautojo pareigybę pirmu atveju. Tačiau antru atveju, kai konkrečioje valstybės institucijoje pareigybė naikinama dėl tos priežasties, kad tos institucijos valstybės tarnautojo funkcijas perima kitas trečiasis subjektas,

kvestionuotina, ar pareigybės naikinimo paliestas valstybės tarnautojas negalėtų vietoje Valstybės tarnybos įstatymo 43 straipsnio 1 dalyje numatytų garantijų reikalauti taikyti naujojo 51 straipsnį (senojo Darbo kodekso 138 straipsnį).

Šiuo kontekstu reikia pažymėti, kad dažnai nėra aišku, kokiais kriterijais remiantis yra nusprendžiama, jog vienas asmuo konkrečioje institucijoje yra įdarbinamas darbo sutarties, o kitas valstybės tarnybos pagrindais, iki kokios ribos gali skirtis tokių asmenų atliekamos funkcijos, kad būtų galima teigti, jog asmuo ne tiek vykdo jam pavestas darbo užduotis, bet ir bendriausiu požiūriu tarnauja valstybei.

I. Povilaitienės teigimu, asmuo, tapdamas valstybės tarnautoju, įsipareigoja deramai atlikti pareigas, sutinka su įstatyme numatytais jo teisių ir laisvių ribojimais, didelius reikalavimus valstybės tarnautojams ir jiems taikomus ribojimus paprastai atsveria įstatymų jiems garantuojamos atitinkamos teisės, paskatų ir apdovanojimų sistema, darbo užmokesčio ir kitos socialinės garantijos³⁷⁶.

Sutinkant su I. Povilaitienės mintimis, kad valstybės tarnautojo statusas yra ypatingas, valstybės tarnautojui keliama reikalavimai ir taikomos garantijos gali ir turi skirtis nuo tų asmenų, kurie savo teisę į darbą įgyvendina įsidarbindami pagal darbo sutartis, taip pat reikia pripažinti, kad yra ir tokių valstybės tarnautojų pareigybių, kurias einant vykdomos funkcijos turi ryškų, o kartais ir vyraujančią ūkinį pobūdį. Kaip pavyzdį galima pateikti vidaus administravimo veiklai iliustruoti tinkamą bendrųjų reikalų skyriaus pareigybę, esamą daugelyje valstybės institucijų Lietuvoje. Analizuojant tam tikrų institucijų patvirtintus tokių pareigybių aprašymus³⁷⁷, matyti, kad šias pareigas

³⁷⁶ POVILAITIENĖ, Ieva. Valstybės tarnyba: kai kurios atskyrimo nuo darbo teisinių santykių ir darbo įstatymų taikymo ribų nustatymo problemos Lietuvoje. *Teisė. Mokslo darbai*. 2004, Nr. 53, p. 142. ISSN 1392-1274.

³⁷⁷ 2013 m. birželio 28 d. Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus įsakymu Nr. 3K-89 patvirtintas Bendrųjų reikalų skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymas. [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 15 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.vtd.lt/index.php?1710841869>>; 2008 m. vasario 14 d. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pirmininko įsakymu Nr. O1-7 patvirtintas Bendrųjų reikalų skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymas.

einančių valstybės tarnautojų funkcijos varijuoja nuo internetinių svetainių priežiūros, kompiuterių programų kūrimo iki darbo laiko apskaitos žiniaraščių pildymo ir personalo motyvacijos sistemų kūrimo. Egzistuoja ir daugiau valstybės tarnautojų pareigybių, kurių funkcijų vykdymas atrodo menkai susijęs su viešosios valdžios galių naudojimu.

Pavyzdžiui, Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Žmogiškųjų išteklių valdybos Plėtros skyriaus Psichologų poskyrio vyriausiasis specialistas, kuris yra karjeros valstybės tarnautojas, vykdo šias funkcijas:

- 1) dalyvauja kuriant policijos pareigūnų psichologinio vertinimo metodikas bendruose policijos ir mokslo ir studijų institucijų vykdomuose projektuose;
- 2) atlieka metodinių rekomendacijų policijos darbuotojams rengimą ir šių rekomendacijų įgyvendinimą;
- 3) vykdo policijos darbuotojų psichologinį konsultavimą asmeninių problemų sprendimo klausimais;
- 4) teikia psichologinę pagalbą policijos darbuotojams po kritinių įvykių;
- 5) renka ir kaupia informaciją, reikalingą policijos darbuotojų problemoms spręsti³⁷⁸.

Tokias pareigybes einančių valstybės tarnautojų atliekamos funkcijos, autorės nuomone, turi ryškų ūkinės veiklos pobūdį, pasireiškiantį paslaugų teikimu galimos konkurencijos sąlygomis. Vadinas, vietoj valstybės tarnautojų tokias funkcijas galėtų vykdyti paslaugas teikiantys tretieji asmenys.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo praktikoje yra pažymėjęs, kad įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją pasirinkti įstatymuose įtvirtinti tam tikrą valstybės tarnybos organizavimo modelį, tačiau konstitucinė

[interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 15 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.vtd.lt/index.php?-1539566782>>.

³⁷⁸ Žmogiškųjų išteklių valdybos plėtros skyriaus psichologų poskyrio vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymas [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. spalio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://vtd.lt/index.php?776620022>>.

valstybės tarnybos samprata negali būti aiškinama pagal tai, kaip valstybės tarnybos santykius reguliuoja įstatymai ir poįstatyminiai aktai³⁷⁹. Remiantis Konstitucinio Teismo išaiškinimais, valstybės tarnautojai įgyvendina valstybės funkcijas³⁸⁰, atlieka viešosios valdžios funkcijas³⁸¹. Todėl pirmiau pateiktas valstybės tarnautojo funkcijų sąrašas, manytina, menkai siejamas su konstitucine valstybės tarnautojo samprata.

Taigi vien turimas valstybės tarnautojo statusas tokį valstybės tarnautoją gali pastatyti į mažiau palankią poziciją, palyginti su analogiškas funkcijas toje pačioje institucijoje vykdančiu darbuotoju, kurio teisinis statusas leidžia, susiklosčius atitinkamai situacijai, kelti naujojo Darbo kodekso 51 (senojo Darbo kodekso 138) straipsnio taikymo klausimą.

Nepaisant to, kad naujojo Darbo kodekso 51 (senojo Darbo kodekso 138) straipsnio taikymo galimybės valstybės tarnautojams nėra nei reglamentuotos, nei dėl jų yra aiškiai pasisakyta teisės doktrinoje, teismų praktikoje galima aptikti, jog valstybės tarnautojai, ginčydami jų atleidimą iš valstybės tarnybos, kai buvo panaikinta jų pareigybė, savo skundui pagrįsti, be kita ko, pasitelkia ir senojo Darbo kodekso 138 straipsnio nuostatas dėl reorganizavimo ar įstaigų pavaldumo pasikeitimo³⁸². Tačiau daugumoje tokių bylų senojo Darbo kodekso 138 straipsnio taikymo galimybės klausimas

³⁷⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“. *Valstybės žinios*, 2004-12-18, Nr. 181-6708.

³⁸⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. balandžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos ir dėl generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų“. *Valstybės žinios*, 1998-04-24, Nr. 39-1044.

³⁸¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl valdininkų teisės į nuosavybę“. *Valstybės žinios*, 1997-05-09, Nr. 40-977.

³⁸² Pavyzdžiui, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. gegužės 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-15-588/2005, *V. K. v. Lietuvos kariuomenė*, kat. 16.6; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. balandžio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-261-2054/2011, *Z. K. v. Kauno teritorinė muitinė ir Lietuvos valstybė*, kat. 16.6; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje *R.Ž. v. Kauno apskrities vyriausiasis policijos komisariatas ir Lietuvos valstybė*, kat. 16.6, 15.2.3.2 (S); Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gruodžio 10 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A143-1793/2012, *J. V. v. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, Nr. A-492-3014/2012, kat. 16.5, 16.8 (S); Vilniaus apygardos administracinio teismo 2011 m. gegužės 2 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-2050-365/2011, *Š.K. v. Socialinės globos įstaigų administravimo tarnyba*, kat. 16.4.

nesprendžiamas, teismams nurodant, kad valstybės tarnautojo atleidimo iš pareigų pagrindas buvo darbdavio likvidavimas, remiantis senojo Darbo kodekso 136 straipsnio 1 dalies 6 punktu.

Vis dėlto reikėtų išskirti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. nagrinėtą bylą³⁸³. Ši byla buvo nagrinėta pagal asmens skundą dėl jo neteisėto atleidimo iš Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos Juridinio skyriaus pavaduotojo pareigų. Pareiškėjas byloje teigė, kad komisijos vykdytos draudimo rinkos priežiūros funkcijos buvo perduotos Lietuvos bankui, komisija buvo likviduota, o dauguma komisijos valstybės tarnautojų ir darbuotojų perėjo dirbti į Lietuvos banką ir iš esmės vykdo tas pačias funkcijas kaip ir anksčiau. Tokiomis aplinkybėmis pareiškėjas teigė manęs, kad įvyko senojo Darbo kodekso 138 straipsnyje reglamentuojamas verslo perdavimas ir pareiškėjui turėjo būti taikomos šiame straipsnyje numatytos garantijos. Pareiškėjas, be kita ko, prašė Lietuvos vyriausiąją administracinę teisimą kreiptis į Teisingumo Teismą preliminarus nutarimo dėl Direktyvos 2001/23/EB aiškinimo nagrinėjamu atveju. Taip pat pareiškėjas prašė, kad teismas, jei jis mano, kad senojo Darbo kodekso 138 straipsnis nėra taikytinas valstybės tarnautojams remiantis Valstybės tarnybos įstatymo 5 straipsniu, kreiptųsi į Konstitucinį Teismą. Pareiškėjo nuomone, būtina ištirti, ar Valstybės tarnybos įstatymas ta apimtimi, kuria nėra aiškiai numatyta, kad valstybės tarnautojams yra taikytinos analogiškos senojo Darbo kodekso 138 straipsnyje numatytoms garantijoms, neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, kuriame teigiama, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs, bei konstituciniam teisinės valstybės principui.

Šie pareiškėjo kelti klausimai rodo aptariamo klausimo dėl galimo senojo Darbo kodekso 138 straipsnio taikymo valstybės tarnautojams aktualumą ir esamą teisinio reglamentavimo vakuumą. Pažymėtina, kad minėti klausimai aktualūs ir siejant su naujuoju Darbo kodeksu. Deja, šie klausimai

³⁸³ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. sausio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P⁵²⁰-45/2013, *D. J. v. Lietuvos valstybė*, kat. 80.9, 80.10, 80.11, 80.13. (S).

pareiškėjo buvo iškelti tik kreipusis į Vyriausiąją administracinę teisną dėl proceso atnaujinimo, t. y. jie nebuvo nagrinėjami nei pirmosios, nei apeliacinės instancijų teismuose. Vyriausiasis administracinis teismas, dėl nutartyje nurodytų aplinkybių atsisakęs atnaujinti procesą, taip pat esmingiau šiais klausimais nepasisakė, tačiau apibendrino, kad teismo nuomone, remiantis bylos aplinkybėmis, t. y. jog Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija buvo likviduota, o jos teisės ir pareigos perduotos Lietuvos bankui, galima teigti, kad tokie santykiai patenka į Direktyvos 1 straipsnio 1 dalies c punkte numatytą išimtį. Atsižvelgiant į minimoje byloje pareiškėjo užduotų klausimų socialinį ir net ekonominį reikšmingumą, manytina, kad prie jų detalesnės analizės teismų praktikoje dar bus neišvengiamai sugrįžta.

Valstybės tarnautojų galimybės pasinaudoti Direktyvos 2001/23/EB teikiamomis garantijomis klausimas yra aktualus bei nagrinėjamas ir kitų valstybių narių teismuose, dalis kurių, reikia pažymėti, formuoja kiek kitokią praktiką nei Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. Pavyzdžiui, 2011 m. sausio 26 d. sprendimu byloje Nr. AR 2009.0469 Danijos darbo teismas priėmė sprendimą³⁸⁴, jog gaisrininkams, turėjusiems valstybės tarnautojų statusą (angl. „civil servants“, dan. „tjenestemænd“), yra taikomos Danijoje galiojančio Įmonių perdavimo akto (angl. „Transfer of Undertakings Act“) nuostatos. Šioje byloje ginčas buvo kilęs, kai savivaldybė gaisrinės departamento veiklą perdavė privačiai įmonei „Falck Denmark A/S“. Iki perdavimo departamente gaisrininkais dirbo tiek asmenys, įdarbinti pagal darbo sutartis, tiek 22 gaisrininkai dirbo tarnybos pagrindais.

Savivaldybė ir privati įmonė „Falck Denmark A/S“ susitarė, jog darbuotojų atžvilgiu toks veiklos perdavimas patenka į Direktyvos 2001/23/EB reguliavimo sritį ir atitinkamai tokiems darbuotojams turi būti taikomas Įmonių perdavimo aktas. O kitiems 22 asmenims, kurie yra valstybės tarnautojai, savivaldybės nuomone, Įmonių perdavimo aktas netaikomas. Tokią savo

³⁸⁴ Danijos darbo teismo 2011 m. sausio 26 d. sprendimas byloje Nr. AR 2009.0469 [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 30 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.arbejdsretten.dk/media/1089996/dom%202009-0469%20-%20end%20elig%20udgave.pdf>>.

poziciją savivaldybė grindė Direktyvos 2001/23/EB 1 straipsnio 1 dalies c punkto nuostata, jog valstybinių valdymo institucijų administracinis pertvarkymas arba administracinių funkcijų perdavimas, atliekamas tarp valstybės valdžios institucijų, nepriskiriamas šioje direktyvoje nustatytam perdavimui.

Danijos darbo teismas savivaldybės pozicijos nepalaikė, sprendime pažymėdamas, jog, atsižvelgiant į Direktyvos 2001/23/EB apsauginius tikslus, „darbuotojo“ koncepcija turi būti suprantama plačiai, neišskiriant dirbančių asmenų vien dėl jų turimo valstybės tarnautojo statuso. Teismas pripažino, kad verslo perdavimas įvyko ne tik tų asmenų atžvilgiu, kurie dirbo pagal darbo sutartis, bet ir tų, kurie turėjo valstybės tarnautojo statusą.

Taip pat verta paminėti Teisingumo Teismo nagrinėtą *Celtec*³⁸⁵ bylą, kurioje pats Teisingumo Teismas dėl valstybės tarnautojų galėjimo pasinaudoti direktyvos teikiamomis garantijomis nepasisakė, bet pažymėjo, jog prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra grindžiamas nacionalinio teismo sprendimu, kuriuo buvo pripažinta, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamas perdavimas, įvykdytas tarp ministerijos ir privataus subjekto Newtec (angl. *North East Wales Training and Enterprise Councils*), patenka į Direktyvos 77/187/EEB taikymo sritį. Iš nacionalinio teismo proceso, vykusio Jungtinėje Karalystėje, aprašymo Teisingumo Teismo prejudiciniame sprendime matyti tokios faktinės bylos aplinkybės. Jungtinės Karalystės darbo ministerija per jai pavaldžias vietos administravimo institucijas vadovavo jaunimo ir bedarbių mokymo programoms Anglijoje ir Velse. Vėliau Jungtinės Karalystės vyriausybė nusprendė dalį vykdomų profesinio mokymo funkcijų perduoti privatiems ūkio subjektams, pavaldiems darbdavių sąjungai – mokymo ir verslo taryboms (angl. *Training and Enterprise Councils*, toliau – TEC). Ministerijai pavaldžiose vietos administravimo institucijose dirbusiems valstybės tarnautojams buvo pasiūlyta savanoriškai laikinai 3 metams būti perkeltiems į

³⁸⁵ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2005 m. gegužės 26 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-478/03, *Celtec Ltd v. John Astley*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2005, I-04389.

tokias tarybas. Perkėlimo metu suinteresuotiesiems asmenims buvo išsaugomas valstybės tarnautojų statusas. Pasibaigus perkėlimo laikotarpiui 18 iš 43 vietos administravimo institucijoms priklausiusių tarnautojų išėjo iš valstybės tarnybos ir tapo tarybos, į kurią buvo laikinai perkelti, darbuotojais. Tačiau tarybai *Celtec* atsisakius pripažinti tokių asmenų nepertraukiamąjį stažą, kurį jie įgijo kaip valstybės tarnautojai, buvo paduotas ieškinys.³⁸⁶

Pirmosios instancijos teismas, pabrėždamas žmogiškųjų išteklių svarbą nagrinėjamos įmonės vykdomoje veikloje, nusprendė, kad ministerijos valstybės tarnautojų perkėlimas į privatų subjektą turi būti laikomas svarbiu argumentu, apibrėžiant įmonę ir jos perdavimą. O apeliacinės instancijos teismas papildė, kad įmonės perdavimo procesas gali trukti kelerius metus, ir pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas teisingai nusprendė, jog valstybės tarnautojų perkėlimo į *Celtec* atveju jų profesinė patirtis buvo perduotos įmonės veiklos dalis.

Tačiau yra ir kitokių tendencijų. Pavyzdžiui, 2009 m. Suomijos Parlamente buvo priimtas Universitetų aktas, kuriuo buvo keičiamas valstybinių universitetų statusas. Universitetai, kurie iki tol buvo laikomi viešosios administracijos institucijų dalimi, o juose dirbantys asmenys buvo laikomi valstybės tarnautojais, remiantis akto 1 straipsnio 3 dalimi ir 32 straipsnio 1 dalimi, tapo viešaisiais juridiniais asmenimis, o valstybės tarnautojų teisinis statusas pasikeitė į darbuotojų³⁸⁷. Atsižvelgiant į šiuos pokyčius buvo keliamas klausimas, ar toks universitetų statuso pakeitimas turėtų būti laikomas verslo perdavimu. Suomijos parlamento Konstituciniame komitete išsakyta nuomonė, jog tam tikri universiteto personalo uždaviniai yra susiję su viešosios valdžios galių naudojimu. Diskutuota, kad viešoji valdžia universitetuose paprastai naudojama egzaminuojant, atrenkant studentus,

³⁸⁶ Sprendimo 14-21 paragrafai.

³⁸⁷ Suomijos Respublikos universitetų aktas 558/2009 [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 30 d.] Prieiga per internetą: <<http://finlex.fi/en/laki/kaannokset/2009/en20090558.pdf>>.

taikant drausmines priemones.³⁸⁸ Tačiau tokie argumentai buvo atmesti. Vis dėlto galiausiai Akto dėl Universitetų akto įgyvendinimo 10 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad galiojančios valstybės tarnybos sutartys yra nutraukiamos be išankstinio įspėjimo ir pagal tokias sutartis dirbęs personalas nuo kitos dienos įdarbinamas darbo sutartimis. Ta pati schema pritaikyta ir pagal darbo sutartis dirbusiems darbuotojams.³⁸⁹

Taigi, kai kalbama apie valstybės tarnautojų galimybes pasinaudoti Direktyvos 2001/23/EB teikiamomis garantijomis, vienintelio atsakymo nėra. Viena vertus, pats Teisingumo Teismas pripažįsta, jog valstybės valdžios institucijos, kuriose dirba valstybės tarnautojai, vykdo ne tik viešojo administravimo veiklą, bet gali verstis ir ūkine veikla. Vadinasi, gali būti situacijų, kai valstybės tarnautojai verčiasi išimtinai ūkine veikla, nes į jų pareigines funkcijas galimai nepatenka jokių konkrečių valstybės valdžios galių naudojimas. Kita vertus, Teisingumo Teismas darbuotojo teisinį statusą kaip būtiną sąlygą, norint pasinaudoti Direktyvos 2001/23/EB numatytais garantijomis, supranta formaliai, jo nesieja su asmens *de facto* atliekamų funkcijų pobūdžiu. Todėl, žvelgiant iš nacionalinės teisės pozicijų, autorės nuomone, galimybė Direktyvos 2001/23/EB numatytas garantijas taikyti valstybės tarnautojų atžvilgiu, atsirastų tik jeigu dėl to *expressis verbis* būtų pasisakyta Valstybės tarnybos įstatyme arba jį aiškinančioje teismų praktikoje.

³⁸⁸ European Labour Network pranešimas [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 30 d.] Prieiga per internetą: <http://www.labourlawnetwork.eu/national_labour_law_latest_country_reports/national_legislation/legislative_developments/prm/109/cs__11/v__detail/id__681/category__11/index.html>.

³⁸⁹ Suomijos Respublikos aktas, įgyvendinantis Universitetų aktą 559/2009 [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 30 d.] Prieiga per internetą: <<http://finlex.fi/en/laki/kaannokset/2009/en20090559.pdf>>.

Išvados

1. Verslo perdavimo definicija Europos Sąjungos antrinėje teisėje nuosekliai kito, o tai labiausiai lėmė šią definiciją plečiamai aiškinanti Teisingumo Teismo praktika. Definicijos raida, sisteminė Direktyvos 2001/23/EB teksto ir ją aiškinančios Teisingumo Teismo praktikos analizė leidžia teigti, kad verslo perdavimo samprata pagal Direktyvą 2001/23/EB išplaukia iš direktyvai specifinių perdavimo objekto, perdavimo būdų ir perdavimo dalyvių apibrėžties. Todėl Direktyvos 2001/23/EB taikymą lemia reikalavimų verslo perdavimo objektui, perdavimo būdams ir perdavimo dalyviams visumos analizė.
2. Perdavimo objektas pagal Direktyvą 2001/23/EB turi atitikti du reikalavimus. Pirma, jis privalo būti ūkio subjektu, nepriklausomai nuo to kokio organizacinio lygmens struktūra yra perduodama – visa įmonė ar tik jos dalis. Antra, ūkio subjektas kaip perdavimo objektas privalo išsaugoti tapatumą.
 - 2.1. Ūkio subjektą ir atitinkamai jo tapatumą nusako du aspektai – organizacinis ir veiklos. Organizacinis aspektas reiškia, kad ūkio subjektą sudaro įvairūs materialūs ir nematerialūs ištekliai. Šią išteklių visumą siejantis funkcinis ryšys pasižymi tam tikru savarankiškumu, leidžiančiu tuos išteklius atskirti nuo perdavėjo, bet išsaugant gebėjimą ir toliau kurti ūkinės veiklos produktą. Tačiau jai būdingas savarankiškumas neturi būti tapatinamas su perduoto ūkio subjekto administraciniu savarankiškumu perėmėjo organizacijoje, kuris po ūkio subjekto integravimo į perėmėjo organizaciją gali ir išnykti. Veiklos aspektas reiškia, kad ūkio subjektas privalo vykdyti ūkinę veiklą bei po perdavimo ją tęsti tvariai, neapsiribodamas vienkartinio perduotų išteklių panaudojimu. Veikla laikytina ūkine, jei jos tikslas - esamos ar potencialios konkurencijos sąlygomis siūlyti prekes ar paslaugas konkrečioje rinkoje. Veikimas konkurencijos sąlygomis savaime nesuponuoja, kad ūkine veikla turi būti siekiama pelno. Ūkinei veiklai nėra būdingas viešojo administravimo

valdžios galių naudojimas. Tačiau tokių galių naudojimas turi būti realus, todėl subjekto negalima eliminuoti iš potencialių verslo perdavėjų ar perėmėjų rato pagal Direktyvą 2001/23/EB vien dėl jo formalaus priskyrimo prie viešąjį administravimą vykdančių institucijų.

2.2. Sprendžiant, ar ūkio subjektas išsaugojo tapatumą, didelę reikšmę turi verslo sektorius, kuriame ūkio subjektas veikia, nes jis nulemia, kokie ištekliai sudarys ūkio subjektą. Skiriami du pagrindiniai verslo sektorių tipai - sektorius, kuris didžiąją dalimi grindžiamas darbo jėgos išteklių naudojimu, ir sektorius, kuriame veiklos vykdymas neįmanomas be reikšmingų turtinių išteklių. Todėl ūkio subjekto tapatumas nėra teisinė konstanta, o jo apibrėžtis kiekvienu konkrečiu atveju kinta, priklausomai nuo sektoriaus, kuriame verslas veikia.

3. Verslo perdavimas bendriausiu požiūriu yra verslo veiklos perdavimas arba verslą vykdančio subjekto perdavimas. Į Direktyvos 2001/23/EB veikimo apimtį patenka tik verslo veiklos perdavimu pasireiškiantys verslo perdavimai. Tokiems perdavimams nėra keliami jokių formos ar specifinio turinio reikalavimų. Taigi verslo perdavimas gali įvykti ne tik sutartiniais pagrindais, bet ir remiantis teismo sprendimu, įstatymu ar kitokiu norminiu teisės aktu, kurie visi yra laikyti verslo perdavimu teisinio perdavimo būdu. Teisinio perdavimo samprata apima direktyvoje minimą verslo perdavimą susijungimo būdu, kuris nepasižymi jokiais tik jam būdingomis verslo perdavimo formomis. Direktyvos 2001/23/EB taikymas ribojamas juridinio asmens likvidavimo procedūrų metu, tačiau tik jei perdavėjo likvidavimas yra nulemtas jo nemokumo.

4. Verslo perdavimo dalyviai, atsižvelgiant į jų daromą įtaką verslo perdavimo apimčiai, skirstomi į aktyvius ir pasyvius verslo perdavimo dalyvius.

4.1. Aktyviu verslo perdavimo dalyviu gali būti kiekvienas subjektas, turintis darbdavio teisinį statusą, neatsižvelgiant į darbdavio teisinę formą, jei darbdaviu yra juridinis asmuo. Tokio statuso turėjimą patvirtina ne tik formalus subjekto buvimas darbo sutarties su darbuotoju šalimi, bet ir turimi darbdaviui būdingi požymiai. Todėl verslo perdavėju gali būti ir

subjektas, nepasirašęs darbo sutarties su perduodamame objekte dirbančiu asmeniu, tačiau atitinkantis nesutartinio darbdavio požymius.

4.2. Pasyviems verslo perdavimo dalyviams keliamas reikalavimas turėti darbuotojo teisinį statusą. Direktyvoje 2001/23/EB pateikiama blanketinė darbuotojo sąvokos apibrėžtis pagal valstybių narių nacionalinę teisę lemia, kad įtvirtintomis garantijomis galinčių pasinaudoti dirbančių asmenų ratas valstybėse narėse skiriasi. Šis skirtumas pasireiškia valstybės tarnautojų atžvilgiu, nes direktyva darbuotojo teisinio statuso nesieja su darbuotojo atliekamų funkcijų pobūdžiu. Todėl net ir išimtinai ūkinio pobūdžio funkcijas atliekantys valstybės tarnautojai nebus saugomi pagal Direktyvą 2001/23/EB, jei pačios valstybės narės darbo teisės garantijų taikymo nėra išplėtusios valstybės tarnautojams. Taigi Direktyvos 2001/23/EB taikymą valstybinėms valdymo institucijoms riboja ne tiek institucijų teisinis statusas, kiek šiose institucijose dirbančių asmenų priskyrimas valstybės tarnautojams.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. TEISĖS NORMINIAI AKTAI

1.1. Europos Sąjungos teisės aktai

1. Traité instituant la Communauté Économique Européenne et documents annexes [interaktyvus] [Žiūrėta 2011 m. rugsėjo 5 d.] Prieiga per internetą:<<http://eur-ex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11957E/TXT:FR:PDF>>.
2. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija, *OL C 326*, 26/10/2012 p. 0001 – 0390.
3. 2001 m. kovo 12 d. Tarybos Direktyva 2001/23/EB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo, *OL L 082*, 22/03/2001 p. 0016 - 0020.
4. 2006 m. lapkričio 16 d. Tarybos direktyva Nr. 2006/111/EB dėl finansinių santykių tarp valstybių narių ir valstybės įmonių skaidrumo ir dėl finansinio skaidrumo tam tikrose įmonėse, *OL L 318*, 2006 11 17.
5. Council Directive 77/187/EEC of 14 February 1977 on the approximation of the laws of the Member States relating to the safeguarding of employees' rights in the event of transfers of undertakings, businesses or parts of businesses. *OJ L 61*, 5.3.1977.
6. Council Directive 98/50/EC of 29 June 1998 amending Directive 77/187/EEC on the approximation of the laws of the Member States relating to the safeguarding of employees' rights in the event of transfers of undertakings, businesses or parts of businesses. *OJ L 201*, 17.7.1998.
7. Council Resolution of 21 January 1974 concerning a social action programme. *OJ C 13*, 12.2.1974.
8. Proposal for a Council directive on the approximation of the laws of the Member States relating to the safeguarding of employee's rights in the

event of transfers of undertakings, businesses or parts of businesses, COM(94)300 final, 94/0203 (CNS). Official Journal C 274, 01/10/1994.

1.2. Lietuvos Respublikos teisės aktai

9. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262 (su pakeitimais ir papildymais).
10. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 64-2569 (su pakeitimais ir papildymais).
11. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *TAR*, 2016-09-19, Nr. 2016-23709.
12. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 123-5574 (su pakeitimais ir papildymais).
13. Lietuvos Respublikos darbo sutarčių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 36-973 (su pakeitimais ir papildymais).
14. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 31-1012 (su pakeitimais ir papildymais).
15. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 66-2130; 2002, Nr. 45-1708.
16. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 4-24 (su pakeitimais ir papildymais).
17. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 77-2975 (su pakeitimais ir papildymais).
18. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1407 „Dėl Juridinių asmenų registro įsteigimo ir Juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 107-4810 (su pakeitimais ir papildymais).

1.3. Užsienio valstybių teisės aktai

19. Legifrance le service publique de la diffusion du droit. Dekreto 2 straipsnis. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=C89D11C3579F0F9E70B945BF817AA8FC.tpdila20v_1?cidTexte=JORFTEXT000000369490&dateTexte=20160225>.
20. Maltos Respublikos darbo ir industrinių santykių aktas [interaktyvus] [Žiūrėta 2012 m. birželio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/63367/61057/F832885458/MLT63367.pdf>>.
21. Suomijos Respublikos aktas, įgyvendinantis Universitetų aktą 559/2009 [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 30 d.] Prieiga per internetą: <<http://finlex.fi/en/laki/kaannokset/2009/en20090559.pdf>>.
22. Suomijos Respublikos universitetų aktas 558/2009 [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 30 d.] Prieiga per internetą: <<http://finlex.fi/en/laki/kaannokset/2009/en20090558.pdf>>.
23. United Kingdom Companies Act 2006 CHAPTER 46 Legislation.gov.uk [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/pdfs/ukpga_20060046_en.pdf>.

2. SPECIALIOJI LITERATŪRA

2.1. Monografijos ir kitos knygos bei jų dalys

Lietuvių kalba:

24. ANDRIUŠKEVIČIUS, Arvydas. Administracinės teisės reguliavimo dalyko sudėtis. *Teisė. Mokslo darbai*. 2002, Nr. 43. ISSN 1392-1274.
25. ANDRIUŠKEVIČIŪTĖ, Jadvyga; CARDONA, Francisco; ČAIKOVSKI, Andžej *et al.* *Valstybės tarnybos teisinis reguliavimas ir perspektyvos Lietuvos Respublikoje*. Kolektyvinė monografija. Vilnius:

- Lietuvos viešojo administravimo institutas, 2008. ISBN: 9789955969518.
26. BAGDANSKIS, Tomas *et al.* *Darbo teisės principai ir jų taikymas Lietuvos teismų praktikoje*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2016, p. 392. ISBN 978-9955-30-227-8.
 27. BITĖ, Virginijus. *Uždarnosios bendrovės akcijų pardavimas kaip verslo perleidimo būdas: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai. Teisė (01s). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
 28. DAVULIS, Tomas. *Darbo teisė: Europos Sąjunga ir Lietuva*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 30-33. ISBN 9955557400
 29. DAVULIS, Tomas. *Europos Bendrijos darbo teisės įtaka Lietuvos darbo teisei*. 2003 m. spalio 16-18 d. tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga. Vilnius: UAB „Forcazas“, 2004. ISBN: 9955970200.
 30. GLEBOVĖ, Neringa. *Karjeros valstybės tarnautojo garantijos*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012.
 31. JAKUTYTĖ-SUNGAILIENĖ, Asta. *Įmonė kaip civilinių teisių objektas*. Daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.
 32. KIRŠIENĖ, Julija; KERUTIS, Kristupas. *Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė*. *Jurisprudencija*, 2006, 3(81). ISSN 1392-6195.
 33. MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ, Ingrida. *Darbuotojų teisių įgyvendinimas darbdavio nemokumo atvejais*. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2011. ISBN 978-9955-19-323-4.
 34. MAČIULAITIS, Vilius. *Darbo santykių nutraukimas darbdavio iniciatyva nesant darbuotojo kaltės lankstumo ir saugumo aspektu: daktaro disertacija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.

35. MARTIŠIENĖ, Beata. *Darbo santykių reguliavimo civiliniai teisiniai aspektai*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012.
36. MIKELĖNAS, Valentinas; BARTKUS, Gintautas; MIZARAS, Vytautas; KESERAUSKAS, Šarūnas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002. ISBN 9986567734.
37. NEKROŠIUS, Ipolitas *et al.* *Darbo teisė: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. ISBN 9789955300274.
38. PETRYLAITĖ, Daiva; DAVULIS, Tomas; PETRYLAITĖ, Vida. *Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos darbo teisėje*. Vilnius: Registrų centras, 2008. ISBN 9789955300434.
39. POVILAITIENĖ, Ieva. *Darbo sutartis ir kitos teisinės darbo panaudojimo formos*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012.
40. POVILAITIENĖ, Ieva. Valstybės tarnyba: kai kurios atskyrimo nuo darbo teisinių santykių ir darbo įstatymų taikymo ribų nustatymo problemos Lietuvoje. *Teisė. Mokslo darbai*. 2004, Nr. 53. ISSN 1392-1274.
41. TIAŽKIJUS, Viktoras. Darbo teisė ir valstybės tarnyba: panašumai ir skirtumai. *Justitia*, 2004, Nr. 1 (49). ISSN 1392-5709.
42. TIAŽKIJUS, Viktoras. *Darbo teisė: teorija ir praktika*, I tomas. Vilnius: Justitia, 2005. ISBN 995561613X.
43. USONIS, Justinas. Darbo įstatymų bendrumo ir diferenciacijos principas. *Jurisprudencija. Mokslo darbai*, 2003, Nr. 40 (32).

Anglų kalba:

44. ALES, Edorado *et al.* *EU Labour Law. A Commentary*. The Netherlands: Kluwer Law International BV, 2015, 648 p. ISBN 9789041149787.

45. AMATO, Giuliano *et al.* *EC Competition Law: A Critical Assessment*. Hart Publishing, 2007, 806 p. ISBN 9781841136752.
46. BARNARD, Catherine. *EU Employment Law*, Fourth Edition. United Kingdom: Oxford University Press, 2012. ISBN: 9780199692927.
47. BLANPAIN, Roger. *European Labour Law*. Hague: Kluwer Law International, tenth edition, 2006, 852 p. ISBN 9041124543.
48. BLANPAIN, Roger. *In need of Flexicurity and Security in a Global Economy*. In DAVULIS, Tomas; PETRYLAITĖ, Daiva *et al.* *Labour Regulation in the 21st Century: In Search of Flexibility and Security*. Cambridge Scholars Publishing, 2012, p. 17-27. ISBN (10) 1-4438-3663-X.
49. COUNTOURIS, Nicola; NJOYA, Wanjiru. *2001/23/EC: Transfer of Undertakings*. In ALES, Edorado; *et al.* *EU Labour Law. A Commentary*. The Netherlands: Kluwer Law International BV, 2015, 421-456 p. ISBN 9041149783
50. DAVIDOV, Guy; LANGILLE, Brian. *Boundaries and Frontiers of Labour Law*. Oxford: Hart Publishing, 2006. ISBN 9781841135953.
51. DAVIDOV, Guy; LANGILLE, Brian *et al.* *The Idea of Labour Law*. Oxford University Press, 2013, 441 p. ISBN 9780199669455.
52. DAVIDOV, Guy. *Re-Matching Labour Laws with their Purpose*. In DAVIDOV, Guy; LANGILLE, Brian *et al.* *The Idea of Labour Law*. Oxford University Press, 2013, p. 179-189. ISBN 9780199669455.
53. DAVULIS, Tomas; PETRYLAITĖ, Daiva *et al.* *Labour Regulation in the 21st Century: In Search of Flexibility and Security*. Cambridge Scholars Publishing, 2012, 331 p. ISBN (10): 1-4438-3663-X
54. DEAKIN, Simon; MORRIS, S. Gillian. *Labour Law*. Sixth edition, Oxford: Hart Publishing, 2012. ISBN 9781849463416.
55. FREEDLAND, Mark; KOUNTOURIS, Nicola. *Legal Characterization of Personal Work Relations*. In DAVIDOV, Guy; LANGILLE, Brian *et al.* *The Idea of Labour Law*. Oxford University Press, 2013, 190-222 p. ISBN 9780199669455.

56. JONES, Alison; SUFRIN, Brenda. *EC Competition Law*. Fifth edition. New York: Oxford University Press Inc., 2011. ISBN 978-0-19-966032-2.
57. YOUNSON, R. Fraser. *Employment Law and Business Transfers: a Practical Guide*. London: Sweet & Maxwell, 1989. ISBN-10: 0421405309.
58. HUMPHREY, Wine. *Buying and Selling Private Companies and Businesses*, Third Edition. London: Butterworths, 1986. ISBN (10): 0406911649.
59. KALNINA, Irena. *Transfer of undertaking in Latvia*. In DAVULIS, Tomas; PETRYLAITĒ, Daiva *et al.* *Labour Regulation in the 21st Century: In Search of Flexibility and Security*. Cambridge Scholars Publishing, 2012, p. 293-305. ISBN (10) 1-4438-3663-X.
60. LOURI, Victoria. 'Undertaking' as a Jurisdictional Element for the Application of EC Competition Rules. *Legal Issues of Economic Integration*, 29(2), 2002. Kluwer Law International. Printed in the Netherlands. ISSN 1566-6573.
61. TOWNLEY, Chris. *The Concept of an 'Undertaking': The Boundaries of the Corporation — A Discussion of Agency, Employees and Subsidiaries*. In AMATO, Giuliano *et al.* *EC Competition Law: A Critical Assessment*. Hart Publishing, 2007, 806 p. ISBN 9781841136752.
62. WHISH, Richard; BAILEY, David. *Competition Law*. Eight edition. New York: Oxford University Press Inc., 2015. ISBN 978-0-19-966037-7.

Kita kalba:

63. CORNU, Gérard, *et al.* *Vocabulaire juridique*. Paris: Presses Universitaires de France, 1987. ISBN 2 13 039446 9.
64. KALNIŅA, Irēna. *Darbinieku aizsardzība uzlēmuma pārejas gadījumā*. Doktoro disertācija. Ryga: Latvijas universitetas, 2011.

2.2. Straipsniai, konferencijų medžiaga iš žurnalų ir kitų spausdintų tęstinių leidinių

Lietuvių kalba:

65. BITĖ, Virginijus. Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnozavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei. *Jurisprudencija*, 2010, 2(120). ISSN 1392-6195.
66. MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ, Ingrida. Verslo / įmonės arba jų dalių perdavimo samprata taikant direktyvos „Dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo“ nuostatas. *Teisės problemos*, Nr. 3 (53) 2006.
67. MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ, Ingrida. Darbuotojų teisių apsauga perduodant įmonę, verslą arba jų dalis. *Jurisprudencija*, 2006, 4(82), 54-60 p. ISSN 1392-6195.
68. MAČIULAITIS, Vilius. Darbo santykių stabilumo principo užtikrinimas perduodant įmonę, verslą ar jų dalis. *Socialinių mokslų studijos*, 2012, 4(2). ISSN 2029-2236.

Anglų kalba:

69. CURVEN, Peter. Prospects for acquired rights. *Public Administration*, Volume 77, issue 3. Blackwell Publishers Ltd., 1999. ISSN: 1467-9299. [interaktyvus] [Žiūrėta 2014 m. spalio 15 d. d.] Prieiga per internetą: <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-9299.00170/pdf>>.
70. DAVIES, Paul. Transfers – The UK Will Have To Make Up Its Own Mind. *Industrial Law Journal*. Oxford University Press, Volume 30, Issue 2, 1 June 2001. ISSN 0305-9332.
71. DE GROOF, Sarah. The Scope of the Transfer of Undertaking Directive Further Enlarged Through the Heineken-Case. *European Labour Law Journal*, Volume 1 (2010), No. 4, 508-512 p. ISSN 20319525.

72. EU Outsourcing – when does the employee follow the work – and particularly when not? [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. spalio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.hlmediacomms.com/2015/05/12/eu-outsourcing-when-does-the-employee-follow-the-work-and-particularly-when-not/>>.
73. JOHANSEN, André Istad. Supreme Court, shunning distinction between capital and labour intensive, applies „Spijkers criteria“ comprehensively. *European Employment Law Cases*. 2010/ August. Hague: Sdu Uitgevers. ISSN 1877-9107.
74. JONES, Alison. The boundaries of an undertaking in EU Competition Law. *European Competition Journal*, Volume 8(2), 2012, [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. sausio 10 d.] Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=2131740>>.
75. KARTIKOVA, Beata. Supreme Court fails to identify transfer, Constitutional Court corrects error (SK). *European Employment Law Cases*. 2014/ November. Hague: Sdu Uitgevers. ISSN 1877-9107.
76. MCMULLEN, John. Some Problems and Themes in the Application in Member States of Directive 2001/23/EC on Transfer of Undertakings. *The international Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations*. Volume 23/3, 335–374, 2007. ISSN 0952-617X.
77. MCMULLEN, John. Recent CJEU Case Law on the Transfer of Asset-Reliant Undertakings. *Industrial Law Journal*. Oxford University Press, Volume 45, Issue 3, 1 September 2016. ISSN 0305-9332.
78. MOLITOR, Michel. Did a beauty parlour retain its identity? (LU). *European Employment Law Cases*. 2014/ January. Hague: Sdu Uitgevers. ISSN 1877-9107.
79. NORRBOM, Mariann. Transfer of Undertaking Requires Overall Assessment (DK). *European Employment Law Cases*. April 2016 / No. 1. Hague: Eleven International Publishing, 2016. ISSN 1877-9107.

80. ODUDU, Okeoghene; BAILEY, David. The single economic entity doctrine in EU Competition law. *Common Market Law Review*, Volume 51 (2014), Issue 6, United Kingdom: Kluwer Law International.
81. ORMAI, Gabriella. Nature of activity, including asset/ labour intensiveness, determines existence of transfer (HU). *European Employment Law Cases*. 2014/ November. Hague: Sdu Uitgevers. ISSN 1877-9107.
82. PFEIFFER, Gero; TIMMERBEIL, Sven; JOHANNESDOTTER, Frederik. *International Asset Transfer: An Overview of the Main Jurisdictions. A Practitioner's Handbook*. 1st edition. Berlin: De Gruyter Recht, 2009. ISBN-13: 978-3899494822
83. RANDLOVA, Natasa. Transfer of undertaking may happen in unexpected cases. *European Employment Law Cases*. 2014/ May. Hague: Sdu Uitgevers. ISSN 1877-9107.
84. SCHREINER, Paul; HÖLLER, Elisabeth. Transfer of activities that do not form a separate unit at the transferee does not constitute a TUO (GE). *European Employment Law Cases*. 2012 / July. Hague: Sdu Uitgevers. ISSN 1877-9107.
85. SJÅFJELL, Beate. Country Report from Norway: The SAS/Braathens Verdict. *European Company Law*. Volume 3, June 2006, Issue 3. Kluwer Law International. ISSN 1572-4999 [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 19 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlawonline.com/document.php?id=EUCL2006034>>.
86. TITZE, Julian. Service Provision Changes – Lessons for the Continent? *European Labour Law Journal*, Volume 6 (2015), No. 3, 239-258 p. ISSN 20319525.
87. WINTERSTEIN, Alexander. Nailing the Jellyfish: Social Security and Competition Law. *European Competition Law Review*, Volume 20, Issue 6, August 1999. ISSN 0144-3054. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. sausio

5 d.] Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2001_029_en.pdf>.

88. ZAHN, Rebecca. The Court Of Justice of the European Union and Transfers of Undertakings: Implications for Collective Labour Rights. *European Labour Law Journal*, Volume 6 (2015), No.1, 72-85 p. ISSN 20319525.

Kita kalba:

89. Arbeitsrecht für arbeitnehmer, manager und betriebsräte, urteile, gesetzgebung, arbeitsmarkt & soziales [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 30 d.]
90. Qu'est ce qu'une entreprise en droit du travail? [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <http://www.tripalium.com/14-obligations-sociales/obligations_sociales/cadre/6122.htm>.

2.3. Informacinė literatūra ir duomenų bazės

Lietuvių kalba:

91. 2008 m. vasario 14 d. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pirmininko įsakymu Nr. O1-7 patvirtintas Bendrųjų reikalų skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymas. [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 15 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.vtd.lt/index.php?-1539566782>>.
92. 2013 m. birželio 28 d. Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus įsakymu Nr. 3K-89 patvirtintas Bendrųjų reikalų skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymas. [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 15 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.vtd.lt/index.php?1710841869>>;
93. Anglų kalbos žodynas. [interaktyvus] [Žiūrėta 2014 m. lapkričio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/entity>>.

94. Anglų–lietuvių kalbų žodynas. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.etranslator.ro/english-lithuanian-online-translator.php>>.
95. Daugiakalbis Europos Sąjungos tezauras. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <<http://eurovoc.europa.eu/drupal/?q=lt/node/363&cl=en>>.
96. Informacija apie faktiškai dirbančių asmenų einamas pareigas [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 18 d.] Prieiga per internetą: <<http://statistika.vtd.lt/index.html>>.
97. Komisijos ataskaita dėl 2001 m. kovo 12 d. Tarybos direktyvos 2001/23/EB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo [SEK(2007) 812], KOM(2007) 334 galutinis.
98. Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. sausio 13 d.] Prieiga per internetą: <http://www.lkzd.lki.lt/Zodynas/Naujas_n/Visas.asp>.
99. MAČIENĖ, V. Lietuvių–vokiečių, vokiečių–lietuvių kalbų žodynas. Vilnius: leidykla „Žodynas“, 2000. ISBN 9986465451.
100. Olandų–lietuvių kalbų žodynas. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.etranslator.ro/lt/olandu-lietuviau-online-zodynas.php>>;
101. Prancūzų kalbos žodynas. [interaktyvus] [Žiūrėta 2014 m. lapkričio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/entit%C3%A9/29941>>.
102. Vilniaus arkivyskupijos „Caritas“ [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.vilnius.caritas.lt/veikla.html>>.
103. Žmogiškųjų išteklių valdybos plėtros skyriaus psichologų poskyrio vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymas [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. spalio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://vtd.lt/index.php?776620022>>.

Anglų kalba:

104. Bird&Bird: knowledge zone [interaktyvus] [Žiūrėta 2011 m. kovo 20 d.] Prieiga per internetą: <https://knowledgezone.twobirds.com/updates_article.php?id=417>.
105. Bundesarbeitsgericht [interaktyvus] [Žiūrėta 2015 m. liepos 2 d.] Prieiga per internetą: <<http://juris.bundesarbeitsgericht.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bag&Art=en&sid=a5f781ba4e411f7ddac5fb562168c440&nr=15671&pos=0&anz=1>>.
106. Civil Service statistics: 2016 [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 18 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/publicsectorpersonnel/bulletins/civilservicestatistics/2016>>.
107. European Labour Network pranešimas [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 30 d.] Prieiga per internetą: <http://www.labourlawnetwork.eu/national_labour_law_latest_country_reports/national_legislation/legislative_developments/prm/109/cs__11/v__detail/id__681/category__11/index.html>.
108. Implementation Report Directive 2001/23/EC on the approximation of laws of the Member States relating to the safeguarding of employees' rights in the event of transfers of undertakings, businesses or parts of businesses. [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. sausio 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2938&langId=en>>.
109. Final Report of the Expert Group on the Transfer of Small and Medium Sized Enterprises [interaktyvus] [Žiūrėta 2008 m. kovo 10 d.] Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/support_measures/transfer_business/transfer_com_02/final_report_en.pdf>.
110. NEUFELDT, Victoria, GURALNIK, David Bernard. *Webster's New World Dictionary of American English*. Third college edition. New York: Webster's New World, 1988. ISBN 0139471693.

111. Study on the Application of Directive 2001/23/EC to Cross Border Transfers of Undertakings, 2006. [interaktyvus] [Žiūrėta 2012 m. liepos 2 d.] Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?advSearchKey=transfer&mode=advancedSubmit&langId=en>>.
112. The Supreme Court of Norway. EEA/EU [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 19 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.domstol.no/en/Enkelt-domstol/-Norges-Hoyesterett/Summary-of-Recent-Supreme-Court-decisions/eeaeu/>>.
- 113.

Prancūzų kalba:

114. Définition de Entreprise. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.dictionnaire-juridique.com/definition/entreprise.php>>.
115. Dictionnaire du droit privé. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.dictionnaire-juridique.com/definition/etablissement.php>>.
116. Institut national de la statistique et des études économiques. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.insee.fr/fr/methodes/default.asp?page=definitions/entreprise.htm>>.
117. L'emploi dans la fonction publique au 31 décembre 2015 [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 18 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.fonction-publique.gouv.fr/files/files/statistiques/stats-rapides/stats-rapides-emploi-2015.pdf>>.
118. Sirene.fr. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.sirene.fr/sirene/public/static/definitions>>.

Kita kalba:

119. Gabler Wirtschafts-Lexikon. Wiebaden: Gabler, 1988. Bd. 1. ISBN 3409303243.

3. TEISMŲ PRAKTIKA

3.1. Teisingumo Teismo praktika

120. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1964 m. kovo 19 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-75/63, *Hoekstra v Bedrijfsvereniging Detailhandel*, Reports of Cases, 1964.
121. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1974 m. vasario 12 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-152/73 ir Nr. C-383/92, *Giovanni Maria Sotgiu v Deutsche Bundespost*, Reports of cases, 1974 00153.
122. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1982 m. kovo 23 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-53/81, *Levin v Staatssecretaris van Justitie*, Reports of Cases, 1982.
123. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1984 m. liepos 12 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-170/83, *Hydrotherm Gerätebau GmbH v Compact del Dott. Ing. Mario Andreoli & C. Sas*, Reports of Cases, 1984 02999.
124. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1985 m. vasario 7 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-179/83, *Industriebond FNV and Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV) v The Netherlands State*. European Court Reports, 1985.
125. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1985 m. vasario 7 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-135/83, *H. B. M. Abels v The Administrative Board of the Bedrijfsvereniging voor de Metaalindustrie en de Electrotechnische Industrie*. European Court Reports, 1985.
126. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1985 m. vasario 7 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-186/83, *H. Arie Botzen and others v Rotterdamsche Droogdok Maatschappij BV*. European Court Reports, 1985.

127. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1985 m. vasario 7 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-19/83, *Knud Wendelboe and others v L.J. Music ApS, in liquidation*. European Court Reports, 1985.
128. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1986 m. kovo 18 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-24/85, *Jozef Maria Antonius Spijkers v. Gebroeders Benedik Abattoir Cv et Alfred Benedik en Zone Bv*, Reports of Cases, 1986 01119.
129. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1985 m. balandžio 15 d. prejudicinis sprendimas byloje *Commission of the European Communities v Kingdom of Belgium* Nr. C-237/84.
130. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1985 m. liepos 11 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-105/84, *Foreningen af Arbejdsledere i Danmark v A/S Danmols Inventar, in liquidation*. European Court Reports, 1985.
131. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1986 m. liepos 3 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-66/85, *Deborah Lawrie-Blum v Land Baden-Württemberg*, Reports of cases, 1986 02121.
132. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1986 m. liepos 10 d. prejudicinis sprendimas byloje *Commission of the European Communities v Italian Republic* Nr. C-235/84.
133. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1986 m. gruodžio 17 d. prejudicinis sprendimas byloje 287/86, *Landsorganisationen i Danmark for Tjenerforbundet i Danmark v. Ny Mølle Kro*, European Court Reports, 1986.
134. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1988 m. vasario 10 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. 324/86, *Foreningen af Arbejdsledere i Danmark v. Daddy's Dance Hall A/S*, Reports of Cases, 1988.
135. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1988 m. birželio 15 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-101/87, *P. Bork International A/S, in liquidation v Foreningen af Arbejdsledere I Danmark*, European Court Reports 1988.

136. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1988 m. gegužės 5 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-145/87, *Harry Berg and Johannes Theodorus Maria Busschers v. Ivo Martin Besselsen*I, Reports of Cases, 1988.
137. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1991 m. balandžio 23 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-41/90, *Klaus Höfner and Fritz Elser v Macrotron GmbH*, Reports of Cases, 1991 I-01979.
138. Europos Bendrijos Teisingumo Teismo 1991 m. liepos 25 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-362/89, *Giuseppe d'Urso, Adriana Ventadori and others v. Ercole Marelli Elettromeccanica Generale SpA and others*, Reports of Cases, 1991.
139. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1992 m. kovo 10 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. T-11/89, *Shell International Chemical Company Ltd v Commission of the European Communities*, Reports of Cases, 1992, II-00757.
140. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1992 m. lapkričio 12 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-209/91, *Anne Watson Rask and Kirsten Christensen v. Iss Kantineservice A/SI*, European Court Reports, 1992, I-05755.
141. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1994 m. balandžio 14 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-392/92, *Christel Schmidt v. Spar und Leihkasse der früheren Ämter Bordesholm, Kiel und Cronshagen*I, Reports of Cases, 1994, I-01311.
142. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1995 m. rugsėjo 19 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-48/94, *Ole Rygaard v. Strø Mølle Akustik A/S*, Reports of cases, 1995, I-02745.
143. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1996 m. kovo 7 d. prejudicinis sprendimas jungtinėje byloje C-171/94 ir C-172/94, *Albert Merckx and Patrick Neuhuys v. Ford Motors Company Belgium SA*, Reports of cases, 1996, I-01253.
144. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1996 m. kovo 7 d. prejudicinis sprendimas jungtinėje byloje C-171/94 ir C-172/94, *Albert Merckx and*

- Patrick Neuhuys v. Ford Motors Company Belgium SA*, Reports of cases, 1996, I-01253
145. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1997 m. kovo 11 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-13/95, *Ayşe Süzen v. Zehnacker Gebaudereinigung GmbH Krankenhausservice*, Reports of Cases, 1997, I-01259.
 146. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1998 m. gruodžio 10 d. prejudicinis sprendimas jungtinėje byloje Nr. C-127/96, *Francisco Hernández Vidal SA v. Prudencia Gómez Pérez, María Gómez Pérez*, ir Nr. C-229/96, *Contratas y Limpiezas SL, Friedrich Santner v. Hoechst AG* ir *Mercedes Gómez Montaña v. Claro Sol SA*, bei Nr. C-74/97 *Red Nacional de Ferrocarriles Españoles (Renfe)*, Reports of cases, 1998, I-08179.
 147. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1998 m. gruodžio 10 d. prejudicinis sprendimas jungtinėje byloje Nr. C-173/96, *Francisca Sánchez Hidalgo and Others v. Asociación de Servicios Aser* ir *Sociedad Cooperativa Minerva*, ir Nr. C-247/96, *Horst Ziemann v. Ziemann Sicherheit GmbH* ir *Horst Bohn Sicherheitsdienst*, Reports of Cases, 1998, I-8240.
 148. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1999 m. gruodžio 2 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-234/98, *G. C. Allen and Others v Amalgamated Construction Co. Ltd*, Reports of Cases, 1999, I-08643.
 149. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2000 m. rugsėjo 12 d. prejudicinis sprendimas jungtinėje byloje Nr. C-180/98 ir Nr. C-184/98, *Pavel Pavlov and Others v Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten*, Reports of Cases, 2000, I-06451.
 150. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2000 m. rugsėjo 14 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-343/98, *Renato Collino, Luisella Chiappero v Telecom Italia SpA*, Reports of Cases, 2000, I-06659.

151. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2001 m. sausio 25 d. prejudicinis sprendimas byloje C-172/99, *Oy Liikenne Ab v Pekka Liskojärvi and Pentti Juntunen*, Reports of cases, 2001, I-00745.
152. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2001 m. spalio 25 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-475/99, *Firma Ambulanz Glöckner v Landkreis Südwestpfalz*, Reports of Cases, 2001, I-08089.
153. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2002 m. sausio 24 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-51/00, *Temco Service Industries SA v Samir Imzilyen and Others*, European Court Reports, 2002, I-00969.
154. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2003 m. lapkričio 23 d. prejudicinis sprendimas byloje C-340/01, *Carlito Abler and Others v Sodexo MM Catering Gesellschaft mbH, intervener Sanrest Großküchen Betriebsgesellschaft mbH*, Reports of Cases, 2003, I-14023.
155. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2005 m. gegužės 26 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-478/03, *Celtec Ltd prieš John Astley ir kt.*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2005, I-04389..
156. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2005 m. rugsėjo 13 d. prejudicinis sprendimas byloje C-458/05, *Mohamed Jouini ir kiti prieš Princess Personal Service GmbH (PPS)*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2007, I-07301.
157. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2005 m. gruodžio 15 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-232/04, *Nurten Güney-Görres (C-232/04) ir Gul Demir (C-233/04) prieš Securicor Aviation (Germany) Ltd ir Kötter Aviation Security GmbH & Co. KG*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2005, I-11237.
158. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2006 m. sausio 10 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-222/04, *Ministero dell'Economia e delle Finanze v Cassa di Risparmio di Firenze SpA, Fondazione Cassa di Risparmio di San Miniato and Cassa di Risparmio di San Miniato SpA*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2006, I-00289.

159. Teisingumo Teismo 2010 m. liepos 29 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-151/09, *Federación de Servicios Públicos de la UGT (UGT-FSP) v. Ayuntamiento de La Línea de la Concepción, María del Rosario Vecino Uribe, Ministerio Fiscal*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2010, I-07591.
160. Teisingumo Teismo 2010 m. spalio 21 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-242/09, *Albron Catering BV prieš FNV Bondgenoten, John Roest.*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2010 I-10309.
161. Teisingumo Teismo 2011 m. gegužės 24 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-54/08, *Europos komisija v Vokietijos Federacinę Respubliką*, Teismų praktikos rinkinys, 2011, I-04355.
162. Teisingumo Teismo 2011 m. rugsėjo 6 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-108/10, *Ivana Scattolon v Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2011, I-07491.
163. Teisingumo Teismo 2014 m. kovo 6 d. prejudicinis sprendimas byloje Nr. C-458/12 , *Lorenzo Amatori ir kt. prieš Telecom Italia SpA ir Telecom Italia Information Technology Srl. Amatori.*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys paskelbtas Skaitmeniniame rinkinyje, 31 paragrafas [interaktyvus] [Žiūrėta 2015 m. spalio 20 d.] Prieiga per internetą:
<<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=148743&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=117882>>.
164. Teisingumo Teismo 2015 m. rugsėjo 9 d. prejudicinis sprendimas byloje C-160/14, *João Filipe Ferreira da Silva e Brito ir kt. prieš Estado português*, OL C 363, 03.11.2015.
165. Teisingumo Teismo 2015 m. lapkričio 26 d. prejudicinis sprendimas byloje C-509/14, *Administrador de Infraestructuras Ferroviarias (ADIF) v Luis Aira Pascual and Others*, OL C 38, 01.02.2016.

166. 1992 m. kovo 24 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-29/91, *Dr Sophie Redmond Stichting v. Hendrikus Bartol and others*, European Court Reports, 1992, I-03189.
167. 1994 m. kovo 2 d. generalinio advokato išvada jungtinėje byloje Nr. C-382/92 ir Nr. C-383/92, *Commission of the European Communities v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*, Reports of Cases, 1994 I-02435.
168. 1994 m. vasario 23 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-392/92, *Christel Schmidt v. Spar- und Leihkasse der früheren Ämter Bordesholm, Kiel und Cronshagen*, European Court Reports, 1994, I-01311.
169. 1996 m. birželio 11 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-298/94, *Annette Henke v Gemeinde Schierke and Verwaltungsgemeinschaft Bocken*, Reports of Cases, 1996, I -04995.
170. 2000 m. birželio 13 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-175/99, *Didier Mayeur v Association Promotion de l'Information Messine (APIM)*, European Court Reports, 2000, I-07755.
171. 2004 m. birželio 17 d. generalinio advokato Philippe Léger išvada byloje Nr. C-425/02, *Johanna Maria Delahaye, po santuokos - Boor, prieš Ministre de la Fonction publique et de la Réforme administrative*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2004, I-10823.
172. 2008 m. lapkričio 6 d. generalinio advokato išvada byloje Nr. C-466/07, *Dietmar Klarenberg v. Ferrotron Technologies GmbH*, Teisingumo Teismo praktikos rinkinys, 2009, I-00803.

3.2. Lietuvos Respublikos teismų praktika

173. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl valdininkų teisės į nuosavybę“. *Valstybės žinios*, 1997-05-09, Nr. 40-977.

174. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. balandžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos ir dėl generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų“. *Valstybės žinios*, 1998-04-24, Nr. 39-1044.
175. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“. *Valstybės žinios*, 2004-12-18, Nr. 181-6708.
176. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 42 „Dėl Darbo sutarties įstatymo taikymo civilinėse bylose apibendrinimo rezultatų“. *Teismų praktika*, 1996, 4–3.
177. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-113/2003, *LUAB korporacija „Lietverslas“ v. E.Grakauskas*, kat. 15.2.1.1; 15.2.2.8; 21.2.2.1; 21.2; 22.1; 41; 94.1; 103.
178. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-40/2012, *N. Ch., T. K., L. M., M. P. ir G. V. v. UAB „Baltic engineering centre“*, kat. 11.9.7; 95.3; 125.7 (S).
179. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje *A.M. v. savivaldybės įmonė „Vilniaus miesto būstas“*, Nr. 3K-3-223/2012, kat. 11.9.7; 11.9.10.6; 11.9.13; 95.3 (S).
180. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-79/2014. *L. J. ir J. S. v. BVŠĮ „Vilniaus butai“ ir SĮ „Vilniaus miesto būstas“*, kat. 11.9.10.6; 11.10 (S).
181. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. gegužės 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-15-588/2005, *V. K. v. Lietuvos kariuomenė*, kat. 16.6.

182. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. balandžio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-261-2054/2011, Z. K. v. *Kauno teritorinė muitinė ir Lietuvos valstybė*, kat. 16.6.
183. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje R.Ž. v. *Kauno apskrities vyriausiasis policijos komisariatas ir Lietuvos valstybė*, kat. 16.6, 15.2.3.2 (S).
184. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gruodžio 10 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A143-1793/2012, J. V. v. *Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, Nr. A-492-3014/2012, kat. 16.5, 16.8 (S).
185. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. sausio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P⁵²⁰-45/2013, D. J. v. *Lietuvos valstybė*, kat. 80.9, 80.10, 80.11, 80.13. (S).
186. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-763-381/2017, UAB „*Vilniaus viešasis transportas*“ darbuotojų profesinė sąjunga v. SĮ „*Susisiekimo paslaugos*“, kat. 2.6.11.4.1.
187. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2589-56/2011, M. V. v. *Nacionalinė žemės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos ir Valstybės tarnybos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos*, kat. 11.5.1, 11.9.5, 11.9.10.6, 121.15, 121.18, 121.
188. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2011 m. gegužės 2 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-2050-365/2011, Š.K. v. *Socialinės globos įstaigų administravimo tarnyba*, kat. 16.4.
189. Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugpjūčio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1413-460/2011, N. Ch., T. K., J. K., L. M., M. P. ir G. V. v. UAB „*BALTIC ENGINEERING CENTRE*“, kat. 11.9.10.6; 24.4; 27.8.2; 121.21(S).

190. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-518-124/2011, *D.Y.B. ir A.K. v. VšĮ „Raseinių socialinių paslaugų centras“*, kat. 11.9.10.6, 121.15 (S).
191. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 19 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-219-368/2013, *A. S. v. AB „ORLEN Lietuva“*, kat. 11.9.1; 11.9.13; 121.21.
192. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2196-262/2014, *Š. S. v. SI „Susisieikimo paslaugos“ ir VšĮ „Vilnius veža“*, kat. 11.6.1; 11.9.5; 14.4; 121.21 (S).

3.3. Užsienio valstybių teismų praktika

193. Supreme Court of Norway ruling of 16 March 2010, Case No. HR-2010-473A – Transfer of undertaking (16-03-2010) [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. lapkričio 12 d.] Prieiga per internetą: <http://www.labourlawnetwork.eu/national_labour_law/national_court_rulings/court_decisions/prm/64/v__detail/id__998/category__26/index.html>.
194. Danijos darbo teismo 2011 m. sausio 26 d. sprendimas byloje Nr. AR 2009.0469 [interaktyvus] [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 30 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.arbejdsretten.dk/media/1089996/dom%202009-0469%20-%20end%20elig%20udgave.pdf>>.
195. Norvegijos Aukščiausiojo teismo 2011 m. gruodžio 10 d. sprendimas byloje Nr. HR-2011-02393-A, 53 paragrafas. [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 19 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.domstol.no/en/Enkelt-domstol/-Norges-Hoyesterett/Summary-of-Recent-Supreme-Court-Decisions/Summary-2011>>.
196. Norvegijos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 21 d. sprendimas byloje Nr. HR-2012-1280-A [interaktyvus] [Žiūrėta 2017 m. kovo 19 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.domstol.no/en/Enkelt-domstol/-Norges-Hoyesterett/Summary-of-Recent-Supreme-Court-Decisions/Su>

mmary-2012/>.

197. Supreme Court case on transfers of undertakings [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. spalio 8 d.] Prieiga per internetą: <http://www.labourlawnetwork.eu/national%3Cbr%3Elabour_law/national_court_rulings/national_court_decisions_-_labour_law/prm/64/v__detail/id__6027/category__26/index.html>.

Mokslinių publikacijų disertacijos tema sąrašas

1. TAMOŠIŪNAITĖ, Eglė. Передача части бизнеса согласно законодательству ЕС и Литвы: теоретические аспекты квалификации. *Теоретические проблемы современного трудового права и права социального обеспечения : международные и национальные аспекты / Šiuolaikinės darbo teisės ir socialinės apsaugos teisės teorinės problemos: tarptautiniai ir nacionaliniai aspektai. Tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 152–158. ISBN: 9789955616566.
2. TAMOŠIŪNAITĖ, Eglė. Tapatumo požymis konstatuojant verslo perdavimą. *Teisė*. 2012, t. 85, p. 184–195. ISSN 1392-1274.
3. TAMOŠIŪNAITĖ, Eglė. Teisinis perdavimas ir susijungimas pagal Direktyvą 2001/23/EB. *Teisė*. 2016, t. 98 p. 153–167. ISSN 1392-1274.
4. TAMOŠIŪNAITĖ, Eglė. Business Transfer in the Context of Labour Law Reform. In DAVULIS, Tomas *et. al.* *Labour Law Reforms in the Eastern and Western Europe*. Brussels: PIE Peter Lang, 2017, p. 375-388. ISSN 2235-1078.